

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI**

Doktora Tezi

**YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ ROLÜ:
TÜRK BANKALARININ FİNANSAL
PERFORMANSINA ETKİLERİ**

Melike ŞAVK

2502030013

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Orhan GÖKER

İstanbul, 2013

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : MELİKE ŞAVK

Numarası :2502030013

Anabilim/Bilim Dalı : FİNANS

Danışman : PROF.DR.ORHAN GÖKER

Tez Savunma Tarihi :06.01.2013

Saati :13:30

Tez Başlığı :YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ
ROLÜ: TÜRK BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİLERİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ORHAN GÖKER		KABUL
PROF.DR.MEHMET ŞÜKRÜ TEKBAŞ		kabul
PROF.DR.BELKIS SEVAL		KABUL
PROF.DR.İHSAN ERSAN		Kabul
PROF.DR.BURÇ ÜLENGİN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.AHMET KÖSE		
DOÇ.DR.ÖMÜR SÜER		

Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Rolü: Türk Bankalarının Finansal Performansına Etkileri

Melike ŞAVK

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, yabancı sermayeli banka girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisini saptamaktır. Türk bankacılık sektörüne etkisini ölçmek üzere farklı boyuttaki performans ölçütleri kullanılarak inceleme yapılmıştır. Kamu sermayeli ticaret bankaları, özel sermayeli ticaret bankaları ve Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar ile sermayesinde yabancı payı olan bankalar çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın gözlem yılı olarak 2002-2011 yılları arası 10 yıllık dönem alınmıştır.

Panel veri yönteminin kullanıldığı çalışmanın sonucunda, yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider oranları açısından sektör ortalamasını yükselten, kârlılık oranları açısından ise sektör ortalamasını düşüren etki yarattığı saptanmıştır. Ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliğini, bilanço yapısını ve gelir-gider yapısını farklı etkilediği, döviz kurlarının ve büyümenin ise farklı etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Banka, Panel Veri Analizi, Finansal Performans, Türk Bankacılık Sektörü, Finansal Liberalizasyon

The Role of The Foreign Capital Banks in Turkish Banking Sector: Effects To The Financial Performance of Turkish Banks

Melike ŞAVK

ABSTRACT

The aim of this study is to seek the effects of foreign banking capital on Turkish banking sector. A variety of performance measurements have been examined in this study. State-owned commercial banks, privately-owned commercial banks, foreign-owned banks that are established in Turkey, and finally commercial banks with foreign shares are taken in the scope of this study. The observations have been made on a period of ten years, between 2002-2011.

As a result of panel data method, it has been concluded that foreign banks increase the industry average in terms of capital adequacy, balance sheet structure, asset quality, liquidity, profitability, income and expense structure, on the other hand they decrease the industry average in term of profitability ratios. It has also been concluded that overall performance of the economy has different impact on capital adequacy, balance sheet structure, income and expense structure of domestic and foreign banks, whereas, exchange rates and growth have the same kind of impact.

Key Words: Foreign Bank, Panel Data Analysis, Financial Performance, Turkish Banking Sector, Financial Liberalization

ÖNSÖZ

Gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektörü finans sisteminin en önemli bileşeni olmaya devam etmektedir. Özellikle finansal liberalizasyon içerikli politikalar geliştirmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerine yabancı sermayeli banka girişini arttırmıştır. Latin Amerika, Orta ve Doğu Avrupa ile Asya ülkelerinde yabancı sermayeli bankaların aktif toplamı içindeki payı oldukça büyüktür. Orta ve Doğu Avrupa’da yabancı sermayeli banka payının yüzde 90’ın üzerine çıktığı ülkeler görmek mümkündür.

Yabancı sermayenin bankacılık sektörü üzerine etkilerine ilişkin yurt dışında ve yurt içinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, yabancı sermayeli bankaların sektörde rekabeti arttırarak, ulusal finansal piyasalardaki finansal hizmetlerin kalitesini ve bu hizmetlere ulaşılabilirliğini arttırdığı, daha modern bankacılık beceri ve teknolojilerinin yaygın bir şekilde uygulanmasını sağladığı, ileri düzey risk analizleriyle kredi piyasalarında istikrarı, verimliliği, finansal hizmetlerin çeşitliliğini ve kalitesini arttırdığı gibi olumlu etkiler, müşteri ayrımı yaptığı ve kriz zamanlarında krizi derinleştirdiği yönünde olumsuz etkiler öne sürülmektedir. Bu olumlu ve olumsuz etkiler yabancı sermayenin geldiği ülkenin gelişmişlik seviyesi ile de yakından ilgilidir.

Bankacılık sektöründe performans kavramı her zaman önemli olmuştur. Finansal performansı ölçmek için aktif getirisi (ROA), özkaynak getirisi (ROE) gibi kârlılık göstergeleri ve net faiz marjı yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tez çalışmasında, yurt dışında yapılan pek çok çalışmada tercih edilen panel veri yöntemi kullanılmıştır. Sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve gelir-gider yapısına ilişkin oranlar bağımlı değişken, ekonominin genel performansına ilişkin veriler, büyüme, döviz kurları, yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektöründeki payı ve sayısı bağımsız değişkenler olarak

alınmıştır. Çalışmanın gözlem yılı olarak 2002-2011 yılları arası 10 yıllık dönem alınmıştır.

Türk bankacılık sektörüne, yabancı sermayeli bankaların girişinin etkisini ölçmek amacıyla, farklı boyuttaki performans ölçütleri kullanılmıştır. Panel veri analizinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda, yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider oranları açısından sektör ortalamasını yükselten, kârlılık oranları açısından ise sektör ortalamasını düşüren etki yarattığı saptanmıştır. Ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliğini, bilanço yapısını ve gelir gider yapısını farklı etkilediği, döviz kurlarının ve büyümenin ise farklı etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmalarında değerli zamanını ayırarak katkıda bulunan başta tez danışmanım Prof. Dr. Orhan Göker olmak üzere Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş, Prof. Dr. Belkıs Seval, Prof. Dr. İhsan Ersan, Doç. Dr. Bengü Vuran ve tüm Finans Ana Bilim Dalı öğretim üye ve yardımcılara, tez çalışmamın özellikle araştırma kısmına verdiği önemli katkılardan dolayı Prof. Dr. Burç Ülengin'e teşekkür ederim.

Beni tüm yaşantım boyunca olduğu gibi, doktora eğitimim sırasında da maddi, manevi her konuda destekleyen ailem İsmail Şavk, Ülkü Şavk, Fatih Şavk ve Özge Duman'a teşekkür ederim. Son olarak, doktora eğitimim süresince emeği geçen diğer hocalarıma ve öğretim görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Melike ŞAVK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI SERMAYELİ BANKALAR VE TÜRK BANKACILIK

SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE İNCELENMESİ	3
1.1. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	4
1.1.1. Osmanlı Devleti Dönemi	5
1.1.2. 1923-1980 Dönemi	8
1.1.3. 1980-2002 Dönemi	14
1.1.4. 2002 Sonrası Dönem	29
1.2. Türk Bankacılık Sektöründe Basel Düzenlemeleri ve Uygulamaları.....	35
1.3.Yabancı Sermayeli Bankaların Türkiye’deki Faaliyetleri	46
1.4.Yabancı Sermayeli Bankaların Çalışma Yöntemlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri	53

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN DIŞA AÇILMA SÜRECİNDE

RAKAMSAL GELİŞİM	61
2.1. Dışa Açılma Süreci	61
2.2. Rakamsal Gelişim	63

2.2.1. Genel Görünüm	63
2.2.2. Bankacılık Sektörünün Yapısı	67
2.2.2.1. Bankaların Analizi	67
2.2.2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Bankaların Tarihsel Gelişimi ve Statü Değişiklikleri	72
2.2.2.2.1. Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları	72
2.2.2.2.2. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	73
2.2.2.2.3. Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları	75
2.2.2.2.4. Küresel Sermayeli Mevduat Banka Şubeleri	79
2.2.2.2.5. Kamu Kalkınma ve Yatırım Bankaları	80
2.2.2.2.6. Özel Yatırım Bankaları	81
2.2.2.2.7. Yabancı Yatırım Bankaları.....	82
2.2.2.2.8. Katılım Bankaları	83
2.2.2.2.9. TMSF Bünyesindeki Bankalar	84
2.2.2.3. Türk Bankacılık Sektörü ve Küresel Bankacılık Sektörü	85
2.2.3. Birleşme ve Devirler	95
2.2.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yapılmış Performans Göstergeleri Analizi	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞİNİN

ETKİLERİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ÇALIŞMASI	103
3.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar ve Elde Edilen Bulgular	103
3.2. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar ve Elde Edilen Bulgular	125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK MODEL VE UYGULAMA **144** |

4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	144
4.2. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi ve Değişkenlerin Seçimi	145
4.2.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi	145

4.2.2. Değişkenlerin Seçimi	146
4.2.2.1. Bağımlı Değişkenler (Açıklanan Değişkenler)	146
4.2.2.2. Bağımsız Değişkenler (Açıklayıcı Değişkenler)	149
4.2.2.3. Kukla (Dummy) Değişkenler	153
4.2.3. Araştırmanın Yöntemi.....	154
4.2.4. Araştırmanın Modelini Oluşturma	155
4.3. Ekonometrik Model Uygulama Sonucu ve Yorumlanması	157
4.4. Ampirik Bulguların Özeti	170
SONUÇ	177
KAYNAKÇA	184
EKLER	207
ÖZGEÇMİŞ	239

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1. 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Bankalar	7
Tablo 1.2. Cumhuriyet Dönemi Başlangıcındaki Bankalar	10
Tablo 1.3. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırmasının Maliyeti	33
Tablo 1.4. Sermaye Bileşenleri	39
Tablo 1.5. Kredi Risk Ağırlıkları	40
Tablo 1.6. BIS-I ve BIS-II Tebliğleri Tarihçesi	43
Tablo 2.1. Türk Bankacılık Sektörü Piyasa Görünümü	64
Tablo 2.2. Fonksiyonlarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü	67
Tablo 2.3. Ölçeklerine Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü	68
Tablo 2.4. SIFI Listesi	69
Tablo 2.5. Sahiplik Yapılarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü	70
Tablo 2.6. Organizasyonlarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü.....	71
Tablo 2.7. Banka Çeşitlerinin Küresel Görünümü	86
Tablo 2.8. Kredilerin ve Mevduatın Yurt İçi ve Yurt Dışı Şubelere Dağılımı	87
Tablo 2.9. Türk Bankacılık Sektöründeki Bankaların Organizasyonları	88
Tablo 2.10. Küresel Bankacılık Sektöründeki Bankaların Organizasyonları.....	89
Tablo 2.11. Türk Bankacılık Sektöründe Sendikasyon Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri	90
Tablo 2.12. Türk Bankacılık Sektöründe Sendikasyon Kredilerinde İlk 10 Banka Sıralaması	90
Tablo 2.13. Alıcının Menşesi Ülkesine Göre Sendikasyon Kredileri	91
Tablo 2.14. Türk Bankacılık Sektöründe Seküritizasyon Yoğunlaşma Göstergeleri....	92

Tablo 2.15. Türk Bankacılık Sektöründe Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler Yoğunlaşma Göstergeleri.....	92
Tablo 2.16. Türk Bankacılık Sektöründe Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülüklerde İlk 10 Banka Sıralaması.....	93
Tablo 2.17. Türk Bankacılık Sektöründe Türev İşlemler Yoğunlaşma Göstergeleri ...	94
Tablo 2.18. Türk Bankacılık Sektöründe Türev İşlemlerde İlk 10 Banka Sıralaması ..	94
Tablo 2.19. Türk Bankacılık Sektöründe Birleşme ve Devir İşlemlerinin Sayısı ve Büyüklüğü	95
Tablo 2.20. Türk Bankacılık Sektöründe Birleşme ve Devir İşlemlerinin Analizi	96
Tablo 2.21. 2005 ve 2006 Yıllarında Gerçekleşen Banka Satın Almaları	98
Tablo 2.22. Banka ve Şube Sayısı	99
Tablo 2.23. Türk Bankacılık Sektöründe Özkaynak Getirisinde İlk 10 Banka Sıralaması	101
Tablo 2.24. Ölçek ve Fonksiyonlarına Göre Aktif ve Özkaynak Getirisi	101
Tablo 2.25. Ölçek ve Fonksiyonlarına Göre Net Faiz Marjı	102
Tablo 4.1. Bağımsız Değişken Veri Seti	150
Tablo 4.2. Özet Tablo	171

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATM	: Otomatik Para Çekme Makineleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Bank for International Settlements - Uluslararası Ödemeler Bankası
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
DT	: Devlet Tahvili
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FSB	: Financial Stability Board
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HB	: Hazine Bonosu
IMF	: Internations Money Fund - Uluslararası Para Fonu
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KGV	: Kambiyo Gider Vergisi
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletme
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
POS	: Satış Noktası Terminali
REPO	: Geri Satılma Vaadi ile Menkul Kıymet Satışı
ROA	: Return on Asset - Aktif Kârlılığı
ROE	: Return on Equity - Özsermaye Kârlılığı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TL : Türk Lirası
TP : Türk Parası
TPKK : Türk Parasının Kıymetini Koruma
YP : Yabancı Para
YPNGP : Yabancı Para Net Genel Pozisyonu
VDMK : Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

GİRİŞ

Doğrudan sermaye yatırımları, genellikle imalat sektörüne yönelik olsa da son yıllarda, ülke ekonomilerine önemli etkide bulunan, bankacılık sektörüne de yapılmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki pazarların doyuma ulaşması ve kâr marjlarının daralması, çok uluslu bankaları geliştirmekte olan ülkelere yönelmiştir. Bankacılık sektörünün kilit bir sektör olması, özellikle kriz zamanlarında sektördeki yabancı sermayeli banka sayısının ve payının artmasının, ülke ekonomisine olumlu ve olumsuz etkilerinin tartışılmasına neden olmuştur.

Bu araştırmanın temel amacı, yabancı sermayeli banka girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisini saptamaktır. Türk bankacılık sektörüne etkisini ölçmek üzere farklı boyuttaki performans ölçütleri kullanılarak inceleme yapılmıştır. Literatür taraması yurt dışında yapılan çalışmalar ve Türkiye’de yapılan çalışmalar olarak iki bölümde incelendiğinde, yurt dışında yapılan pek çok çalışmada panel veri yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle, çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler saptanarak panel veri yöntemine göre veriler analiz edilmiştir. Literatürde veri zarflama metodunun kullanıldığı çalışmalar da mevcut olmasına rağmen, etkinlik ölçme veya sıralama sonucu belirleme amacı olmadığı için tercih edilmemiştir. Daha önce yapılan çalışmalarda, genellikle net faiz marjı, genel giderler ve kârlılık üzerine olan etkiler incelenmiştir.

Tezin ilk bölümünde, yabancı sermayeli bankalar ve Türk bankacılık sektörü tarihsel süreç içinde incelenmiştir. İkinci bölümde, Türk bankacılık sektörünün dışa açılma sürecindeki rakamsal gelişim hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, ulusal ve uluslararası literatürde bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişi konusunda yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgular incelenmiştir. Dördüncü bölümde, Türk bankacılık sektörüne, yabancı sermayeli bankaların girişinin etkisini ölçmek amacıyla, sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve

gelir-gider yapısına ilişkin oranlar bağımlı değişken, bu bağımlı değişkenlere etkiye bulunacak açıklayıcı değişkenler; enflasyon, GSYH, ortalama döviz sepeti (% 50 USD/TL, % 50 EUR/TL), 91 günlük hazine bonosu ortalama faizi (Hazine bonolarından bankaların aldığı pay, kârlarını ve performansını etkilemektedir), M2 para arzı, dış ticaret, iç borç stoku/GSYH, cari işlemler/GSYH, doğrudan yabancı yatırımlar/GSYH, bütçe dengesi/GSYH, faiz dışı denge/GSYH, kamu borcu/GSYH, yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektöründeki payı ve sayısı bağımsız değişkenler olarak alınarak panel veri yöntemi uygulanmıştır.

Kamu sermayeli ticaret bankaları, özel sermayeli ticaret bankaları ve Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar ile sermayesinde yabancı payı olan bankalar çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın gözlem yılı olarak 2002-2011 yılları arası 10 yıllık dönem alınmıştır. Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayımlanan Türkiye’de bankacılık sistemi seçilmiş rasyolar (2002-2011) veri seti içinden çalışma için bağımlı değişken olarak kullanılacak oranlar alınmıştır. Bu oranları etkileyen faktörleri tespit edebilmek için, bu konuda daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanılmış, konuda uzman üst düzey yöneticilerle görüşülmüş ve kendi öngörümüz de eklenmiştir.

Belirlenen açıklayıcı değişkenler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın elektronik veri dağıtım sisteminden, Hazine Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye İstatistik Kurumu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türkiye Bankalar Birliği ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası internet sitelerinden temin edilmiştir. Araştırmada yılsonu veriler kullanılmıştır. Tezin ampirik kısmında, istatistiksel olarak hipotezlerin sınanmasında panel veri analizi kullanılmış ve uygulamaların gerçekleştirilmesinde E-views paket programından yararlanılmıştır. Tezin sonuç kısmında ise, ekonometrik çalışmanın sonuçları ile elde edilen bulgular yorumlanarak Türk bankacılık sektörüne ilişkin değerlendirmeler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI SERMAYELİ BANKALAR VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE İNCELENMESİ

Genel olarak mali sistem, fonların tasarruf edenlerden yatırımcıya veya son olarak kullanana akışını sağlayan sisteme denir (Sadıklar, 1981: 1). Mali sistemin unsurlarının başında, sisteme fon temin edenler ve bunları kullananlar gelmektedir. Mali sisteme fon temin edenler, bireyler, firmalar, devlet ve yurt dışından yatırım yapanlar olabilir. Fonları, yatırım yapanlar veya gelirinden fazla tüketim yapmak isteyenler kullanabilirler. Yatırımları, bireyler yapabileceği gibi, özel sektör ve devlet de yapabilir.

Mali sistem; vergi idareleri, Hazine Yönetimi, TCMB, bankalar, diğer finansman kuruluşları, kooperatifler, şirketler, borsalar, sosyal güvenlik kuruluşları, tasarruf sahibi bireyler ve ihtiyaç sahibi bireylerden (hane halkı) oluşur. Bankalar, Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulabilen ve anonim şirket olarak örgütlenen, mevduat kabulü, kredi verilmesi, menkul kıymet ticareti, fon yönetimi danışmanlığı, mali istihbarat, akreditif, ödeme (tahsil) işlemleri, kiralık kasa hizmeti, kambiyo vb. işlemleri yapan işletmelerdir.

Bankalar, uygarlığın her döneminde geçerli ve etkin kurumlar olmuşlar, bankacılık ise her ekonomik aşamada üstlendiği değişik görevler nedeniyle ekonomideki etkinliğini giderek arttırmıştır. İnsanların eski çağlardan başlayarak, servetlerini korumak için değişik önlemler aldıkları bilinmektedir. Servetlerini hırsızlardan ve zorbalardan korumak amacıyla, tapınakların güvencesine bıraktıkları, büyük ölçüde doğrulanmıştır. Banka işlevini gören bu kurumların en ünlüleri, Mezopotamya'daki

Kızıl Tapınaklardır. Mezopotamya'dan sonra Finike, Eski Yunan, Roma ve Avrupa uygarlıklarında bankacılık önemli aşamalardan geçmiştir (Yüzgün, 1982: 10).

1.1. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Her ülkenin bankacılık sisteminin yapısı gibi, Türk bankacılık sektörü de tarihi gelişimin, izlenen ekonomik politikaların, ekonomik yapının etkilerini taşır. Bankacılık faaliyeti ekonomik yapıdan, izlenen ekonomik politikadan, ekonomik amaçlardan bağımsız değildir. Örneğin 2011 yılında cari açığı azaltmak için, TCMB’nin munzam karşılık oranlarını arttırması, bankaların da müşterilerine verdiği kredi faiz oranlarını arttırmalarına, bu durum da firmaların finansman giderlerinin yükselmesine neden olmuştur.

1990’lı yıllarda Türk bankacılık sektörü, mevduat bankacılığı ağırlıklı, oligopolistik piyasa koşullarında faaliyet gösteren, büyümeye yönelik politikalar yerine kâr artışı ve aktif kalitesinin yükseltilmesi amacıyla yeniden yapılanma politikaları uygulayan, çok şubeli bir yapıya sahip, dinamik ve yeniliklere açık özellikler göstermiştir (Altunbaş ve Sarısu, 1996: 78). Türk bankacılık sektöründe Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın ayrı bir yeri vardır. Para yaratan kurumların başında emisyon bankası özelliği ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gelmektedir. Bu banka hem emisyon hem de reeskont uygulaması ile para yaratmaktadır (Ertuna, 1986: 33).

Türk bankacılık sektöründe, 1990’lı yıllarda yoğunlaşma oranının yüksek olması nedeniyle çok az sayıdaki banka, sektörde belirleyici rol oynamıştır (Sarısu, 1996: 3). Türk bankacılık sektörü Türk finans sisteminin en gelişmiş kesimini oluşturmaktadır. Geniş hizmet yelpazesi ve kaynak birikimi ile ülke kalkınmasında oldukça önemli ve etkin bir yere sahiptir. Günümüzde Türk bankalarının kâr marjlarının Avrupa ve Amerika bankalarından yüksek olması, yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne girişini cazip hale getirmektedir.

1.1.1. Osmanlı Devleti Dönemi

Osmanlı Devleti'nde bankacılık olgusunun doğuşu, Batı ülkelerindekinden tamamen farklı etmenlere bağlıdır. Bankacılık, Avrupa ülkelerinde sanayileşme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkarken, Türkiye'de ilk banka Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde, devletin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Kaynakların çok kısıtlı olduğu bir ortamda yabancı sermaye aracılığıyla başlayan bankacılık, Cumhuriyet dönemine kadar yabancı sermayeli bankaların hâkimiyeti altında gelişmiştir (Bolay, 1991: 48).

Osmanlı Devleti 16. yy. dan itibaren gerileme dönemine girerken, Avrupa'da 18. ve 19. yy. da sanayi devrimi gerçekleşmiştir. Sanayileşme ile birlikte Osmanlı Devleti, Avrupa ülkelerinin artan ürünlerini satabileceği hedef pazar olmuştur. 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra, İngiliz ve Fransızlarla yapılan ticaret anlaşmaları ile ithalat gümrükleri indirilince, ithalatın ihracattan fazla artması altın ve gümüş stoklarının yurt dışına akmasına yol açmıştır. Mali açıklar kamu gelirleriyle kapanamayınca, Osmanlı Devleti ağır şartlarda dış borçlanmaya gitmiş, devletin geri ödeme gücü zayıflamıştır.

İlk banka, İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) adı ile 1847 tarihinde iki Galata Bankeri tarafından kurulmuş ve sermayesiz olarak çalışmıştır (Sarıs, 1995: 155). Osmanlı Devleti'nde bankacılığın, ilk aşamada sarraflar elinde geliştiği gözlenmiştir. Galata sarrafları, daha sonra galata bankerleri olarak adlandırılan kişiler, yabancı paralarla Osmanlı paralarını birbirleriyle değiştirmek, mevduat benzeri kaynakları kabul etmek, Hazineye borç para vermek, senet iskonto etmek, vergi gelirlerinin toplanmasına aracılık etmek, değişik koşullu krediler açmak gibi işlemler yapmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin klasik örgütlenme düzeninde; para miktarının ayarlanması, kredi hacminin düzenlenmesi, altın ve döviz rezervlerinin yönetimi ile iç ve dış ödemelerin gerçekleştirilmesi gibi ekonomik faaliyetler; Hazine, darphane, sarraflar, vakıflar,

bedestenler ve loncalar gibi farklı kesimler tarafından yürütülmüştür. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar, büyük oranda devam eden bu yapı içinde Osmanlı Devleti, “altın sikke” basımını gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti, senyoraj hakkını ilk kez 1839 yılında kullanarak, kağıt para çıkartma yoluna gitmiştir. “Kaime-i nakdiye-i mutebere” olarak anılan ve el yapımı olan bu para, günümüzdeki anlamda banknot olmaktan çok, faizli bir borç senedi veya Hazine senedi olarak kullanılmıştır. Ardından 1854 yılında Kırım Savaşı sırasında yurt dışından ilk kez borçlanılmıştır. Bu borçlanma ile, Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkeleri arasında dış borçların ödenmesi konusunda, aracılık görevi üstlenecek bir devlet bankasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla 1856 yılında merkezi Londra’da bulunan İngiliz sermayeli “Ottoman Bank (Bank-ı Osmani)” kurulmuştur. Bankanın yetkileri küçük miktarlarda kredi vermek, hükümete avans sağlamak ve bazı Hazine bonolarını iskonto etmekle sınırlanmıştır (Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2011: 2).

İlerleyen yıllarda Ottoman Bank kendini feshederek “Bank-ı Osmani-i Şahane” diğer bir ifadeyle “Osmanlı Bankası” adını almış ve 1863 yılında İngiliz-Fransız ortaklığı şeklinde yeniden örgütlenerek bir devlet bankası niteliği kazanmıştır. Bankaya banknot basma ayrıcalığı verilmiştir. Banka ayrıca devletin haznedarlığını üstlenerek devlet gelirlerini tahsil etmek, hazinenin ödemelerini yerine getirip bonolarını iskonto etmek, iç ve dış borçlara ilişkin faiz ve anapara ödemelerini yapmakla da görevlendirilmiştir.

Kırım Savaşı’nın ardından devletin artan finansman ihtiyaçlarına paralel olarak, bankacılık faaliyetlerinde hareketlenme başlamıştır. 1856-1875 yılları arasında Osmanlı Devleti’ne borç vermek, faiz gelirleri elde etmek amacıyla yabancı sermayeli 11 banka kurulmuştur. Bu bankalar Tablo 1.1’de gösterilmektedir (Akgüç, 1989: 105-106):

Tablo 1.1. 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Bankalar

Banka Adı	Kuruluş Yılı Kapanış Yılı	Sermaye	Sermaye Kaynağı
1-Bank-ı Osmani	1856-1863	500.000	İngiltere
2-İttihadi Mali	1856-1856	320.000	Galata Bankerleri
3-Türkiye Bankası	1860-1861		Fransa / Galata Bankerleri
4-Bank-ı Osmani-i Şahane	1863-2001	10.000.000	İngiltere / Fransa Bankerleri
5-Şirket-i Umumiyye-i Osmaniye Bankası	1864-1893	2.000.000	Galata Bankerleri
6-Şirket-i Maliye-i Osmaniye Bankası	1866-1868	1.000.000	İngiltere
7-İtibar-ı Umumi Osmanlı Bankası	1868-1899	50.000.000	İngiltere / Fransa Galata Bankerleri Osmanlı Şirketi
8-Avusturya Osmanlı Bankası	1871-1874	2.500.000	Avusturya / İtibar-ı Umumi Osmanlı Şirketi
9-Avusturya Türk Bankası	1872-1873	2.000.000	Avusturya / Galata Bankerleri
10-İstanbul Bankası	1872-1894	1.000.000	İngiltere / Galata Bankerleri
11-Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi	1872-1899	600.000	Galata Bankerleri

Kaynak: Akgüç, 100 Soruda Bankacılık, 1989.

1875 yılından 1922 yılına kadar Osmanlı Devleti’nde, yirminin üzerinde yabancı banka şube açmıştır. Açılan bu şubeler, Avrupa’daki büyük güçlerin etki alanı olarak seçtikleri bölgelerde yoğunlaşmış ve kendi ülkelerinin çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu bankalar:

- Hazineye borç para verme,
- Osmanlı Devleti’nin kendi ülkeleri ile olan ticari ilişkilerini geliştirme,
- Osmanlı Devleti’nde ticari faaliyette bulunan yabancı firmalar ile yabancı uyruklu iş adamlarını finanse etme,
- Kendi çıkarları doğrultusunda ulaşım ve madencilik sektörlerinde yatırıma girişme, bu alanlarda yatırım yapacak yabancı sermayeye aracılık etme faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Bankası’nın sermayesinin yabancılara ait olması, zamanla bazı tepkilere yol açmıştır. Tepkiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi’nde yoğunlaşarak ulusal bir merkez bankası kurulması fikrinin temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda gelişen, yerli sermayeye dayalı bir merkez bankası kurma çabaları, 11 Mart 1917 tarihinde Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası’nın kurulması ile sonuçlanmıştır. Ancak bu Banka, Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’ndan yenilgi ile ayrılması nedeniyle, Osmanlı Bankası’nın yerini alacak bir ulusal banka olma amacına ulaşamamıştır (Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2011: 3). Osmanlı Bankası

ve benzeri nitelikteki bankaların yabancı egemenliğinde kalmaları bu bankaların, Türk bankacılığının başlangıcı olarak görülmesine engel olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde kurulmuş olan ilk ulusal sermayeli banka ise; “Memleket Sandıkları”dır. İlk tarımsal kredi sandığı özelliği taşıyan kurum, 1861 yılında Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. 1868 yılında yine Mithat Paşa tarafından tasarruf toplama amacıyla “Emniyet Sandığı” kurulmuş olup, bir süre sonra her iki banka da, 1888 yılında yine Mithat Paşa tarafından kurulan Ziraat Bankası ile birleştirilmiştir. 1916 yılında yasayla kurulmuş bir kamu kurumu niteliği kazanan Ziraat Bankası, Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet dönemine geçen ve günümüze kadar gelen en köklü ulusal kuruluşlardan biridir (Arslan, 1982: 11). Bu banka kamu bankası vasfını halen korumaktadır.

1.1.2. 1923-1980 Dönemi

Cumhuriyet döneminde, ulusal sanayi ve bankacılığın geliştirilmesi önemsenmiş; bu amaçla toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar sonrasında ilk kurulan banka, Türkiye İş Bankası (1924) olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki, ilk büyük özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası, ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla, gerek sanayi gerek ticaret sektörlerine kredi vermek ve gerekse sanayi ve ticari girişimlerde bulunmak görevlerini üstlenmiştir (Artun, 1983: 42). Bu dönemde faaliyete geçen bir diğer banka ise, 1930 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'dır. Banka, anonim şirket statüsünde kurulmuş olup, 1931 yılında çalışmaya başlamıştır (Keyder, 1991: 41).

1923'te 18 ulusal 13 yabancı banka faaliyet göstermiştir. Cumhuriyetin başlangıç yıllarındaki (1924-1926) sayısal dengenin, daha sonraki yıllarda ulusal bankalar lehine hızla bozulduğu görülmüştür. O yıllarda ulusal bankalar içinde en büyük pay Ziraat Bankası'nındır. Büyük bölümü yöresel nitelikte olan ulusal bankalar, devletin güdüm ve desteğiyle hızla gelişmiştir. Ancak, yabancı sermayeli bankalar ve tüccarlar

daha düşük faizle ve daha geniş vadeye yayarak kredi sağlamış, ithalat ve ihracat büyük ölçüde yabancı sermayeli bankaların kredilerine dayalı devam etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, dünyada emisyon sağlayacak merkez bankalarının oluşturulması ve ülkelerin kendi para politikalarını bağımsız olarak belirlemeleri yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde Türkiye'de de Kurtuluş Savaşı ile kazanılan siyasi bağımsızlığı, ekonomik bağımsızlıkla güçlendirme yönünde çalışmalar başlamıştır.

1922 yılında İstanbul'da Takas Odası kurulmuştur. Bu yıldan sonra, takas edilen senetlerin adet ve tutarları işlenebilmiştir. Kaydî para kullanımında, önemli bir aşama olan çek ve benzeri kambiyo senetlerinin, ticari işlemlere de hızla girdiği görülmüştür. 1922-1931 döneminde kağıt para (yaklaşık 160 milyon lira) sabit kalmış, vadesiz tasarruf mevduatı (kaydî paranın kaynağı) hızla artarak, toplam para arzı genişlemiştir. O dönemde, faiz oranları mevduat artışında önemli bir etmen olmuştur. Vadeli mevduata verilen faiz oranı % 5-10 arasındadır. 1923 yılında 13 olan yabancı sermayeli banka sayısı, 1925 yılında 18 olmuş, 1929 yılına gelindiğinde ise 16'ya düşmüştür. 1923 yılında % 41.9 olan yabancı sermayeli banka payı da 1929 yılında % 9.1'e düşmüştür. 1929 yılından 1945 yılına kadar geçen süre içinde 9 yabancı sermayeli banka faaliyetlerini durdurmuştur (Akgüç, 1989: 106). Yabancı sermayeli bankalar günümüzde de kriz ortamında geri çekilmektedir. Cumhuriyet dönemi başlangıcındaki bankalar Tablo 1.2'de gösterilmiştir:

Tablo 1.2. Cumhuriyet Dönemi Başlangıcındaki Bankalar

<u>Bankanın Adı</u>	<u>Kuruluş Yeri</u>	<u>Kuruluş Yılı</u>	<u>Niteliği</u>
Ziraat Bankası (Memleket Sandıkları)	Niş	1863	Ulusal
Osmanlı Bankası	İstanbul	1863	Yabancı
İstanbul Emniyet Sandığı	İstanbul	1868	Ulusal
Credit Lyonnais	Paris	1875	Yabancı
Selanik Bankası	İstanbul	1888	Yabancı
Deutsche Orient Bank	Berlin	1906	Yabancı
Deutsche Bank	Berlin	1909	Yabancı
Banco di Roma	Roma	1911	Yabancı
İstanbul Bankası	İstanbul	1911	Ulusal
Konya İktisadi Milli Bankası	Konya	1912	Ulusal
Karaman Milli Bankası	Karaman	1913	Ulusal
Adapazarı İslam Ticaret Bankası	Adapazarı	1913	Ulusal
Emvali Gayrimenkule ve İkraza Bankası	İstanbul	1914	Ulusal
Milli Aydın Bankası	Aydın	1914	Ulusal
Akşehir Bankası	Akşehir	1916	Ulusal
İtibari Milli Bankası	İstanbul	1916	Ulusal
Manisa Bağcılar Bankası	Manisa	1917	Ulusal
Konya Ahali Bankası	Konya	1917	Ulusal
Çiftçiler Bankası	Eskişehir	1919	Ulusal
Adapazarı Emniyet Bankası	Adapazarı	1919	Ulusal
Banca Commerciale Italiana	Milano	1919	Yabancı
Bank Marmaros Blank ve Şürekası	Bükreş	1919	Yabancı
Konya Türk Ticaret Bankası	Konya	1920	Ulusal
İktisat Türk A.Ş.	İstanbul	1920	Ulusal
Holantse Bank Uni. M.V.	Amsterdam	1921	Yabancı
Memaliki Şarkıye Fransız Bankası	Paris	1921	Yabancı
American Express Company	New York	1921	Yabancı
Şarki Karip Ticaret Bankası	Londra	1922	Yabancı
İyoniyen Bank Limited	Londra	1922	Yabancı
Bor Zürra ve Tüccar Bankası	Bor	1922	Ulusal
Dersaadet Küçük İstikraz Sandığı	İstanbul	1923	Ulusal
Akhisar Tütüncüler Bankası	Akhisar	1924	Ulusal

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bültenleri

1924-1929 döneminde, tarım kesimindeki üretim artışı ve dış ticaret işlemlerinin gelişmesiyle GSMH yaklaşık % 50 büyümüştür. Ekonomideki para talebi artarken, hükümetin para arzını artırmaktan kaçınmasının yarattığı kredi gereksinimi, Türk bankacılık sektörünün önemli bir gelişme göstermesini sağlamıştır. Devlet, bir yandan yabancıların bankacılık sistemindeki egemenliğini kırmak ve ekonominin temel kesimlerinin kredi gereksinimlerini karşılamak üzere, devlet bankaları kurup teşvik ederken diğer yandan da kırsal kesimdeki esnaf ve toprak sahipleri kredi sorunlarını kendi başlarına çözmek amacıyla birçok yerel banka (1923-1926 yılları arasında 8, 1927-1929 yılları arasında da 17 olmak üzere toplam 35 banka) kurmuşlardır. 1923-1929 yılları arasında Türkiye’de 6 yabancı sermayeli bankanın şube açmasına rağmen, 1929 yılını izleyen dönemde hiçbir yabancı banka kurulmamış ve şube açılmamıştır (A.e., s. 107).

1929 Dünya Ekonomik Buhranı’nın bankacılık sektörü üzerine etkileri üç noktada toplanabilir:

- Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde devletin giriştiği sanayi yatırımlarının finansmanını sağlayacak ihtisas bankaları kurması,
- Anadolu’daki yerel bankaların sayılarının azalması,
- Devletin, bankacılık sistemini düzenleyici/denetleyici kanunlar çıkarması.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı pek çok yerel bankanın iflasına neden olunca hükümet kanunlar çıkararak, mevduat sahiplerini korumaya çalışmıştır. Bankaların kredi hacmini sınırlayan, özsermaye yetersizliğinin yarattığı sıkıntıları gidermek amacıyla, Merkez Bankası reeskont oranlarını düşürmüştür.

1933 yılından sonra devlet sermayesi ile kurulan ve genellikle uzmanlık bankaları olan bankalar hem para piyasasının oluşmasını, hem de “iştirakler” yoluyla sanayi ve ticaret kesimlerinde birçok işletmenin finansmanını sağlamıştır. Sümerbank dokuma ve diğer sanayi dallarını, Etibank madencilik ve metalurji, Denizcilik Bankası deniz ulaşımı, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarım kesimini, Türkiye Emlak Kredi Bankası konut

yapımı kesimini, Türkiye Halk Bankası esnaf ve sanatkarların kredi gereksinmelerini, İller Bankası il özel idareleri ile yerel yönetimlerin ve bunlara bağlı kuruluşların imar işlerinin finansmanını, Türkiye Vakıflar Bankası vakıf eserlerinin korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Cumhuriyet tarihinde yaşanan ilk banka birleşmesi, 1933 yılında Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası'nın Sümerbank'a devredilmesi olmuştur. Bu dönemde yaşanan ekonomik bunalım sonucu Üsküdar Bankası da Türk Ticaret Bankası'na devredilmiştir.

1929-1938 döneminde, Cumhuriyet Hükümetlerinin izlediği iktisadi politika “sağlam para-denk bütçe” şeklinde özetlenebilir. Para arzını artırmaktan kaçınarak, ödemeler bilançosunun denkliliğini sağlayarak, Türk parasının değerini koruma amacı güdülmüştür. Kamu kesiminin ulusal sermaye birikiminde oynadığı önemli rol, özel kişileri de banka kurmaya özendirmiş, bu nedenle özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası, bu alanda büyük bir gelişme görülmüştür. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1948'de Akbank kurulmuştur. 1950-1960 döneminde, bankacılık alanında önemli bir gelişme görülmüş; mevduat kabul etmediği için Bankalar Kanununun 82. Maddesi uyarınca, bu kanunun hükümlerine tabi olmayan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası 1950 yılında kurulmuştur (Yaşa, 1980: 54-55).

1950'li yıllar özel sektör banka sayısında, hızlı bir artışın yaşandığı dönemi yansıtmaktadır. Bunun başlıca nedenleri; bu dönemde dış kredilerin ve ihracat gelirlerinin artması, 1954 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girmesi, ekonomide hızlı bir büyümenin sağlanması ve ülkede tasarrufların giderek artış göstermesidir (Kocaimamoğlu, 1977: 689).

1950'li yıllarda önemli bir birikim sağlayan büyük toprak sahipleri ve yabancı sermaye ile temsilcilik düzeyinde ilişki kuran ticari sermaye, ithal ikameci strateji uygulamalarında ortaklık, lisans ve know-how anlaşmalarıyla yabancı sermaye ile entegrasyon düzeyini arttırmış ve birikimlerini üretken sermayeye dönüştürmeye başlamışlardır. Bu süreçte özellikle, dayanıklı tüketim malları üretiminde önemli sanayi girişimleri ortaya çıkmıştır. Sanayileşme açısından belli bir aşamaya geline 1970'li

yıllarda, belirli bir sermaye donanımına ulaşan şirketlerin artık “holding” biçiminde yapılanmaya gittikleri görülmektedir. Böylece, sermayenin toplam döngüsünde farklı işlevleri üstlenen ticari, üretken ve para-sermaye tek bir elde toplanmaya başlamıştır. Bu süreçte, özel ticaret bankalarının büyük bölümü holding bankası haline gelmiştir (Köne, 2003: 237). Holding bankacılığı, özel sektör yatırımlarını hızlandıracağı düşüncesiyle, devlet tarafından da teşvik edilmiştir.

1958 yılında çıkarılan 7129 sayılı Bankalar Kanunu’nun en belirgin özelliği, bankaları kredi kullanırmakta serbest bırakması, kredilerin kesimler, hatta kişiler arasında dağıtımını, ekonominin hedefleri açısından kontrol etmemesidir. 1960’lı yıllarda yaşanan ekonomik bunalım sonucu üç bankanın birleşmesi gerçekleşmiştir. Bu kanunun çıkarılmasından sonra artan rekabet koşulları, özellikle 1961’den sonra yerel ve küçük bankaların tasfiyesini hızlandırmış, büyük bankacılığa doğru gelişimi yönlendirmiştir (Yaşa, a.g.e., 55).

1975-1978 yıllarında, para ve kredi piyasasında yapılması düşünülen yeni düzenlemelerle, kredilerin spekülâtif alanlardan, sanayi ve tarım kesimi gibi üretken ve planlı kalkınma sürecini destekleyici alanlara yönltilmesi konusu ön plana çıkmıştır. Devlet, bankalar ve kredi düzeni yolu ile yatırımları toplum yararına yönlendirmeye ve plan disiplini sağlayabilmeye çalışmıştır.

Uygulanan kredi faizleri ve yaşanan hızlı enflasyon ortamında tüm işletmeler kredi kullanmakla kazançlı çıkmıştır. Bu arada, işletmelerin yeterli kredi bulmaları kredi fiyatından daha büyük önem taşımaya başladığından, holdingler ticaret bankalarını kontrol altına almaya çalışmışlardır.

1970’lerin sonuna kadar olan dönemde bankalar, sanayi-ticaret ve devlet arasındaki sıkı ilişkiler devam etmiştir (Aybar ve Lapavitsas, 2001: 43). Kamu bankaları, ithal ikameci politikalarla belirlenen, kalkınmada öncelikli sektörlerle kaynak sağlama görevini üstlenmişlerdir. Özel bankalar ise sisteme girişlerin sınırlı olduğu, faiz ve döviz fiyatı değişmelerinden kaynaklanan risklerin bulunmadığı, ürün ve fiyat rekabetinin olmadığı

bir ortamda, negatif reel faizle topladıkları mevduatları artırmak amacıyla şube bankacılığına yönelmişlerdir.

Aşırı enflasyon nedeniyle, işletmelerin fon gereksinimleri 1979-1985 döneminde daha da artmıştır. 1970’li yılların sonundan itibaren bir “Banka” gibi çalışıp, yasal düzenlemelerin tersine gelişen finansal aracı (banker) kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar denetimden uzak topladıkları paraları borç vermeye başlamışlar, borçları likit, alacakları bağlı duruma düşünce batmışlardır. 1983 yılında güçsüz bankalar sistemden elenmişlerdir.

1980 öncesi Türkiye’inde mali piyasaların baskı altında olması, ekonomik büyüme yönündeki en önemli engellerden biri olarak görülmüştür. Kredi ve mevduat faiz oranları üzerinde kısıtlayıcı kontrol mekanizmalarının devrede oluşu, finansal işlemler üzerinden alınan vergilerin yüksek seviyelerde bulunması, bölünmüş yapı, mali piyasaların üretken kesimlere fon aktarım işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirememesinin en büyük sebepleri olarak değerlendirilmiştir.

1.1.3. 1980-2002 Dönemi

1980 yılında Türk ekonomisi, “dışa-dönük kalkınma stratejisi” yönünde bir tercihte bulunmuş ve “piyasa-güdümlü” bir yapısal değişimin içine girmiştir. Bu kapsamda hem mevcut bankacılık sisteminin etkinliğinin artırılmasına, hem de menkul kıymet piyasalarının geliştirilerek mali sistemdeki eksik yapıların giderilmesine çalışılmıştır.

24 Ocak kararlarıyla, bütçe açıklarının enflasyonist etkisi göz önüne alınarak, bütçenin denkleştirilmeye çalışılması, en azından bütçe açıklarını mümkün olan en alt seviyeye indirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, kamu tüketiminin kısılacağı, yatırımların belli sektörlerle sınırlı kalacağı, transferlerin ve sübvansiyonların azaltılması yoluyla anti enflasyonist bir kamu harcaması hedeflenmiştir. Yine, 24 Ocak kararlarıyla birlikte sabit döviz kuru politikası uygulaması esnekleştirilmiştir. Böylelikle, Türkiye’de iç ve dış enflasyon farklarını gideren, gerçekçi bir kur politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bu

uygulama, özellikle ilk yıllarda yurt dışı işçi dövizlerinde ve ihracat gelirlerinde olumlu gelişmeler sağlamıştır. Diğer taraftan, ithalat rejimindeki yasaklar kaldırılıp gümrük duvarları da asgari düzeye indirilerek, dış rekabetin arttırılmasıyla içerde üretilen malların kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (Morgil, 1983: 88).

1980 sonrası “yapısal uyum ve dışa açık, piyasa ekonomisi güdümünde liberalizasyon” programı finansal kesimdeki reformların da belirleyicisi olmuştur. Finans kesiminde yapılan reformlar ile sektöre derinlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Faiz oranları üzerindeki sınırlamaların kaldırılması ve serbest piyasalara daha fazla rol verilmesiyle yatırımlar için gereken kaynakların artması beklenmiştir. İktisat literatüründe McKinnon-Shaw tezi olarak bilinen yaklaşıma göre; finansal baskının kalkması ve finansal derinleşmenin sağlanması, tasarruf ve yatırımları uyaracak, dolayısıyla ekonomik gelişme hızlanacak, ayrıca daha etkin kaynak dağılımı sağlanacaktır (Uygur, 1993: 16-20). Serbestleşme uygulamaları ile güç kazanacağı öngörülen finans kesimi büyümenin motoru olarak görülmüştür.

1980’li yılların önemli bir gelişmesi, ekonomik ajanlar arasındaki ilişkilerde fon akımlarının menkul kıymetleştirilmesidir (Erdem, 1993: 35). Finansal liberalizasyon amacıyla, öncelikle 1 Temmuz 1980’de vadeli tasarruf mevduatı ile kredi faiz oranları serbest bırakılmıştır. Ayrıca vadesiz mevduata uygulanan faiz oranı yükseltilmiş; bankalara mevduat sertifikası çıkarma yetkisi tanınmıştır.

Faiz mekanizmasındaki serbestleşmeyi, finansal sistemde, işlem maliyetlerinin düşürülmesine yönelik çalışmalar izlemiştir. Ayrıca, bankaların mevduat munzam karşılık ve disponibilite yükümlülüklerinde dönem içinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bunun yanı sıra, mevduat hesaplarının vade yapıları üzerindeki kısıtlamalar, dönem içinde çeşitli kereler değiştirilmiştir (Yıldırım ve Altun, 1994: 6).

1980’li yılların bir başka önemli gelişmesi ise, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) bünyesinde “interbank” piyasasının oluşturulmasıdır (Parasız, 2000: 112). Böylece, bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanmasında ve likidite

fazlasının değerlendirilmesinde, çok büyük kolaylık sağlanmıştır. İnterbank, bankalara kaynak kullanma esnekliği ve kaynakları daha etkin kullanma imkanı verdiği gibi, ekonominin likidite dengesini kurmada da çok yararlı olmuştur (Şahin, 2000: 382-383).

1980’li yıllarda da yaşanan ekonomik problemler nedeniyle bazı özel bankalar kamu bankalarına devredilmiştir. Anadolu Bankası ve Emlak Kredi Bankası birleştirilmiş, Denizcilik Bankası da bu birleştirilen bankaya; İstanbul Bankası, Hisarbank, Odibank, İstanbul Emniyet Sandığı ise Ziraat Bankası’na devredilmiştir.

1980 sonrasında Türkiye’ye yabancı sermaye akımı ve yabancı sermayeli bankaların gelişi hızlanmıştır (Argın, 1993: 27). 1980-1984 döneminde Türkiye kârlı dış ticaret işlemlerine dönük çalışan yabancı sermayeli bankaların akımına uğramıştır. 1980 yılında alınan diğer ekonomik kararların, bir parçası olarak uygulamaya geçirilen “serbest faiz” politikası sonucu, faiz oranları hızla yükselmiş, hazine bonoları uygulaması gelişmiştir.

Türk bankacılık sektörü 1981-1985 döneminde, daraltıcı para politikalarına, reel faize, liberal ve dışa açık ekonomi politikalarına ve artan rekabet koşullarına uyum sağlamaya çalışmıştır. Bankalara döviz pozisyonu tutma serbestisi sağlayan ve kambiyo işlemlerine ilişkin düzenleme, Haziran 1982’de yapılmıştır. Aralık 1983’te Türk Parasının Kıymetini Koruma (TPKK) Hakkındaki 28 sayılı Karar’ın yürürlüğe girmesiyle, bankalara TCMB tarafından belirlenen günlük kurun alt ve üst sınırları içinde kalınması koşuluyla serbestçe döviz alım-satımı yapabilme imkanı getirilmiştir. Daha sonra, Haziran 1985’te yapılan düzenlemeyle bankalara döviz ve efektif alış-satış kurlarını serbestçe tesbit edebilmeleri sağlanmış; Mart 1986’da tekrar TCMB kurlarının oluşturacağı marjların esas alınmasına karar verilmiştir.

Bankacılık sisteminde, yeni kurumsal örgütlenmelere imkan veren düzenlemelerin ilk örneği olarak, İslam bankacılığı modelini benimseyen “özel finans kurumları” (ÖFK) Aralık 1983’te düzenlenmiştir. Haziran 1985’te finansal kiralamaya yönelik yasal zemin oluşturulmuştur. Aralık 1983’te alınan 28 sayılı ve Temmuz 1984’de alınan 30 sayılı kararlar ile yetkili kılınan banka ve şirketlerin yurt dışından borçlanmasına ve yurt

dışında döviz pozisyonu tutmasına izin verilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de yerleşiklere yurt dışında aktif alma ve yurt içinde döviz tevdiat hesabı (DTH) açma imkanı sağlanmıştır. Bu kararlarla, ödemeler bilançosunun cari işlemlerle ilgili kısmına serbesti getirilirken, sermaye hareketleri üzerindeki kontroller sürdürülmüştür (Önder v.d., 1993: 182-184; Ekinci, 1998: 14).

Ayrıca, bankaların yurt dışından sağlanacak özel kredilerde doğrudan veya dolaylı roller üstlenmelerine imkan tanıyan yasal zemin yaratılmıştır. Aralık 1985’te bankacılık sisteminde, zorunlu devir kuru uygulaması başlatılmıştır. Buna göre, bankaların ihracat ve görünmeyen kalemler nedeniyle yaptıkları döviz alımlarının % 20’sini TCMB’na devretmeleri zorunluluğu getirilmiştir.

Döviz işlemlerinin yurt içinde serbestleştirilmesi ve ticari işlemlerle ilişkilendirilmesi zorunluluğunun ortadan kaldırılması, döviz piyasasının büyümesine yol açmıştır. Bu uygulama para ikamesi etkisi yaratarak Türk Lirası’ndan kaçışı başlatmış, bankaların mevduat yapısı içinde döviz tevdiat hesabının ağırlığı artmıştır. Alternatif getiri oranlarına bağlı olarak ve çoğu kez spekülâtif beklentilerin belirlediği kararlarla, ulusal para ve döviz arasında oluşan talep kaymaları faiz oranları ve döviz kurları üzerinde baskı yaratmıştır. Döviz tevdiat hesabının toplam mevduata oranı 1990’lı yıllar boyunca, % 40-50’ler civarında olmuştur (Berksoy, 1995: 615).

Türk bankacılık sektörünü ilgilendiren en önemli gelişme 25.04.1985 tarih ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nun çıkarılması olmuştur (Durer, 1988: 20). Ocak 1986’da İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyete geçmiştir. Bankaların menkul kıymetler stoku mutlak ve oransal olarak genişlemiştir.

Mali sistemde eksik piyasaların örgütlenmesine yönelik olarak, TCMB öncülüğünde Nisan 1986’da bankalararası para işlemleri için gerekli yasal çerçeve tamamlanmıştır. 1987 yılı Temmuz ayında 1 yıllık mevduata uygulanan faiz oranları serbest bırakılmıştır. Eylül 1988’de Döviz ve Efektif Piyasası, Nisan 1989’da Döviz Karşılığı Altın Piyasası, TCMB bünyesinde faaliyete başlamıştır.

Ekim 1988’de mevduat faiz oranları, TCMB’nin belirlediği tavan çerçevesinde serbest bırakılmıştır. Mayıs 1989’da faiz serbestisinde bir adım daha atılarak, bankalara değişken faizli mevduat hesabı açma imkanı tanınmıştır. Ağustos 1989’da TPKK Hakkındaki 32 sayılı Karar yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir. Bu kararla Türk parasında “tam konvertibilite”ye geçişin ilk adımları atılmış, kambiyo rejiminde serbestlik artırılmıştır. Ayrıca, sermaye piyasasına yönelik olarak yurt dışında yerleşiklerin Türk menkul kıymetlerini, yurt içinde yerleşiklerin yabancı menkul kıymetleri alıp-satmalarına serbesti getirilmiştir. Şubat 1990’da Türkiye tam konvertibiliteye geçmiştir (Kazgan, 2002: 167-173).

32 sayılı karar uygulamasıyla, yabancı sermaye akımlarını çekerek ithalat olanaklarını, yatırımları arttırmak ve sermaye birikimini hızlandırmak amaçlanmıştır. Mali serbestleşme ile ülkeye önemli boyutlarda sermaye girişi olmuş, ancak yabancı sermaye ülkeye yatırım amaçlı değil, faiz arbitrajından yararlanarak kısa dönemde kâr sağlamak amacıyla gelmiştir. Spekülatif sermaye hareketlerinin bir kısmı, hisse senetlerine, diğer bir kısmı ise bono ve tahvillere yönelmiştir.

Sermaye çekmek için gerekli koşul, yurt içi faiz getirisinin döviz kurunun artış oranından daha fazla olması; yani reel faiz oranının aşırı yüksek tutulmasıdır. Bu koşul sağlandığında gelen sermaye, 1989’dan başlayarak kamu açıklarının finansmanı ile ekonominin ithalat ve tüketim hacminin genişletilmesinde kullanılmıştır.

Uluslararasılaşma ve dünya finans sistemine entegrasyon çerçevesinde atılan bir başka adım, Ekim 1989’da bankalara Avrupa Birliği (AB) sermaye yeterliliği düzenlemeleri paralelinde, riske dayalı sermaye (risk-based capital) bulundurma zorunluluğu getirilmiş olmasıdır. Ayrıca, serbest bölgelerde kıyı bankacılığı dahil tüm bankacılık işlemlerini yapmak üzere banka kurulmasına ve yabancı bankaların şube açmasına izin veren düzenleme Ekim 1990’da yapılmıştır. 1990’da otomasyon yatırımları ve bilgisayar kullanımında artış devam etmiş, çok şubeli bankalar şube otomasyonu ve rasyonalizasyonunda başlattıkları atılımları sürdürmüşlerdir (Sanver, 1991: 36).

1988 sonrasında REPO, vadeli işlemler, opsiyon ve swap operasyonları başta olmak üzere çeşitli risk aktarım tekniklerinin kullanımı artmıştır. Ancak, bankaların TCMB resmi piyasalarında yaptıkları REPO işlemleri haricinde, kendi aralarında ya da müşterileri ile yaptıkları REPO işlemlerinin yasal bir zemine oturtulması için, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin 3794 sayılı Kanun'un yasalaşması beklenmiştir. Mayıs 1992'de getirilen yasal çerçeve dahilinde, Ağustos 1992'de Sermaye Piyasası Kurulu tarafından REPO (Geri Satınalma Vaadi ile Menkul Kıymet Satışı) işlemlerine ilişkin tebliğ yayımlanmıştır.

Külçe altın ithalatı, TCMB haricinde altın borsası aracılık belgesi alacak bankalara da serbest bırakılmıştır. Körfez savaşı ile birlikte, TL mevduat ve döviz hesaplarında çekiliş başlamış, bu durum da bankaları fon arayışına yöneltmiştir. Enflasyonist beklentiler ve kamunun finansman ihtiyacının mali sistem üzerinde yarattığı baskı etkisiyle, mevduat faizleri yükselmiş, bankalararası faiz yarışı başlamıştır. Faiz artışı ile birlikte, geri dönen mevduat, bankaların kaynak maliyetlerinde önemli oranda artışları da beraberinde getirmiştir.

Sektörde kurumsal kredilerden kaçıp, riski daha az olan tüketici kredilerine ve ürün çeşitlemesi konusunda 1980'li yıllarda yaygınlaşmaya başlayan kredi kartlarına yönelinmiştir. Diğer yandan Avrupa ülkeleri ve Amerika'da yaygın olarak kullanılmakta olan leasing, factoring ve forfaiting gibi finansal tekniklerin yanında swap, forward, future ve opsiyon gibi türev ürünlerin de kullanımı yaygınlaşmıştır.

İletişim ve enformasyon alanındaki hızlı gelişmeler kağıda dayalı işlemlerin bilgisayarlaştığı, şubelerin birbiriyle On-Line sistemlerle donatıldığı, ATM (otomatik para çekme makineleri) dışında POS adı verilen yeni "Satış Noktası Terminalleri"nin kullanılmaya başlandığı yeni bir süreç de başlamıştır. Ayrıca Merkez Bankası'nın girişimiyle bankaların büyük çoğunluğu EFT (Elektronik Fon Transferi) sistemine bağlanmış ve böylelikle bankacılık sektörünün altyapısını oluşturmaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

1990'lı yıllarda, Turizm Bankası Türkiye Kalkınma Bankası'na, Türkiye Öğretmenler Bankası da Türkiye Halk Bankası'na devredilmiştir (Erdoğan, 2002: 134). 1991 yılında, özellikle özel sermayeli bankalar, verimsiz olduklarına inandıkları şubeleri kapatmışlardır. Çok şubeli bankacılık yerine, teknolojik donanım ve organizasyon açısından daha verimli olan, az şubeli bankacılık yapma eğilimleri artmıştır.

1992 yılında faizlerin yüksek düzeylerde seyretmesi ve mevduatın bileşik getirisi fazla olan kısa vadeli dilimlerde toplanması nedeniyle, 1991 yılına göre ağır bir kaynak maliyetiyle karşılaşan bankalar, hızlanan rekabetin de etkisiyle kâr marjlarını koruma yönünden oldukça zor bir yıl geçirmişlerdir. Ancak 1992 yılının ikinci yarısında Türk bankacılık ve finans dünyasında yeni bir yatırım enstrümanı olarak yer alan Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK), mevduatın tersine munzam karşılık ve disponibilite gibi mükellefiyetleri olmaması nedeniyle, ortalama maliyeti mevduattan düşük olduğu için, sektörde büyük ilgi görmüş ve bankaların kaynak yaratma çabalarına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Fakat kredilerdeki genişleme, bankaların yüksek maliyetle topladıkları fonları getirisi ve riski yüksek alanlara yönlendirmede zorlanmalarından dolayı, kurumsal krediler lehine olmamıştır. Sektör bazında tüketici kredilerine doğru hızlı bir kayma yaşanırken, kaynak maliyetini düşüren VDMK'nın 1992 yılında tüketici kredilerine karşılık çıkarılmasına izin verilmesiyle tüketici kredileri daha da önem kazanmıştır.

1992 yılında enflasyonun yüksek oranda seyretmesi, tasarrufçunun Türk Lirası'nın değer kaybettiği kaygısı ile ellerindeki kaynakları, döviz cinsinden değerlendirme eğilimine yönelmesi, döviz tevdiat hesaplarının toplam mevduat içindeki payının artmasına neden olmuştur (Kılınç, 1990: 21).

Bankalarımızın yurt dışında banka kurma ya da mevcut bankaların sermayesine katılma yoluyla dışa açılma çabaları 1993 yılında da sürmüştür. Türk bankalarının

yurt dışına yönelmelerine karşılık, yabancı bankalar da Türkiye'ye olan ilgilerini arttırmışlardır (Bankalarımız 1993, 1994: 7).

Giderek büyüyen makro dengesizlikler, 1993 yılının son aylarından itibaren ekonomik istikrarı tehdit etmeye başlamış, 1994 yılında ise ciddi bir krize neden olmuştur. Ocak ayının sonlarında yapılan devalüasyondan sonra da Merkez Bankası kaynaklarına dayalı finansman politikasının sürdürülmesi ve beklentilerin daha da kötüleşmesi nedeniyle, döviz talebi artmaya devam etmiştir. Seçimlere kadar geçen sürede Merkez Bankası, menkul kıymet portföyünün son derece sınırlı düzeyde bulunması nedeniyle, gecelik faizleri yükselterek piyasadaki likiditeyi kontrol etmeye çalışmıştır. Nitekim, faiz oranları ortalama olarak Ocak ayında % 91, Şubat ayında % 192, Mart ayında ise % 351'e yükselmiş, bu dönemde % 60 ile % 700 arasında dalgalanmıştır (Bankalarımız 1994).

Hazine giderek artan nakit açığını kapatmak için 3 ay vadeli brüt % 90 faizli hazine bonusu çıkarmıştır. Hazine ile bankalar arasında para piyasalarında meydana gelen rekabet sonucu, bankalar bir yıl vadeli mevduat faizini % 115'e çıkarmıştır. Bunun üzerine Hazine bir yıl vadeli ve % 125 faizli tahvil çıkarmıştır (Tokgöz, 1999: 154).

Ekonomide sık aralıklarla yaşanan dalgalanmalar, reel faizlerin yükselmesi, enflasyonun artması ve Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısındaki değerinin istikrarsız bir eğilim izlemesi yanında, yüksek seviyelerde likidite oranları (munzam karşılık ve disponibilite) ve yüksek vergi oranlarına maruz kalan bankacılık sektörü, o dönemde reel anlamda kâr etmemiş ve bu durum, sektör özkaynaklarının büyümesini sınırlamış, hatta özkaynakların azalmasına neden olmuştur. Bunun en açık göstergesi, bankaların özkaynaklarındaki aşınmadır. Cari yıl kârını da içeren sektör özkaynaklarının 1994 yılındaki seviyesi 1989 yılı seviyesine gerilemiştir.

Cari yıl zararı düşüldükten sonra ulaşılan özkaynaklar 1993 yılına göre reel olarak % 33 oranında azalarak 3.2 milyar dolara, özkaynakların toplam aktiflere oranı ise % 6.6'dan % 6.2'ye gerilemiştir. Cari yıl net kârını da içeren özkaynakların toplam

aktiflere oranı ise % 9.3'den % 8.4'e düşmüştür. Sistemin cari yıl net kârı Türk Lirası bazında sadece % 17 oranında artarak 33 trilyon Türk Lirası düzeyinde gerçekleşmiş, dolar bazında ise % 56 oranında azalarak 855 milyon dolar olmuştur. Buna bağlı olarak ortalama özsermaye kârlılığı % 55'den % 34'e, ortalama aktif kârlılığı ise % 3.5'den % 2.2'ye gerilemiştir (Bankalarımız 1994). Özsermaye ve aktif kârlılığı banka performansının ölçülmesinde kullanılan önemli göstergelerdendir.

1994 yılında Türkiye ekonomisinde hızla büyüyen yapısal sorunların neden olduğu dengesizlikler, tüm sektörleri olduğu gibi mali sektörü de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu gelişmenin en önemli yansıması yurt içi tasarruf eğilimi üzerine olmuş, özellikle kamu kesimi tasarruf açığı nedeniyle yurt içi tasarrufların milli gelire oranı hızla gerilemiştir. Buna bağlı olarak, Türk Lirası bazlı tasarruflar cinsinden mali sistem küçülmüştür. Ekonomik birimler enflasyonist beklentilerine bağlı olarak portföy yapılarını yabancı para cinsinden mali aktifler lehine değiştirmişlerdir.

1994 yılında Türk Lirası bazlı mali sistemin küçülmesi kadar önemli diğer bir gelişme, mali sistemden, kamu kesiminin giderek daha çok kaynak talep etmesi olmuştur. Bu durum faiz oranları üzerinde ciddi bir baskı oluşturmuştur. Reel anlamda yükselen faiz oranlarının özel sektör kanalıyla ekonomik faaliyeti olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçmek amacıyla aynı anda hem Merkez Bankası kaynaklarına hem de yurt dışı borçlanmaya ağırlık verilmiştir. Bu arada, dış borçlanmaya bağlı olarak Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kazanması ve reel faiz oranlarının da etkisiyle kısa vadeli sermaye girişi hızlanmış ve kamu kesimi açığının finansmanında önemli bir kaynağı oluşturmuştur. Böylece, reel anlamda faiz oranlarının daha da yükselmesinin önüne geçilmiş, dış borçlanma yoluyla sağlanan kaynağın da etkisiyle ekonomik büyüme sürdürülebilmiştir.

Mali sistemde krizin daha da derinleşmesini önlemek ve ekonomide istikrarı yeniden sağlamak üzere uygulamaya konulan, 5 Nisan kararlarından sonra mali sistemdeki küçülme durmuş, hatta reel anlamda bir büyüme gerçekleşmiştir. Ancak, mali sistemin büyüklüğü 1993 yılının oldukça gerisinde kalmıştır. Öncelikle mali disiplini

sağlamayı ve bu yolla kamu kesimi açığını küçültmeyi amaçlayan 5 Nisan kararları, mali sektörde istikrarın yeniden tesis edilmesine yönelik parasal tedbirleri de içermiştir. Kamu kesiminin finansmanında kullanılan Merkez Bankası kaynaklarına sınırlama getirilmiştir. Bunlardan en önemlisi Bankanın Hazine'ye kullandığı avans miktarına getirilen sınırlamadır. Nitekim, 1994 yılında bütçe harcamalarının % 15'i olan avans kullanma oranı 1995 yılında % 12'ye çekilmiş, 1996 yılı için % 10, 1997 yılı için % 6 ve 1998 yılında % 3 olarak belirlenmiştir (Bankalarımız 1999).

Kısa dönemde mevduatı cazip hale getirmek, bankaların kullanılabilir kaynaklarını artırmak ve kaynak maliyetini azaltmak amacıyla, likidite oranları yeniden belirlenmiş, Türk Lirası bazlı mevduata uygulanan munzam karşılık oranları düşürülmüş, disponibilibite uygulaması kaldırılmıştır. Buna karşılık, mevduat dışı kaynaklar disponibilibiteye tabi tutulmuştur.

Bankacılık sektörü, yaşanan panik ortamı içinde bir yandan nakit çekilmelerini karşılama ve portföy riskini azaltma, bir yandan da, vadesinden önce geri istenen kısa vadeli dış yükümlülüklerini ödeme gayreti içinde olmuştur. Mali sistemde kriz süresinde yaşanan ve ders alınması gereken en önemli olay, mali sektöre yönelik güven sarsıcı açıklama ve davranışların yarattığı olumsuz etkidir.

Bankacılık sektörünü ilgilendiren ve istikrar tedbirleri içinde üzerinde en çok durulması gereken diğer önemli bir konu, 3 bankanın faaliyetine son verilmesi ve tasarruflara devlet güvencesi getirilmesi olmuştur. Kriz sırasında artan belirsizlik ortamında, bankacılık sektörü ile ilgili tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemde, 3 bankanın yurt içi ve yurt dışı yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesi bir güven bunalımına yol açmıştır. Bu üç bankanın faaliyetlerine son verilmiş ve muhtemel bir krizi önlemeye yönelik olarak, gerçek kişilere ait Türk Lirası ve yabancı para mevduatın tamamına devlet güvencesi getirilmiştir. Bu arada, mevduat sigorta primleri arttırılmıştır. Ayrıca Türk Lirası bazlı mevduatı cazip hale getirmek

ve kaynakların yeniden bankacılık sektörüne akışını sağlamak üzere, 7 gün ihbarlı mevduat tanımı getirilmiştir.

1994 yılında yaşanan kriz sonucu 11.04.1994 tarih ve 21902 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası’nın 20.04.1994 tarih ve 21911 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Marmara Bankası’nın ve 24.04.1994 tarih ve 21914 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile de Türkiye İthalat ve İhracat Bankası’nın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılmıştır. Böylece, Türkiye’deki banka sayısı (Merkez Bankası dışında) 67’ye gerilemiştir. Bu bankaların 35’i sermayesinin çoğunluğu ile yönetimi yerli sermayeye ait olan ticaret bankaları, 20’si Türkiye’de kurulmuş ya da şube açmak suretiyle faaliyette bulunan yabancı ticaret bankaları, 12’si kalkınma ve yatırım bankaları niteliğindedir. Kamusal sermayeli bankaların sayısı 6’dır. Bu arada sistemde isim değişiklikleri de olmuştur. 07.09.1993 tarihinde faaliyete geçen Eurocredit Türk-Fransız Ticaret Bankası A.Ş.’nin ticaret unvanı 06.10.1994 tarihinde Ticaret ve Kredi Bankası A.Ş., Türkiye Konut Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.’nin unvanı 06.04.1994 tarihinde Kentbank A.Ş., Bank Indousez Generale Euro-Türk A.Ş.’nin unvanı 27.2.1997 tarihinde Kapital Bank Türk A.Ş., 1921 yılından beri Türkiye’de faaliyet gösteren Holantse Bank. Uni. N.V.’nin unvanı da 01.01.1995’den itibaren ABN Amro Bank N.V. olarak değiştirilmiştir (Bankalarımız 1998).

Türkiye ekonomisinde o yıllarda sık aralıklarda ve şiddetli düzeylerde gerçekleşen dalgalanmalar ve istikrarsız büyümenin neden olduğu olumsuzluklar, mali sektöre ve mali sektör içinde önemli bir paya sahip olan bankacılık sektörüne de yansımış, yurt içi tasarruf açığı artmıştır.

Türk Lirası’nın reel olarak değerlendirildiği dönemlerde, yurt dışı borçlanma kısmen de olsa ortalama kaynak maliyetinin düşürülmesine olumlu katkıda bulunsa da, bankacılık sektöründe bilanço içi (aktif ve pasif) ve bilanço dışı, vade, kur ve faiz

riski artmıştır. Bu durum, bankacılık sisteminin ekonomideki gelişmelere olan hassasiyetinin artmasına neden olmuştur.

1995 yılında Hazine'nin kamu kesimindeki artış nedeniyle mali sektörden kaynak talebini sürdürmesi, bankacılık sektörü için hem kullanılabilir kaynakların sınırlanmasına, hem de kaynak maliyetinin yükselmesine neden olmuştur. Genel ekonomik risklerin artmasına ek olarak, bankacılık sektörü en azından özkaynaklarının reel değerini korumak için yeni bilanço içi ve bilanço dışı riskler üstlenmek zorunda kalmıştır.

Bankacılık alanında kaydedilen teknolojik ilerlemeler ve verimliliğin artırılması yönündeki çalışmalar sonucu, daha az personel ile daha hızlı ve daha yaygın hizmet verme ilke edinilmiştir. Tüketici kredileri ve kredi kartları sayıları artmıştır. Finansal kiralama işlemlerinin önemli bir bölümü, bankalar tarafından kurulan leasing şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türk bankacılık sektörü, 1996 yılında yüksek bir büyüme performansı göstermiştir. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte gelen hızlı bir küçülmenin ardından, 1995 yılında gerçekleşen reel büyüme 1996 yılında da sürmüştür. Büyümenin kaynağını, geleneksel olarak en önemli fon kaynağı olan mevduat oluşturmuştur. Bu arada, yurt dışından sağlanan kaynakların artması ve açık pozisyonun sürdürülmesi de büyüme sürecine olumlu katkıda bulunmuştur.

Bankalarımız, mali iştirakleri ve özellikle de yurt dışı mali iştirakleri ve off-shore'ları aracılığıyla, mevcut düzenlemelerin kısıtlayıcı yönlerini aşarak, risk düzeylerini artırmaktadır. 1990'lı yıllarda bütçenin sürekli açık vermesi nedeniyle, kamu sektörünün borçlanma gereksinimi devamlı artmıştır. Bu durum, hem kamunun fonları emmesine, yani özel sektöre yatırım yapılacak fonların azalmasına, dolayısıyla da reel faizlerin artmasına, hem de bankacılık sektörünün yüksek miktarda DİBS (Devlet İç Borçlanma Senedi) portföyü taşımasına neden olmuştur. Reel faizlerin yükselmesi, bankaların kredi portföylerini daha riskli hale getirmiş,

taşıdıkları yüksek montanlı DİBS portföyü neticesinde ülke riski, likidite riski ve faiz riski çok artmıştır.

Kamunun yüksek borçlanma gereksinimini karşılayabilmek için yüksek reel faiz ödemesi, bankalara arbitraj olanağı yaratmıştır. Bankaların yabancı para cinsinden kaynak toplayıp, bu kaynağı da Türk Lirası'na dönüp DİBS portföyü oluşturarak yarattıkları açık pozisyon, bankaların kur risklerinin de artmasına neden olmuştur. Bankaların kur risklerini, belli bir düzeyin üstüne çıkmasını engellemeye yönelik mevzuat ise bankalar tarafından kolayca aşılmıştır.

Bir bankanın, off-shore'unu kullanarak daha fazla döviz pozisyonu açma mekanizmasının en basit şekli, piyasaya limitinden fazla sattığı döviz meblağı kadar kendi off-shore'undan vadeli döviz (forward işlem) satın alımı yapmasıydı. 1998 yılında bankalarımızın forward döviz pozisyonu limitinin kaldırılmasıyla, bankalar istedikleri kadar pozisyonu off-shore'ları üzerinden taşıyabiliyorlardı. Bu tarihten önce ise, Türkiye'deki arbitraj olanakları ve mevzuat kısıtlamalarından yararlanmak amacıyla, Türk bankalarına hizmet veren yabancı sermayeli bankaların ve aracı kurumların açık pozisyon getirisine endeksli yapılandırılmış işlemleri yoğun ilgi görüyordu.

Bankalarımız, döviz satışı üzerinden ödedikleri ‰ 1 KGV (Kambiyo Gider Vergisi)'den kaçınmak üzere yukarıdaki mekanizmayı biraz daha geliştirmişlerdir. Bir banka limit fazlası açmak istediğı tutarı kendi off-shore'una depo olarak vermiş, off-shore ise depo olarak aldığı döviz i diğer bankalara kendisi satmıştır. Böylece bankanın kendi döviz pozisyonu yasal sınır içerisinde kalmış, tüm limit aşımı off-shore üzerinde saklanmıştır. YPNGP (Yabancı Para Net Genel Pozisyonu) rasyosu, mali iştiraklerle konsolide edilmiş bilanço ya uygulanmayıp, yalnızca bankanın kendi bilançosuna uygulandığı için de mevzuata uyulmuş olunuyordu. Dönem sonunda elde edilen açık pozisyon kârı ise, ayrı bir vergi ödenmesine gerek olmadan bankaya aktarılıyordu.

Bankalarımız, yalnızca kur riski sınırlamalarından değil, hem mevduat faiz geliri üzerinden tahsil edilen stopaj ve fon payı yüklerinden, hem de kendi gruplarını fonlama sınırlamalarından kaçınmak için de off-shore'larını kullanmışlar ve açık noktalardan yararlanarak mevzuatı by-pass etmişlerdir.

1994 kriziyle getirilen mevduata tam güvence, sektördeki rekabeti tamamıyla bozmuştur. Bankacılık sektörü, kaynakları yatırıma aktaran bir sektördür. Hem halkın tasarrufları hem de yüksek kaldıraç söz konusu olduğundan, kamu otoritesi tarafından verimli ve etkin bir şekilde denetlenmelidir. Uygulamaya konulan mevzuatlar bu nedenle gereklidir. Ancak bozulan rekabet ortamı, banka yöneticilerinin emniyet ilkelerini göz ardı etmesine ve riskliliği ikinci plana atmasına neden olmuş; bu, yöneticileri basiretli banka yönetmekten uzaklaştırmıştır.

Basiretten uzaklaşma, etik değerlerin kaybolması, uluslararası muhasebe standartlarının yerleşmemesi ve şeffaflığın sağlanamaması, sektörün yapısını sürekli bozmuştur. 22 Aralık 1999 tarihinde 5 bankaya birden el konularak (Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Esbank ve Sümerbank) banka sektörünü temizleme operasyonu başlatılmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak kamu kesimi dengeleri bozulmaya başlamış ve 2000'li yıllarda konsolide bütçedeki toplam harcamalar içinde, iç borç faiz ödemelerinin payı % 50'lere ulaşmıştır (Köse ve Yeldan, 1998: 53-54).

Bir ülkede kalkınma ve büyüme, etkin ve verimli çalışan bir mali sistem desteğini gerektirir. 1980'lerden beri Türkiye'deki ekonomik ve politik konjonktür, Türk mali sisteminin yapısını bozmuş, bankaları olumsuz yönde etkilemiştir. Muhasebe, raporlama ve denetim konularındaki yetersizlik ve mevzuattaki açıklıklar yoluyla da bu sorunlar saklanabilmiş, birikerek artan sorunlar 1999'un sonlarında sermayeleri çok erimiş, finansal yapıları çok zayıflamış bir bankacılık sektörünün oluşmasına yol açmıştır.

Bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı, 1999 yılından itibaren IMF programlarının en önemli ayağını oluşturmuştur. Süreç IMF'nin kontrolü altında yürütülmüş, kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, TMSF'ye devredilen bankaların çözülmesi, özel bankaların finansal yapılarının güçlendirilmesi ve düzenleme, denetleme altyapısının iyileştirilmesi olmak üzere dört aşamalı bir yaklaşım benimsenmiştir (Esen, 2005: 10). Türk bankacılık sektörü hem yerel hem de küresel krizlerden etkilenmiştir. 1991'de Körfez Savaşı, 1994'de devalüasyona sebep olan olaylar zinciri, 1997'de Uzak Doğu Krizi, 1998'de Rusya Krizi, 1999'da yaşanan deprem, 2000 Kasım ve 2001 Şubat yıllarında yaşanan likidite krizleri bankacılık sektörünü derinden etkilemiştir (Mercan v.d., 2003: 189).

Mali sektördeki bu zayıflamanın en üst seviyelere çıktığı bu dönemde, 1999 Aralık ayında önemli gelişmeler olmuştur. 9 Aralık'ta Merkez Bankası programını açıklamış, 11-12 Aralık Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği adaylığı açıklanmış, 15 Aralık'ta Bankalar Kanunu, 17 Aralık'ta Aracı Kurumlar Kanunu yayımlanmış, 22 Aralık'ta 5 bankaya birden el konulmuş ve 23 Aralık'ta da IMF ile 17. Stand-by imzalanmıştır.

17. Stand-by'da istikrarlı büyümenin ön koşulu olarak, sağlıklı işleyen mali sektörün gerekliliği vurgulanmış, bankacılık sektörünü düzenleyen ve denetleyen bir üst kurul oluşturulması önerilmiştir. Bu kurumun bir üst kurul olarak düşünülmesindeki amaç, kurumun özerk olmasıdır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) adı verilen bu kurumun görev ve yetkileri, bankacılık sektörünün güçlü bir yapıya kavuşmasını ve bu yapının bozulmamasını sağlama adına gereken hukuksal düzenlemeleri yapmak ve yasalara, mevzuata ve diğer kurallara uyulup uyulmadığını denetlemektir. BDDK 1 Eylül 2000'de faaliyetine başlamıştır.

BDDK'nın en fazla önem verdiği konu, risk yönetimi sistemleridir. İlk aşamada, sistem temizlenip güçlendirilmeli, sonra risk yönetimi sistemleri kurulup uygulanmalı ve daha sonra da denetleme yapılmalıydı. Bu üç aşama da birbiriyle ilgili ve birbirinden ayrılamaz olmakla beraber, BDDK göreve başladığında doğal

olarak en çok birinci aşama ile ilgilenmiştir. Mali yapısı zayıflayan kamu bankalarına sermaye desteği sağlamak üzere bütçede olanaklar çok sınırlıydı. Özel sektörde yaşanan sıkıntılar nedeniyle de özel bankalara da sermaye desteği kolay olmayacaktı. BDDK, sistemin düzgün çalışmasını engelleyen, finansal yapıları bozuk, sermayeleri zayıflamış olup iyileştirmenin yol açacağı sosyal maliyetin, sağlayacağı yarardan daha fazla zararlı olacağı hesaplanan veya düşünülen bankalara el koymuştur (TMSF Kapsamındaki Bankalar: Performans ve Gelişme Raporu, 2001).

Bankalara el koyma sürecinde, belli bir yol kat edildikten sonra da ikinci aşama olarak, risk yönetim sistemlerinin kurulması ve uygulanması süreci başlamıştır. Bu süreçler birbirleriyle örtüşen ve birbirlerini tamamlayan süreçlerdir. Çünkü yeni bir sürecin başlaması için, bir öncekinin bitirilmesini beklemek söz konusu değildir. Risk yönetimi sistemlerinin kurulması ve uygulanması sürecinde, BDDK'nın ilk aksiyonu, görüş almak üzere 27 Haziran 2000 tarihinde Türkiye Bankalar Birliği'ne göndermiş olduğu yönetmelik taslağıdır. BDDK doğrudan yönetmelik yayımlamayıp, taslak metnini Bankalar Birliği aracılığıyla tüm bankaların görüşüne sunmayı tercih etmiştir.

1.1.4. 2002 Sonrası Dönem

Bankaların, tebliğ taslaklarına ilişkin görüşleri alındıktan ve 1 Eylül 2000 tarihinde BDDK göreve başladıktan sonra, risk yönetimi sistemlerini kurmaya ve uygulamaya yönelik ilk tebliğ BDDK tarafından 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanarak, Türk bankacılık tarihinde yeni bir dönem başlatılmıştır. Bu tebliğ ile risk yönetimi sistemlerinin nasıl kurulacağı, banka organizasyonundaki yeri, üst yönetime yüklenen sorumluluklar, bankanın kullanacağı yöntemler gibi konular açıklanmıştır. Risk Yönetimi Birimi'nin kurulması, yöneticilerinin belirlenmesi ve banka organizasyonu içerisinde yerleştirilip örgütlenmesi, risklerin günlük olarak hesaplanmaya ve raporlanmaya başlanması için düzenlemeler yapılmıştır.

Bu tür kısıtlamaların yalnızca bankalara uygulanması çözüm değildir. Çünkü onlar zaten başta off-shore bankaları olmak üzere, diğer mali iştirakleri aracılığıyla bir çok kısıtlama, sınırlama ve yükümlülükten kaçınabilmektedirler. Ancak, bu oranlar yalnızca bankaya değil de bankanın tüm mali iştirakleriyle konsolide edilmiş bilançosuna uygulanması halinde güvenilir sonuçlar alınabilecek, mevzuattaki açık noktalar en aza indirilebilecektir. Dikkat edileceği üzere hiç açık nokta kalmayacağı ifade edilememektedir. Çünkü teknoloji ve işlem türleri nedeniyle bankacılık o kadar hızlı ve sürekli gelişmektedir ki kanun koyucu ve denetleyiciler, piyasalara bir türlü yetişememektedirler. Bu gerçek, BIS-II'nin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenlerden dolayı BDDK, risk yönetimi tebliğini yalnızca bankaların kendisine değil, mali iştirakleriyle konsolide edilmiş bilançolarına da uygulanmasını istemektedir.

Şubat 2001'de yaşanan ekonomik krizin ardından, Mayıs 2001'de “güçlü ekonomiye geçiş programı” ilan edilerek, ekonomik politikalarda temel bir değişikliğe gidilmiştir. Programın ana unsurları:

- Enflasyonla etkin mücadeleyi ve fiyat istikrarını sağlayacak bir para politikası uygulamak,
- Disiplinli bir maliye politikası uygulamak,
- Başta bankacılık sektörü olmak üzere, finansal sektörün mali yapısını güçlendirmek,
- Ekonominin bütün birimlerinde etkinlik, esneklik ve şeffaflık sağlayacak yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir.

Enflasyonla mücadele hedefine ulaşmak için, dalgalı kur rejimine geçilmiştir. 1990'lı yıllar boyunca uygulanan ekonomik politikalar, genel olarak kur taahhüdü içermektedir. Bu durum, yüksek düzeyde kamu kesimi açıklarının da etkisiyle, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın enflasyonla mücadelesini de kısıtlamıştır. Önemli bir değişiklik de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın daha özerk bir yapıya kavuşturulması için Para Politikası Kurulu oluşturulmasıdır. Bu politikaların sonucu olarak, 1990-2001 döneminde ortalama olarak % 70'lerin üzerinde seyreden

tüketici fiyatları % 6.4'lere, 91 günlük hazine bonosu ortalama faizi ise 2002 yılında % 48.5 iken 2011 yılında % 7.7'lere kadar inmiştir (Hazine Müsteşarlığı).

Uluslararası piyasalarda yaşanan olumlu gelişmelere bağlı olarak, Türkiye'ye sermaye girişi nedeniyle Türk Lirası'nın değer kazanması, enflasyonla mücadeleyi desteklemiştir. Finansal sistemin yeniden yapılandırılması sonucu kamu kesimi borç stokunun GSMH'ya oranının düşmesi, bankaların kaynaklarını reel sektöre yöneltmesine ve reel faiz hadlerinin gerilemesini sağlamıştır.

Başta bankacılık sektörü olmak üzere, finansal sektörde kapsamlı bir yeniden yapılandırma gerçekleştirilmiştir. Mali sektörün kamusal gözetim ve denetimi, mali kuruluşların kendi iç denetim ve risk kontrol süreçleri, sektör genelinde özkaynakların ve aktif kalitesinin artırılması suretiyle mali yapının güçlendirilmesi, kamu bankalarının organizasyonunun yenilenmesi, görev zararlarının tasfiyesi, borç takası yoluyla Hazine Müsteşarlığı ve bankaların riskleri üzerindeki denetimlerini artırması (kur ve vade risklerinin değiş-tokuş edilmesi) gibi çeşitli alanlarda uygulanmıştır. Finansal Yeniden Yapılandırma Programı, İstanbul Yaklaşımı hayata geçirilmiştir.

Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma sürecinde, ilk aşamada yapılanlar büyük ölçüde düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara yaklaştırılması yönünde olmuştur. Bankalar Kanunu'nda değişiklikler yapılmış, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri yeni kurulan BDDK'ya geçmiştir. Bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma sürecinde:

- TMSF bünyesindeki bankaların mali sorunlarının çözüme kavuşturulması,
- Kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması,
- Krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması,
- Finansal yeniden yapılandırma programı,

- Bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

1996-2003 döneminde TMSF'ye alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla Hazine Müsteşarlığı'ndan özel tertip tahviller ihraç edilmiş, Merkez Bankası'ndan avans kullanılmış ve TMSF'den kaynak aktarılmıştır. Aynı dönemde 8 bankanın bankacılık lisansları iptal edilerek tasfiye edilmiştir.

2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin % 50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının ödenmemesi ve sermaye desteğini içermek üzere kamu bankalarına kaynak aktarılmıştır. Türkiye Emlak Bankası A.Ş. devren Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla mali bünyeleri güçlendirilen ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankaları operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmıştır.

İç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları önemli ölçüde kapanmış, faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise, önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetimler sonrası hazırlanan sektör raporları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi, piyasa risklerinin dikkate alınmasında olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı sınırlı düzeyde kalmıştır (Keskin v.d., 2008: 42). Bu yeniden yapılandırmanın maliyeti Tablo 1.3'de görülmektedir:

Tablo 1.3. Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırmasının Maliyeti**Milyar Dolar**

Kamu Bankalarına Aktarılan Kaynaklar	21,9
Görev zararları için oluşan borç	19,2
Nakit sermaye desteği	2,5
Nakit dışı sermaye desteği	0,2
TMSF Bankaları İçin Aktarılan Kaynaklar	22,5
Kamu sektöründen aktarılan kaynak	17,3
TMSF gelirleriyle yapılan mevduat ve aktarılan kaynak	5,2
Özel Sektörden Aktarılan Kaynaklar	7,9
Özel sektör bankaları tarafından aktarılan kaynaklar	2,7
TMSF'den aktarılan kaynaklar	5,2
Toplam	47,2

Kaynak: 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”,
TBB Yayınları, Yayın No: 262, Kasım 2008, s. 41.

Kriz süreci sonrasındaki yeniden yapılandırma faaliyeti BDDK tarafından yürütülmüştür. Reel sektör ile bankacılık sektörü arasında güçlü bir bağ vardır. Bankalar ekonomik sistemin vazgeçilmez kurumlarıdır. Sermaye piyasasının en önemli kurumlarının başında yine bankalar gelmektedir. Bankalar, güven ve itibar esaslı üzerine kurulu ticari işletmelerdir. Bu sistemin devamı, bankalara olan itibarın devamına bağlıdır. Bu nedenle, özellikle AB ülkelerinde bankacılık sektörü sıkı kayıt altına alınmıştır. AB müktesebatına uyum çerçevesinde, bankacılık sektörünün istikrar ve güven içerisinde varlığını devam ettirebilmesi için 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 19.10.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Akabinde 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan bir dizi yönetmelik ve düzenlemelerle bankacılık sektörüne yönelik önemli kurallar getirilmiştir.

Bankacılık sektöründe reformun amacı sistemdeki tüm bankaların uluslararası kabul görmüş standartlara göre yeniden yapılandırılması, faaliyetlerinin etkin olarak denetlenmesi, bilançolarının güçlendirilerek yatırımcılara şeffaf hale getirilmesidir. Bankacılık sektörünün bilanço yapısı, 2002-2007 döneminde önemli ölçüde değişmiştir. Aktif kalitesi, özkaynak kârlılığı ve sermaye yeterliliği yükselmiştir. Bankaların aracılık işlevi güçlenmiştir. Hem kredilerin toplam aktiflere ve GSMH’ya oranı, hem de mevduatın krediye dönüşme oranı yükselmiştir. Ayrıca, kredi stokunun

çeşitliliği artmış; başta konut ve taşıt kredileri olmak üzere, bireysel krediler önem kazanmıştır (50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”, 2008: 35-40).

Yabancı sermaye girişinin artması, cari işlemler dengesi açığının finanse edilmesini mümkün kılmıştır. Sermaye girişindeki artış, hem portföy yatırımları, hem de doğrudan yatırımlardaki artıştan kaynaklanmıştır. Ancak özel sektör dış borçlanmasında dikkat çekici bir büyüme olmuştur. Kamu kesiminde borçlanma ihtiyacının azalması ve yurt dışından sağlanan kaynakların katkısıyla bankacılık sektörünün kredi arzı artmıştır. Yüksek teknoloji ile entegre olmuş ürün yelpazesi çeşitlenmiş, hizmet kalitesi uluslararası standartlara ulaşmıştır. Bankacılık sektörü, şube dışı hizmet kanallarının sayısını ve çeşidini, arttırmış, internet bankacılık hizmetlerinden faydalanan müşteri sayısı artmıştır.

Gayri safi yurtiçi hasıla büyüme hızı 2012 yılında bir önceki yıla göre 6.6 puan gerileyerek, % 2.2 olarak gerçekleşmiştir. Büyümede iç talebin katkısı önemli ölçüde azalmış; ihracatın katkısı artmıştır. Bu gelişmede iç talep artışının yavaşlatılmasını hedefleyen, bu amaçla kredi büyümesini sınırlandıran para ve bankacılık önlemleri oldukça etkili rol oynamıştır. Zorunlu karşılıkların daha fazla kısmının yabancı para cinsinden veya altın olarak tutulması ve özellikle Haziran 2012’de Rezerv Opsiyon Katsayısı uygulamasının kullanılmaya başlaması Merkez Bankası rezervlerinde hızlı bir artışa yol açmıştır. Merkez Bankası döviz rezervleri 2012 yılsonunda önceki yıla göre % 28 oranında artarak 78 milyar dolardan 100 milyar dolara yükselmiştir. Net döviz pozisyonu ise 44 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir (Bankalarımız 2012, 2013: 2-3).

Temmuz 2012’den itibaren Basel II uygulamasına geçilmiştir. Basel II uygulamasına geçişin sermaye yeterliliğine etkisi sınırlı düzeyde kalmış, sermaye yeterlilik oranı 2012 yılsonunda % 18.1 düzeyinde gerçekleşmiştir. Mevduat en önemli kaynak olmayı sürdürürken, ihraç edilen bono ve tahvillerin payı artmış, repo hacmi gerilemiş; kaynakların % 26’sı özkaynaklardan, % 14’ü ihraç edilen bono ve

tahvillerden sağlanmıştır. Yaratılan kaynakların % 74'ü kredilere ayrılmış, kredi büyüme hızının düşmesi, toplam bilanço büyümesini de sınırlandırmıştır. Gayri nakdi krediler özellikle türev işlemlerde yaşanan artışa bağlı olarak % 17 artarak 1.9 trilyon Türk Lirası'na yükselmiştir. Odea Bank A.Ş. Ekim 2012'de yabancı sermayeli mevduat bankası olarak faaliyete başlamıştır (A.e., s. 4-5).

Finansal sektörün temel işlevi finansal fon arz edenler ile finansal fon talep edenler arasında aracılık yapmaktır. Ayrıca bu temel işlevine ek olarak, ödemeler sistemini çalıştırmak, risk yönetimi, saklama, para transferi, çek temini, fatura ödeme gibi hizmetler sunulmaktadır. Bankacılık sektörün sağlıklı olarak büyümesi, derinleşmesi, küresel rekabet gücünün yükselmesi, bankaların piyasa değerinin artmasına ve İstanbul'un uluslararası bir finansal merkez haline gelmesine katkıda bulunabilir.

1.2. Türk Bankacılık Sektöründe Basel Düzenlemeleri ve Uygulamaları

BDDK, 10 Şubat 2001 tarihinde, Sermaye Yeterlik Tebliği'ni yayımlamıştır. Bu tebliğ, BIS'in 1996-Değişikliği adı ile yayımladığı ve gelişmiş piyasalarda 1 Ocak 1998 tarihinde uygulanmaya başlanan tebliğin muadilidir. Artık bankalar, SYR'nu (Sermaye Yeterlik Rasyosu) eski yöntem ile değil, piyasa riskini de içerecek şekilde ve her gün ölçmek zorunda kalmışlardır. Bankalar, SYR'nu kendi bilançoları için yeni tebliğe göre hesaplamaya 31 Aralık 2001 tarihinde, hem kendi bilançoları hem de mali iştirakleriyle konsolide edilmiş bilançoları için ise 30 Haziran 2002 tarihinden itibaren başlamışlardır.

Türk Bankacılık sektöründe Basel düzenleme ve uygulamalarından bahsetmeden önce bu konuda genel bilgi vermek gerekir. I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın parasal yükümlülüklerinin ödenmesine yönelik 20 Ocak 1930 tarihli Hague Andlaşması'nın Young Planı'nın uygulanması aşamasında ortaya çıkan ihtiyaç sonucu 6 ülkenin merkez bankaları, Amerika'dan bir finansal kurum ve İsviçre'nin de katılımıyla Basel'de 17 Mayıs 1930 tarihinde BIS kurulmuştur. Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası), uluslararası parasal ve

finansal işbirliğinin gelişmesi için çalışan ve merkez bankalarına bankacılık hizmeti veren uluslararası bir organizasyondur. Misyonu, iyi bankacılığın kurallarını belirlemek ve uygulanmasını sağlamaktır.

BIS, finans piyasalarına yönelik düzenlemeler ve yönetmelikler açısından en önemli uluslararası kuruluştur. Bankaların risklilik düzeyleri ile sermayeleri arasındaki ilişkiye yönelik en önemli yönetmeliği 1988 yılında çıkarmıştır. BIS 1988 Yönetmeliği, Basel Anlaşması veya Cooke Rasyosu; komitenin başkanı Cooke'un adıyla da anılmaktadır. Bu yönetmelikten önce, yeknesak olmayan bir minimum sermaye standardı mevcuttu. Bu standard, bankaların kendilerine özgü risk profillerine ve bilanço dışı taahhütlerine bakılmaksızın her bir bankaya aynı şekilde uygulanmaktaydı.

1980'lerde bankalar arasında uluslararası rekabetin artması, sermaye yeterliği açısından bankaların nasıl tutarsız bir şekilde düzenlendiklerini ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Japon bankaları için sermaye yeterliliğine yönelik resmi bir mevzuat yok iken, Amerikan ve İngiliz bankalarının, riskli aktiflerinin % 5'inden daha fazlasını sermayeleri ile finanse etmeleri gerekiyordu. Yani Amerikan ve İngiliz bankaları sermayelerinin 20 katına kadar büyüyebiliyorken, Japon bankaları için böyle bir sınırlama yoktu (Jorion, 2002: 52-55).

Uluslararası para ve finans şirketlerinin sağlıklı işleyişi, uzun zamandır BIS'teki merkez bankası toplantılarının ana konusu olmuştur. Toplam 49 adet merkez bankası üye olmakla beraber esas olarak G-10 ülkeleri (Almanya, Amerika, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İtalya, Japonya ve Kanada) ile İsviçre ve Lüksemburg'un ağırlığı hissedilmektedir. BIS'te çeşitli amaçlarla komiteler kurulmuştur. Bunlardan bazıları:

- Avrupa Para Birimi Komitesi (Euro-Currency Standing Committee),
- Altın ve Döviz Uzmanları Komitesi (Committee of Experts on Gold and Foreign Exchange),

- Ödemeler Sistemi Komitesi (Committee on Payment and Settlement Systems),
- Bankacılık Gözetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)'dir.

Basel Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision), G-10 ülkelerinin merkez bankası guvernörleri tarafından, banka denetleyicileri arasındaki iş birliğini ve uyumu artırmak amacıyla, Aralık 1974'te kurulmuştur. Sekreteryâ hizmeti BIS tarafından sağlanmaktadır. Komite, denetim ile ilgili belirgin problemleri tartışmak üzere kurulmuş bir forumdur. Basel Komitesi'nin aldığı kararlar, tavsiye niteliğinde olup yasal yaptırımları yoktur. Ancak üye ülkelerin merkez bankaları, bu tavsiye kararlarını kendi ülkelerinde mevzuatlar çıkararak yasalaştırmaktadır. Komite tüm bankaların denetime tabi olması ve yeterli seviyede denetim uygulanmasını hedeflemektedir.

Basel Komitesi, BIS bünyesinde kurulu bulunan ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 27 ülkenin temsilcilerinden oluşan bir komitedir. Basel Komitesi, ilgili ülke otoritelerinin ve bankaların denetimine ilişkin ortak bir anlayış geliştirmeyi ve küresel anlamda bankaların denetim standartları belirlemektedir. Basel Komitesi'nin belirlediği en önemli standartlardan biri sermaye yeterliliğine ilişkin uluslararası standarttır. Basel Komitesi tarafından yayımlanan standartlardan kamuoyunda en çok bilinen Basel I, Basel II, Basel 2,5 ve Basel III standartlarıdır. Bu standartlar haricinde de Basel Komitesi tarafından belirlenmiş pekçok standart vardır.

Basel Komitesi'nin 1988 yılında çıkardığı ve 1993 yılına kadar uygulamaya geçilmesini istediği Basel Sermaye Düzenlemesi (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards) ile bankaların kredi riskine ilişkin tutmak zorunda oldukları asgari sermaye yükümlülükleri belirlenmiştir. Bu yükümlülüğün hesaplandığı orana Cooke rasyosu denilmektedir ve bir bankanın sermayesinin risk ağırlıklandırılmış varlıklarına oranının minimum % 8 olması gerekmektedir.

$$\text{SYR} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}} \geq 8\%$$

Bu rasyoya göre sermaye iki bileşenden oluşmaktadır. Birincil sermaye, ödenmiş sermaye, dağıtılmamış kâr, kanuni yedek akçe ve ihtiyari yedek akçenin toplamıdır. İkincil sermaye ise sonsuz vadeli menkul kıymetler (perpetual securities), yeniden değerlendirme artış hesabı ve erken itfa edebilme opsiyonu ile çıkarılan, 5 yıldan uzun vadeli borçlanma enstrümanlarıdır (Güven, 2003: 46).

Bu düzenlemeye göre % 8’lik sermaye yeterliğinin en az yarısı birincil sermaye ile karşılanmalıdır. Bu düzenlemede yer alan koşullar, asgari koşullar olup, anlaşmaya taraf olan ülkeler, daha yüksek sınırlamalar uygulayabilirler. Örneğin, FDIC (Federal Deposit Insurance Corporation) 1991’de yayınladığı tebliği ile birincil sermayenin toplam aktiflerin % 3’ünden daha az olamayacağı kararlaştırmıştır. Basel Sermaye Düzenlemesi ile başka kısıtlamalar da getirilmiştir. Tek bir büyük risk, sermayenin % 10’unu, döviz pozisyonu ise sermayenin % 25’ni ve büyük risklerin toplamı ise sermayenin 8 katını aşamaz.

SYR (Sermaye Yeterlik Rasyosu) formülü detaylı olarak gösterilirse:

$$\text{SYR} = \frac{\text{Sermaye Tabanı}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler}}$$

$$\text{Sermaye Tabanı} = \text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} - \text{Sermayeden İndirilen Değerler}$$

Tablo 1.4’de sermaye bileşenleri detaylı olarak gösterilmiştir:

Tablo 1.4. Sermaye Bileşenleri

ANA SERMAYE Ödenmiş Sermaye Kanuni Yedek Akçeler İhtiyari ve Fevkaledede Yedek Akçeler Muhtemel Zararlar Karşılığı Bünyede Bırakılan Bilanço Karı (-) Bilanço Zararı	KATKI SERMAYE Genel kredi karşılığının, tasfiye olunacak alacaklar sonrası kalanı Banka Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu İştirakler ve Kuruluşlar Sabit K. Yen. Değ. Fonu Alınan sermaye benzeri krediler Menkul değerler değer artış fonu Muhtemel riskler için ayrılan serbest karşılıklar
SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER Konsolide edilmemiş mali iştirakler Özel Maliyet Bedelleri İlk Tesis Giderleri Peşin Ödenmiş Değerler Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen “sermaye benzeri krediler” Şerefiye	

BIS’in 1996 Değişikliği ile birlikte Üçüncü Kuşak Sermaye tanımı getirilmiştir. Tier-3 Capital; herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, en az iki yıl vadeli, Kurumun (Türkiye için BDDK) izni olmaksızın vadesinden önce geri ödenmesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen; yapılacak geri ödemenin, bankanın sermaye yeterliliği oranının % 8’in altına düşmesine neden olması veya bu oranın zaten % 8’in altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizinin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici hükümler içeren, bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı hüküm, şart ve kısıtlamaları taşımayan sözleşmelere dayalı sermaye benzeri borçları ifade eder. Üçüncü kuşak sermaye yalnızca piyasa riski hesaplanırken sermaye tabanına eklenir.

Risk Ağırlıklı Varlıklar, varlık tipleri itibarıyla 4 gruba ayrılmış olup gruplara sırasıyla % 0, % 20, % 50 ve % 100 risk ağırlıkları tayin edilmiştir. Gruplar itibarıyla bazı önemli kalemler Tablo 1.5’de belirtilmiştir (A.e., s. 48):

Tablo 1.5. Kredi Risk Ağırlıkları

RİSK AĞIRLIĞI	
0%	Nakit Değerler Bankalararası Para Piyasası DİBS (HB, DT, GOS) Altın Mevduat Munzam Karşılıkları TCMB Özel Hesapları Peşin Ödenmiş Vergiler
20%	Bankalar Hesabı (Yurtiçi ve OECD ülkelerinde kurulu bankalar) Özel Finans Kurumları Hesabı Akreditifler
50%	1. derece ipotek karşılığı verilen krediler Döviz ve Faiz Hadleri ile ilgili işlemler
100%	OECD haricindeki Yurtdışı Bankalar Nakdi Krediler Takipteki Alacaklar Vadesi Gelmiş Kuponlar Banka Kabulleri Garanti Verilen Prefinansmanlar

SYR’nun paydasındaki risk ağırlıklı varlıklar, gayrinakdi krediler ve yükümlülükler hesaplanırken, yukarıda listelenen her bir kalemin meblağı ait olduğu gruptaki risk ağırlığı ile çarpılarak toplama eklenir. Örneğin, ağırlığı % 0 olan nakit değerler ele alındığında; bu kalem ne kadar büyük olursa olsun, % 0 ile çarpılacağından sonucu da sıfır olacak, yani rasyonun paydasını büyütmeyecek, dolayısıyla da rasyoyu küçültmeyecektir. Ancak, banka kaynaklarının büyük kısmını kredi vermek için kullanırsa, bu kalemin risk ağırlığı % 100 olduğu için, rasyonun paydasını daha ağırlıklı artıracak ve rasyonun değerini küçültücü etkisi daha fazla olacaktır.

Bir kalemin risk ağırlığını belirlerken yalnızca o kalemin adına değil, teminatına da bakılması gerekir. Örneğin, bir şirkete verilen kredinin risk ağırlığı % 100’dür. Eğer

kredinin teminatı olarak 1. dereceden ipotek alınırda risk ağırlığı % 50, bir bankadan teminat mektubu veya harici garanti alınırda risk ağırlığı % 20, yok eğer teminat olarak nakit, döviz, altın, hazine bonosu (HB) veya devlet tahvili (DT) alınırda da risk ağırlığı % 0 uygulanacaktır. Bu düzenlemeye getirilen eleştiriler ise beş noktada yoğunlaşmaktadır (Butler, 1999: 34-36):

- Piyasa risklerinin (özellikle faiz ve kur riskleri) dikkate alınmaması,
- Portföyü çeşitlendirmenin riski azaltıcı etkisinin bulunmaması,
- Netting için bir hesap bulunmaması,
- Hedge işlemlerinin sermaye ihtiyacını artırıyor olması,
- Piyasa riskinin muhasebesinin zayıf olması (kayıt değerinin kullanılıyor olması).

Bu noktalar göz önüne alındığında, Cooke Rasyosu'nun daha çok kredi riski ile sermayeyi ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili yapılan bir diğere eleştirisi ise, ülkelerin risk düzeylerinin sıfır olarak kullanılmasıdır. Düzenlemede, OECD ülkelerinin ihraç ettikleri borçlanma senetlerinin kredi riskinin sıfır olması kararlaştırılmıştır. Örneğin bir banka, portföyünde bulundurduğu General Motors Co.'ya ait bir finansman bonosunun risk ağırlığını % 100 alırken, diğere taraftan ülke riskini tamamıyla göz ardı ederek, herhangi bir OECD ülkesinin borçlanma senedinin risk ağırlığını % 0 olarak uygulamaktadır. Bu konu, Türkiye'deki bankaları iki açıdan etkilemektedir. Birincisi; bilançoda mevcut bulunan Hazine'nin yabancı para cinsinden ihraç ettiği borçlanma senetleri için bir risk ağırlığı kullanılacağından bankaların sermaye yeterlik rasyoları düşecektir. İkincisi ise bu borçlanma senetlerine yabancı yatırımcılar tarafından gösterilen talep çok azalacağından fiyatları düşecek, dolayısıyla faiz oranları artacaktır.

Cooke rasyosunun neredeyse yalnızca kredi riskine yönelik olması nedeniyle, ortaya çıkan bir yanlış yorumlama örneği Latin Amerika dış borç krizidir. Amerikan bankaları, 1980'lerin başında Brezilya, Meksika gibi gelişmekte olan ülkelere borç vermek için can atıyorlardı. Mevcut piyasa faizlerinden daha yüksek bir faiz ödemeye razı olmaları, Amerikan bankalarını bu piyasalara çekiyordu. Ancak bu bankalar kur

riski, faiz oranı riski ve kredi riskinden de kaçınmak istiyorlardı. Hem yüksek faiz oranlarından yararlanmak, hem de bu risklerden kaçınabilmek için Amerikan Bankaları Eurodollar cinsinden sendikasyon kredilerini geliştirmişlerdir.

Bu tür krediler USD cinsinden olduğu için kur riski içermiyordu. Değişken faizli olmalarından dolayı da faiz riski de taşııyordu. Borçlar hükümetlere verildiği için kredi riski de yoktu. Ancak 1980'lerin başında Amerika'da faiz oranları çok aşırı yükselince, özellikle Brezilya ve Meksika borç faizlerini ödeyemez duruma düştü. Sonuç olarak, piyasa riski kredi riskine dönüşmüş oldu.

Banka denetçilerini yönlendirme amacıyla BIS, yıllarca çeşitli makaleler yayınlamıştır. 1988 yılında yayınladığı, bankaların sermaye yeterliğinin ölçülmesinde uluslararası yeknesaklık sağlayan ve asgari sermaye standartları tesis eden "Sermaye Yeterlik Rasyosu" tebliğinden sonra, Komitenin bir diğer önemli tebliği ise "Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler" dir. Tebliğin orijinal adı "Core Principles for Effective Banking Supervision" olup, Basel Komitesi'nin 30 No'lu yayınıdır. Komite, 1993 yılında Standart Model Yaklaşımı Tebliği'ni yayınlamış, 1996'da da Dahili Model Yaklaşımı'nı tanımlayıp, bankaların ister Standart Model ile isterse Dahili Model ile piyasa risklerini ölçmelerini, 1998 başından itibaren sermaye yeterliliği hesaplamasına bu ölçümü de katmalarını istemiştir. Basel II tebliği yepyeni bir yapı üzerine kurulmaktadır. Kredi riski ve piyasa riskinden geriye kalan ana risk grubu olan operasyonel risk ise (Basle II veya BIS II) sermaye yeterliği hesaplamalarına dahil edilmiştir.

Tablo 1.6’da görüldüğü üzere BIS’in 1988 yılında başladığı düzenlemeler yoğun bir şekilde güncellenmekte ve geliştirilmektedir.

Tablo 1.6. BIS-I ve BIS-II Tebliğleri Tarihçesi

BIS I	Temmuz 1988	Mevcut tebliğin yayınlanması
	1 Ocak 1993	Mevcut tebliğin yürürlüğe girişi
	Ocak 1996	Piyasa riskinin dahil edilmesi ve dahili yöntem
	1 Ocak 1998	1996 Değişikliği’nin uygulanmasına başlanması
BIS II	Haziran 1999	Yeni tebliğin ilk taslağı
	31 Mart 2000	İlk taslağa görüş bildiriminin son tarihi
	16 Ocak 2001	Yeni tebliğin ikinci taslağı
	31 Mayıs 2001	İkinci taslağa görüş bildiriminin son tarihi
	2003 sonu	Yeni tebliğin yayınlanması beklenmiştir
	2006 sonu	G-10 ülkelerinde uygulanmaya başlanması
	2007 sonrası	G-10 dışı ülkelerde uygulanmaya başlanması

Kaynak: BIS

Basel II’nin kapsamlı versiyonuna, Temmuz 2009’da yayımlanan “Enhancements to the Basel II Framework”, “Revisions to the Basel II Market Risk Framework-Final Version”, “Guidelines for Computing Capital for Incremental Risk in the Trading Book-Final Version” adlı dokümanlar ile güncellemeler ve ilaveler yapılmış, bu sebeple bu dokümanlar kamuoyunda Basel 2.5 standartları olarak adlandırılmıştır (Çelik, 2013: 7).

2010 yılı Aralık ayında Basel Komitesi tarafından Basel III dokümanları yayımlanmıştır. Basel III’de Basel II dokümanında yer alan hükümler kaldırmamış bunun yerine sermayenin nitelik ve niceliğinin artırılması, risk kapsamının genişletilmesi, risk ağırlıklarının artırılması, bankaların yükümlülüklerinin sınırlandırılması amacıyla risk bazlı olmayan bir kaldıraç oranının ve uluslararası likidite riski ölçüm mekanizmasının oluşturulması, ters döngüsel bir sermaye yapısının kurulması gibi çeşitli hususlarda Basel II dokümanına ek hükümler getirmiş ve revizyonlar yapmıştır.

Gelişmiş ekonomilerde 1 Ocak 1998’de uygulanmaya başlanan tebliğ, Türk bankacılık sektörüne tam dört yıl gecikmeyle 1 Ocak 2002’de girmiştir. Öncelikli konular, bu düzenlemenin bankalara ve bankacılığa bir an önce yerleşmesi,

bankaların risk kültürlerinin oluşturulması ve kurumca benimsenmesi, yöneticilerin ve banka sahiplerinin bakış açılarını yeni düzenlemelere uyumlu olarak geliştirmeleri, teknolojik yatırımların tamamlanması ve personelin eğitilmesi olmuştur.

Basel II hükümleri Türkiye’de aşamalı olarak uygulanmıştır. 2002 yılında yayımlanan Yönetmelik, 2006 yılında yayımlanan aynı isimli Yönetmelik ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2006 yılında yayımlanan Yönetmelik genel anlamda (operasyonel risk hariç) Basel I esas alınarak oluşturulmuştur. Kredi riski ve piyasa riski için bankalarca bulundurulacak sermaye Basel I hükümleri çerçevesinde belirlenmesine rağmen, operasyonel risk için bankalarca bulundurulacak sermaye Basel II hükümleri çerçevesinde belirlenmiştir.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Haziran 2004’te yayımlanan Basel II standartları, Temmuz 2012’den itibaren yasal olarak ülkemizde uygulanmaya başlanmıştır. Basel II dokümanı Türkçe’ye çevrilmiş, Basel II standartları doğrultusunda Birinci ve İkinci Sayısal Etki Çalışmaları yapılmış, bankaların Basel II hükümlerine uyum düzeylerindeki ilerlemeleri periyodik olarak düzenlenen Basel II İlerleme Anketleriyle takip edilmiştir. 1 Mart 2008’de BDDK nezdinde Risk Yönetimi Dairesi’nin kurulması da çalışmaların hızlanmasına neden olmuştur. BDDK Mayıs 2009’da Basel Bankacılık Denetim Komitesi’ne üye olmuş, Komite’nin çalışmalarına iştirak etmiş ve başta Basel III dokümanı olmak üzere bu tarihten sonra yayımlanan Basel düzenlemelerine katkıda bulunmuştur.

Basel II doğrultusunda sermaye yeterliliğine ilişkin taslak düzenlemeler hazırlanmış, görüşe açılmış, son halinin oluşturulması ve Türk Bankacılık Sektörü’ne etkisinin görülebilmesi amacıyla Üçüncü Sayısal Etki Çalışması yapılmıştır. Basel II’ye geçişe ilişkin bilgiler Temmuz 2011-Haziran 2012 tarihleri arasında BDDK’nın internet sitesi aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Basel II doğrultusunda hazırlanan düzenleme taslakları bankalarca paralel süreç içerisinde uygulanırken BDDK, Basel 2.5 doğrultusunda da düzenleme taslaklarında gerekli revizyonlar yaparak kamuoyuna açmış ve neticede Basel II ve Basel 2.5 hükümleri doğrultusunda BDDK tarafından hazırlanan yönetmelik ve tebliğler 28.06.2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yayımlanan bu yönetmelik ve tebliğler aşağıda belirtilmiştir:

- Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (SYR Yönetmeliği),
- Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik (İç Sistemler Yönetmeliği),
- Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ (KRA Tebliği),
- Menkul Kıymetleştirmeye İlişkin Risk Ağırlıklı Tutarların Hesaplanması Hakkında Tebliğ (Menkul Kıymetleştirme Tebliği),
- Yapısal Pozisyona İlişkin Tebliğ,
- Risk Ölçüm Modelleri ile Piyasa Riskinin Hesaplanmasına ve Risk Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğ (RÖM Tebliği),
- Opsiyonlardan Kaynaklanan Piyasa Riski İçin Standart Metoda Göre Sermaye Yükümlülüğü Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ (Opsiyon Tebliği),
- Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ.

Basel II dolaylı da olsa KOBİ’leri, banka kredileri konusunda etkileyecektir. Basel II ile birlikte banka kredisi kullanmak isteyen KOBİ’lerin yerine getirmeleri gereken şartlar sağlanamadığı takdirde kredi fiyatı bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Bu nedenle KOBİ’lerin bankalarla birlikte yeni duruma en kısa sürede uyum sağlamak için çaba göstermeleri gerekir. Türk bankacılık sektöründe bazı bankalar firmanın kredi derecelendirme raporuna göre kredi fiyatlaması yapmaya başlamışlardır. Daha düşük maliyetle kredi kullanmak isteyen firmalar sermaye arttırımı ve kayıt dışı işlemlerin kayda alınarak bilanço gelir tablosunda muhasebeleştirilmesini sağlama yoluyla mali tablolarını güçlendirebilirler. Avrupa Birliği ve ülkemizdeki KOBİ tanımındaki farklılık da Basel II uygulamalarında farklılıklara neden olmaktadır.

Ülkemizde yıllık net satış hasılatı 40 milyon TL ve altı KOBİ tanımına girerken AB’de bu tutar 50 milyon EURO ve altıdır.

BDDK, uluslararası bankacılık rekabetinde Türkiye’nin katılımının önümüzdeki yıllarda çok daha artması ve bu rekabette güçlü olabilmesi için Basel III doğrultusunda da yönetmelik ve tebliğ taslakları hazırlamaktadır. BDDK Basel III kapsamında 1 Şubat 2013 tarihinde Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik Taslağı ve 13 Şubat 2013 tarihinde Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik Taslağı yayımlamıştır.

1.3. Yabancı Sermayeli Bankaların Türkiye’deki Faaliyetleri

1960’lı yılların başından itibaren dünya ekonomisi, batılı ekonomiler ve Japonya önderliğinde hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. Dış ticaret açıklarının büyümesi, sermaye hareketlerinde liberalizasyon, 1970’li yıllardaki petrol krizinin etkileri, finansman ihtiyacında yerel piyasaların yetersiz kalması, uluslararası piyasalardan fon teminine yöneltmiştir. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde yabancı yatırımcıların Türkiye’deki bankacılık sektörüne olan ilgisi artmıştır.

Mal ve hizmetlerdeki uluslararası ticaretin önemi arttıkça, bu ticareti kolaylaştırmak için pek çok banka uluslararasılaşmıştır. Yabancı sermayeli bankalar şube ve acenta açarak veya kurulmuş bir bankayı satın alarak yerel finansal piyasalara girmişlerdir. Bankacılık sektörünün uluslararasılaşması, dünya genelinde finansal piyasaların liberalizasyonu ile birlikte gerçekleşmiştir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler ulusal bankacılık sistemlerine yabancı sermaye girişine izin vermektedir (Claessens, 2001: 892).

Özellikle finansal liberalizasyon içerikli politikalar neticesinde gelişmekte olan ülkelerin bankacılık sektörlerine yabancı sermaye katılımı artmıştır. Latin Amerika, Orta-Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde yabancı sermayeli bankaların aktif toplamı

içindeki payı oldukça büyüktür. Orta ve Doğu Avrupa’da bu oranın % 90’ın üzerine çıktığı ülkeler görmek mümkündür (Yayla v.d., 2005: 1).

Yabancı sermayeli bankaların Türkiye’deki faaliyetleri Türkiye’de banka kurmak, bankalara ortak olmak veya Türkiye’de şube açmak şeklinde gerçekleşmektedir. Gerek Türkiye’de banka kurulması, gerekse şube açılması ve en önemlisi yabancı sermayeli bankaların Türk bankalarını satın alması Türkiye’deki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının anlamlı bir parçasını oluşturmaktadır. Ancak, bankacılık sektörü bir ülkedeki lokomotif bir sektör olduğundan bu sektördeki yabancılaşıma oranı, yabancı sermayeli bankalar ve iktisadi kalkınma gibi konularda birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de yabancı sermayeye ilişkin olarak kabul edilen ilk yasal düzenleme 1954 yılında çıkarılan 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’dur. Ancak o yıllarda yaşanan siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar, bürokratik güçlükler, yetersiz iktisat politikaları uygulamaları, yetişkin insan gücü eksikliği ve altyapı noksanlığı gibi nedenlerle, 1980 yılına kadar yabancı sermaye yatırımı girişi sağlanamamış ve o yıla kadar verilen toplam yabancı sermaye izinleri 228 milyon doları aşamamıştır (Oksay, 1998: 7).

1980 yılında uygulanan liberal politikalar, Türk Bankacılık sektöründe radikal değişimler sağlamıştır (Jackson v.d., 1998: 1). 1980 sonrası dışa açılma süreciyle birlikte, para ve sermaye piyasalarında canlanma oluşmuş, bankacılık sektörü de etkilenmiştir. Üstlendiği fonksiyonlar, verdiği hizmetler ve kurumsal yapısı açısından hızlı bir gelişme göstererek dünya finans sistemi ile entegre olma sürecine girmiştir.

1980 yılı sonrası, ekonominin dışa açılması ve dünya finans sistemi ile bütünleşme çabalarının bir sonucu olarak, bankacılık sektöründe de dışa açılma yönünde bir eğilim ortaya çıkmıştır (Sayılğan, 1999: 85). Böylece, ticaret bankası, yatırım bankası ve şube düzeyinde birçok yabancı sermayeli banka, faaliyete geçtiği ve Türk bankaları ile ortaklık kurduğu gibi, Türk bankaları da yurt dışında şube açma, banka

kurma vb. yollarla örgütlenmişlerdir (Akgüç, 1989: 70-71). Bu gelişmeler sonucu oluşan rekabet ortamı, Türk bankacılık sektörünün etkinliğini de arttırmıştır.

1980 yılından sonra, Türkiye’de yerli bir ortak ile birleşen ilk banka Chemical Mitsui Bank olmuştur. Bu banka Amerikan sermayeli Chemical Bank, Japon sermayeli Mitsui Bank ve Türk Enka holdingin ortak girişimi (Joint Venture) yoluyla kurulmuştur. Yabancı sermayeli bankaların ülkemize gelmesi, bankacılık sisteminde yarattıkları rekabet ortamıyla, ulusal bankaları teknolojik gelişmeleri daha çok takip etmeye ve verimli çalışmaya zorlamıştır.

Özellikle Fransız ve İngiliz bankaları geliştirmekte olan ülkelere girdikten sonra, bu ülkelere çok uluslu yatırımcıların yöneldiği görülmüştür. ABD ve Japon bankaları ise genellikle, geliştirmekte olan ülkelere yatırım yapan müşterilerinin peşinden gitmektedir. Bazı çok uluslu firmaların, yatırım yaptığı şirketlerde yurt dışındaki ana firmanın ulusal bankalarla çalışmaya izin vermeyip, sadece kendi ülkesindeki bankanın ortak olduğu veya satın aldığı Türkiye’deki banka ile çalışma zorunluluğu getirdiği örneklerle rastlanmaktadır. Bazı Türk firmaları da dış ticaret işlemlerinde yaşanacak olası sorunun çözülmesi ve daha kısa sürede işlemlerin sonuçlanması için Citibank, TEB, HSBC gibi çok uluslu bankalarla çalışmayı tercih etmektedir. Bazı ulusal bankalar Cezayir gibi riskli ülkeye teyitli akreditif açmazken, yabancı sermayeli bankalar komisyon karşılığı bu işlemi kolaylıkla yapmaktadırlar. Firmalar da böylece güvenle ihracat yapabilmektedir.

1981 yılında Citibank ve American Express I.B.C. Türkiye’de şube açmıştır. Her iki bankanın kısa sürede dünya standartlarının üzerinde verimli ve kârlı çalışmaları, diğer yabancı sermayeli bankaların da Türkiye’de şube açmalarına neden olmuştur.

Bankacılık sektörü ile alakalı olarak 1985 yılında yeni bir yasa yürürlüğe girmiş ve bunun sonrasında sektöre giriş ve faiz oranları ile ilgili kısıtlamalar esnekleştirilmiştir. Türk bankacılık sektörü yabancı sermayeli bankalara açılmış, bu süreçte sektöre birçok yabancı sermayeli banka girmiş ve sektörde rekabet 1980’nin

ilk çeyreğinden itibaren, hissedilir derecede artmıştır. 1980 yılında 4 olan yabancı sermayeli banka sayısı, artarak 1983’de 10, 1985’de 15, 1990 yılında 26 olmuştur (Kasman, 2002: 4). 2013 yılı TBB verilerine göre Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli bankaların özkaynak payı % 28 oranındadır (Türkiye Bankalar Birliği İstatistiki Raporlar 2013).

1985 yılından sonra, şube olarak Türk bankacılık sektörüne girmeyi tercih eden bankalar, şube olarak faaliyette bulunmanın getirdiği yasal kısıtlamalar ve Türk Lirası fon yaratma güçlüğü nedeniyle bir Türk ortak ile piyasaya girmeyi tercih etmişlerdir. Hem böylece risk de azalmaktadır.

Ancak, yabancı sermaye girişi önündeki engellerin azalmasına rağmen Türkiye’de uzun süreli yüksek enflasyon ve istikrarsızlıklar sebebiyle yabancı sermayeli bankaların sistem içindeki payı pek fazla değişmemiştir. Nitekim, 1990’lı yıllardan itibaren aktif toplamı içinde yabancı sermayeli bankaların payı % 5’i geçmemiştir.

Küresel ekonomide istikrarsızlık 1990-2000 döneminde artmıştır. ABD dışındaki gelişmiş ekonomiler, istikrarsız ve düşük hızda bir büyüme performansı göstermiş, gelişmekte olan ülkelerde ise finansal krizler görülmüştür. Körfez krizinin yarattığı olumsuzluklar, Türkiye ve bölge ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Zayıf büyüme performansı, yüksek enflasyon, sürdürülemez iç borçlanma, makro ekonomik istikrarsızlık, cari açığın finansmanı kaygıları, bankacılık sektöründeki yapısal sorunlar, 2000 Kasım ve 2001 yılı Şubat ayında yaşanan krizlere neden olmuştur.

Mali bünyeleri ve kârlılık performansları kötüleşen bankaları, sağlıklı bir yapıya kavuşturabilmek amacıyla 2001 Mayıs ayında bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı uygulamaya konulmuştur. 22 adet banka TMSF’ye devredilmiş, sermaye yetersizliği giderilmiş, iç borç takasıyla yabancı para açık pozisyonları önemli ölçüde kapatılmış, enflasyon muhasebesi ile bilançolar şeffaflaştırılmıştır.

Ülkemizde yaşanan 2001 bankacılık krizinin bankaların değerleri üzerine etkisi, izlenen özelleştirme politikası, Türkiye ekonomisinin dışa açıklık oranının artması, Basel II'nin etkisine ilişkin beklentiler, finans sektöründe birleşme ve satın alma eğilimleri (merger and acquisition), yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş ve örgütlenme biçimini etkilemiştir. Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş örgütsel formu, katılım yolları (i) muhabirlik ilişkisi, (ii) irtibat bürosu, temsilcilik açma, (iii) şube düzeyinde faaliyet, (iv) yeni, bağımlı banka kurulması, (v) yerel banka satın alma, (vi) menkul kıymet borsasında banka hisse senetleri alınması, (vii) blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma, (viii) kıyı bankacılığı, şekillerinde olmaktadır (Akgüç, 2007: 13).

Farklı ülke bankalarının karşılıklı anlaşma ile birbirleri nezdinde muhabir hesapları açmak suretiyle yaptıkları bankacılık işlemleri muhabirlik olarak tanımlanmaktadır. Sınır ötesinde personel ve fiziksel varlık bulundurmada yurt dışı ile iş yapan müşterilere hizmet imkânı sağlanmaktadır. Muhabir bankacılığı karşı taraf adına ödeme yapma, poliçe kabulü, akreditif açma, bilgi paylaşımı ve araştırma gibi hizmetler sunar.

Yabancı ülkede iş yapan müşterilere o ülkede kendi personeliyle hizmet verebilmek amacıyla temsilcilik açılması durumunda ise muhabir bankacılığının aksine fiziksel bir giriş söz konusudur. Ancak, bankacılık işlemi yapmayan temsilciliklerin amacı ev sahibi ülkeyi tanımak, bilgi toplamak, ana kuruluşun tanıtımını yapmak ve yerli müşterilerle bağlantı kurmak şeklinde tanımlanabilir.

Ev sahibi ülkede açılan şube, yasal olarak ana bankanın bir parçası olarak hizmet verir, hem ana hem de ev sahibi ülkenin yasal düzenlemelerine uyarak çalışmak zorundadır. Şube, uluslararası finansman kaynaklarına erişmeyi mümkün kılar. Şube bankacılığının daha gelişmiş şekli ise, ev sahibi ülkenin mevcut yerli bir bankasının satın alınması yoluyla söz konusu bankanın şube ağına ve müşteri portföyünün kullanılarak faaliyet gösterilmesidir.

Bağımlı banka, ev sahibi ülkede kısmen ya da tamamen yabancı sermayeli bir bankanın mülkiyetinde olan ve ayrı bir tüzel kişiliği olan kuruluştur. Bağımlı bankalar, ev sahibi ülkenin mevzuatına tabi olsalar bile genellikle ana bankanın itibarından da faydalandıkları için mevduat toplama konusunda avantaj sağlayabilmektedir.

Kıyı bankacılığı, ana ülkedeki vergi ve benzeri yükümlülükler ile disponibilite ve munzam karşılık gibi kısıtlamalardan veya faiz oranları üzerindeki sınırlamalardan kaçınmak amacıyla yurt dışında şube açılmasıdır. Ana ülkedeki düzenlemelerden kurtulmak için bazı bankacılık işlemleri bu şubeler aracılığıyla yapılmaktadır. Bu şubeler sadece temsili bir büro niteliğindedir. Bahreyn ve Malta’da bazı bankaların bu şekilde şubesi vardır.

2001 krizi sonrasında yabancı sermayenin bankacılık sektörüne gelişinde, banka satın alma, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve İMKB’de banka pay senetleri satın alma yoluyla olmuştur. Önceki dönemlerde ise, muhabirlik, şube açma, irtibat bürosu kurma, temsilcilik, mevcut şubeyi bağımlı banka şekline dönüştürme yolları ile olmaktadır.

Reformlar ve istikrar 2002-2005 döneminde yüksek oranda büyüme, enflasyonun tek hanelere düşmesi, kamu borcunun milli gelire oranının azalması sonucu, Türkiye ekonomisindeki iyileşme küresel sermayenin ilgisini çekmiş, yurt içine doğrudan ve portföy yatırımı biçiminde güçlü sermaye girişine neden olmuştur. Krizde düşen şube ve personel sayısı artmış, krediler en hızlı artış gösteren aktif kalemi olmuştur. Sektörün kârlılığı artmış, istikrar aracılık maliyetlerine de yansımış; mevduat ve kredi faiz oranları gerilemiştir. Kredi müşterisi üzerindeki yük de böylece azalmıştır.

Yabancı sermayeli bankaların Türkiye’de hazine kâğıtlarına yatırım yapabilmeleri için sektörde fiziksel bir varlığın bulunması gerekmemektedir, ancak finansal istikrar devam ederse ve bankalar gerçek aracılık işlevlerine dönebilirlerse, müşteri portföyü ve şube ağı önemli olacaktır. Nitekim sektörde bireysel ve konut kredilerinin önemi

giderek artmaktadır. Bu nedenle, olumlu beklentilere sahip yabancı sermayeli bankaların sektöre bir an önce girmek suretiyle piyasadan pay kapmaya çalıştıkları düşünülmektedir.

Sektöre 2004 yılından sonra giriş yapan yabancı sermayeli bankalar orta ölçekli ve piyasanın belli bölümüne hizmet veren bankaları öncelikle tercih etmişlerdir. Ayrıca, geniş şube ağı ve yüksek müşteri potansiyeli olan bankalar da ilgilerini çekmiş, sadece kurumsal müşterilere hizmet eden yerli bankalara değil aynı zamanda bireysel ve konut kredilerinde deneyimi olan bankalara da yönelmişlerdir.

Yabancı sermayenin Türk bankacılık sektörüne artan ilgisiyle sektördeki yabancı sermayeli banka sayısı 2006 yılında bir önceki yıla göre iki adet, 2007’de de üç adet artmıştır. Sektöre 2004 yılından sonra giriş yapan yabancı sermayeli bankalar özellikle geniş şube ağı ve yüksek müşteri potansiyeli olan bankalara ilgi göstermişleridir. Yabancı oyuncuların sadece kurumsal müşterilere hizmet eden yerli bankalara değil aynı zamanda bireysel ve konut kredilerinde deneyimi olan bankalara da yöneldikleri görülmüştür (Yayla v.d., a.g.e., s. 36). Ayrıca 2005 yılında BNP Paribas, Fortis, UniCredito, Rabobank, GE Consumer Finance, Bank Hapoalim gibi yabancı sermayeli bankalar değişen oranlarda Türk bankalarında pay sahibi olmuşlardır. Bu kuruluşlarla bir yıl içinde yapılan sözleşmelerin toplam değeri 5 milyar dolara yaklaşmıştır (Tuncer, 2006: 1).

Özellikle IMF anlaşmalarının Türk bankacılık sektörüne etkileri tartışılan konuların başında olmuştur. Yabancı sermayeli bankaların rolü ve bankacılık sektöründeki payına dikkat çekilmiştir. Bilindiği üzere yabancı sermayeli bankaların, Türk bankacılık sektöründe sahip olduğu pay son on yıllık dönemde hızla artmıştır. Bu gelişmenin olası etkilerinden bir tanesi, para politikalarının uygulanmasını güçleştirmesidir. Bir başka yansıması ise kur politikasının uygulanmasında zorluk yaşanmasıdır. Her iki sonuç, IMF toplantılarının Türkiye ile ilgili bölümlerinde, özellikle yerli uzmanlarca vurgulanmıştır. Faizlerin düşmesinin aktif fiyatlarını

yükselteceğine dair tahminler yapılmıştır. Aktif fiyatlarının yükselmesi ise banka bilançolarına olumsuz yansıyacaktır (Apak ve Uyar, 2010: 54).

Yabancıların nitelikli paya sahip oldukları bankaların hisse senetlerinin yanı sıra, Türkiye İş Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, ING Bank, Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası, Tekstil Bank, Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Halk Bankası'nın hisse senetleri de İMKB'de işlem görmektedir. İMKB de yabancı payının % 70'i aştığı ve yabancıların daha çok banka hisse senetlerine yatırım yaptıkları bilindiğinden, bankalarımızda gerçekten yabancı payı, TBB ve BDDK verilerinin üstünde bulunmaktadır. Örneğin Halk Bankası'nın ikinci halka arzında yurt içinde bireysel ve kurumsal yatırımcıya 29.9 milyon lot dağıtılırken, 135 adet yurt dışı kurumsal yatırımcıya ise 239.2 milyon lot dağıtım yapılmıştır. Ancak bankacılık sektöründe yabancı payı, çoğu kez sermaye yoğunluğu ve yönetimi yabancı uyruklu kişilere ait olan bankalarla sınırlı olarak görülmektedir.

Faiz oranlarının 2011 yılında tekrar yükselmesi ve Avrupa ve ABD'deki pek çok bankanın özkaynaklarının erimesi Türk bankacılık sektörüne yabancı sermayenin girişinde duraksamaya neden olmuştur. Hatta bazı yabancı sermayeli bankalar ortak oldukları bankalardaki hisse miktarını azaltmıştır.

1.4. Yabancı Sermayeli Bankaların Çalışma Yöntemlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Bu etkiler makro ve mikro açıdan incelenebilir. Makro ekonomik etkiler, ekonomik büyüme, GSMH, ödemeler dengesi gibi değişkenler üzerine olan etkilerdir. Mikro ekonomik etkilerin en önemlisi ise bankacılık sektörü üzerindeki etkilerdir. Yabancı sermayeli banka girişinin en önemli faydası olarak, yerel bankacılık sistemini geliştirmesi ve daha rekabetçi bir yapıya kavuşturması, bunun sonucunda da yerli bankaların etkinliğini arttırması gösterilmektedir.

Yabancı sermayeli bankalar genellikle dünyada bankacılık alanında geliştirilmiş en son teknolojileri kullanan, en etkin yönetim ilkelerini uygulayan ve en yeni ürünleri hizmet olarak sunan kurumlar olarak kabul edilmektedirler (Aksoy, 1998: 105). Bu özelliklere sahip olan yabancı sermayeli bankalar geldikleri ülkelere, teknoloji ve yönetim uygulamalarındaki yenilikleri beraberinde getirmekte ve faaliyet gösterdikleri ülkelerde müşterilerine teknolojik, yeni ve kaliteli ürünleri daha düşük maliyetlerle sunabilmektedirler. Daha düşük maliyet demek, daha etkin bankacılık anlamına gelmektedir. Doğal olarak da, sektörde etkinliği yüksek banka sayısının artması, etkin yapı hipotezine göre aynı zamanda piyasada rekabetin de artması anlamına gelmektedir. Konuyu işbirliği hipotezi açısından ele alırsak, piyasaya yeni bankaların girmesi durumunda o piyasada bulunan diğer firmaların piyasa payları azalacak yani piyasadaki yoğunlaşma oranı düşecektir. Benzer şekilde yoğunlaşma oranının azalması, rekabetçi yapının arttığı anlamına gelecektir.

Yabancı sermayeli bankalar, teknolojik alt yapıları, modern bankacılık tekniklerini kullanmalarına bağlı olarak, daha iyi risk yönetimi, daha rekabetçi fiyatlandırma ile ve genel olarak sektörde daha verimli kredi tahsisine de hizmet edebilmektedir. Yabancı sermayeli banka girişleri diğer taraftan, oluşturacağı rekabetçi ortama bağlı olarak, dolaylı verimlilik artışına da neden olmaktadır. Yabancı sermayeli bankalar girdikleri ulusal ekonomilerde genellikle kendilerine göre daha küçük ölçekte ve daha eski yöntemlerle çalışan ulusal bankalara örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda ulusal bankaları modernizasyon, rasyonalizasyon ve otomasyon çalışmaları yapmaya ve hizmet çeşitlendirmesine gitmelerine zorlayıcı neden olarak ortaya çıkmaktadır. Artan rekabet baskısına bağlı olarak, yerel bankalar mevcut rekabet ortamında başarılı olabilmek için yapılarını düzenlemek ihtiyacı içine girmektedir. Bu yönüyle de yabancı sermayeli bankalar ulusal bankaların etkin bir işleyişe kavuşmasını zorlayarak verimlilik üzerinde de dolaylı bir katkı yaratabilmektedir (Afşar, 2004: 67).

Önceden şube düzeyinde faaliyet gösteren bazı yabancı sermayeli bankalar, kredi limitlerini de yükseltmeyi amaçlayarak yerli ortaklarla birleşip Türkiye’de büyümeyi

hedeflemişlerdir. Şube, ortaklık veya temsilcilik yoluyla Türk bankacılık sektörüne giren bankalar, genellikle büyük çok uluslu bankalardır. Bu bankalar, ülkeye aktaracakları fonlar, getirdikleri teknolojik ve finansal yenilikler yoluyla rekabeti de arttırarak etkide bulunurlar. Kısa vadeli fonlar firmaların dış ticaretinin; orta ve uzun vadeli fonlar ise yatırımların finansmanında kullanılarak, Türkiye ekonomisinin dışa açılmasına olumlu etkide bulunur. Örneğin ülkemizde yabancı para kaynaklı kredilerde yabancı ortaklı veya tamamı yabancı sermayeli bankalar daha düşük faiz oranından döviz kredisi verebilmekte, daha uygun kurdan döviz alım satımı yaparak firmaların dış ticaretinden etkin faydalanmaktadır. Türk firmaları da bu sayede maliyet avantajı sağlamaktadır.

Yabancı sermayeli bankaların, ulusal bankacılık sektöründe yarattığı rekabetçi değişiklikler, zincirleme reaksiyon etkisiyle bir dizi değişmeye neden olmaktadır. Örneğin kredi hacmi ve dağılımındaki değişiklikler, yabancı sermayeli ve ulusal bankaların piyasa payında ortaya çıkacak değişiklikler, kredilendirme yolu ile servetin yeniden dağılımı ve uluslararası bankacılık anlayışının yaygınlaşması bu değişikliklerin bir kısmıdır (Ekren, 1985: 53). Yabancı sermayeli bankalar rekabet gücü açısından Türk bankalarına göre bazı avantajlara sahiptir. Bu avantajlar kısaca aşağıda sunulmuştur:

- Az sayıda şube ve uzman personeli ile müşteri taleplerinin değerlendirilmesinde daha seçici davranıp, kredibilitesi yüksek firmalarla çalışmaktadırlar.
- Yabancı sermayeli banka fonlarının önemli bir bölümü, dış kredilerden oluştuğu için uluslararası örgütlenme avantajıyla kaynak maliyetlerini düşürmektedirler.
- Bina, personel, reklam gibi işletme giderleri düşüktür.
- Uluslararası finansal piyasalardaki direkt bağlantıları sonucu, dünyadaki gelişmeleri yakından izlerler, konjektürel dalgalanmalara hızla uyum sağlarlar. Nitekim 2009 yılı krizinde, yabancı sermayeli bankaların bir kısmı 1 yıl verdikleri kredi vadelerini 3 aya indirmiş, önceden Türk bankalarıyla çalışmayı tercih etmeyen firmalar, özellikle kamu sermayeli Türk bankalara yönelmek zorunda kalmışlardır. Kamu bankaları görev tanımı gereği piyasaya destek olması

gerektiği için kârlılık ve kredi kaybından ziyade, firmaların ayakta kalabilmesi için kredileri yapılandırmışlardır.

Hizmet sektöründe işletmenin kârlılığı ve başarısında, personelin katkısı daha fazladır. 1970’li yıllarda Türk bankacılık sektöründe bankalar, kendi bünyesinde eğitim bölümleri kursa da nitelikli personel yetiştirmede yetersiz kalmıştır. 1980 sonrası yabancı sermayeli bankaların sektöre girişıyle, bu bankaların eğitime ve kalifiye elemana daha çok önem vermeleri, bu bankalarda yetişen kalifiye personelin bir kısmının da ulusal bankalarına geçerek, yabancı sermayeli bankalarda öğrendikleri bilgi birikimini, diğerk bankalara aktarması Türk bankacılık sektörüne büyük katkı sağlamıştır.

1980 öncesi bankalar, belirsizliğin fazla olmadığı, faiz oranlarının kamu otoritesince belirlendiğı, kaynak maliyeti ve kârlılık sorunun olmadığı bir ortamda faaliyet gösteriyordu. Mevduat toplayıp kredi verirken, tek taşınan risk kredi riskiydi. Faiz oranlarının serbest bırakılması, kambiyo rejimi serbestleşmesi, faiz riski, döviz kuru riski ve likidite riski ile bankaların tanışmasına neden olmuştur. Aktif pasif yönetimi ihtiyacı doğunca, ulusal bankalarda yabancı sermayeli bankalar gibi fon yönetimi (hazine) birimleri kurulmuştur. Bu birimlere şube dışı kâr merkezi gözüyle de bakılmaktadır. Çünkü çeşitli finansal ürünler yardımıyla bankaya önemli kâr sağlamaktadırlar. Büyük bir İngiliz bankasının batmasıyla sonuçlanan hazine biriminin yaptığı işlem, yanlış kararlar sonucu büyük zarar riskinin de mevcut olduğunu göstermiştir. 1986 yılında, dealing room bölümünü ilk kuran Türk bankası Yapı Kredi Bankası olmuştur. Bazı yabancı sermayeli bankalardan uzman eleman transfer etmiştir.

1980’li yıllarda, yabancı sermayeli bankalarda pazarlama birimlerinin olması ulusal bankaların da örgüt yapısına pazarlama birimini eklemesine neden olmuştur. Böylece, hedefler saptanarak bu hedeflere ulaşacak yöntemler belirlenmektedir. Sektör ve firmaları yakından izleyen pazarlama bölümü, dinamik bir yapı oluşmasına katkıda bulunur. Önceden teminata göre kredi verilirken, müşterinin moralitesi, bilgi

birikimi, mali veriler de dikkate alınmaya başlanmıştır. Müşteri temsilcisi kavramını da yabancı sermayeli bankalar getirmiştir. Müşteri temsilcileri firmaların ihtiyaçlarını daha hızlı giderebilmekte ve onları yakından takip ettikleri için risk yönetimi avantajı sağlamaktadır.

Yabancı sermayeli bankaların kayıt dışını dikkate almayıp, kredi verirken özellikle mali verilere yoğunlaşması, bu bankalarla çalışmayı tercih eden Türk firmalarını, vergiden kaçınmak için düşük kâr beyan etme yerine, şeffaf mali tablolar düzenlemelerine ve böylece devletin daha çok vergi geliri elde etmesine neden olabilir. Ülkemizde yabancı ortaklı firmalarda da kâr marjlarının aynı sektördeki diğer firmalardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Repo, türev ürünler, factoring, forfaiting gibi dış ticaretin finansmanına yönelik teknikler, yabancı sermayeli bankaların Türk finans sektörüne tanıttığı başlıca finansal ürünlerdir. Manufactures Trust Company, Türkiye’de factoring uygulamasını başlatan ilk banka olmuştur. Yabancı sermayeli bankaların ülkemizde olması, kredi derecelendirme notlarına da olumlu etkide bulunabilir.

İMKB kurulduktan sonra, yabancı yatırımcıların Türkiye’ye gelmesine de aracılık eden yabancı sermayeli bankalar olmuştur. Yabancı sermayeli bankaları örnek alarak Türk bankaları da bünyesinde sermaye piyasası bölümleri kurmuştur. Türkiye’yi tanıtıcı seminerlerle yatırım fırsatları hakkında bilgi vermiş, ülkemize gelen yabancı sermayenin artışına destek olmuşlardır.

Sendikasyon kredilerine öncülük ederek, uluslararası piyasalardan uygun koşullarda uzun vadeli alınan fonların, firmalara kredi olarak plase edilmesi yatırımları geliştirmiş, firmaların finansman giderlerini düşürmüştür. Türk bankaları da bu faydaları görerek krediyi sadece mevduatla (ki ülkemizde mevduat vadesi kısa vadeli) plase etmenin yanında sendikasyon kredisi almaya başlamıştır. Bir Amerikan Bankası olan Chase Manhattan Bank TEM (Trans European Motorway) projesi, ikinci boğaz köprüsü, Bolu dağı tüneli projelerinin finansmanına aracılık etmiştir.

Ülkeler, yabancı sermaye yatırımlarını cezbetmek için her türlü kolaylığı sağlamaktadır. Ülkelerin ekonomi yönetimleri tarafından, kısa dönemli mali akımların yol açtığı tehlikeler fark edildikten sonra, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmek için rekabet artmıştır. Gelişen ülkeler, iktisadi gelişmeleri açısından yabancı sermaye yatırımını, mali akımlara göre daha çok tercih etmektedir. Özellikle son dönemde yaşanan mali krizlerin mali akımların yıkıcı etkilerinin bir sonucu olduğuna dair eleştirilere rağmen (Tobin, 1999: 18 ve Stiglitz, 1999: 21) ülkelere; büyüme, yeni teknoloji transferi ve iş gücünün gelişmesi gibi katkılarının olduğu gerekçesiyle yabancı sermaye yatırımına olan talep artmaktadır (Borensztein v.d., 1998: 115-135). Yabancı sermaye yatırımına ilişkin egemenliğin kaybedilmesi, rekabet gücünün kırılması ve piyasanın manipüle edilmesi gibi olumsuz etkiler de sürekli gündemde olmasına rağmen, ülkeler yabancı sermaye yatırımını istenmektedir.

Birleşme ve satın almaların, işletmelerin performanslarına olan etkisi işletmelerin birleşme öncesi ve sonrasındaki, kârlılık ve etkinlik değişimleri incelenerek analiz edilebilir (Palombo, 1997: 8). Çok uluslu bankalar genellikle bankacılık alanında geliştirilmiş en son teknikleri kullanan, en yeni hizmetleri veren bankalardır. Bu bankalar ev sahibi ülkedeki bankalara örnek olur, modernizasyon, rasyonalizasyon, otomasyon çalışmaları yapmaya ve hizmetleri çeşitlendirmeye zorlar. Ulusal bankacılık da etkinlik kazanır ve dış piyasalara açılacak duruma gelir. Ülkemizde de Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası, Türkiye İş Bankası gibi bankalar kriz ortamını fırsat bilerek yurt dışında banka satın almışlardır.

Buch ve Golder (2001), piyasalara yabancı banka girişini “iki ucu keskin kılıç” olarak tanımlamaktadır. Gerçekten de bir taraf, bankacılık sektörüne yabancı girişinin potansiyel faydalarına vurgu yaparken, diğer bir taraf ise olumsuz yönlerini ileri sürerek ulusal bankacılık sektörüne yabancı girişine karşı çıkmaktadır. Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin faydaları Levine (1996) tarafından aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Bankacılık sektöründe rekabeti arttırarak, ulusal finansal piyasalardaki hizmetlerin kalitesini ve bu hizmetlere ulaşabilirliği arttırabilir. Aynı zamanda, daha modern bankacılık beceri ve teknolojilerinin yaygın bir şekilde uygulanmasını sağlayabilir.
- Banka gözetim ve denetim ile yasal çerçevesinin oluşumunu ve gelişimini temin eder.
- Yabancı sermayeli bankaların, rekabetçi yapısı ve ileri düzey risk analizleri ile kredi piyasalarında istikrarı, verimliliği, finansal hizmetlerin çeşitliliğini ve kalitesini arttırdığı öne sürülmektedir.

Faydalarına rağmen yabancı sermaye girişlerinden yararlanan ülkeler, sermaye çıkışlarının yönetilmesinde sıkıntıya düşmüşlerdir. Sermaye hareketleri bu ülkeleri finansal şoklara hassas hale getirebilir, enflasyonist baskının artmasına, kur risklerinin yükselmesine ve gelir dağılımı eşitsizliğinin artmasına neden olabilir.

Yabancı sermayeli bankaların geleneksel olarak yerli bankalara göre daha çok kurumsal müşterilere yöneldiklerini, türev finansal araçlar ve diğer taahhütlerde yoğunlaştıklarını söylemek mümkündür. Menkul değerler cüzdanından önemli faiz geliri elde eden yabancı sermayeli bankalar düşük fonlama maliyetleri sayesinde sektördeki küçük paylarına rağmen sektörün diğer bankalar üzerinde rekabet baskısı yaratmaktadırlar. Yabancı sermayeli banka payının yükselmesi halinde bu baskının daha da artacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan etkinlik açısından bakıldığında, bu durum Türk bankacılık sektörüne olumlu yansıyacaktır.

Yabancı sermayeli bankalar, yerel bilgiye sahip ve müşteri kapasitesi olan yerli bankalara yönelmektedir. Böylece, yerel uzmanlıkla ucuz fona erişme imkânı birleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, önümüzdeki dönemde yabancı sermayeli bankaların sektör üzerindeki rekabet baskısı ve etkileri daha belirgin olabilir. Yabancı sermayeli bankaların kaliteli müşteriye yönelmeleri halinde, müşteri piyasasında belirgin bir bölünme yaşanabilir. Yabancı sermayeli bankaların ucuz

fonlama maliyetleriyle, piyasanın daha az riskli ve kaliteli müşterilerine yönelmeleriyle, yerli bankaların faiz marjları ve aktif getirileri düşme eğilimi gösterebilecektir. Bununla beraber, yabancı sermayeli bankaların sektöre finansal yenilikleri getirdikleri ve dış piyasalara erişimi kolaylaştırdıkları düşünülmektedir.

Diğer taraftan, yerli bankalar mevduatla fonlamanın da etkisiyle yüksek aracılık maliyetinin yarattığı olumsuzluklarla faaliyet göstermektedirler. Türk bankacılık sektörü insan kaynakları kapasitesi, teknolojik alt yapısı, deneyimi ve hizmet kalitesi yabancı sermayeli bankalarla rekabet edecek düzeydedir. Finansal sisteme erişimi güçleştiren ve operasyonel maliyetleri artıran yüklerden kaynaklanan aracılık maliyetlerinin düşürülmesi halinde yerli bankalar müşteri portföyünü büyütebilir ve yabancı sermayeli bankalarla daha kolay rekabet edebilir. Bu durum firmaların ve tüketicilerin ekonomik refahının yükselmesini sağlayabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN DIŞA AÇILMA SÜRECİNDE RAKAMSAL GELİŞİM

2.1. Dışa Açılma Süreci

Finansal serbestleşme, bir yandan para ve sermaye piyasalarındaki parasal araçların dolaşımını uyarırken, diğer yandan da banka ve diğer finansal kurumların gelişimini hızlandırmıştır. Gelişen ekonomilerde mali ve ticari serbestleşme politikalarının uygulanmasıyla birlikte, bu ülkelere yönelen yabancı sermaye yatırımları da artmaktadır.

Uluslararası sermaye akımlarının, gelişmekte olan ülkelere yönelmesinin bir başka nedeni de uluslararası faiz oranları ve diğer getiri oranlarındaki değişimler ve bu değişimlere ilişkin beklentilerdir. Örneğin faiz oranları Japonya’da ABD’den yüksekse, Yen cinsinden tahvillere talep artmakta ve bu durum Yen talebini yükselmektedir. Dolar’da faiz oranlarının yükseleceği beklentisi, Yen’deki faiz artış oranından yüksekse elbette ki tersi durum geçerlidir (Walther, 2000: 84-87).

Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların neden ana ülkenin dışına çıkarak sınır ötesi faaliyetlere yöneldiklerine ilişkin birçok teori mevcuttur. Teorik yaklaşımlar büyüme olanağı, kâr güdüsü, bankacılık dışı alanlardan gelen rekabet, sermayenin maliyeti, küresel düzeyde artan ticaret hacminden faydalanma, müşteri odaklı hareket etme isteği, bilgi ve iletişim teknolojisi ile risk yönetimi alanında kaydedilen gelişmeler olarak ifade edilebilir. Bankacılık sektörlerinde yabancı sermaye sadece gelişmiş piyasalardan gelişmekte olan piyasalara doğru değildir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki gelişmiş ülkelerin bankacılık sektörlerinde de karşılıklı yabancı sermaye girişini görmek mümkündür.

Gelişen ülkeler, sermaye ve büyüme sorunlarının çözümünde, iç kaynaklarının yetersiz kalması veya daha hızlı gelişme imkânları sağlamak için, uluslararası sermaye akımlarını ülkeye çekmek zorunda kalmaktadır. Rostow'un iktisadi gelişmenin merhaleleri teorisinde, harekete geçme aşamasında çoğu ülkenin gelişmesinde yabancı sermayenin asli rol oynadığı, doğrudan veya dolaylı olarak altyapı (infrastructure) yükünün kaldırılmasında çok faydalı olacağı belirtilmektedir (Rostow, 1999: 72). Çalışmada bankacılık sektörü dikkate alınmasına rağmen, günümüzde yabancı sermaye kârlı olduğunu düşündüğü her alana, ülkemizde özellikle otomotiv sektörüne yatırım yapmaktadır.

Bankalar, temel olarak kâr amacı güden kuruluşlardır. Gelirlerin azamileştirilmesi ve giderlerin asgari düzeye indirilmesi maksimum kârı elde etmek açısından gereklidir. Bu amaçla faaliyet gösterdiği piyasada gelirini artırma imkânı kısıtlı olan bir banka sınır ötesine değişik organizasyonel yapılarda (temsilcilik, şube, iştirak gibi) gitmek ister. Gidilecek ülkede büyümeye elverişli bir ortamın bulunması, başka bir ifadeyle, piyasanın yeni gireni taşıyabilecek ölçekte/kapsamda olması ve ülkede katma değer yaratabilecek iş alanlarının bulunması önemlidir. Bu açıdan yaklaşıldığında bankalar sadece cari koşulları dikkate almamakta, aynı zamanda ileriye yönelik beklentileri de göz önünde tutmaktadırlar.

Yabancı sermaye yatırımının gelişen ekonomilere doğru yönelmesinde mali istikrar ve uluslararası bütünleşme seviyesinin artması etkilidir. Ayrıca ülkelerin istikrarlı ve sürdürülebilir bir makro ekonomi çehresinin olduğu bir ortamı oluşturması da önemlidir (Sundararajan v.d., 2000: 426-472). Yatırımcı asgari risk ve yüksek getiriye sağlayacak ülke tercihi yapmaktadır.

Yabancı sermaye, Osmanlı İmparatorluğu ve 1980-2000 dönemlerinde ülkemizde yeni banka kurarak veya şube açarak, bankacılık sektörüne girerken; 2000 yılı

sonrasında pay satın alma yoluyla, yeni bir banka oluşturmada bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye başlamıştır.

Türk bankacılık sektöründe son yıllarda yaşanan önemli gelişmelerden biri de yabancı sermayeli bankaların Türkiye'deki bankaları satın almaya veya bu bankalarla ortaklık yapmaya yönelik yoğun istekleridir (Akar ve Çiçek, 2007: 168). 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizinin en önemli etkisi yabancı yatırımcıların Türk bankalarına olan ilgisinde görülmüştür. Yeniden yapılanma sonrası bazı yabancı sermayeli bankalar, Türk bankalarını satın almaya, onlarla ortaklık kurmaya ve birleşmeye niyetlenmişlerdir.

2.2. Rakamsal Gelişim

Tezin bu bölümü Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Bankalar Birliği'nden alınan datalar kaynak alınarak hazırlanmıştır.

2.2.1. Genel Görünüm

2011 yılında Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün % 92'sini mevduat bankaları, % 4.6'sını katılım bankaları ve % 3.4'ünü kalkınma ve yatırım bankaları oluşturmuştur. Ölçek açısından son 10 yıllık dönem incelendiğinde, 2011 yılı hariç büyük ölçekli bankaların payının sürekli arttığı, buna karşın diğer banka gruplarının paylarının azaldığı görülmektedir. Küresel sermayenin Türk bankacılık sektörüne olan ilgisi, çalışmada başlangıç yılı alınan 2002 yılından itibaren, artarak devam etmekte ve sektörde faaliyet gösteren 36 bankada küresel sermayenin payı bulunmaktadır. 2010 yılında % 2.1 olan yurt dışı organizasyonların toplam dönem kârındaki payı, 2011 yılında % 7.5'e yükselmiştir. 2011 yılı itibarıyla yurt dışı organizasyonların sektörün toplam aktiflerindeki payı ise % 15.1'dir. Banka şubelerinin yurt içi dağılımında, ağırlığını İstanbul'un oluşturduğu Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşma görülmektedir.

Sektördeki bankaların 34 farklı ülkede yurt dışı organizasyonu mevcut olup, 2011 yılında özellikle Bahreyn ve Irak'ta yeni şubeler açılmıştır. İhracatı olmadığı için döviz kredisi kullanamayan firmalar, bankaların bu şubeleri aracılığıyla döviz taahhüdü oluşturmada, yabancı para kredi kullanabilme imkanına sahip olmaktadır. Bankacılık sektörü yoğunlaşma göstergeleri analiz edildiğinde Türk bankacılık sektörünün pek çok gelişmiş ekonomiye göre risklilik düzeyi düşüktür. Yüksek aktif büyüme hızı, sektörün hala büyük bir potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir. Tablo 2.1'de Türk bankacılık sektörü piyasa görünümü sunulmuştur:

Tablo 2.1. Türk Bankacılık Sektörü Piyasa Görünümü

%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
AKTİF										
Büyük Ölçekli	71.3	73.4	73.7	74.0	75.2	74.0	74.3	75.5	74.8	73.2
Orta Ölçekli	20.3	17.2	16.7	16.0	14.9	16.5	16.4	16.3	16.8	18.5
Küçük Ölçekli	8.4	9.5	9.7	10.1	9.8	9.5	9.3	8.2	8.5	8.2
KREDİ										
Mevduat Bankaları	87.6	88.4	90.2	90.4	92.5	91.9	92.0	90.5	91.1	91.0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	8.3	7.1	5.1	3.7	3.3	3.1	3.2	3.5	3.0	3.4
Katılım Bankaları	4.1	4.5	4.7	5.9	4.3	4.9	4.8	6.0	5.9	5.6
MEVDUAT										
İlk 5 Banka	60.8	61.4	62.9	63.9	63.2	62.2	62.3	62.6	63.1	59.8
İlk 10 Banka	84.5	85.3	86.8	86.9	87.3	86.3	86.1	86.1	86.9	86.5

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 3.

Bankacılık sektörü toplam aktifleri içindeki kredilerin ağırlıklı payı, 2011 yılında da devam etmiştir. Türk bankacılık sektöründe, kredi piyasasında yoğunlaşmanın yüksek olmadığı değerlendirilmektedir. Mevduat bankalarının, kredi piyasasındaki ağırlığı ve küçük ölçekli bankaların kredi piyasası içindeki paylarındaki, 2006 yılından beri yaşanan düşüş eğilimi 2011 yılında da devam etmiştir. Piyasa yapısı çerçevesinde, ticari krediler ve KOBİ kredileri, toplam krediler ile paralel bir gelişim izlemiştir. Tüketici kredileri piyasasında özellikle kredi kartı alacakları ve konut kredisi piyasasında yoğunlaşma artmıştır.

Sektörde faaliyet gösteren dört katılım bankasının pazar payları birbirine yakındır. Katılım fonları piyasasında, Asya ve Orta Doğu bölgesinde faaliyet gösteren kuruluşlarca toplanan küresel mevduat, 324 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Söz konusu mevduatta Suudi Arabistan'ın ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin bu pazardaki payı % 5 düzeyindedir. Türk bankacılık sektörünün, mevduat dışı

finansman kaynaklarına erişim kapasitesi yükselmiş olup, bu durum sektörün kaynak çeşitliliğinin artmasına olanak sağlamıştır. 2011 yılında kullanılan sendikasyon kredileri içinde, büyük ölçekli bankaların paylarının azaldığı, orta ölçekli bankaların ise bu kredilerden daha yüksek pay aldıkları görülmektedir.

Türk bankacılık sektöründe katılım bankalarının bütün kapasite göstergelerinde, sektörün üzerinde performans sergilediğini ve çok hızlı bir gelişim süreci içinde olduğu gözlemlenmektedir. Ölçek bazında küçük ölçekli bankalar, kapasite göstergeleri açısından en az gelişim sağlayan gruptur. Sektördeki şube ve çalışan sayısında artışın devam etmesi, bankacılık sektörünün küresel krizden etkilenme düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Ödemeler sisteminin unsurlarından olan ATM ve POS sayılarının, son sekiz yılda sırasıyla yılda ortalama % 11 ve % 18 oranında artması, bankacılık hizmetlerine erişimin kolaylaştığını göstermektedir. Kredi kartı sayısı, son 10 yılda yaklaşık üç katına ulaşmıştır.

Piyasa yapısı ile ilgili olarak, kuruluşların davranış biçimi analiz edilebilir. Sektördeki davranışın önemli bir göstergesi fiyatlama politikalarıdır. Bu çerçevede, Türk Lirası yabancı para ayrımında ortalama plasman faizi ve ortalama faiz maliyetleri incelenirse, Türk Lirası plasman faizinde orta ölçekteki bankaların; ortalama Türk Lirası faiz maliyetinde ise küçük ölçekli bankaların diğer gruplara göre daha düşük oranlarla çalıştıkları görülebilir. Ayrıca, kredi ve mevduat ilişkisi faiz oranları incelendiğinde, 2011 yılında bankaların faiz oranlarını indirdikleri ve marjların daraldığı görülmektedir. Mevduat faizlerinde, orta ölçekli bankalar daha yüksek mevduat faizi ödemiştir. 2011 yılında para politikasının bir aracı olarak kullanılan, zorunlu karşılık oranı uygulaması ile BDDK'nın aktif olarak kullandığı genel ve özel karşılık oranı uygulamaları, kredi maliyetlerini etkilemiştir.

Sektörde Ar-Ge harcamalarının, toplam faiz dışı giderler içinde düşük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Finansal sistemin geleceğe bakış açısı kapsamında, bu harcamaların artması gereklidir. Yabancı sermayeli bankalar küresel yenilikleri izler ve Türk finans piyasasına uyarlanmasında öncülük yaparlar.

2011 yılında, küçük ve orta ölçekli bankalar, kendilerini geliştirdikleri için toplam kârdan aldıkları pay artmış, büyük ölçekli bankaların ise payı azalmıştır. Küresel dalgalanmaların yarattığı olumsuz ortamın varlığına rağmen, 2011 yılında bankaların performansı hafif yavaşlama ile sonuçlanmıştır. Son üç yıllık dönemde, küresel boyutta ülkelerin aktif ve özkaynak getiri oranları karşılaştırıldığında, Türkiye'nin gelişmiş ekonomilerden daha yüksek aktif ve özkaynak getirisine sahip olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte, hızlı büyüyen ve yükselen piyasalara erişilmesi açısından, aktif ve özkaynak getirilerinde yukarı yönlü önemli bir potansiyelin bulunduğu görülmektedir. Bu durum yabancı sermayeli bankaların sektöre girişini cazip hale getirmektedir.

Performans, piyasa tabanlı ölçütler vasıtasıyla incelendiğinde, dalgalı bir seyir izleyen fiyat/kazanç ve fiyat/maddi varlıklar oranlarının, 2011 yılında genel risk algısında görülen yükselişle birlikte bir miktar aşağı yönlü olduğu görülmektedir. Bu nedenle, uzun vadeli düşünen yatırımcılar için bankacılık sektörü cazip olmaya devam etmektedir.

Temel bir performans göstergesi olan etkinlik, kârlılığa benzer biçimde sektörde gelişme potansiyeline işaret etmektedir. Etkinliğin önemli bir ölçütü olan kredi/mevduat oranının gelişimine bakıldığında, yukarı yönlü eğilimin devam ettiği ve mevduatın yıllar itibarıyla daha fazla krediye dönüştüğü izlenmektedir. Ayrıca, yine ölçek ve fonksiyonel açıdan takibe dönüşüm oranlarının 2011 yılı itibarıyla aşağı yönlü olması, etkinlikteki artışın bir sonucudur. Veri zarflama yöntemine göre BDDK tarafından yapılan analiz de, son iki yılda özellikle büyük ölçekli bankalardaki etkinlik artışını doğrulamaktadır. Türk bankacılık sektörünün, son 10 yıllık süreçte etkinlik ölçütlerinde ivme yakalamasına rağmen, küresel boyutta yapılan kıyaslamalarda yukarı yönlü gelişme potansiyelinin bulunduğu görülmektedir. 2011 yılında sektör geneli için % 98.2 olan kredi/mevduat oranının, benzer büyüklükteki ekonomilerde % 150'ler civarında olması, söz konusu potansiyelin gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

2.2.2. Bankacılık Sektörünün Yapısı

2.2.2.1. Bankaların Analizi

Türk bankacılık sektörü, 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre mevduat bankaları, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları olarak üç fonksiyonel grupta sınıflandırılmaktadır. Sektör, fonksiyonel banka grupları itibarıyla incelendiğinde, aktif büyüklüğünün % 92'sinin 31 adet mevduat bankasından, % 4.6'sının 4 adet katılım bankasından ve % 3.4'ünün 13 adet kalkınma ve yatırım bankasından oluştuğu görülmektedir. Fonksiyonel sınıflamaya göre aktif analizi yapıldığında; ilk 5 mevduat bankasının grup toplamının % 63.5'ini, ilk 3 kalkınma ve yatırım bankasının grup toplamının % 73.3'ünü oluşturduğu görülmektedir. Fonksiyonlarına göre 2011 yılında bankaların görünümü Tablo 2.2'de gösterilmiştir:

Tablo 2.2. Fonksiyonlarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü

Sıra No	Banka Adı	Aktif (Milyon)	Genel Pay (%)	Grup Payı (%)	Sıra No	Banka Adı	Aktif (Milyon TL)	Genel Pay (%)	Grup Payı (%)
MEVDUAT BANKALARI									
1	Türkiye İş Bankası A.Ş.	161.775	13,29	14,45	17	Eurobank Tefen A.Ş.	4.923	0,40	0,44
2	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	160.681	13,20	14,35	18	Bank Mellat	3.547	0,29	0,32
3	T. Garanti Bankası A.Ş.	146.642	12,04	13,09	19	Tekstil Bankası A.Ş.	3.489	0,29	0,31
4	Akbank T.A.Ş.	133.552	10,97	11,93	20	Arap Türk Bankası A.Ş.	3.013	0,25	0,27
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	108.103	8,88	9,65	21	Fibabanka A.Ş.	2.487	0,20	0,22
6	T. Halk Bankası A.Ş.	91.404	7,51	8,16	22	Deutsche Bank	2.242	0,18	0,20
7	T. Vakıflar Bankası T.A.O.	89.465	7,35	7,99	23	JP Morgan Chase Bank	2.224	0,18	0,20
8	Finansbank A.Ş.	46.199	3,79	4,13	24	Turkland Bank A.Ş.	2.203	0,18	0,20
9	T. Ekonomi Bankası A.Ş.	38.092	3,13	3,40	25	The Royal Bank of Scotland	1.154	0,09	0,10
10	Denizbank A.Ş.	36.032	2,96	3,22	26	Societe Generale	992	0,08	0,09
11	HSBC Bank A.Ş.	24.172	1,99	2,16	27	Turkish Bank A.Ş.	896	0,07	0,08
12	ING Bank A.Ş.	21.066	1,73	1,88	28	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	829	0,07	0,07
13	Şekerbank T.A.Ş.	14.400	1,18	1,29	29	WestLB	732	0,06	0,07
14	Citibank A.Ş.	7.227	0,59	0,65	30	Habib Bank Ltd.	80	0,01	0,01
15	Alternatifbank A.Ş.	6.446	0,53	0,58	31	Adabank A.Ş.	51	0,00	0,00
16	Anadolubank A.Ş.	5.796	0,48	0,48					
Mevduat Bankaları Toplamı							1.119.911		
KATILIM BANKALARI									
1	Asya Katılım Bankası A.Ş.	17.190	1,41	30,62	3	T.Finans Katılım Bankası A.Ş.	13.528	1,11	24,09
2	Kuveyt T. Katılım Bankası A.Ş.	14.969	1,23	26,66	4	Albaraka T. Katılım Bank A.Ş.	10.461	0,86	18,63
Katılım Bankaları Toplamı							56.148		
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI									
1	İller Bankası	11.393	0,94	27,36	8	Merrill Lynch Yatırım Bank	830	0,07	1,99
2	T.İhracat Kredi Bankası A.Ş.	9.660	0,79	23,20	9	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	183	0,01	0,44
3	T.Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	9.456	0,78	22,71	10	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	150	0,01	0,36
4	T.Kalkınma Bankası A.Ş.	2.800	0,23	6,72	11	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	111	0,01	0,27
5	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	2.553	0,21	6,13	12	Credit Agricole Yatırım B.A.Ş.	75	0,01	0,18
6	İMKB Takas ve Saklama B. A.Ş.	2.362	0,19	5,67	13	Taib Yatırımbank A.Ş.	22	0,00	0,05
7	Bankpozitif Kredi ve K.B. A.Ş.	2.044	0,17	4,91					
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Toplamı							41.636		
Genel Toplam							1.217.695		

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 1.

Büyük ölçekli 7 bankanın sektördeki payı % 73.2, orta ölçekli 9 adet bankanın sektördeki payı % 18.5, küçük ölçekli 14 bankanın sektördeki payı % 6.8 ve mikro ölçekli 18 adet bankanın sektördeki payı % 1.4'dür. 2010 yılında mikro ölçekli bankalar grubunda yer alan 2'si mevduat 2'si kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere 4 adet bankanın 2011 yılında küçük ölçekli bankalar grubuna, küçük ölçekli bankalar grubunda yer alan 1 adet katılım bankasının orta ölçekli bankalar grubuna geçmesi, Türk bankacılık sektörünün büyüme potansiyelinin bir göstergesidir. Tablo 2.3'de ölçeklerine göre 2011 yılında bankaların görünümü gösterilmiştir:

Tablo 2.3. Ölçeklerine Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü

Sıra No	Banka Adı	Aktif (Milyon TL)	Sektör Payı (%)	Grup Payı (%)	Sıra No	Banka Adı	Aktif (Milyon TL)	Sektör Payı (%)	Grup Payı (%)
BÜYÜK ÖLÇEKLİ BANKALAR									
1	Türkiye İş Bankası A.Ş.	161.775	13,29	18,14	5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	108.103	8,88	12,12
2	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	160.681	13,20	18,02	6	T. Halk Bankası A.Ş.	91.404	7,51	10,25
3	T. Garanti Bankası A.Ş.	146.642	12,04	16,45	7	T. Vakıflar Bankası T.A.O.	89.465	7,35	10,03
4	Akbank T.A.Ş.	133.552	10,97	14,98		Grup Toplamı	891.623		
ORTA ÖLÇEKLİ BANKALAR									
1	Finansbank A.Ş.	46.199	3,79	20,47	6	Asya Katılım Bankası A.Ş.	17.190	1,41	7,62
2	T. Ekonomi Bankası A.Ş.	38.092	3,13	16,88	7	Kuveyt T. Katılım Bankası A.Ş.	14.969	1,23	6,63
3	Denizbank A.Ş.	36.032	2,96	15,97	8	Şekerbank T.A.Ş.	14.400	1,18	6,38
4	HSBC Bank A.Ş.	24.172	1,99	10,71	9	T. Finans Katılım Bankası A.Ş.	13.528	1,11	6,00
5	ING Bank A.Ş.	21.066	1,73	9,34		Grup Toplamı	225.647		
KÜÇÜK ÖLÇEKLİ BANKALAR									
1	İller Bankası	11.393	0,94	13,69	9	Bank Mellat	3.547	0,29	4,26
2	Albaraka T. Katılım Bank A.Ş.	10.461	0,86	12,57	10	Tekstil Bankası A.Ş.	3.489	0,29	4,19
3	T.İhracat Kredi Bankası A.Ş.	9.660	0,79	11,60	11	Arap Türk Bankası A.Ş.	3.013	0,25	3,62
4	T. Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	9.456	0,78	11,36	12	T. Kalkınma Bankası A.Ş.	2.800	0,23	3,36
5	Citibank A.Ş.	7.227	0,59	8,68	13	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	2.553	0,21	3,07
6	Alternatifbank A.Ş.	6.446	0,53	7,74	14	Fibabanka A.Ş.	2.487	0,20	2,99
7	Anadolubank A.Ş.	5.796	0,48	6,96					
8	Eurobank Tefen A.Ş.	4.923	0,40	5,91		Grup Toplamı	83.249		
MİKRO ÖLÇEKLİ BANKALAR									
1	İMKB Takas ve Saklama B. A	2.362	0,19	13,75	11	WestLB	732	0,06	4,26
2	Deutsche Bank	2.242	0,18	13,05	12	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	183	0,01	1,06
3	JP Morgan Chase Bank	2.224	0,18	12,95	13	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	150	0,01	0,87
4	Turkland Bank A.Ş.	2.203	0,18	12,83	14	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	111	0,01	0,65
5	Bankpozitif Kredi ve K.B. A.Ş.	2.044	0,17	11,90	15	Habib Bank Ltd.	80	0,01	0,46
6	The Royal Bank of Scotland	1.154	0,09	6,72	16	Credit Agricole Yatırım B.A.Ş.	75	0,01	0,44
7	Societe Generale	992	0,08	5,77	17	Adabank A.Ş.	51	0,00	0,30
8	Turkish Bank A.Ş.	896	0,07	5,22	18	Taib Yatırımbank A.Ş.	22	0,00	0,13
9	Merrill Lynch Yatırım Bank	830	0,07	4,83					
10	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	829	0,07	4,82		Grup Toplamı	17.176		
	Genel Toplam						1.217.695		

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 2.

Ölçek büyüklüğü, sistemik önemi haiz kuruluşların Systemically Important Financial Institution (SIFI) belirlenmesi ölçütlerindendir. Sunulan finansal hizmetlerin hacmini ve iflas halinde karşı tarafın ve müşterilerin uğrayacağı zararın büyüklüğünü yansıtmaları açısından önemli bir göstergedir. Bağlantılılık, SIFI'ların belirlenmesinde

kullanılan diğerk bir ölçüttür. Finansal sistemdeki piyasalar ve diğerk kuruluşlar ile olan bağlantıların yoğunluğunu ve iflas halinde bağlantılı kuruluşların iflas artış olasılığını yansıtmaktadır. Tablo 2.4’de SIFI listesi gösterilmiştir:

Tablo 2.4. SIFI Listesi

1	Bank of America	11	Dexia	21	Nordea
2	Bank of China	12	Goldman Sachs	22	Royal Bank of Scotland
3	Bank of New York Mellon	13	Group Credit Agricole	23	Santander
4	Banque Populaire Cde	14	HSBC	24	Societe Generale
5	Barclays	15	ING Bank	25	State Street
6	BNP Paribas	16	JP Morgan Chase	26	Sumitomo Mitsui FG
7	Citigroup	17	Lloyds Banking Group	27	UBS
8	Commerzbank	18	Mitsubishi UFJ FG	28	UniCredit Group
9	Credit Suisse	19	Mizuho FG	29	Wells Fargo
10	Deutsche Bank	20	Morgan Stanley	30	

Kaynak: FSB

Türk Bankacılık sektörünün sahiplik yapısı incelendiğinde, % 26.5’inin kamu kesimine, % 35.4’ünün küresel sermayeye ait olduğu ve % 27.3’ünün halka açık olduğu görölmektedir. Tablo 2.5’de sahiplik yapılarına göre 2011 yılında bankaların görünümü gösterilmiştir:

Tablo 2.5. Sahiplik Yapılarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü

	O.Y.P			O.K.P.		H.A.P.					HAKİM ORTAK*	
BANKA ADI	G.K.P.	T.K.P.		G.K.P.	T.K.P.	Yerel	Küresel	K.P.	T.K.P.	H.A.P.	ÜN VAN	ÜLKE
		Özel	Kamu									
Adabank	0	0	100	0	0	0	0	0	100	0	TMSF	Türkiye
Birleşik Fon B.	0	0	100	0	0	0	0	0	100	0	TMSF	Türkiye
T.C. Ziraat B.	0	0	100	0	0	0	0	0	100	0	Hazine Müsteşarlığı (1)	Türkiye
T. Halk Bankası	0	0	75	0	0	3,2	21,8	21,8	75	25	Özelleştirme İdaresi Bşk. (1)	Türkiye
T. Vakıflar Bankası	0	0	74,6	0	0	7,2	18	18	74,6	25,2	Vakıflar Gn.Md. vd. (2) (6)	Türkiye
Akbank	0	39	0	0	10,3	23,4	25,4	35,7	49,2	48,8	H.Ö. Sabancı Holding (1)	Türkiye
Alternatifbank	0	95,2	0	0	0	4,7	0,1	0,1	95,2	4,8	Anadolu End. Hold. (1)	Türkiye
Anadolubank	28,5	70	0	0	0	0	0	0	70	0	Habaş S.T.G.İ. End. (1)	Türkiye
Şekerbank	0	34	0	0	34	24,5	7,5	41,5	68	32	Şekerbank Munzam Vakfı, BTA Sec. JSC (3)	Türkiye, Kazakistan
Tekstil B.	0	74,8	0	0	0	15,4	9,8	9,8	74,8	25,2	GSD Holding A.Ş. (1)	Türkiye
Turkish B.	5,2	53,8	0	0	40	0	0	40	93,8	0	Özyol Holding A.Ş.(1)	Türkiye
TEB	0	74,6	0	0	0	22,5	2,9	2,9	74,6	25,3	TEB Holding ve vb. (3) (7)	Belçika, Türkiye, Fransa
T. Garanti Bankası	0	17,6	0	0	26,3	16,8	39,9	66,2	43,8	56,7	Doğuş Holding A.Ş., BBVA Banco Bilbao (3)	Türkiye, İspanya
T. İş Bankası	0	68,5	0	0	0	11,8	19,5	19,5	68,5	31,3	Tibaş M.M.Sos. Güv. (1)	Türkiye
Yapı ve Kredi B.	0	76,2	0	0	0	11	12,8	12,8	76,2	23,8	Koç Fin. Hizmet. (1)	Türkiye, İtalya
Arap Türk B.	0	20,6	15,4	0	64	0	0	64	100	0	Libyan For. Bank (1)	Libya
Citibank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Citi B.Over. Inv. Corp. (1)	ABD
Denizbank	0	0	0	0	75	0,2	24,9	99,9	75	25	Dexia Parti. Belg. S.A. (1)	Belçika
Deutsche Bank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Deutsche Bank AG (1)	Almanya
Eurobank Tekfen	0	30	0	0	70	0	0	70	100	0	Eurobank EFG Hold., Tekfen Holding (4)	Yunanistan, Türkiye
Fibabanka	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Credit Europe N.V. (1)	Türkiye
Finansbank	0	0	0	0	58,2	0,2	41,6	99,8	58,2	41,7	National B. Of Greece (1)	Yunanistan
HSBC Bank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	HSBC Bank PLC (5)	İngiltere
ING Bank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	ING Bank N.V. (1)	Hollanda
Turkland Bank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Arab Bank (1)	Ürdün
Bank Mellat	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	B. Mellat Head Off. (1)	İran
Habib Bank Ltd.	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Habib B. Ltd. Karachi (1)	Pakistan
JP Morgan C.B.	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	JP Morgan Chase B.CO (1)	ABD
Societe Generale	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Societe Gen. Paris (1)	Fransa
The Royal B.of S.	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Royal B. Of Scotland N.V. Amsterdam (1)	Hollanda
WestLB	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	WESTLB AG Düsseldorf (1)	Almanya
Asya Katılım B.	8,3	15,8	0	0	0	23	29,9	29,9	15,8	52,9	Ortadoğu Tekstil Tic. San. A.Ş. vd. (8) (2)	Türkiye
Albaraka Türk	6,2	0	0	0	61,9	4,4	18,4	80,3	61,9	22,8	Albaraka B. Grp. (1), S. Abdulah Kamel (5)	Bahreyn, S. Arabistan
Kuveyt Türk K.B.	0	18,7	0	0	80,2	0	0	80,2	98,9	0	Kuwait Fin. House (1)	Kuveyt Suudi
T.Fin. Katılım B. A.Ş.	12,4	15,8	0	0	64,7	0	0	64,7	80,5	0	National Comm. Bank (1)	Arabistan
İller Bankası	0	0	100	0	0	0	0	0	100	0	Belediyeler (1)	Türkiye
İMKB Takasbank	0	42,4	46,6	0	0	0	0	0	88,9	0	İMKB (1)	Türkiye
T.İhracat Kr. B.	0	0	100	0	0	0	0	0	100	0	Hazine Müsteşarlığı (1)	Türkiye
T.Kalkınma B. A.Ş.	0	0	99,1	0	0	0,9	0	0	99,1	0,9	Hazine Müsteşarlığı (1)	Türkiye
Aktif Yatırım B. A.Ş.	0,2	99,7	0	0	0	0	0	0	99,7	0	Çalık Holding (1)	Türkiye
Diler Yatırım B. A.Ş.	50	50	0	0	0	0	0	0	50	0	Yazıcı Demir Çelik San.ve Tur. Tic.A.Ş. (1)	Türkiye
GSD Yatırım B. A.Ş.	0	100	0	0	0	0	0	0	100	0	GSD Holding A.Ş. (1)	Türkiye
Nurol Yatırım B. A.Ş.	0	100	0	0	0	0	0	0	100	0	Nurol Holding A.Ş. (1)	Türkiye
T.Sınai Kalk. B. A.Ş.	0	40,4	5,3	0	0	24	30	30	45,7	54	T.İş Bankası A.Ş.(1)	Türkiye
Bankpozitif Kredi ve K.B. A.Ş.	0	30,2	0	0	69,8	0	0	69,8	100	0	Tarshish Hapoalim Hold. And Inv. Ltd. (1)	İsrail
Credit Agricole Yat. B.A.Ş.	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Credit Agricole Corp. And Inv. Bank (1)	Fransa
Merrill Lynch Yat. Bank	0	0	0	0	100	0	0	100	100	0	Merrill Lynch Eu. Assets Hold. Inc. (1)	ABD
Taib Yatırımbank A.Ş.	0	0	0	0	99,4	0	0	99,4	99,4	0	Taib Bank (5)	Bahreyn
Toplam	0,6	27,7	26,5	0	17,7	9,6	17,7	35,4	72	27,3		

O.Y.P.: Oransal Yerel Pay, O.K.P.: Oransal Küresel Pay, H.A.P.: Halka Açık Pay, G.K.P.: Gerçek Kişi Payı, T.K.P.: Tüzel Kişi Payı, K. P.: Küresel Pay

* Birinci aşamada en yüksek paya sahip tüzel kişiliği göstermektedir.

(1) Sermayenin çoğunluğuna sahip olma,

(2) İmtiyazlı hisselerle sahip olma,

(3) Birlikte kontrol,

(4) Diğer hissedarlarla yapılan anlaşma,

(5) Herhangi bir surette yönetim kurulunda karara esas çoğunluğu atayabilme,

(6) Vakıflar GM.'nin idare ettiği mazbut vakıflar, mülhak vakıflar,

(7) BNP Paribas Fortis Yatırımlar Hold. A.Ş. BNPP Yatırımlar Hold A.Ş.,

(8) Forum İnş. Dek. Tur. ve Tic. A.Ş., Osmancan Pehlivan, Birim Bir. İnş. Mü. A.Ş., Abdülkadir Konukoğlu, BJ Teks. Tic. ve San. A.Ş., Serra Tur. Ltd.Şti.,

Negiş Giyim İn. ve İhr. A.Ş., Hasan Sayın, İbrahim Sayın.

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 3.

Finansal holding şirketleri, içlerinden en az bir tanesi bir kredi kuruluşu olmak şartıyla, bağlı ortaklıklarının tümü veya çoğunluğu kredi kuruluşu veya finansal kuruluş olan şirketler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de faaliyette olan üç adet finansal holding şirketi bankalarının toplam aktif büyüklüğü, sektörün aktif büyüklüğünün % 12’sini oluşturmaktadır. Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların, 34 adedinin iştirak ve bağlı ortaklıkları, 22 adedinin yurt dışında organizasyonu vardır. Bankaların % 71’inin ana ortaklık niteliğinde olmasının sektörde riski azaltıcı etkide bulunduğu düşünülmektedir. Tablo 2.6’da organizasyonlarına göre 2011 yılında bankaların görünümü gösterilmiştir:

Tablo 2.6. Organizasyonlarına Göre 2011 Yılında Bankaların Görünümü

FİNANSAL HOLDİNG ŞİRKETLERİ			
1	Koç Finansal Hizmetler A.Ş. (Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.)	3	TEB Holding A.Ş (Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.)
2	Özyol Holding A.Ş. (Turkish Bank A.Ş.)		
ANA ORTAKLIK NİTELİĞİNDEKİ BANKALAR			
1	Adabank A.Ş.	18	Kuveyt T. Katılım Bankası A.Ş.
2	Akbank T.A.Ş.	19	Merrill Lynch Yatırım Bank
3	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	20	Şekerbank A.Ş.
4	Albaraka T. Katılım Bank A.Ş.	21	Taib Yatırım Bank A.Ş.
5	Alternatifbank A.Ş.	22	Tekstil Bankası A.Ş.
6	Anadolubank A.Ş.	23	Turkish Bank A.Ş.
7	Arap Türk Bankası A.Ş.	24	Turkland Bank A.Ş.
8	Asya Katılım Bankası A.Ş.	25	T.C. Ziraat Bankası
9	Bankpozitif Kredi ve K.B. A.Ş.	26	Türk Ekonomi Bankası
10	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	27	T. Finans Katılım Bankası A.Ş.
11	Denizbank A.Ş.	28	T. Garanti Bankası A.Ş.
12	Finansbank A.Ş.	29	T. Halk Bankası A.Ş.
13	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	30	T. İş Bankası A.Ş.
14	HSBC Bank A.Ş.	31	T.Kalkınma Bankası A.Ş.
15	İller Bankası	32	T.Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
16	ING Bank A.Ş.	33	T. Vakıflar Bankası T.A.O.
17	İMKB Takas ve Saklama B. A.Ş.	34	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
SINIR ÖTESİ ORGANİZASYONU BULUNAN BANKALAR			
1	Akbank T.A.Ş.	12	Şekerbank T.A.Ş.
2	Albaraka T. Katılım Bank A.Ş.	13	Tekstilbank A.Ş.
3	Anadolubank A.Ş.	14	T.C. Ziraat Bankası
4	Asya Katılım Bankası A.Ş.	15	Türk Ekonomi Bankası
5	Bankpozitif A.Ş.	16	T. Garanti Bankası A.Ş.
6	Denizbank A.Ş.	17	T. Halk Bankası A.Ş.
7	Finansbank A.Ş.	18	T. İş Bankası A.Ş.
8	HSBC Bank A.Ş.	19	T.Kalkınma Bankası A.Ş.
9	ING Bank A.Ş.	20	T.Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
10	Kuveyt T. Katılım Bankası A.Ş.	21	T. Vakıflar Bankası T.A.O.
11	The Royal Bank of Scotland	22	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 4.

2.2.2.2. Türk Bankacılık Sektöründeki Bankaların Tarihsel Gelişimi ve Statü Değişiklikleri

12 yıl sonra ilk kez Lübnan merkezli Audi Saradar Group'a yeni bankacılık lisansı verilmiştir.

2.2.2.2.1. Kamu Sermayeli Mevduat Bankaları

T.C. Ziraat Bankası A.Ş.; 1863'de kurulmuş, 1888'de Ziraat Bankası haline dönüştürülmüştür. 1937'de çıkarılan kanun ile İktisadi Devlet Teşekkülü statüsü kazanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası unvanını almıştır. 2000 yılında, kamu hukuku statüsünden çıkarılan Banka, özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket statüsü kazanmış ve yeniden yapılanma sürecine girmiştir. 2001 yılında ise Türkiye Emlak Bankası A.Ş. bu bankaya devredilmiştir. Banka sermayesinin tamamı Hazine'ye aittir.

T. Halk Bankası A.Ş.; 1938 yılında kurulmuş, 1950 yılından sonra doğrudan şube açma ve kredi kullandırma yetkisi kazanmıştır. 1992 yılında Türkiye Öğretmenler Bankası T.A.Ş., 1993 yılında Sümerbank, 1998 yılında Etibank, 2001 yılında Türkiye Emlak Bankası A.Ş.'nin 96 şubesi ve nihayetinde 2004 yılında, Pamukbank T.A.Ş. bu bankaya devredilmiştir. 2013 yılında Bankanın halka açık hisse oranı % 48.86'dır.

T. Vakıflar Bankası T.A.O.; 1954 yılında özel bir kanunla kurulmuştur. Banka hisse senetlerinin % 25.18'i 2005 yılında halka arz edilerek, İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. Banka sermayesinin % 43'ü A Grubu, % 15.44'ü B Grubu olmak üzere toplam % 58.44'ü Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, geri kalan % 16.38'lik bölümü de gerçek ve tüzel kişilere aittir.

2.2.2.2.2. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

Akbank T.A.Ş.; 1948 yılında kurulmuş, 1990 yılında Bankanın hisse senetleri İMKB’de işlem görmeye başlamıştır. Ayrıca, Banka hisselerinin bir bölümü 1998 yılında American Depository Receipt ve adi hisse senedi olarak uluslararası piyasalara arz edilerek satılmıştır. 2005 yılında, Ak Uluslararası Bankası A.Ş., Bankaya devredilmiştir. 2006’da Banka sermayesinin % 20’si Citibank Overseas Investment Corporation (COIC) tarafından devralınmıştır. Citigroup Inc. hisselerinin % 33.6’lık kısmına sahip olan ABD Hazinesinin payı, Citigroup Inc.’nin sermaye artırması ve ABD Hazinesinin bu artırıma iştirak etmemesi nedeniyle % 27.2’ye düşmüştür. Aksigorta A.Ş. ve Exsa Export Sanayi Mamülleri Satış ve Araştırma A.Ş.’nin Akbank T.A.Ş.’deki mevcut ortaklık paylarının, Hacı Ömer Sabancı Holding’e devredilmesi ile Hacı Ömer Sabancı Holding’in Banka sermayesindeki doğrudan payı % 32.28’den % 40.75’e çıkmıştır. 2013 yılında % 9.90 pay Citibank Overseas Investment Corporation’e, kalan % 49.35’lik pay diğer ortaklara aittir.

Alternatifbank A.Ş.; 1992 yılında kurulan bankanın hisseleri, 1995 yılında İMKB’de işlem görmeye başlamıştır. Banka, 1996 yılında Anadolu Grubu’nun bağlı ortaklığına geçmiştir. Banka sermayesinin % 77.08’i Anadolu Endüstri Holding A.Ş.’ye, % 22.92’si diğer ortaklara aittir.

Anadolubank A.Ş.; 1996 yılında kurulmuş, 1997 yılında Özelleştirme İdaresi’nce Etibank A.Ş.’nin üçe ayrılarak Etibank A.Ş., Denizcilik Bankası T.A.Ş. ve Anadolu Bankası T.A.Ş. adı altında üç ayrı özelleştirme işlemine tabi tutulması sonucunda, Anadolu Bankası T.A.Ş.’nin isim ve lisans haklarının Anadolubank A.Ş.’ye devri gerçekleştirilmiştir. Banka sermayesinin % 69.97’si Habaş Sınai ve Tıbbi Gazlar İstihsal Endüstrisi A.Ş.’ye, % 27.32’si Mehmet Rüştü Başaran’a ve kalan pay diğer ortaklara aittir.

Şekerbank A.Ş.; 1953 yılında, Pancar Kooperatifleri Bankası adı altında Eskişehir’de kurulmuştur. Daha sonra merkezini Ankara’ya taşımış ve 1956 yılında

Şekerbank T.A.Ş. unvanını almıştır. Bankanın hisse senetleri 1996'da İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. 2006 yılında Bankanın ödenmiş sermayesinin % 33.98'ine karşılık gelen hisseleri, Turanalem Securities JSC tarafından devralınmıştır. Bankanın geri kalan sermayesinin % 31.96'sı halka açık olup, % 33.98'i Şekerbank T.A.Ş. Munzam Vakfı'na aittir.

Tekstil Bankası A.Ş.; 1986 yılında kurulmuş, 1990 yılından itibaren İMKB'de işlem görmeye başlayan Tekstil Bankası A.Ş. hisselerinin % 24.5'i, halka açıktır. GSD Grubu bünyesinde yer alan Bankanın ödenmiş sermayesinin % 75.5'i GSD Holding A.Ş.'ye aittir.

Turkish Bank A.Ş.; Banka faaliyetlerine, 1982 yılında İstanbul'da, Kıbrıs'ta kurulu olan Türk Bankası Limited'in İstanbul Merkez Şubesini açarak başlamıştır. Daha sonra 1991 yılında, Turkish Bank A.Ş. kurulmuş ve Banka, Türk Bankası Limited'in İstanbul Merkez Şubesini devralmıştır. Yine 1991 yılında, Bankanın bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne izin verilmiştir. Banka sermayesinin % 40'ı National Bank of Kuwait'e, % 53.77'si Özyol Holding A.Ş.'ye ve kalan % 6.23'lük pay diğer ortaklara aittir.

Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.; 1927 yılında Kocaeli Halk Bankası T.A.Ş. unvanıyla kurulmuş, 1961'deki statü değişikliğinden sonra unvanı Kocaeli Bankası T.A.Ş. olarak belirlenmiştir. Bankanın unvanı 1982 yılında Türk Ekonomi Bankası A.Ş. olarak bir kez daha değiştirilmiş ve genel merkezi aynı yıl İstanbul'a taşınmıştır. Bankanın hisse senetleri 2000'de İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. Banka sermayesinin % 55'i TEB Holding'e, % 20.35 BNPP Yatırımlar Holding A.Ş.'e ve % 14.09'u BNP Paribas Fortis Yatırımlar Holding A.Ş.'ye aittir.

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.; 1946 yılında kurulmuş, 1983 yılında Doğuş Holding bünyesine katılmış, hisse senetleri 1990'da İMKB'de işlem görmeye başlamış, 1993'te yurt dışına hisse ihraç etmiştir. 2001 yılında, Osmanlı Bankası A.Ş.'yi bünyesine almıştır. 2005'de Bankanın % 25.5'ine karşılık gelen hisse senetleri

General Electric Grubuna satılmıştır. Kasım 2010'da Banka hisselerinin % 24.89'u Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) tarafından alınmıştır. Banka sermayesinin % 48.62'si halka açık olup, General Electric Capital Corporation % 1.25 oranında pay sahibidir.

Türkiye İş Bankası A.Ş.; 1924 yılında kurulmuş olup, Hazine'ye ait olan % 12.3 oranındaki pay, Mayıs 1998'de halka arz işlemi ile yerli ve yabancı yatırımcılara sunulmuştur. Bankanın halka açıklık oranı % 32.43'dür. Banka sermayesinin % 39.29'u Türkiye İş Bankası A.Ş. Mensupları Mun. Sos. Güvenlik Sandığına, % 28.09'u Cumhuriyet Halk Partisi'ne aittir.

Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.; 1944 yılında kurulmuş olup, 1980 yılında Çukurova Holding bünyesine girmiş ve hisse senetleri 1987'den itibaren İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. 2005 yılı itibariyle, daha önce Çukurova Grubu Şirketleri ve TMSF'nin sahip olduğu % 57.43 oranındaki Banka hisseleri, finansal iştirakleri ile birlikte, Koçbank A.Ş.'nin mülkiyetine geçmiştir. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Koçbank A.Ş.'yi, tüzel kişiliğinin sona erdirilmesi suretiyle, tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle birlikte 2006 yılında devralmıştır. Banka sermayesinin % 81.80'i Koç Finansal Hizmetler A.Ş.'ye ve % 18.20'si de diğer ortaklara aittir.

2.2.2.2.3. Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları

Arap Türk Bankası A.Ş.; 1977 tarihinde kurulan Arap Türk Bankası, Arap (% 62.37'si Libyan Foreign Bank, % 1.62'si Kuwait Investment Co.) ve Türk (% 20.58'i Türkiye İş Bankası, % 15.43'ü T.C. Ziraat Bankası) hissedarların bir ortak girişim bankasıdır. 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 18 inci maddesinin (5) numaralı fıkrasına istinaden, Libyan Foreign Bank'ın mülkiyetinde bulunan Arap Türk Bankası A.Ş.'nin % 62.37 oranındaki hissesinin temettü dışındaki ortaklık hakları, 04.07.2011 tarihinden itibaren TMSF tarafından kullanılmaya başlanmıştır. 2012/2727 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının (3) numaralı maddesi ile Libyan Foreign Bank'ın ve Libya Merkez Bankasının sahip olduğu varlık, fon ve ekonomik

kaynakların dondurulmasına yönelik işlemin sona erdirilmesi neticesinde, 15.03.2012 tarihi itibarıyla sonlandırılmıştır.

Citibank A.Ş.; Citibank N.A. 1980 yılında Türkiye’de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetlerine başlamıştır. 2003 yılında (tamamı Citibank N.A.’ya ait bir yan kuruluş olarak) Citibank A.Ş. kurulmuştur. Citibank A.Ş., 2004 yılında mevduat kabul etme ve bankacılık işlemleri yapma izni almıştır. Yine aynı yıl Citibank N.A., Citibank A.Ş.’ye devredilmiştir. Böylece Banka Türkiye’deki faaliyet şeklini şubeden anonim şirkete dönüştürmüştür. Banka sermayesinin tamamı Citibank Overseas Investment Corporation’a aittir.

Denizbank A.Ş.; 1997 yılında Özelleştirme İdaresi’nce açılan ihale kapsamında Denizcilik Bankası T.A.Ş. hisseleri Zorlu Holding tarafından satın alınmıştır. Daha sonra 2002 yılında Milli Aydın Bankası T.A.Ş. hisseleri Bankaya devir olmuştur. Denizbank A.Ş. hisseleri 2004 tarihinden itibaren İMKB’de işlem görmeye başlamıştır. 2006 yılında Zorlu Holding, Bankada sahip olduğu % 74.9 hissesini, Belçika-Fransa sermayeli Dexia Participation Belgique S.A.’ya satmıştır. Banka sermayesinin % 99.83’ü Dexia Participation Belgique S.A.’ya aittir.

Deutsche Bank; Türk Merchant Bank A.Ş. unvanı ile 1988 yılında faaliyetlerine başlamış, unvanı 1997 yılında Bankers Trust A.Ş., 2000 yılında da Deutsche Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 2004 yılında, mevduat kabul etme yetkisi almıştır. Banka sermayesinin tamamı DeutscheBank AG’ye aittir.

Eurobank Tekfen A.Ş.; Bank Ekspres A.Ş. 1992 yılında faaliyetine başlamış, 1998 yılında TMSF’ye devredilmiş, 2001 yılında Tekfen Holding tarafından satın alınmıştır. Tekfen Grubu daha sonra, 2001 yılında, sahibi olduğu Tekfen Yatırım ve Finansman Bankası A.Ş.’yi Bank Ekspres A.Ş.’ye devrederek, iki bankayı birleştirmiştir. Bankanın unvanı da aynı yıl Tekfenbank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2007 yılında, Eurobank EFG Holding (Luxemburg) S.A., Tekfenbank A.Ş. hisselerinin % 70’ini devralmıştır. Tekfenbank A.Ş.’nin ticari unvanı 2008 yılında

“Eurobank Tekfen A.Ş.” olarak değişmiştir. Sermayenin % 70’lük kısmı Eurobank EFG Holding’e, % 29.24’ü Tekfen Holding A.Ş.’ye aittir.

Finansbank A.Ş.; 1987 yılında kurulan Bankanın, hisse senetlerinin ilk halka arzı 1990 yılında İMKB’de yapılmıştır. Banka’nın hisseleri 1998 yılından itibaren Londra Menkul Kıymetler Borsası’nda Global Depository Receipts olarak işlem görmeye başlamıştır. 2003 yılında Fiba Bank A.Ş.’yi devralmıştır. 2006 yılında, National Bank of Greece S.A., Finans Bank A.Ş. hisselerinin % 46’sını doğrudan ve kalan bölümünü de halka çağrı yapmak suretiyle 2007 yılının başında satın almış ve Bankadaki payını % 77.21’e yükseltmiştir.

Fortis Bank A.Ş.; 1964 yılında Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. unvanıyla kurulmuş, 1971 tarihinde Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. unvanını almıştır. 4 Temmuz 2005 tarihinde Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.’nin ödenmiş sermayesinin % 89.34’ünü Fortis Bank NV-SA’ya devredilmiştir. Bu tarih itibariyle banka, “Özel Sermayeli Ticaret Bankaları” grubundan “Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar” grubuna geçmiştir. 24 Kasım 2005 tarihi itibariyle ticari unvanı Fortis Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 10/02/2011 tarihinde; Fortis Bank A.Ş.’nin tüzel kişiliği sona ermek suretiyle bütün aktif ve pasifi ile birlikte diğer hak ve yükümlölükleri Türk Ekonomi Bankası A.Ş.’ye devredilmiştir.

HSBC Bank A.Ş.; Midland Bank A.Ş. unvanı ile 1990 yılında faaliyete başlamıştır. 1999 yılında unvanı HSBC Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 2001 yılında, Demirbank T.A.Ş.’i bünyesine almıştır. Banka sermayesinin tamamı HSBC Bank PLC’ye aittir.

Fibabanka A.Ş.; Manufacturers Hanover Trust Company unvanı ile 1984 yılında Türkiye’de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamış, 1991’de ise Manufacturers Hanover Bank A.Ş. unvanını alarak Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar grubuna geçmiştir. Manufacturers Hanover Corporation ile Chemical Banking Association’ın birleşmeleri nedeniyle 1992 yılında Bankanın unvanı Chemical Bank A.Ş. olmuştur. Bankanın 1997 yılında Sürmeli Grubu’na geçmesiyle

birlikte, unvanı Sitebank A.Ş. olarak değişmiştir. Bu tarih itibarıyla özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. Sitebank A.Ş. 2001 yılında TMSF'ye devredilmiştir. Daha sonra Bankanın hisselerini 2002 yılında Novabank S.A. satın almıştır. Banka, bu tarih itibarıyla yeniden Türkiye'de kurulmuş küresel sermayeli bankalar grubuna geçmiştir. 2003 yılında Bankanın unvanı Bank Europa Bankası A.Ş., 2006 yılında ise Millennium Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Fiba Grubu'nun Bankacılık alanındaki finansal yatırımlarından olan Credit Europe Bank N.V., Bankanın doğrudan % 95'ine tekabül eden payı BCP Internacional II, Sociedade Unipessoal SGPS LDA'dan 2010 yılında devralmıştır. 25 Nisan 2011'de unvanı Fibabanka A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

ING Bank A.Ş.; Faaliyete The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Şubesi unvanı ile 1996 yılında başlamıştır. Daha sonra Bakanlar Kurulu kararı uyarınca 1990 yılında kurulan The First National Bank of Boston A.Ş., The First National Bank of Boston Merkezi İstanbul Şubesi'ni devralmıştır. Bankanın unvanı 1991 yılında Türk Boston Bank A.Ş. olarak değişmiştir. Oyak Grubu, 1994 yılında, tüm hisseleri alarak Bankanın tek sahibi olmuş, Banka unvanı 1996 yılında Oyakbank A.Ş. olarak değiştirilmiş, ayrıca yabancı banka statüsünden özel sermayeli mevduat bankası grubuna geçmiştir. 2002 yılında, Sümerbank A.Ş., Oyak Bank A.Ş.'ye devredilmiştir. Ordu Yardımlaşma Kurumu uhdesinde bulunan ve sermayesinin % 100'üne tekabül eden Oyak Bank A.Ş. hisseleri 2007 yılında ING Bank N.V.'ye devredilmiştir. "Oyak Bank A.Ş."nin ticari unvanı 7 Temmuz 2008 tarihi itibarıyla "ING Bank A.Ş." olarak değişmiştir.

Turkland Bank A.Ş.; 1986'da Bank of Bahrain and Kuwait B.S.C. adıyla kurulmuştur. 1991 yılında Bank of Bahrain and Kuwait A.Ş. unvanını almıştır. 1992 yılında Şahenk Ailesi ve Doğu Grubu kontrolüne geçmiş, Tasarruf ve Kredi Bankası A.Ş. unvanı ile faaliyetini sürdürmüştür. Aynı zamanda yabancı bankalar grubundan özel sermayeli mevduat bankaları grubuna geçmiştir. 1994 yılı Şubat ayında unvanı Garanti Yatırım ve Ticaret Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. 1997 yılında Banka hisselerinin Doğu Grubu'ndan MNG Grubu'na geçmesiyle Bankanın unvanı MNG

Bank A.Ş. olarak değişmiştir. MNG Bank A.Ş.'nin ticari unvanı 2007 yılında Turkland Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Banka sermayesinin % 50'si Arap Bank, % 50'si BankMed Sal'a aittir. 15.09.2011 tarihinde, Turkland Bank A.Ş.'nin sermayesinin 170.000.000 TL'den 300.000.000 TL'ye yükseltilmesi sürecinde mevcut ortak Arab Bank Plc. tarafından rüçhan hakkının kullanılmayarak 65.000.000 TL tutarındaki sermaye artırımının Arab Bank (Switzerland) Ltd. tarafından gerçekleştirilmesi sonucunda, Arab Bank Plc.'nin Bankadaki doğrudan ortaklık payı % 49.99'dan % 28.33'e gerilemiş ve Arab Bank Plc. Bankanın doğrudan % 21.66 oranında hissesine sahip olmuştur.

2.2.2.2.4. Küresel Sermayeli Mevduat Banka Şubeleri

The Royal Bank of Scotland; 1921 yılında Holantse Bank Uni. N.V. unvanı ile kurulmuş, 1995 yılında ABN AMRO Bank N.V. olarak değişmiştir. Royal Bank of Scotland, Hollandalı ABN Amro'yu 2007 yılında, Fortis ve Santander Bank konsorsiyumu ile satın almıştır. "ABN AMRO Bank N.V."nin ticari unvanı 19 Mart 2010 tarihinde "The Royal Bank of Scotland N.V." olarak değişmiştir.

Bank Mellat; 16 Nisan 1982 tarihinde Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamıştır. Şube sermayesinin tamamı İran Devleti'ne aittir.

Habib Bank Limited; Banka, 1982 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık faaliyetleri yapma yetkisi ve merkez şube ile dört şube açma yetkisi almıştır. 1983 yılından bu yana Banka, Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde bankacılık faaliyetlerini yürütmektedir. Şube sermayesinin tamamı Pakistan merkezli Habib Bank'a aittir.

JP Morgan Chase Bank N.A.; 1984 yılında kurulan Bankanın ticari unvanı, The Chase Manhattan Bank ile Morgan Guaranty Trust Company'nin birleşmesi sonucu, 2001'de JP Morgan Chase Bank, 2004 yılında bu unvan JP Morgan Chase Bank N.A.

olarak değişmiştir. şube sermayesinin tamamı Amerika merkezli JP Morgan Chase Bank Co.'ya aittir.

Société Générale S.A.; 16 Kasım 1989 tarihinde, Türkiye'de şube açan yabancı banka statüsünde faaliyetine başlamıştır. şube sermayesinin tamamı Fransa merkezli Société Générale S.A.'ya aittir. 2009 yılında Societe Generale S.A. Paris tarafından imtiyazlı paylar çıkarılmış ve hisselerinin tamamı Fransa Cumhuriyeti'nin sahibi olduğu Societe de Prise de Participation de l'Etat isimli şirkete devredilmiştir.

WestLB AG; 1985 yılında Standard Chartered Bank unvanıyla Türkiye'de şube açarak faaliyetlerine başlamış, Bankanın unvanı 1990 yılında Westdeutsche Landesbank (Europe) AG olarak değişmiştir. Daha sonra bu unvan, 1997 yılında, Westdeutsche Landesbank Girozentrale ve 2002 yılında WestLB AG olarak tekrar değiştirilmiştir. şube sermayesinin tamamı Almanya merkezli WestLB AG'ye aittir.

2.2.2.2.5. Kamu Kalkınma ve Yatırım Bankaları

İller Bankası; Belediyelerin imar faaliyetlerini finanse etmek üzere, kamusal sermaye ile 1933 yılında, Belediyeler Bankası adıyla kurulmuştur. İl Özel İdareleri, belediyeler ve köyleri de içine alan İller Bankası, 1945 yılında, Belediyeler Bankasının görevlerini üstlenerek resmen kurulmuştur. Banka bütün işlemlerinde kuruluş kanunu ve özel hükümlerine bağlı, tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşudur. Banka sermayesinin % 82.56'sı belediyelere, % 10.39'u İl Özel İdarelerine ve % 7.05'i köylere aittir.

İMKB Takas ve Saklama Bankası A.ř.; 1996 yılı başından itibaren ilgili mevzuat hükümlerine uygun bir çerçevede mali piyasalara yönelik bir şekilde ihtisas bankacılığı yapmaktadır. Banka sermayesinin % 36.64'ü İMKB'ye ait olup, geriye kalan hissedarlar bazı banka ve aracı kurumlardır.

T. İhracat Kredi Bankası A.Ş.; 1987 yılında 3332 sayılı Kanunla Devlet Yatırım Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank)'ye dönüştürülmüştür. Bankanın sermayesinin tamamı Hazine'ye ait olup, bünyesinde ihracat kredisi ve ihracat kredi sigorta/garantisi hizmetlerini sunan Türkiye'nin tek devlet destekli finansman kuruluşudur.

T. Kalkınma Bankası A.Ş.; Banka, 1975 yılında, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) A.Ş. unvanı ile kurulmuştur. 1988 yılında unvanı Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. 1989 yılında Yüksek Planlama Kurulu'nun Kararı ile T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin tüm aktif ve pasifleriyle Türkiye Kalkınma Bankası'na devredilmesi sonucu Bankanın hizmet verdiği alanlara turizm sektörü de ilave edilmiştir. Bankanın hisse senetleri, 1991'de İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. Bankanın kuruluşuna ilişkin Kanun 1999'de kabul edilmiştir. Banka, bu Kanun ile düzenlenen hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabi ve anonim şirket şeklinde, tüzel kişiliğe sahip, bir kalkınma ve yatırım bankasıdır. Banka sermayesinin % 99.08'i Hazine'ye aittir.

2.2.2.2.6. Özel Yatırım Bankaları

Aktif Yatırım Bankası A.Ş.; faaliyetlerine 1999 yılında başlamış olup, Banka sermayesinin % 91.5'si Çalık Holding A.Ş.'ye ve % 8.5'i diğer ortaklara aittir. "Çalık Yatırım Bankası A.Ş."nin ticari unvanı 1 Ağustos 2008 tarihi itibarıyla "Aktif Yatırım Bankası A.Ş." olarak değişmiştir.

Diler Yatırım Bankası A.Ş.; faaliyetlerine 1998 yılında başlamış olup, Banka sermayesinin % 45'ine sahip olan Recep Sami Yazıcı'nın vefatı sonrasında, tereke taksimi gereği eşi Fatma Tuba Yazıcı'nın Bankadaki doğrudan payı % 0'dan % 26.72'a, çocukları Samim Yazıcı, Eren Sami Yazıcı ve Ömer Mustafa Yazıcı'nın her birinin payı % 0'dan % 13.43'e çıkmıştır.

GSD Yatırım Bankası A.Ş.; Faaliyetlerine 1998 yılında başlamış olup, Banka sermayesinin tamamı GSD Holding A.Ş.'ye aittir.

Nurol Yatırım Bankası A.Ş.; faaliyetlerine 1999 yılında başlamış olup, Banka sermayesinin % 78.15'i Nurol Holding'e, % 15.96'sı Nurol İnşaat ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

T. Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.; 1950 yılında Dünya Bankası'nın desteği ile T.C. Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile kurulmuş Türkiye'nin ilk özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankasıdır. Bankanın hisse senetleri 1986 yılında İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. 2002 yılında Sınai Yatırım Bankası A.Ş.'yi devralmıştır. Sermayesinin % 40.51'i İş Bankası'na ait olup, halka açıklık oranı % 38.34'tür.

2.2.2.2.7. Yabancı Yatırım Bankaları

Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.; 1999 yılında Toprak Yatırım Bankası A.Ş. adıyla kurulmuş, 2001 yılında Bankanın eski ana sermayedarı Toprakbank A.Ş. TSMF'ye devredilmiştir. 2002 yılında Banka hisselerinin % 89.92'lik bölümü C Faktoring A.Ş. tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık yapısıyla 2003 yılında Bankanın unvanı C Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değişmiş, sermaye artışına ve yeni organizasyonel yapılanmaya gidilmiştir. Sermaye artışları ve bakiye hisselerin alınması sonrasında C Faktoring A.Ş.'nin Bankadaki payı % 99.99'a ulaşmıştır. 2005 yılında imzalanan sözleşmeye göre, tamamı Bank Hapoalim B.M.'e ait bulunan Tarshish-Hapoalim Holdings and Investments Ltd., Bankada % 57.55 hisse sahibi olmuştur. Böylece Banka küresel sermayeli yatırım bankası grubuna geçmiştir. 29 Aralık 2005 tarihinde Bankanın unvanı Bankpozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. 2009 yılında C factoring A.Ş. % 4.83 oranındaki sermaye payını Bankanın diğer ortağı Tarshish-Hapoalim Holdings and Investments Ltd.'e devretmiş, bu suretle C Faktoring A.Ş.'nin Bankadaki sermaye payı % 35'ten % 30.17'e düşmüştür.

Credit Agricole Yatırım Bankası Türk A.Ş.; 1990 yılında Avrupa Türk Yatırım Bankası A.Ş. unvanıyla kurulmuş, bu unvan 1995 yılında Indosuez Euro Türk Merchant Bank A.Ş., 2000 yılında da Crédit Agricole Indosuez Türk Bank A.Ş. olarak değişmiştir. Banka 2004 yılında Credit Lyonnais (Paris) Merkezi Fransa İstanbul Türkiye Merkez Şubesi'nin mevduatı hariç bütün aktif ve pasifini devralmıştır. 17 Haziran 2004 tarihinde unvanı Calyon Bank Türk A.Ş. olarak, 2 Mart 2010 tarihinde "Credit Agricole Yatırım Bankası Türk A.Ş." olarak değişmiştir.

Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.; 1993 yılında Tat Yatırım Bankası A.Ş. unvanı ile faaliyetlerine başlamıştır. 2006 yılında Tat Yatırım Bankası A.Ş.'nin sermayesinin % 99.95'ine tekabül eden hisseleri Merrill Lynch European Asset Holdings Inc.'e devredilmiştir. Banka unvanı da Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş. olarak değişmiştir. 2009 yılında Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.'nin hakim ortağı Merrill Lynch&Co. Inc.'in, hisselerinin tamamı Bank of America Corporation'a (BAC) ait olan MER Merger Corporation (MER) ile birleşmesi suretiyle; BAC'ın Bankada dolaylı olarak payı % 100'e ulaşmıştır.

Taib Yatırım Bank A.Ş.; 1987 yılında Yatırım Bank A.Ş. unvanıyla kurulmuş, 1997 yılında bu unvan Taib Yatırım Bank A.Ş. olarak değişmiştir. Banka sermayesinin % 99.27'si Taib Bank'a aittir.

2.2.2.2.8. Katılım Bankaları

Albaraka Türk Katılım Bank A.Ş.; 1985'de kurulan Orta Doğu menşeli Albaraka Bankacılık Grubuna ait olan Banka sermayesinin % 54.06'si Albaraka Banking Group'a, % 9.38'i diğer hissedarlara ait olup, % 17.11'i halka açıktır.

Asya Katılım Bankası A.Ş.; 1996 yılında Asya Finans Kurumu A.Ş. unvanı ile faaliyete başlamış, 2005 yılında Asya Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. Banka sermayesinin % 52.53'ü halka açık olup, kalanı diğer ortaklara aittir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.; 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuş, 1999 yılında unvanı Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. Kuveyt Türk'ün sermayesinin % 62.23'ü Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), % 9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, % 9'u İslam Kalkınma Bankası'na, % 18.71'i Vakıfar Genel Müdürlüğü'ne, % 2'si de diğer ortaklara aittir.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.; Faisal Finans unvanı ile 1984 yılında kurulmuştur. Şirket hisselerinin sahibi olan Dar Al-Maal Al-İslami S.A. (DMI) Grubu 1998 yılında hisselerini, İsviçre'de mukim OLFO S.A. şirketine devretmiştir. 2001 yılında kurum hisselerinin % 38.82'si Sabri Ülker tarafından devralınmış ve aynı tarihte kurumun ismi Family Finans Kurumu A.Ş. olarak değiştirilmiştir. 2001 yılında Sabri Ülker'in kurum sermaye yapısındaki payı % 98.63'e ulaşmıştır. 1991 yılında faaliyete başlayan Anadolu Finans Kurumu ile Family Finans 2005 yılında birleşmiş, aynı yıl Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. unvanını almıştır. Banka sermayesinin yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Bankanın % 64.67'si Suudi Arabistan Ulusal Ticaret Bankası'na, % 13.69'u Gözde Finansal Hizmetler A.Ş.'ye aittir.

2.2.2.2.9. TMSF Bünyesindeki Bankalar

Adabank A.Ş.; 1985 yılında kurulan Banka, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 14/1 maddesi uyarınca BDDK tarafından izlemeye alınmış, 25 Temmuz 2003'de Kurulun 1102 sayılı kararı ile Bankaya yeni bir Yönetim Kurulu atanmıştır. 3 Temmuz 2006 tarihinde TMSF tarafından yapılan ihale sonucunda Kuveyt menşeli The International Investor Company'e satılmıştır. Ancak, BDDK'nın 26 Temmuz 2007 tarihli Kararı ile hisse devrine izin verilmemiştir. TMSF Kurulunun 13.12.2007 tarihli Kararı ile, Adabank A.Ş.'nin temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetiminin TMSF tarafından devralınmıştır.

Birleşik Fon Bankası A.Ş.; 1958 yılında Çaybank A.Ş. mahalli banka olarak kurulmuş, 1964’de milli banka olarak statüsü değişmiştir. 1988 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme yetkisi kaldırılmış, 1990 yılında bu yetki tekrar geri verilmiştir. Unvanı 1992 yılında Derbank A.Ş. olarak değişmiştir. 1998 yılında Bayındır Holding bünyesine geçmesiyle birlikte Bayındırbank A.Ş. unvanını almıştır. 2001 yılında Banka, TSMF’ye devredilmiştir. Daha sonra 2002’de Ege Giyim Sanayicileri Bankası A.Ş., 5 Nisan 2002 tarihinde Etibank A.Ş. (2001’de Etibank T.A.Ş.’ye devredilen Eskişehir Bankası T.A.Ş. ve İnterbank A.Ş. ile birlikte), İktisat Bankası T.A.Ş. ve Kentbank A.Ş. tüm aktif ve pasifleriyle; Eylül 2002 tarihinde Toprakbank A.Ş., Bayındırbank A.Ş. bünyesinde birleştirilmiştir. 2005 yılında Bayındırbank A.Ş.’nin ticari unvanı Birleşik Fon Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

2.2.2.3. Türk Bankacılık Sektörü ve Küresel Bankacılık Sektörü

Finansal piyasalar, geniş bir banka çeşitliliği sunmaktadır. Bu çeşitlilikle birlikte, küresel kriz, mevduat bankacılığı ile kalkınma ve yatırım bankacılığı fonksiyonlarının, tam olarak ayrılması sonucunu doğurmuştur. Banka türleri dahil finansal kuruluş türlerinin artması; pazarın genişlemesine, çeşitlenmesine, derinleşmesine, finansal kaynaklara erişimin kolaylaşmasına, etkinliğin artmasına imkan verir, genel ekonomiye katkı sağlar. Tablo 2.7’de Türkiye ile kıyaslama yapmak amacıyla banka çeşitlerinin küresel görünümü gösterilmiştir:

Tablo 2.7. Banka Çeşitlerinin Küresel Görünümü

ÜLKE	FİNANSAL KURULUŞLAR	ÜLKE	FİNANSAL KURULUŞLAR
ABD	Mevduat Kabulüne Yetkili Kurumlar	Avustralya	Mevduat Kabulüne Yetkili Kurumlar
	Ticari Bankalar		Bankalar
	Toptancı Bankalar		Yapı Kooperatifleri
	Halk Bankaları		Kredi Birlikleri
	Thrift Bankaları		Mevduat Kabulü Yetkisi Olmayan Kurumlar
	Tasarruf Bankaları		Toptancı Bankalar
	Kredi Birlikleri		Finans Şirketleri
	Mevduat Kabulü Yetkisi Olmayan Kurumlar		Menkul Kıymet Şirketleri
	Menkul Kıymet Dealerları	İngiltere	Bankalar
	Yatırım Bankaları		Şehir Bankaları ve Vakıf Bankaları
	Finans Şirketleri		Bölgesel Bankalar
	Emeklilik Fonları		Banka Holding Şirketleri
	Sigorta		Vakıf İşlemleri Yapan Finansal Kuruluşlar
	Yatırım Fonları		Kredi Birlikleri
	Finansal Holding Şirketleri	Kanada	Bankalar
Almanya	Küresel Bankalar		Yabancı Banka Şubeleri ve Temsilcilikleri
	Ticari Bankalar		Kredi Kuruluşları
	(Ulusal, Bölgesel, Yabancı B. Şubeleri, Özel Bankerler)		Kooperatifler
	Tasarruf Bankaları	Türkiye	Mevduat Bankaları
	(Land Banks)		Katılım Bankaları
	Kredi Kooperatifleri		Kalkınma ve Yatırım Bankaları
	Özel Bankalar	İsviçre	Bankalar ve Menkul Kıymet Dealerları
	Mortgage Bankaları		Raiffeisen Bankaları
	Yapı ve Kredi Kooperatifleri		Yabancı B. ve Men. Kıym. Dealer Temsilcilik
	Özel Fonksiyonu Bulunan Bankalar	Fransa	Ticari Bankalar
	(Postbank AG)		Kooperatif Bankaları
Lüksemburg	Küresel Bankalar		Posta Ofisi
	İpotek Senedi İhraç Eden Bankalar	İspanya	Bankalar
Finlandiya	Ticari Bankalar		Tasarruf Bankaları
	Kooperatif Bankaları		Kredi Kooperatifleri
	Tasarruf Bankaları		Yabancı Kredi Kurumlarının Şubeleri
	Yabancı Kredi Kuruluşlarının Şubeleri		İhtisaslaşmış Kredi Kurumları
Japonya	Kamu Kuruluşları		E-para Çıkaran Kurumlar
	(Posta Tasarruf Bankası)	Çin	Politika Bankaları ve Kalkınma Bankası
	Ulusal Bankalar		Ticari Bankalar
	Toptancı Bankalar		Kooperatif Bankaları
	Bölgesel Bankalar		Banka Harici Finansal Kuruluşlar
	İnternet Bankaları		Posta Tasarruf Bankası
	Vakıf Bankaları		Yabancı Bankalar
	Yabancı Bankalar	Brezilya	Tüm Bankacılık Hizmetlerini Sunan Bankalar
Mısır	Ticari Bankalar		Ticari Bankalar
	İş ve Yatırım Bankaları		Tasarruf Bankaları
	İhtisas Bankaları		Kalkınma Bankaları
BAE	Ticari Bankalar		Mücadele Bankası
	İslami Bankalar		Finansal Kiralama Şirketleri
Hindistan	Ticari Bankalar (Kamu, Özel, Yabancı)		Tüketici Kredisi Şirketleri
	Kooperatif Bankaları		GM Kredi Şirketleri ve Tasarruf ve Kredi Birlikleri
	Ana Kooperatif Bankaları		Menkul Kıymet Aracı Kurumu
	Merkez Kooperatif Bankaları		Borsa Aracı Kurumları
	Devlet Kooperatif Bankaları		Kalkınma Ajansı
	İhtisas Bankaları		Mortgage Şirketleri
			Kredi Birlikleri
			Mikrofinans Kurumları

Kaynak: Çeşitli Ülkelerin Bankacılık Otoriteleri İstatistikleri

Türk bankacılık sektörünün toplam aktifleri içerisinde yurt içi aktiflerin payı, 2011 yılında % 84.9 olmuştur. Küresel krizin özellikle Türkiye dışındaki ekonomilere ve bankacılık sektörlerine olan etkisine paralel şekilde, yurt dışı aktiflerin payında 2008 yılından beri devam eden bir azalış eğilimi dikkati çekmektedir. Bu durum, Türk

bankacılık sektörünün küresel krizden görece az etkilendiğinin ve iç talep kaynaklı büyümenin bir göstergesidir. 2008 yılında % 19.5 olan yurt dışı aktiflerin sektörün toplam aktifleri içindeki payı 2011 yılı itibarıyla % 15.1'e gerilemiştir. Yurt dışı aktiflerin % 64'ü şubelere, % 28'i bankalara, % 8'diğer mali kuruluşlara aittir.

Türk bankacılık sektöründe 2011 yılında yurt içi şubelerce kullanılan kredi miktarı 633 milyar Türk Lirası; yurt dışı şubelerce kullanılan kredi miktarı ise 50 milyar Türk Lirası'dır. Yurt dışı şubelerce kullanılan kredilerin sektörün toplam kredileri içindeki payı son 10 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Yurt dışı şubelerce kullanılan kredilerin % 2.3'ü Türk Lirası bazlı iken, yurt içi şubelerce kullanılan kredilerin % 23.6'sı yabancı para bazlıdır. Yurt dışı şube kredileri içinde yurt içi yerleşiklerce kullanılanların payının azalması, yabancı para bazlı kredilerde yurt dışı şubelerden yurt içi şubelere bir miktar geçiş olduğunu göstermektedir. Tablo 2.8'de kredilerin ve mevduatın yurt içi ve yurt dışı şubelere dağılımı gösterilmiştir:

Tablo 2.8. Kredilerin ve Mevduatın Yurt İçi ve Yurt Dışı Şubelere Dağılımı

Milyar TL.%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Yurt Dışı Şubelerce Kullanılan Krediler	13	11,4	15,3	22,1	31,3	44,4	69,6	57,4	48,2	50
Türk Parası	0,2	0,4	0,7	1,6	1,7	1,8	0,9	0,6	0,8	1,1
Yabancı Para	11,7	10,2	13,7	20,5	29,5	42,4	68,5	56,8	47,4	48,9
Yurt İçi Şubelerce Kullanılan Krediler	36	54,8	84	134,3	187,7	241,2	297,9	335,2	477,7	632,9
Türk Parası	18,74	34,12	61,46	105,7	152,4	202,1	244,6	266	383	483,7
Yabancı Para	17,2	19,86	21,25	22,17	26,08	25,25	35,81	45,62	94,71	149,2
Toplam Bankacılık Sektörü Kredileri	49	66,2	99,3	156,4	219	285,6	367,4	392,6	525,9	682,9
Kredi Stoku*	49,1	66,4	99,6	165,1	231,8	302,1	386,2	407,8	541,8	706,1
Y. Dışı Şubelerce Kulan. Krediler/T. Krediler	26,5	17,3	15,4	14,1	14,3	15,6	18,9	14,6	9,2	7,3
Y. Dışı Şb.'den Y. İçi Yerleşik. Kulan. Kr./Y. Dışı Şb. Kr.	95,4	97,7	94	93,6	95,8	91,4	95,6	94,3	90,7	89,4
Y. İçi Şb.'den Y. Dışı Yerleşik. Kulan. Kr./Y. İçi Şb. Kr.	8,9	5,6	3,4	1,6	1,1	0,4	0,3	0,4	0,7	0,7
Yurt Dışı Şubeler Mevduatı	5,2	6,1	8,4	17	20,6	21,9	28,9	33,8	47,2	32,5
Türk Parası	0,9	1,6	2,1	8,4	9,8	10,1	12,1	17	27,1	13,6
Yabancı Para	4,3	4,7	6,3	8,5	10,7	11,8	16,6	16,6	20,1	18,9
Yurt İçi Şubeler Mevduatı	132,8	149,2	182,7	234,5	287	334,9	425,7	480,9	569,8	663
Türk Parası	58	78,3	103,6	146,2	171,3	212,5	271	307,6	406,4	446,4
Yabancı Para	74,8	70,9	79,3	80,1	104,7	107,7	135,8	146,7	163,4	216,6
Toplam Mevduat	138	155,3	191,1	251,5	307,6	356,9	454,6	514,6	617	695,5
Yurt Dışı Şubeler Mevduatı/Toplam Mevduat	3,8	3,9	4,4	6,8	6,7	6,2	6,4	6,6	7,7	4,7
Yurt İçi Yerleş. Tutulan Mev./Toplam Mevduat	96,6	96,6	96,7	96,4	96,8	97,2	97	96,9	97,3	96
Yurt Dışı Yerleş. Tutulan Mev./Toplam Mevduat	3,4	3,4	3,3	3,6	3,2	2,8	3	3,1	2,7	4

*Bankacılık sektörü kredileri, finansal kiralama ve tüketici finansman sektörü alacakları toplamından oluşmaktadır.

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 12.

Sektörün en önemli fon kaynağı şubelerin payı, 2011 yılında önemli oranda azalmıştır. Zira son yıllarda % 6-7 aralığında seyreden ve 2010 yılında % 7.6'ya yükselen söz konusu oran, 2011 yılında % 4.7'ye gerilemiştir. Bu durum, fon

kullanmanın yanında yatırım alanında da yurt dışı şubelerden yurt içi şubelere bir geçiş olduğuna işaret etmektedir. Yurt dışı yerleşiklerce tutulan mevduatın toplam mevduat içindeki payı, % 4 ile son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Sektörün organizasyon yapısı Tablo 2.9'da görüldüğü üzere; yurt içi şube sayısı 2010 yılına göre % 4 oranında artmıştır. Sektördeki 15'i mevduat, 3'ü katılım, 3'ü kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 21 bankanın yurt dışı şube, temsilcilik ve finansal iştiraki bulunmaktadır.

Tablo 2.9. Türk Bankacılık Sektöründeki Bankaların Organizasyonları

BANKA ADI	Yurt İçi Şube		Yurt Dışı On-Shore Şube		Yurt Dışı Off-Shore Şube		Yurt Dışı On-Shore Banka		Yurt Dışı Off-Shore Banka		Yurt Dışı Diğer Mali Kuruluş		Yurt Dışı Temsilcilik	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Adabank	1	1												
Birleşik Fon B.	1	1												
T.C. Ziraat B.	1.379	1.434	20	24			8	8					1	1
T. Halk Bankası	705	766	3	4	1	1	1	2					4	1
T. Vakıflar Bankası	634	677	1	2	1	1	2	2						
Akbank	912	926			1	1	2	2	4			3		
Alternatifbank	53	63												
Anadolubank	86	88					1	1		1	1			
Şekerbank	260	272					1	1		1	1	1	1	
Tekstil B.	44	44									1		1	1
Türkish B.	21	20												
TEB	600	503	3	3	1	1	1	1	2			2		
T. Garanti Bankası	853	907	4	6	1	1	2	3	3			7	4	4
T. İş Bankası	1.127	1.184	14	16	1	1	1	2				4	2	2
Yapı ve Kredi B.	867	906			1	1	4	4	4			4		
Arap Türk B.	6	6												
Citibank	37	37												
Denizbank	499	587			1	1	2	2		1	1			
Deutsche Bank	1	1												
Eurobank Tekfen	52	59												
Fibabanka	18	21												
Finansbank	502	521			1	1								
HSBC Bank	329	326	4	4										
ING Bank	318	317	4	4	1	1			1			1		
Turkland Bank	27	27												
Bank Mellat	3	3												
Habib Bank Ltd.	1	1												
JP Morgan C.B.	1	1												
Societe Generale	16	16												
The Royal B.of S.	2	2												
WestLB	1	1												
Asya Katılım B.	175	200							1			1		
Albaraka Türk	109	122		1										
Kuveyt Türk K.B.	139	178	1	1	1	1				1	1		2	2
T. Fin. Katılım B. A.Ş.	182	182												
İller Bankası	19	19												
İMKB Takasbank	1	1												
T. İhracat Kr. B.	2	2												
T. Kalkınma B. A.Ş.	1	1							1			1		
Aktif Yatırım B. A.Ş.	6	7												
Diler Yatırım B. A.Ş.	1	1												
GSD Yatırım B. A.Ş.	1	1												
Nurol Yatırım B. A.Ş.	2	2												
T. Sınai Kalk. B. A.Ş.	2	2			1	1								
Bankpozitif	1	1					1	1						
Credit Agricole Yat. B.A.Ş.	1	1												
Merrill Lynch Yat. Bank	1	1												
Taib Yatırımbank A.Ş.	1	1												
TOPLAM	10.000	10.040	54	65	12	12	26	29	16	4	5	24	15	11

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 15.

Türk bankacılık sektöründeki bankaların 34 farklı ülkede yurt dışı organizasyonu vardır. Bu organizasyonların en büyük kısmı, KKTC'deki on-shore şubeler nedeniyle Türkçe konuşan ülkeler grubunda yer almaktadır. Sektörün Avrupa'daki organizasyonları daha homojen bir dağılım sergilemekle birlikte Hollanda'nın önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Yurt dışı organizasyon sayısı açısından en önemli değişim MENA ülkeleri grubunda gerçekleşmiştir. Söz konusu değişimin nedeni, 2011 yılı içinde Bahreyn'de 10, Irak'ta 4, Suudi Arabistan'da bir on-shore şubenin açılmasıdır. Yurt dışındaki toplam 88 şubenin 76'sı on-shore, 12'si off-shore şube şeklindedir. Dünyanın gelişim potansiyeli en yüksek bölgesi olan Afrika'da, banka dışı mali kuruluş şeklinde olmak üzere Türk bankacılık sektörünün sadece bir adet organizasyonu bulunmaktadır. Sektörün yurt dışında da büyümesi ve rekabet gücünün artması açısından mevcut potansiyel değerlendirilebilir, müteahhitlik hizmetleri dâhil olmak üzere Afrikanın inşasına katkıda bulunulabilir. Tablo 2.10'da küresel bankacılık sektöründeki bankaların organizasyonları görülmektedir:

Tablo 2.10. Küresel Bankacılık Sektöründeki Bankaların Organizasyonları

BÖLGE	On-Shore Banka		Off-Shore Banka		Toplam Banka		On-Shore Şube		Off-Shore Şube		Toplam Şube		Diğer Mali Kuruluş		Toplam Kuruluş		Temsilcilik	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
AFRİKA																		
Senegal	1	1											1	1	1	1		
AVRUPA	14	13			14	13	11	14	2	2	13	16	9	13	96	42	8	4
Almanya	3	3			3	3	1	1			1	1		1	4	5	7	3
Avusturya	2	2			2	2									2	2		
Bosna Hersek	1				1													
Bulgaristan							4	4			4	4				4	4	
Hollanda	6	6			6	6							6	6	12	12		
İngiltere							2	2			2	2			1	3	1	1
İrlanda													1	1	1	1		
İsviçre	1	1			1	1									1	1		
Lüksemburg							1	1			1	1	2	1	3	2		
Makedonya	1				1										1			
Malta															2	4		
Romanya		1				1		2	2	2	2	4			4	4		
Yunanistan							3	4			3	4			3	4		
MENA ÜLKELERİ			1	1	1	1	1	16	10	10	11	26	1	2	13	29	3	3
BAE					1	1	2	2		1			1	2	2	3		
Bahreyn							10	10	10	10	10	20			10	20		
Irak							1	5			1	5			1	5		
S. Arabistan							1	1				1				1		
İran																	2	2
Mısır																	1	1
TÜRKÇE KONUŞAN ÜLKELER	8	8	4	3	12	11	40	44			40	44	1	1	53	56	1	1
Azerbeycan	2	2			2	2							1	1	3	3		
Gürcistan							1				1				1			
Kazakistan	2	2			2	2									2	2	1	1
KKTC	2	2	4	3	6	5	39	44			39	44			45	49		
Özbekistan	1	1			1	1									1	1		
Türkmenistan	1	1			1	1									1	1		
KUZEY AMERİKA	1	1					2	2			2	2			2	2		
ABD							2	2			2	2			2	2		
BRIC ÜLKELERİ	4	5			4	5									4	5	3	3
Rusya Federasyonu	4	5			4	5									4	5	1	1
Çin																	2	2
DİĞER	3				3		1				1	4	4	4	4	8		
Bosna Hersek	1				1													
Cayman Adaları													3	3	3	3		
Channel Adaları													1	1	1	1		
Gürcistan							1				1							
Makedonya		2			2										2			
TOPLAM	26	27	5	4	31	31	54	76	12	12	66	88	12	17	109	136	15	11

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 17.

Son yıllarda sendikasyon kredileri piyasasında yoğunlaşma göstergesi HHI (Herfindahl-Hirschman Index) endeksinde, bir miktar yükselme gözlenmekle beraber, Tablo 2.11’de görüleceği üzere ilk 5 ve ilk 10 bankanın payları azalma göstermiştir. Ölçek bazında bakıldığında da, büyük ölçekli bankaların paylarında azalma meydana geldiği, söz konusu dönemde orta ölçekli bankaların ise sendikasyon kredilerinden daha yüksek pay aldıkları görülmektedir. Küçük ölçekli bankaların paylarında ise önemli bir azalma meydana gelmiştir.

Tablo 2.11. Türk Bankacılık Sektöründe Sendikasyon Kredileri Yoğunlaşma Göstergeleri

Sendikasyon Kredileri (%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İlk 5 Banka	90,1	81,8	76,7	77,9	74,5	71,3	72,4	85,9	74,2	70
İlk 10 Banka	100	100	97,7	97,1	93,6	90,3	90,6	100	93,8	91,9
HHI	2.041	1.866	1.395	1.384	1.288	1.267,4	1.281,50	1.624,6	1.214,2	1.229
Ölçeğe Göre Dağılım										
Büyük Ölçekli	66,9	63,5	69,4	73,3	74,5	71,3	72,4	85,9	84	81,9
Orta Ölçekli	33,1	36,5	27	19,9	18,8	16,3	14,5	5	11,8	18,1
Küçük Ölçekli	0	0	3,6	6,9	6,7	12,5	13,1	9,2	4,1	0
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Fonksiyonel Dağılım										
Mevduat Bankaları	94,2	94,5	96,5	96,1	95,5	91,1	88,1	92,6	93	91,9
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5,8	5,5	3,5	3,9	4,5	6,2	7,9	7,4	3,6	2,2
Katılım Bankaları	0	0	0	0	0	2,6	4,1	0	3,5	5,9
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 42.

Sendikasyon kredilerinde ilk 10 banka sıralamasında özel sermayeli mevduat bankalarının ağırlığı 2011 yılında da devam etmiştir. Tablo 2.12’de görüleceği üzere 2011 yılında bir katılım bankası ilk 10 banka içerisinde yer almıştır.

Tablo 2.12. Türk Bankacılık Sektöründe Sendikasyon Kredilerinde İlk 10 Banka Sıralaması

	2002	Pay %	2010	Pay %	2011	Pay %
1	T.Garanti Bankası A.Ş.	32	Akbank T.A.Ş.	17,9	Akbank T.A.Ş.	18,2
2	Akbank T.A.Ş.	20,8	Yapı Kredi Bankası	15,7	Yapı Kredi Bankası	15,9
3	Koçbank	17,6	Türkiye İş Bankası A.Ş.	14,9	Türkiye İş Bankası A.Ş.	15,5
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	14	T.Garanti Bankası	13,9	T.Garanti Bankası	14,6
5	T.İhracat Kredi Bankası A.Ş.	5,8	T.Vakıflar Bankası	11,8	T.Vakıflar Bankası	10,8
6	Finansbank A.Ş.	5,1	Finansbank	5,6	T.Halk Bankası	5,9
7	T.Ekonomi Bankası A.Ş.	4,6	Denizbank	4,5	Denizbank	3,8
8	T.Halk Bankası	0,2	T.Halk Bankası	4,2	Finansbank	3,1
9			T.İhracat Kredi Bankası A.Ş.	2,8	T. Ekonomi Bankası A.Ş.	2,3
10			T. Ekonomi Bankası A.Ş.	2,5	Albaraka T. Katılım B.A.Ş.	2,1

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 42.

Dünyada 2002 yılında 1.087 milyar USD olan sendikasyon kredi hacmi 2011 yılında 2.492 milyar USD'ye yükselmiştir. 2011 yılındaki BIS verilerine göre, küresel boyutta sendikasyon kredileri % 28.7 ile en fazla ABD'de kullanılmaktadır. Kredi hacmi açısından dikkate çeken diğer ülkeler, Fransa, İngiltere, Almanya, Avustralya, Kanada, Hollanda ve İsviçre'dir. Türkiye sendikasyon kredileri karşılaştırmasında, gelişmekte olan ülkeler arasında ön sıralardadır. Kredilerin yenilenmesinde Türk bankacılık sektörünün küresel krize rağmen bir sorunla karşılaşmadığı görülmektedir. Tablo 2.13'de alıcının menşe ülkesine göre sendikasyon kredileri görülmektedir:

Tablo 2.13. Alıcının Menşe Ülkesine Göre Sendikasyon Kredileri

Milyar Dolar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GELİŞMİŞ ÜLKELER										
ABD	618	511	643	701	778	1070	427	255	605	597
Fransa	34	43	68	113	101	168	76	36	109	173
Büyük Britanya	88	86	124	158	189	241	123	66	125	125
Almanya	70	40	87	84	133	126	49	76	89	101
Avusturya	15	18	28	43	51	82	52	44	60	97
Kanada	30	24	22	40	62	79	41	35	59	72
Hollanda	15	20	35	26	49	64	41	28	52	66
İsviçre	19	13	20	37	17	48	16	28	30	60
Japonya	24	15	32	28	52	76	47	41	39	56
İspanya	20	18	39	73	77	112	77	83	90	49
İtalya	19	42	21	41	39	36	24	29	42	32
Norveç	3	6	9	15	26	20	21	6	18	29
Finlandiya	2	2	6	15	6	11	8	10	8	20
Belçika	8	4	13	25	22	28	12	8	9	19
Lüksemburg	0	1	1	15	24	3	2	5	11	12
Yeni Zelanda	2	3	5	8	8	10	8	4	10	10
İrlanda	2	5	2	5	8	7	3	8	5	10
Danimarka	1	1	4	16	20	10	16	8	12	9
Yunanistan	2	1	3	8	8	15	14	3	6	7
Avusturya	1	1	4	5	7	5	10	2	6	6
Portekiz	1	3	4	2	5	7	11	4	7	3
OFFSHORE MERKEZLERİ										
Hong Kong	13	19	20	18	26	28	16	13	32	34
Singapur	4	3	6	8	16	23	24	14	16	28
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER										
Birleşik Arap Emirlikleri	1	4	3	11	17	43	35	25	20	10
Suudi Arabistan	2	1	4	6	16	23	13	5	16	12
Güney Afrika	2	3	2	4	13	11	4	8	8	13
Hindistan	3	4	6	9	16	36	19	13	34	34
Çin	6	5	7	13	11	18	18	13	18	29
Güney Kore	9	4	8	18	13	32	15	10	15	15
Endonezya	0	1	1	1	3	3	6	4	8	11
Rusya	4	7	7	31	35	81	58	22	33	47
Türkiye	3	2	6	9	19	16	14	10	14	22
Brezilya	5	1	6	9	9	23	19	22	17	23
Meksika	7	12	6	6	27	19	12	9	10	13

Kaynak: BIS

Seküritizasyon faaliyetlerindeki belirgin yoğunlaşmanın, 2011 yılında oldukça azaldığı görülmektedir. Ölçek bazında bakıldığında, orta ölçekli bankaların

sekürütizasyon kredisi kullanımlarının oldukça arttığı, büyük ölçekli bankaların ise toplamdaki paylarının % 95.5'ten % 80.8'e gerilediği Tablo 2.14'de gözlenmektedir:

Tablo 2.14. Türk Bankacılık Sektöründe Sekürütizasyon Yoğunlaşma Göstergeleri

Sekürütizasyon (%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İlk 5 Banka	100	99,2	94,6	92,9	97,1	89,9	91,2	89,8	91,7	70
İlk 10 Banka	100	100	100	100	100	100	100	100	100	86,2
HHI	4.320	2.465	2.388	1.959	2.218	1.883,7	1.930,00	1.862,7	2.015	1.230,9
Ölçeğe Göre Dağılım										
Büyük Ölçekli	91,5	91,6	90,4	83,5	89	89,9	91,2	89,8	95,5	80,8
Orta Ölçekli	8,5	8,4	9,6	16,5	11	10,1	8,8	10,2	4,5	17,8
Küçük Ölçekli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,4
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Fonksiyonel Dağılım										
Mevduat Bankaları	100	100	100	100	100	100	100	100	100	92
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,2
Katılım Bankaları	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5,8
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 42.

2006 yılından itibaren düşme eğilimi gösteren gayrinakdi krediler ve yükümlülükler yoğunlaşması, 2011 yılında bir miktar artmıştır. Bu kapsamda, Tablo 2.15'de ilk 5 banka, ilk 10 banka paylarının ve HHI göstergesinin 2011 yılında yükseldiği gözlenmektedir:

Tablo 2.15. Türk Bankacılık Sektöründe Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler Yoğunlaşma Göstergeleri

Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler (%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İlk 5 Banka	52,8	52,6	49,9	47,8	50,4	48,5	48,1	46,1	45,6	48,7
İlk 10 Banka	74,3	74	71,8	72,3	73,3	71,1	70,3	70,2	70,4	73,4
HHI	765,3	766,1	712	664,7	748,6	681,4	648,2	624,7	608,7	670,9
Ölçeğe Göre Dağılım										
Büyük Ölçekli	56,6	56,1	55,1	51,8	53,4	52,5	54,1	56	56,5	60,9
Orta Ölçekli	32,7	31	29,2	26,7	23,9	31,6	28,1	27,8	26,8	27,1
Küçük Ölçekli	10,7	12,8	15,7	21,4	22,6	15,8	17,8	16,3	16,7	12
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Fonksiyonel Dağılım										
Mevduat Bankaları	94,9	94	91,7	89,4	86,5	83,7	80,5	80,5	81,4	84,1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,4	3	3	2,4	2,3	3,1	3,7	4,8	5,5	4
Katılım Bankaları	1,7	3	5,3	8,1	11,2	13,2	15,8	14,7	13,1	12
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 44.

Gayrinakdi krediler ve yükümlülüklerde mevduat bankalarının baskın olduğu yapı devam etmektedir. 2011 yılında Tablo 2.16’da görüleceği üzere büyük ölçekli bankaların payında artış yaşanmıştır.

Tablo 2.16. Türk Bankacılık Sektöründe Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülüklerde İlk 10 Banka Sıralaması

	2002	Pay %	2010	Pay %	2011	Pay %
1	Yapı Kredi Bankası	17,2	Yapı Kredi Bankası	11,9	Yapı Kredi Bankası	12
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	11,4	T. Garanti Bankası	9,6	Türkiye İş Bankası A.Ş.	11,8
3	T. Garanti Bankası	10,4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	9,3	T. Garanti Bankası	9,6
4	T. Vakıflar Bankası	7,6	T. Halk Bankası	7,8	T. Halk Bankası	8,2
5	Koçbank	6,2	T. Vakıflar Bankası	6,9	T. Vakıflar Bankası	7,2
6	Pamukbank	5,9	Akbank T.A.Ş.	6,3	Akbank T.A.Ş.	6,7
7	Fortisbank	4,2	Asya Katılım Bankası	5,6	T.C. Ziraat Bankası	5,5
8	Finansbank	4	T.C. Ziraat Bankası	4,6	Denizbank	4,5
9	Akbank	3,9	Denizbank	4,6	Asya Katılım	4,3
10	T.C. Ziraat Bankası	3,6	Finansbank	3,7	Türk Ekonomi Bankası	3,7

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 45.

Uluslararası faal bankalar teknoloji kullanımındaki öncü rollerinin yanı sıra müşterilere sundukları finansal ürünlerin gelişmişliğiyle de sınır ötesi faaliyetlerinde daha avantajlı konuma sahiptirler. Opsiyon, forward ve futures gibi türev ürünler konusunda gelişmiş piyasalarda elde ettikleri deneyimleri geliştirmekte olan ülkelere tanıtan ve bu ürünlerin kullanımını yaygınlaştıran büyük ölçekli bankalar bu alandaki görece üstünlükleri sayesinde sınır ötesinde ev sahibi ülkelerin bankalarına göre daha avantajlıdır.

2011 yılında büyük ölçekli bankaların payında artış yaşanırken, orta ölçekli bankalarda aynı puanda azalma meydana gelmiştir. Büyük ölçekli bankalar, toplam türev işlemlerin % 56.3’ünü gerçekleştirirken, orta ölçekli bankaların payı % 34.1’dir. Türev işlemler açısından sektörde yüksek bir yoğunlaşma bulunmamaktadır. 2011 yılında Tablo 2.17’de görüleceği üzere ilk 10 bankanın payında 0.9 puanlık kısmi bir artış meydana gelmiştir.

Tablo 2.17. Türk Bankacılık Sektöründe Türev İşlemler Yoğunlaşma Göstergeleri

Türev İşlemler (%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İlk 5 Banka	63,9	63,3	59,3	55,3	52,5	53,2	55,1	57,6	63,7	63,7
İlk 10 Banka	81,9	81,5	79,1	79,4	78,1	76,5	80,4	80,4	84,8	85,7
HHI	1.052	1.044,10	869,4	801,4	835	804,2	865,5	845,5	949,9	948,3
Ölçeğe Göre Dağılım										
Büyük Ölçekli	42,1	47,5	33,8	36,4	32,6	39,4	45,6	50,1	54,4	56,3
Orta Ölçekli	42,7	39,4	47,1	40,1	50,7	37,7	37,7	37,4	36	34,1
Küçük Ölçekli	15,3	13,1	19,1	23,5	16,7	22,9	16,7	12,5	9,6	9,6
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Fonksiyonel Dağılım										
Mevduat Bankaları	93,4	94,8	94,7	92,3	95,2	91,4	96,4	95,8	96,7	96,5
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6,6	5,1	4,6	7,6	4	7,2	1,7	2,2	1,8	1,9
Katılım Bankaları	0	0	0,7	0,1	0,8	1,4	1,9	2	1,5	1,7
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 45.

Türev işlemlerde, mevduat bankalarının ağırlıklı yapısı, Tablo 2.18’de görüleceği üzere 2011 yılında da devam etmiştir. Toplam türev işlemlerin % 96,5’i mevduat bankalarınınca gerçekleştirilmiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 1,9 iken, katılım bankalarının payı % 1,7 düzeyindedir.

Tablo 2.18. Türk Bankacılık Sektöründe Türev İşlemlerde İlk 10 Banka Sıralaması

	2002	Pay %	2010	Pay %	2011	Pay %
1	HSBC Bank	21,4	Yapı Kredi Bankası	15	Yapı Kredi Bankası	14,5
2	T. Garanti Bankası	15,3	T. Garanti Bankası	14,1	Akbank T.A.Ş.	13,6
3	Akbank T.A.Ş.	12,6	Finansbank	13,4	Finansbank	12,2
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	8,6	Akbank T.A.Ş.	10,6	T. Garanti Bankası	12,2
5	Denizbank	6	Türkiye İş Bankası A.Ş.	10,5	Türkiye İş Bankası A.Ş.	11,2
6	Citibank	4,4	Denizbank	6,7	Denizbank	7,4
7	Yapı Kredi Bankası	4,1	HSBC Bank	6,4	Türk Ekonomi Bankası	5,7
8	Finansbank	3,7	Fortisbank	3,2	HSBC Bank	4,4
9	T. İhracat Kredi Bankası A.Ş.	3,3	Türk Ekonomi Bankası	2,9	ING Bank	2,3
10	Koçbank	2,4	ING Bank	2,1	T. Vakıflar Bankası	2,3

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 46.

2011 yılı için türev işlemlerde ilk 10 banka sıralaması incelendiğinde, özel sermayeli mevduat bankaları ile küresel sermayeli mevduat bankalarının (ilk 4 banka) bu alanda öncü rol oynadığı görülmektedir. 2011 yılı itibarıyla bir kamu mevduat bankası olan Vakıfbank toplam türev işlemlerin yalnızca % 2,3’lük kısmını gerçekleştirmiştir.

2.2.3. Birleşme ve Devirler

Türk Bankacılık Sektörü'nde 2001-2011 döneminde toplam 16 adet devir ve birleşme gerçekleşmiştir. Krizin de etkisiyle, yeniden yapılandırma faaliyetlerinin ilk dönemi olan 2001 ve 2002 yıllarında gerçekleşen birleşme ve devirlerin sayısının sektör aktifleri içerisindeki payı yüksek düzeydedir. 2006 yılı sonuna kadar sürdüğü görülen birleşme ve devir işlemleri, takip eden yıllarda Tablo 2.19'da görüleceği üzere azalmıştır.

Tablo 2.19. Türk Bankacılık Sektöründe Birleşme ve Devir İşlemlerinin Sayısı ve Büyüklüğü

Yıl	İşlem Sayısı	Toplam Değer (Milyon TL)	Pay (%)	Yıl	İşlem Sayısı	Toplam Değer (Milyon TL)	Pay (%)
2001	6	13.130,3	7,69	2005	2	1.738,4	0,45
2002	3	3.142,60	1,5	2006	1	20.028,5	4,23
2003	1	45,1	0,02	2011	1	11.877,5	1,16
2004	2	6.249,3	2,04	2012	1	6.470	2,96

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 77.

Sektör birleşme ve devirler sonrası uluslararası düzeyde rekabet edebilir bir yapıya dönüşürken, daha sağlıklı sermaye yapısıyla, etkinlik ve kârlılık odaklı bir iş yapış tarzının benimsendiği görülmektedir. Özellikle aynı grup içerisinde faaliyet gösteren bankaların birleşmesi yönündeki örnekler bu durumu açık şekilde yansıtmaktadır. Türk bankacılık sektöründe görülen birleşme ve devir işleminin, sektördeki aktif yoğunlaşması ve personel sayısı üzerine etkilerine bakıldığında, en büyük etkinin, 2001 yılındaki Emlak Bankası'nın Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'na, Osmanlı Bankası'nın Garanti Bankası'na, 2004 yılında Pamukbank'ın Türkiye Halk Bankası'na ve 2006 yılında Koçbank'ın Yapı ve Kredi Bankası'na devir işlemleriyle olduğu görülmektedir. Yeniden yapılandırmanın ardından gerçekleşen devir ve birleşme işlemleri sonrası oluşan yeni bankalarda, personel sayıları Tablo 2.20'de görüleceği üzere genellikle azalmıştır.

Tablo 2.20. Türk Bankacılık Sektöründe Birleşme ve Devir İşlemlerinin Analizi

Tarih	Birleşen Kuruluşlar	Birleşme Sonrası	Birleşme Öncesi Piyasa Payı	Birleşme Sonrası Piyasa Payı	Birleşme Öncesi Personel Sayısı	Birleşme Sonrası Personel Sayısı
06.07.2001	T.Emlak Bankası ve T.C.Ziraat Bankası	T.C.Ziraat Bankası	12,49	15,14	38.762	32.926
31.08.2001	Birleşik Türk Körfez Bankası ve Osmanlı Bankası	Osmanlı Bankası	2,2	3,38	1.708	1.288
26.10.2001	Tekfen Yatırım Finansman Bankası ve Bank Ekspres	Tekfen Bank	0,15	0,18	649	630
14.12.2001	Osmanlı Bankası ve T.Garanti Bankası	T.Garanti Bankası	6,21	9,08	6.538	5.949
14.12.2001	Demirbank ve HSBC Bank	HSBC Bank	0,90	1,50	3.674	3.163
14.12.2001	Morgan Guaranty Trust Company ve The Chase Manhattan Bank	JP Morgan Chase Bank	0,18	0,20	62	50
11.01.2002	Sümerbank ve Oyak Bank	Oyak Bank	0,28	1,77	2.540	3.487
29.03.2002	Sınai Yatırım Bankası ve T.Sınai Kalkınma Bankası	T.Sınai Kalkınma Bankası	0,37	0,60	421	308
27.12.2002	Milli Aydın Bankası ve Denizbank	Denizbank	1,40	1,46	2.856	3.024
09.04.2003	Fibabank ve Finansbank	Finansbank	2,47	2,49	3.129	3.742
03.03.2004	Credit Lyonnais Türkiye İstanbul Merkez Şubesi ve Credit Agricole Indosuez Türk Bank	Credit Agricole Indosuez Türk Bank	0,125	0,126	50	40
12.11.2004	Pamukbank ve T.Halk Bankası	T.Halk Bankası	7,15	9,19	11.236	10.864
19.09.2005	Ak Uluslararası Bankası ve Akbank	Akbank	12,42	12,48	10.978	11.177
30.12.2005	Family Finans Kurumu ve Anadolu Finans Kurumu	Türkiye Finans Katılım Bankası	0,37	0,76	1.752	1.918
02.10.2006	Koçbank ve Yapı Kredi Bankası	Yapı ve Kredi Bankası	5,94	10,16	13.468	13.355
12.02.2011	Fortis Bank ve Türk Ekonomi Bankası	Türk Ekonomi Bankası	1,88	3,05	10.096	9.632

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 78.

Küresel krizin evrelerine paralel bir şekilde finansal piyasalardaki baskıların arttığı dönemlerde, devir ve birleşme aktivitelerinin hacim olarak arttığı görülmektedir. Benzer eğilim anlaşma sayısında da gözlenmektedir. Temel olarak kısa vadede, bankacılık sektöründeki sıkıntıların ve özellikle Avrupa bankacılık sisteminde süregelen sermaye yetersizliği hususu, Avrupa bankalarının değerlerinin azalmasına yol açarak, yeni yatırımcılara fırsatlar sunması olarak değerlendirilmektedir. Devir ve birleşme faaliyetlerinin artması piyasanın serbestleşmesiyle de ilişkilidir. Özellikle 2007 sonrasında gelişmiş ekonomilerin finansal sistemlerinde yaşanan sıkıntılar ve Avrupa bankacılığının kaldıraç oranlarını normalleştirme çabaları, yeni yatırımcıları çekmektedir.

Bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma faaliyetleri, Türkiye'nin AB üyeliği müzakere sürecine dahil olması, 2005 yılı sonrasında küresel sermayenin Türk bankacılık sektörüne ilgisini arttırmıştır. Sektörün düzenleyici ve denetleyici yapısında sağlanan iyileşmelerin bir yansıması olarak ortaya çıkan birleşme ve devirler, küresel sermaye girişi gibi faktörler de yapısal değişikliklere neden olmuştur.

2005 ve 2006 yıllarında Türkiye’de çok sayıda bankanın satın alındığı görülmektedir. Bu satın almaların yabancı sermayeli bankalar tarafından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Satın alınan bankalar genellikle Akbank, Finansbank, Denizbank, TEB, Türk Dış Ticaret Bankası, Yapı Kredi Bankası, Garanti Bankası gibi Türk bankacılık sektörünün orta ve büyük ölçekli bankalarıdır.

2005 ve 2006 yıllarında birleşme ve satın almalar açısından banka sektöründe gerçekleşen büyük işlemler ön plana çıkmıştır. En büyük banka satışı olan Finansbank-NBG, Denizbank-Dexia, Akbank-Citibank işlemlerinin toplam değeri 10.3 milyar dolardır. NBG’nin Finansbank’ı satın alması bu yılda gerçekleştirilen toplam işlem hacminin % 22’sini oluşturmaktadır. Türk bankacılık sektörüne süren yabancı ilgisi, sektör yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir.

2005 yılında Fransız BNP Paribas, Türk Ekonomi Bankası’nın % 50’sini 216.8 milyon Dolar’a satın almıştır, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde faaliyet gösteren Hollanda-Belçika finansal grubu Fortis, Dışbank’ın % 89.3 hissesini 985 milyon Euro’ya satın almıştır, Garanti Bankası’nın % 25.5 oranındaki hissesi 1.5 milyar Dolar’a dünya devi General Electric Grubu’na, Yapı Kredi Bankası da aynı yıl içerisinde İtalyan Unicredit’e satılmıştır (Atılal ve Güler, 2007: 3).

Sektörün kilometre taşı niteliğindeki en önemli işlemi, Türk bankacılık sektörünün önemli oyuncularından Akbank’ın % 20 oranındaki hissesinin dünyanın büyük kuruluşlarından CitiGroup tarafından 3.1 Milyar Dolar’a satın alınması olmuştur. Bankacılık sektöründeki en büyük işlem ise aynı zamanda 2006 yılının en büyük işlemi olan, National Bank of Greece’in Finansbank’ın % 80.4 oranındaki hissesini yaklaşık 4 milyar ABD dolara satın alması işlemidir. Denizbank’ın Belçika menşeli Dexia tarafından 3.2 milyar ABD dolarına satın alınması işlemi de 2006 yılının diğer önemli bir işlemi olmuştur. Finansal hizmetler sektöründe gerçekleştirilen toplam 25 işlemin 9’u bankacılık sektörü, 8’i ise sigortacılık sektöründe gerçekleştirilen satın almalar olmuştur (Ernst&Young Birleşme ve Satın Alma İşlemleri 2006 Raporu,

2006: 4-6). 2012 yılında ise gelişmiş ülkelerdeki krizin yansımaları olmuş örneğin Citibank Akbank'taki sermaye payını % 20'den % 9.90'a düşürmüştür.

2006 yılının en büyük on işleminde ilk üç sırada Finansbank, Denizbank ve Akbank'ın satışları yer almaktadır. 2006 yılında ayrıca Şekerbank'ın Kazakistan menşeli Bank Turan Alem'e satışı, Tekfenbank'ın Yunanistan menşeli Eurobank EFG'ye satışı, MNG Bank'ın Lübnan menşeli Arab Bank ve BankMed'e satışı da gerçekleşmiştir. Tablo 2.21'de 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleşen banka satın almaları görülmektedir:

Tablo 2.21. 2005 ve 2006 Yıllarında Gerçekleşen Banka Satın Almaları

Satın Alınan	Satın Alan	Yıl	Ülke	Faaliyete Devam Eden
Türk Dış Ticaret Bankası	Fortis Bank	2005	Hollanda	Fortis Bank
TEB	BNP Paribas	2005	Fransa	TEB
Yapı Kredi	Uni Credito	2005	İtalya	Yapı Kredi
Garanti Bankası	General Electric Grubu	2005	ABD	Garanti Bankası
MNG Bank	Arap Bank ve Bank Med	2006	Lübnan	Turkland Bank
ŞekerBank	Bank Turan Alem	2006	Kazakistan	ŞekerBank
Akbank T.A.S.	Citigroup	2006	ABD	Akbank T.A.Ş
Finansbank	National Bank of Greece	2006	Yunanistan	Finans Bank
Denizbank	Dexia	2006	Belçika	Deniz Bank
Tekfenbank	Eurobank EFG	2006	Yunanistan	EuroBank Tekfen

Kaynak: Ernst&Young Birleşme ve Satın Alma İşlemleri 2006 Raporu.

Türkiye'de 2006 yılında altı, 2005 yılında dört olmak üzere toplam on adet banka satın alınmıştır. Türkiye'de 2011 yılında faaliyet gösteren banka sayısı 48 olmuştur. Bunlardan 4 tanesi katılım bankalarıdır. Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı Fortis Bank A.Ş.'nin Türk Ekonomi Bankası bünyesinde birleşmesi sonucu 1 eksilerek 44 olmuştur. Bankaların 31 tanesi mevduat bankası, 13 tanesi ise kalkınma ve yatırım bankasıdır. Mevduat bankalarından 3'ü kamusal sermayeli, 11'i ise özel sermayeli bankadır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)

bünyesinde 1 banka bulunmaktadır. Yurt dışı yerleşiklerin % 51 ve daha fazla oranda paya sahip oldukları yabancı sermayeli mevduat bankalarının sayısı 16'dır. Kalkınma ve yatırım bankalarının 3'ü kamu sermayeli, 6'sı özel sermayeli ve 4'ü yabancı sermayeli bankadır (Bankalarımız 2011, 2012: 31). Tablo 2.22'de 2002 ve 2011 yıllarındaki banka ve şube sayıları görülmektedir:

Tablo 2.22. Banka ve Şube Sayısı

	2002		2011	
	Banka	Şube	Banka	Şube
Mevduat Bankaları	40	6.087	31	9.791
Kamu Sermayeli	3	2.019	3	2.909
Özel Sermayeli	20	3.659	11	4.944
Fondaki Bankalar	2	203	1	1
Yabancı Sermayeli	15	206	16	1.937
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	19	13	42
TOPLAM	54	6.106	44	9.833

Kaynak: Bankalarımız 2011, TBB Yayınları, Yayın No: 284, Mayıs 2012, s. 31.

Ekonomide yeniden hızlanan büyümeye bağlı olarak bankalar da şube faaliyet ağlarını genişletmeye ve istihdam yaratmaya devam etmişlerdir. Şube dışı faaliyet alanında da teknoloji ağırlıklı yatırımlar devam etmiştir; sunulan hizmet ve ürünler çeşitlendirilmiştir. Toplam şube sayısı 368 adet artarak 9.833'e yükselmiştir. Şube sayısı artışının tamamı mevduat bankaları grubunda olmuştur. Şube sayısı, özel sermayeli mevduat bankalarında 362 adet, kamu sermayeli mevduat bankalarında 165 adet artmış, yabancı sermayeli mevduat bankalarında birleşme sonrası 159 adet azalmıştır. Sektörde, şube başına düşen nüfus 7.599 kişi düzeyindedir. Bankaların istihdamı 2.914 kişi artarak 181 bin kişiye, yılsonu itibariyle rekor düzeye ulaşmıştır.

2.2.4. Türk Bankacılık Sektöründe Yapılmış Performans Göstergeleri

Analizi

Bankacılık sektöründe performans analizi yapılırken kârlılık göstergeleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu'nun banka performansı için yaptığı analizde, bankaların ölçek ve fonksiyon gruplarına göre,

aktif getirisi ($ROA = \text{Dönem Net Kâr} / \text{Toplam Aktifler}$), özkaynak getirisi ($ROE = \text{Dönem Net Kâr} / \text{Toplam Özkaynaklar}$) ve net faiz marjı ($\text{Net Faiz Gelirleri} / \text{Toplam Aktifler}$) kullanılmıştır.

Aktif değeri ile kâr arasındaki ilişkinin dikkate alınması 1990'lara dayanmaktadır. Banka kârlılığının temel göstergesi aktif kârlılığıdır. Bu oran, bankanın varlıklarının kâr elde etmede hangi faaliyetlerde bulunduğunu göstermekte ve banka yönetimine ilişkin, bir etkinlik kriteri olarak da kabul edilmektedir. Özkaynak kârlılığı ise sermayedarların bankaya koydukları sermayenin kârlılığını göstermektedir. Net faiz marjı bankacılık sektöründeki aracılık işlemlerinin maliyetini ve etkinliğini gösterir. Genel anlamda, net faiz marjının artması, banka kâr marjlarının artması ve bankacılık sisteminin daha istikrarlı olmasıyla sonuçlanır. Ancak yüksek faiz marjı bankalardaki riskli kredilerin yansıması olarak da görülebilir ve dolayısıyla bankacılık sisteminin verimsiz çalıştığı ya da rekabetten uzak ve etkin olmayan bir sektörün göstergesi olarak da yorumlanmaktadır (Taşkın, 2011: 293).

Banka yönetiminin başarı derecesini ölçme açısından kârlılık durumunun analiz edilmesi önemlidir. Bankaların kârlılık performanslarında kalıcılığı sağlamak için güçlü bir sermaye yapısı gereklidir. Sermaye standartlarının yükseltilmesinin banka hissedarı açısından maliyeti iki nedene bağlıdır. Bunlardan ilki, kârın özkaynaklara ilavesi yoluyla özkaynakların güçlendirilmesinin dağıtılacak kâr payı üzerindeki olumsuz etkisi, ikincisi ise sermaye artışının yeni hisse arzı ile yapılmasının sermaye kârlılığını azaltıcı etkisidir (Keskin, 1991: 115). Sermaye yeterlilik oranının artmasının özkaynak getirisine olumsuz etkisini bankalar, kârlılık marjını koruyacak yeni politikalar üreterek giderebilirler.

2011 yılında 2010 yılına göre aktif ve özkaynak getirilerinde kısmi düşüş olmuştur. Aktif getirileri mevduat bankaları için % 1.6 kalkınma ve yatırım bankaları için % 2.1 katılım bankaları için ise % 1.4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Türk bankacılık sektöründe oluşan kârın 2011 yılında dağılımı incelendiğinde, toplam kârın % 77.4'nün büyük ölçekli bankalarca, % 15.2'sinin orta ölçekli bankalarca,

% 7.4'ünün ise küçük ölçekli bankalarca elde edildiği görülmektedir. Bir önceki yıllara kıyaslandığında, orta ve küçük ölçekli bankalar ile kalkınma ve katılım bankalarının toplam kârdan aldıkları payların arttığı görülmektedir. Bu gelişmenin, sektördeki rekabet ortamı açısından olumlu olduğu düşünülmektedir. Tablo 2.23'de Türk bankacılık sektöründe özkaynak getirisinde ilk 10 banka sıralaması gösterilmektedir:

Tablo 2.23. Türk Bankacılık Sektöründe Özkaynak Getirisinde İlk 10 Banka Sıralaması

	2002	ROE	2010	ROE	2011	ROE
1	Birleşik Fon Bankası	64,8	T.C. Ziraat Bankası	27,6	Bank Mellat	37,2
2	Tekstilbank	61,8	T. Halk Bankası	27	T. Halk Bankası	23,7
3	T. Vakıflar Bankası	40,3	Bank Mellat	26,3	Denizbank	22,1
4	Yapı ve Kredi Bankası	40,2	Merrill Lynch Yat. Bank	23,5	T.Sınai Kalkınma B.A.Ş.	18,7
5	Finansbank	35,2	Yapı ve Kredi Bankası	20	T. Garanti Bankası	17,5
6	İller Bankası	34,6	T. Garanti Bankası	19,1	JP Morgan Chase Bank	16,8
7	T. Halk Bankası	32,5	Finansbank	17,6	Albaraka T. Kat. B.A.Ş.	15,9
8	Eurobank	27,6	T. İş Bankası	17,5	T.C. Ziraat Bankası	15,9
9	Anadolubank	25,7	T. Sınai Kalkınma B.	16,7	Yapı ve Kredi Bankası	15,9
10	Alternatifbank	24,9	T. Ekonomi Bankası	16,6	Aktif Yatırım Bankası	15,6

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 89.

Aktif getirisi açısından 2011 yılında, kalkınma ve yatırım bankalarının ilk 10 banka sıralamasında ön planda oldukları gözlenmektedir. Özkaynak getirisinde ise, büyük ölçekli ve mevduat bankalarının ilk 10 sırada yer aldığı görülmektedir. Birinci sıradaki Bank Mellat'ın kârlılığında İran'a yapılan ithalat-ihracatlardan aldığı komisyonun büyük katkısı vardır. Tablo 2.24'de ölçek ve fonksiyonlarına göre aktif ve özkaynak getirisi gösterilmektedir:

Tablo 2.24. Ölçek ve Fonksiyonlarına Göre Aktif ve Özkaynak Getirisi

	2002			2010			2011		
	Pay	ROA	ROE	Pay	ROA	ROE	Pay	ROA	ROE
Ölçeğe Göre Dağılım									
Büyük Ölçekli	112,1	2,1	17,6	81	2,4	19,7	77,4	1,7	16
Orta Ölçekli	-27	-1,8	-20,3	12,1	1,6	12,4	15,2	1,3	11,7
Küçük Ölçekli	14,9	2,4	12,3	6,8	1,8	6,8	7,4	1,5	6,4
Sektör	100	1,3	11,2	100	2,2	16,4	100	1,6	13,7
Fonksiyonel Dağılım									
Mevduat Bankaları	83,5	1,2	10,7	92,8	2,2	17,8	91,6	1,6	14,8
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	15,9	4,9	15,5	3,8	2,7	6	4,4	2,1	5,6
Katılım Bankaları	0,6	0,4	4,4	3,4	1,8	13,9	4	1,4	13
Sektör	100	1,3	11,2	100	2,2	16,4	100	1,6	13,7

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 89.

Net faiz gelirlerinin 2010 yılsonuna göre kısmen azalması sebebiyle, fonksiyon ve ölçek bazında tüm banka gruplarında net faiz marjı düşüş göstermiştir. Söz konusu yılda, fonksiyon grupları itibarıyla, en yüksek net faiz marjı % 3.5 ile kalkınma ve yatırım bankalarında görülürken, mevduat ve katılım bankalarının net faiz marjının % 3.2 seviyesinde olduğu gözlenmektedir. Tablo 2.25’de ölçek ve fonksiyonlarına göre net faiz marjı gösterilmektedir:

Tablo 2.25. Ölçek ve Fonksiyonlarına Göre Net Faiz Marjı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ölçeğe Göre Dağılım										
Büyük Ölçekli	5,9	4,3	5,5	4,3	4	4,2	3,7	4,6	3,6	3,1
Orta Ölçekli	6	4	6	5,4	4,9	5,4	5,7	6,6	4,9	3,8
Küçük Ölçekli	7,5	7,9	6,9	5,5	5,1	5,4	5,6	5,1	3,8	3,4
Sektör	6,1	4,6	5,8	4,6	4,2	4,5	4,2	5	3,8	3,2
Fonksiyona Göre Dağılım										
Mevduat Bankaları	5,7	4,2	5,6	4,5	4,2	4,4	4,1	5	3,8	3,2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	12,4	11,6	8,9	6,5	6,3	6,1	6,6	5,5	4,1	3,5
Katılım Bankaları	8,1	7,3	5,8	4,5	4,8	4,7	4,8	4,6	3,5	3,2
Sektör	6,1	4,6	5,8	4,6	4,2	4,5	4,2	5	3,8	3,2

Kaynak: Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayınları, Sayı: 6, Aralık 2011, s. 90.

Net faiz marjı bankaların aracılık maliyetlerini gösteren temel kriter olarak kabul edilmekte ve bankacılık sisteminin etkinliğini ölçmek amacıyla da kullanılmaktadır. Net faiz marjı; ülkelerin mali politikaları, piyasa yapısı, finansal serbestlik, makro değişkenler, vergilendirme, fiyat dışı mekanizmalar, kamunun sistemdeki ağırlığı, gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Türk bankacılık sektörünün yabancı sermayeli bankaların girişiyle ulusal boyutta genişlemesi kaynak maliyetini de olumlu yönde etkileyebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI SERMAYE GİRİŞİNİN ETKİLERİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin etkileri üzerine yapılan pek çok çalışma mevcuttur. Yabancı sermayeli bankaların bankacılık sektörüne girişinin etkileri, ülkelerin bankacılık sektörünün gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Literatür iki başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde bu alanda yurt dışında ve Türkiye’de yapılan çalışmalar ve sonuçları hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar ve Elde Edilen Bulgular

Molyneux ve Thornton tarafından 1986-1989 döneminde 18 Avrupa ülkesini ele alan çalışmada, Avrupa ülkelerinin bankacılık sistemlerinin kârlılıkları ve performansları karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, her ülkenin faiz oranı düzeyleri, banka yoğunlaşmaları ve devletin banka hisselerine ortak olması ile o ülke bankalarının öz kaynak getirileri arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Molyneux ve Thornton, 1992).

Piloff ve Santomero tarafından yapılan çalışmada, banka birleşmelerinin banka değerlerini hangi yönde etkilediği analiz edilmiştir. Bu çalışmaya göre, banka birleşmeleri genellikle harcamaların azaltılması, pazar gücünün artırılması, gelirlerdeki dalgalanmanın minimize edilmesi, ölçek etkinliğinin sağlanması gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmada, birleşme ve satın almaların hedeflenen ölçüde değer artış beklentilerini gerçekleştirmedikleri ortaya çıkmıştır (Piloff ve Santomero, 1996).

Giannetti ve Ongena tarafından yapılan, finansal bütünleşme ve gelişmekte olan piyasalara, yabancı sermayeli bankaların girişi ile ilgili çalışmada, diğer sermaye piyasası liberalizasyonunun pozitif büyümeye etkilerini belgeleyen çalışmalardan farklı olarak, finansal bütünleşmenin, ekonomik kalkınma için çok önemli olan küçük girişimci firmalar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Doğu Avrupa ülkeleri (Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Makedonya, Romanya, Rusya, Ukrayna)'ndeki 1989-1993 yılları arasındaki, yabancı sermayeli banka bütünleşmesinin firma büyümesine, sermaye yapısına ve yatırım politikalarına etkisi incelenmiştir. Yabancı sermayeli banka kredilerinin, firmaların büyümesinde ve finanse edilmesindeki, ayırt edici etkisini değerlendirmek için Doğu Avrupa ekonomilerindeki borsada kayıtlı olan ve olmayan yaklaşık 60.000 firma incelenmiştir.

Sermayesinin en az % 50'si yabancı sermayeli olan banka yabancı banka sayılmıştır. Yabancı sermayeli banka girişi faydalı olsa bile, yerel bilginin eksikliği hâlâ bir handikap olarak kalmıştır. Gelişmekte olan piyasalardaki ekonomik, politik ve finansal olayların kronolojisini kullanarak, yabancı sermayeli bankaların gelişme ve kötüleşme koşullarını kapsayan, iki kukla değişken kullanılmıştır. Ek olarak, Doğu Avrupa ülkeleri yatırımcı haklarının korunması için geliştirilen çeşitli reformlar da dikkate alınmıştır.

Yabancı sermayeli bankaların verdiği krediler, firmaların satışlarında ve varlıklarında kaldıraç etkisiyle büyümeyi teşvik eder. Böylece yabancı sermayeli bankaların, kredi verme konusundaki problemleri azaltmaya yardımcı olabildiği ve sermaye dağılımını geliştirebildiği sonucuna varılabilir. Bankalarla ilişkileri güçlü olan firmalar, zaten kredi kullanırken sorun yaşamadıkları için bu firmaların yabancı sermayeli bankaların girişinden en az faydayı elde ettiği bilgisine ulaşılmıştır.

Yabancı sermayeli banka girişi, Doğu Avrupa ekonomileri için yararlı olabilir. Özellikle kamu iktisadi teşebbüsleri, rekabetçi piyasada hayatta kalabilmek için modernleşmek zorunda kalmıştır. Yabancı sermayeli bankalar, tarafından

yönlendirilen yabancı sermaye bu kısıtlamaların yumuşamasına katkıda bulunmuştur. Doğu Avrupa ekonomileri temel tüketim malları ve hizmetleri için küçük firmalara ciddi bir şekilde ihtiyaç duymuş ve girişimciler, başlangıç finansmanına ulaşamamışlardır. Fakat Doğu Avrupa bankacılık sektörü başta, bu bol fon talebini karşılamak için yetersiz görülmüştür. Örnek olarak, 1993 yılında geçiş ülkelerinde, yurt içi kredilerin GSYH'ya oranının % 55 olduğu ve kişi başına ortalama banka aktiflerinin 1.300 doların altında olduğu söylenebilir. Öte yandan, gelişmekte olan diğer 46 ülkede, yurt içi kredilerin GSYH'ya oranı % 85'i aşmış ve ortalama banka aktifleri kişi başına 1.500 doların üzerinde gerçekleşmiştir. Banka aktifleri birçok gelişmiş Avrupa ülkesinde kişi başına 40.000 doları aşmıştır. 1997 yılı itibariyle geçiş ülkelerindeki banka aktifleri kişi başına yaklaşık olarak 2.000 dolara yükselmiştir (Giannetti ve Ongena, 2005: 6).

Yabancı sermayeli bankalar sadece yerel firmalara kredi vererek kredi olanaklarını artırmazlar, aynı zamanda rekabeti teşvik ederler ve finansal sistemi güçlendirerek dolaylı olarak tüm firmalara yarar sağlarlar (direkt yabancı bankalardan kredi almayanlara bile). Aslında, Doğu Avrupa ekonomilerini de içeren gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı sermayeli bankalar, genellikle yerli bankalardan daha verimli ve kârlıdırlar. Yabancı sermayeli bankalar, rekabet nedeniyle piyasada faaliyet gösteren yerli bankaların faiz marjını daraltarak kârını düşürebilir. Yabancı sermayeli bankaların girişi, gelişmekte olan ülkelerde finansal sistemin dengede olmasını sağlayabilir.

Öncelikli olarak yabancı sermayeli bankalar, daha çok kredi verme uzmanlığına, daha mantıklı kredi verme deneyimlerine ve daha az batık kredi biriktirme kabiliyetine sahiptir. Ek olarak, yabancı sermayeli bankalar yabancı tasarruflara, doğrudan erişebildikleri için, negatif şoklara daha dirençli olabilirler. Öte yandan, yabancı sermayeli bankalar, daha elastik bir durum sergilerler; çünkü onlar alternatif yatırım imkânlarını ve transfer şoklarını kendi ülkelerinde kolaylıkla bulabilirler.

Bir dereceye kadar, yabancı sermayeli banka girişi, konsantrasyonu, meydana gelebilecek olan banka krizlerini azaltır. Sonuç olarak, yabancı sermayeli banka girişi; rekabeti, verimliliği ve istikrarı teşvik edebilir ki bunlar, firma büyümesini ve finansmanını iyileştiren unsurlardır. Öte yandan, eğer yabancı sermayeli bankalar birleşmeler ve satın almalar yoluyla girerlerse, risk algıları nedeniyle küçük firma büyümesi ve finansmanı negatif yönde etkilenebilir. Bu durumda, net etki diğer rekabetçi bankalar tarafından yapılan dinamik cevaba ve bir ölçüye kadar, yabancı sermayeli bankaların kredi uzmanlığı ve akla yatkın kredi verme deneyimleri ithal etmesine bağlıdır.

Naceur ve Goaid tarafından yapılan çalışmada, Tunus bankacılık sektörünün 1980-1995 dönemindeki performansı ele alınmıştır. Bu araştırmacılar, iyi performans gösteren bankaların, emek ve sermaye verimliliklerinin yüksek olduğu, gelir getiren aktiflerine oranla mevduat hesaplarının hacminin fazla olduğunu, faaliyet kârlarının bir bölümünü bünyelerinde tutarak öz kaynaklarını arttırdıklarını ve sermaye tabanlarını güçlendirdiklerini saptamışlardır (Naceur ve Goaid, 2001).

Guru, Staunton ve Balashanmugam tarafından yapılan çalışmada, başarılı bankaların kârlılık performanslarını arttıran, pratik tedbirlerin neler olduğu incelenmiştir. 1986-1995 döneminde on yedi Malezya ticari bankası üstünde çalışma yapılmıştır. Çalışma, kârlılık unsurlarını iki ana gruba ayırmaktadır:

- İçsel kârlılık unsurları (likidite, sermaye yeterliliği, masraf yönetimi),
- Dışsal kârlılık unsurları (bankanın ortaklık yapısı, büyüklüğü, dış ekonomik koşullar).

Etkin bir sermaye yönetiminin, banka performansının yüksekliğini belirleyen, en önemli unsur olduğu anlaşılmıştır. Ekonomik göstergeler arasında, faiz oranları ile enflasyonun banka performansına önemli etkileri olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; yüksek faiz oranları banka kârlılığını düşürmekte ve enflasyon da banka kârlılığı üstünde pozitif etkiler yapmaktadır (Guru v.d., 2000).

Claessens, Demirgüç-Kunt, ve Huizinga tarafından yapılan, 1988-1995 yıllarını ve 80 ülkeyi (Tüm OECD ülkeleri dahil) kapsayan çalışmada, ulusal banka piyasasında yabancı sermayeli banka mülkiyetinin yayılmasının etkileri incelenmiştir. Yerli ve yabancı bankaları; net faiz marjı, genel giderler, vergi ödemeleri ve kârlılık açısından karşılaştırmışlardır. Yabancı sermayeli bankaların, gelişmekte olan ülkelere girişinin farklı amaçları vardır. Bunlardan biri, bulunduğu ülkeden daha yüksek kâr kazanma beklentisidir.

Ayrıca tahmin sonuçları, yabancı sermayeli banka payı artışının, yerli bankaların kârlılığını düşürdüğünü göstermiştir. Yabancı mülkiyeti % 50'den fazla olan bankalar yabancı sermayeli banka sayılmıştır. Yabancı sermayeli banka girişini ölçerken, hem yabancı sermayeli banka sayısı hem de aktif toplamı önemli olduğundan, hesaplamalarda bu durum dikkate alınmıştır. Data, BankScope'den temin edilmiştir ve her bir ülkedeki bankaların aktif toplamının % 90'ını içermektedir. Veri seti, 80 ülkede 1988-1995 arası yaklaşık 7.900 ticaret bankası gözlemine kapsamaktadır. Gelişmekte olan ve gelişen ülkelerdeki yerli ve yabancı sermayeli bankaları, gelir ve coğrafi lokasyona göre ülke gruplarına ayırmışlardır (Claessens v.d., 2001: 4-6).

Yabancı sermayeli banka girişinin etkileri, 5 değişkenden oluşan denklem ($\text{Net Kâr/Toplam Aktif} + \text{Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif} = \text{Vergi Öncesi Kâr/Toplam Aktif} + \text{Genel Gider/Toplam Aktif} + \text{Kayıp Kredi Karşılığı/Toplam Aktif}$) yoluyla araştırılmıştır. Yabancı sermayeli banka, girişi ile yerli banka kârlılığının ve faiz dışı gelir ve genel giderlerin azalması arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmış, net faiz marjı ve kayıp kredi karşılıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Alternatif olarak yabancı sermayeli banka girişi, yerli banka yönetimini maliyeti etkin kullanmaya zorlamaktadır. Kontrol değişkenleri olarak alınan, enflasyon ve reel faiz oranı ile net faiz marjı, vergi öncesi kâr ve genel giderlerle pozitif ilişki görülmüştür. İlginç bir bulgu da pazar payından ziyade, giren sayısının önemli olmasıdır. Yabancı sermayeli bankalar, pazar payında güç kazanmalarından ziyade rekabet ile yerli bankaları etkilerler.

Gelişmekte olan ülkelerde yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha kârlı oldukları, faiz marjının daha yüksek olduğu ve daha fazla vergi ödedikleri ancak buna karşın gelişmiş ülkelerdeki yabancı bankaların tam tersi koşullarla çalıştıkları tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli banka girişi kısıtlamasının yumuşaması, yerli banka kârlarını azaltabilir; ama yerel ekonomi için refah arttırıcı etkide bulunur. Türkiye'nin de kapsandığı bu çalışmada varlık büyüklüğüne oranla yabancı sermayeli banka sayısının sektörde rekabet açısından daha anlamlı olduğu vurgulanmış ve uzun dönemde bankacılık sektörünün işleyişini geliştirdiği ve banka müşterilerinin refahını artırdığı sonucuna varılmıştır.

Lensink ve Hermes tarafından yapılan çalışmada, 1990-1996 yılları için yabancı sermayeli banka girişlerinin, yerli banka davranışlarına kısa dönemde etkilerinin saptanması amaçlanmıştır. Ekonomik gelişmenin, fark yaratıp yaratmadığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle ekonomik gelişme seviyesine göre Morocco, Macaristan, Türkiye ve İtalya gibi farklı ülkeler seçilmiştir.

Çalışmadaki hipotez bu etkilerin ev sahibi ülkedeki ekonomik gelişme seviyesine bağlı olduğudur. Claessens'in yaptığı çalışma ile aynı şekilde, 2 farklı değişken kullanılmıştır. Kullanılan veriler 48 ülkede 1990-1996 dönemini kapsamıştır. Öncelikle ev sahibi ülkedeki yabancı sermayeli banka varlığı ölçülmüştür. Bu amaçla, yabancı sermayeli banka sayısının, ev sahibi ülkedeki bankaların toplam sayısına oranı bulunmuştur. Yabancı sermayeli bankaların, diğer banka gruplarına kıyasla, ne kadar paya sahip olduklarını ölçmek için ev sahibi ülkedeki yabancı sermayeli bankaların, aktif büyüklüğü toplam sektör aktif büyüklüğüne oranlanmıştır.

Yerli bankaların gelir, kâr ve maliyetlerini ölçen değişkenler belirlenmiştir. Banka gelirlerini yansıtan değişkenler olarak net kâr marjının toplam aktiflere oranı ve faiz dışı net gelirlerin toplam aktiflere oranı hesaplanmıştır. Bankaların kârlılığını yansıtan ölçü olarak vergi öncesi kârların toplam aktiflere oranı alınmıştır. Bankaların maliyetlerini yansıtan ölçüler ise toplam genel giderlerin toplam aktiflere

oranı ve kayıp kredi karşılıklarının toplam aktiflere oranıdır. Bu değişkenleri kurmak için BankScope'dan gelen, banka bazındaki muhasebe verileri kullanılmıştır. Bu veri tabanı bankanın bilanço ve gelir tablosundaki bilgileri ve data setindeki ülkelerin toplam banka aktiflerinin ortalama % 90'ını kapsamaktadır (Lensink ve Hermes, 2003: 10-12).

Çalışmada, yabancı sermayeli banka girişinin, gelişmiş ülkelere etkisi konusunda çok net sonuçlara ulaşılamamıştır. Yabancı sermayeli banka girişinin, ya yerli bankaların maliyet, kâr ve net faiz marjlarını düşürdüğü ya da bu değişkenlerin hiçbirini etkilemediği sonucuna varılmıştır. Araştırma, düşük ekonomik gelişme seviyelerindeki ülkelere, yabancı sermayeli banka girişinin, genellikle yerli bankalar için yüksek maliyete neden olduğunu göstermiştir. Hedef ülke, ne kadar az gelişmiş ise yabancı banka girişinin o kadar etkili olduğu saptanmıştır.

Demirgüç-Kunt ve Huizingha tarafından yapılan bir başka çalışmada, 1990-1997 döneminde finansal yapı ve gelişmenin banka kârlılığı üstündeki etkisi araştırılmıştır. Yabancı sermayeli bankaların toplam mevduat, toplam krediler ve istihdam içindeki payları analiz edilerek, yabancı sermayeli mevduat bankaları ile yerli mevduat bankaları sermaye yeterliliği, gelir-gider yapısı, kâr-zarar durumu ve aktif kalitesi açılarından aşağıdaki rasyolar kullanılarak karşılaştırılmıştır:

- Özkaynaklar/Toplam Aktifler
- Toplam Krediler/Toplam Aktifler
- Takipteki krediler/Toplam Krediler
- Net Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler
- Faiz Dışı Gelirler/Toplam Aktifler
- Dönem Net Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler
- Dönem Net Kârı (Zararı)/Özkaynaklar

Bu çalışmada, finansal gelişmenin banka performansı üzerinde büyük bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle, bankacılıktaki gelişmeler arttıkça, yabancı

sermaye girişinin de etkisiyle bankacılık sektöründeki rekabetin artması sonucu bankaların kâr marjlarının düştüğü belirtilmiştir. Sermaye piyasalarındaki gelişmelerin, bankalarla hisse senedi piyasaları arasındaki bağlantıları güçlendirerek, bankaların net faiz marjlarına ve kârlılıklarının artmasına olumlu etkide bulunduğu tespit edilmiştir (Demirgüç-Kunt ve Huizingha, 2001).

Clarke, Cull, D'Amato ve Molinari tarafından Arjantin bankacılık sektörünün 1995-1997 yılları arasındaki gelişmelerini kapsayan çalışmada, yabancı sermayeli bankaların müşteriye izle (keeping track of customer) stratejisi uyguladıkları hipotezi reddedilmektedir. Müşteriyi izle stratejisine göre yabancı sermayeli bankalar, çokuluslu müşterilerini finanse etmek ve onların yatırım yaptıkları ülkelerdeki ihtiyaçlarını karşılamak üzere müşterilerini doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerde takip etmektedirler. Eğer bankalar, çokuluslu müşterilerine doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerde eşlik etmezlerse, müşteriler ihtiyaç duydukları bankacılık hizmetlerini yerel bankalardan karşılamak durumunda kalırlar. Yabancı sermayeli bankaların yerli bankalar üzerinde rekabet baskısı yarattıkları hususunun desteklendiği çalışmada, yabancı sermayeli bankaların ağırlıklı kredi verdikleri imalat sektöründe ve ipotekli konut kredileri piyasasında (mortgage) yerli bankaların faiz marjlarının ve kârlarının azaldığı, buna karşın, geleneksel olarak girmedikleri tüketici kredileri piyasasında yerli bankaların durumlarının pek fazla değişmediği tespit edilmiştir (Clarke v.d., 1999).

Magri, Mori ve Rossi tarafından 1983-1998 yılları arasını kapsayan çalışmada, İtalya bankacılık sistemine yabancı sermaye girişinde, literatürde yer alan bulguların açıklayıcı olduğu sonucuna varılmakla birlikte, Avrupa Birliği ile ekonomik bütünleşme sürecinin, ticaret hacminin, giriş önündeki düzenleyici engellerin kaldırılmasının, İtalya'ya olan coğrafi yakınlığın ve İtalya bankacılık sisteminin görece olarak kârlı olmasının yabancı sermaye girişini olumlu etkilediği ve yurt içi kredi piyasasında rekabetin arttığı tespit edilmiştir (Magri v.d., 2005).

Barajas, Steiner ve Salazar tarafından yapılan çalışmada, 1985-1998 yılları arasında, Kolombiya'daki bankacılık sistemine liberalizasyonun etkileri ele alınmıştır. Çalışmada incelenen 32 bankanın, 21 tanesi yerli, 11 tanesi yabancı (yabancı ortaklı ve/veya tamamen yabancı mülkiyetli) bankadır. Yerli bankaların en büyük 3 tanesi kamu bankasıdır. 11 yabancı bankanın 2'si devralınmış, 2'si yeni kurulmuş ve 7 tanesi yabancı ortaklı bankadır. Yabancı sermayeli bankaların giriş şekline göre sınıflandırıldığı bu çalışmada, liberalizm sonrası mali sisteme direkt finansal yatırımlar ve bunun bankacılık sektörüne, aracılık kârlarına, finansal olmayan maliyetlere ve kredi portföyü kalitesine olan etkileri tartışılmıştır. Finansal liberalizasyonun Kolombiya'daki banka davranışlarına olumlu etkilerini panel data yöntemiyle tahmin ederek açığa çıkarmışlardır (Barajas v.d., 2000).

Bu çalışmada kullanılan panel veri, günümüz ve geçmiş liberalizasyon periyodunu ve liberalizmin farklı etkilerini ayırarak, menkul kıymet alım satımındaki kâr paylarının değişiminin önemini ve mali olmayan harcamaları ve kredi portföyünün kalitesini test etmiştir. Yabancı sermaye girişi olan bankalardaki davranış değişikliği, birçok hipotezle sınanmıştır. Yabancı sermayeli bankalar, yerli bankalara göre daha düşük işletme giderleriyle ve daha yüksek kredi kalitesiyle çalıştıklarından dolayı, müşterilerine daha düşük aracılık maliyetiyle hizmet verebilmişlerdir. Bankaların etkin çalışmasının ölçütlerinden biri de aracılık maliyetlerinin düşük olmasıdır. Yabancı sermayeli bankaların sektöre girmesiyle ve yerli bankaların sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle rekabet artmış, bu artan rekabet yerli bankaların kredi kalitesini düşürmüştür.

Uzun yıllar boyunca, Kolombiya'da yabancı sermaye girişlerine karşı sert kısıtlamalar uygulanmıştır. 1980'lerdeki derin mali krizden sonra, politikacılar bankacılık sektörünün güçlenmesi için Kolombiya mali sistemine direkt yabancı sermaye girişlerine izin vermişlerdir. Tahmin edileceği gibi 1990'ların başlarında başlayan liberalizmin, ülkenin bankacılık sektörü üzerinde ciddi ve önemli etkileri olmuştur. Yabancı sermaye girişi sektöre yeni bir soluk getirmiştir. Amaç işletme maliyetlerini düşürüp, kredi kalitesini yükseltmektir. Bu arada pazardan pay

alabilmek için birçok ulusal banka daha kurulmuş, fakat yabancılar tarafından satın alınan bankalar kadar başarılı olamamışlardır. Yerli bankalar, yabancılar tarafından teknolojik altyapılarını yenilemeye zorlanmışlar ve bu da ek maliyete neden olmuştur. Şüphesiz liberalizm sektöre aynı zamanda rekabeti de getirmiş, fakat çalışmada, yerli bankaların, yabancılar tarafından satın alınan bankalar kadar başarılı olmadığı ve aynı kalitede kredi portföyüne sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Liberalizm kâr oranlarını önemli ölçüde değiştirmese de rekabet artmış ve bu da bankaların kredi fiyatlandırmasında daha hassas davranmalarına sebep olmuştur. Liberalizm, aracılık kârlarını, işletme maliyetlerini düşürüp rekabeti yoğunlaştırarak Kolombiya bankacılık sektörüne olumlu etkilerde bulunmuştur. Kâr oranları kredi kalitesine daha duyarlı hale gelmiştir.

Performansın sadece banka büyüklüğüne bağlı olmadığı, bankanın büyüklüğünün performansta karmaşık bir etkisi bulunduğu görülmüştür. Kolombiya’da yapılan finansal reform sonrası bankaların net faiz marjlarında bir düşüş olmasına karşın, net faiz marjları üstünde başka unsurların da etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Finansal serbestleşme süreci ile bağlantılı olarak, banka kârlılıklarındaki değişmelerin, yapılan reformlardan sonra bankaların kredi kalitelerinin artmasından ileri geldiği saptanmıştır.

Unite ve Sullivan tarafından yapılan çalışmada, reform politikaları sonucu, Filipin yerli ticari bankacılık sektöründe yabancı sermayeli banka varlığının artışının, kâr realizasyonuna ve azalan sosyal maliyetlere neden olduğu araştırılmıştır. Filipin ticari bankalarının muhasebe verilerini kullanarak, 1990 başından 1998 sonuna kadar yabancı sermayeli banka giriş kurallarındaki esnemenin yerli bankalara etkisi, panel veri analiziyle araştırılmıştır. Bankacılık sektörünün aktif toplamının yaklaşık % 70’ini içeren 16 yerli ticaret bankası örnek olarak alınmıştır.

Bu çalışmada, yabancı sermayeli banka girişinin ölçümü için yabancı sermayeli banka girişini temsilen, yabancı sermayeli bankaların toplam ticari banka sayısına

oranı ve yerli bankaların hisse senedi piyasasında yabancı sahiplik yüzdesi olmak üzere iki alternatif seçilmiştir. Ölçümde faiz oranı spreadi, muhasebe kârı, faiz dışı gelir, operasyonel maliyetler ve banka riskini temsilen kayıp kredi karşılıkları kullanılmıştır. Aile şirketi gruplarından oluşan yerli bankalarda, yabancı sermayeli banka girişinin etkisinin, faiz oranı spreadleri ve banka kârlılıklarında azalmaya neden olduğuna ilişkin kanıtlar bulunmuştur. Yabancı sermayeli banka girişi genellikle operasyonel etkinliğini geliştirir, fakat kredi portföyünü kötüleştirir. Sonuç olarak, yabancı sermayeli banka rekabeti, risk artışından dolayı operasyona odaklanmaya, yerli bankaları daha etkin olmaya zorlar (Unite ve Sullivan, 2001: 20).

Bashir tarafından Orta Doğu ülkelerindeki bankacılık sistemlerinin performansı üzerine yapılan çalışmada, 1993-1998 döneminde sekiz Orta Doğu ülkesindeki, İslami Bankaların performansları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Banka içi ve dışı faktörler kullanılarak yapılan analizde, banka kârlılığı ve etkinliği ele alınmıştır. Makro ekonomik çevre, banka piyasasının durumu ve vergi oranları kontrol altında tutularak; daha yüksek kaldıraç kullanımına dayanan bir fonlama ile daha fazla kredi verilmesinin, bankaların kârlılıklarını yükselttiği belirlenmiş, Orta Doğu banka piyasalarında faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların, ulusal bankalardan daha kârlı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bashir, vergilerle banka kârlılığı arasında negatif bir ilişki olduğunu, makro ekonomik ayarlamalarla ve sermaye piyasalarında gözlenen ilerlemelerle kârlılık arasında pozitif ilişki olduğunu ispatlamıştır (Bashir, 2001).

Dages, Goldberg ve Daniel tarafından yapılan çalışmada, Meksika ve Arjantin'deki yabancı sermayeli bankalarla yerli bankalar 1994-1999 yıllarını kapsayan zaman aralığında karşılaştırılmıştır. Yerli özel sermayeli bankalarla yabancı sermayeli bankaların benzer davranış eğilimleri gösterdikleri, ancak kamu bankalarından farklılaştıkları tespit edilmiştir. Yabancı sermayeli bankaların ekonominin genişleme dönemlerinde tüketici kredilerini yerli bankalara göre daha hızlı azalttıkları (ekonominin devresel hareketleri ile ters yönlü olduğu), ipotekli konut kredisi ve diğer kredileri ekonominin genişleme dönemlerinde kıstadıkları (devresel

hareketlerle aynı yönde olduğu) aksine artırdıkları tespit edilmiştir. Bunun sebebinin ise bu ülkelerde meydana gelen krizin etkilerinin ana ülkenin ekonomisine sıçramasını engellemek olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın sonucuna göre, toplam krediler açısından Meksika ve Arjantin’de yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre kredi piyasasında daha güçlü oldukları ve kredi büyümesinin daha az dalgalı olduğu tespit edilmiştir. Yerli sermayeli bankalarla yabancı sermayeli bankaların benzer performans göstermesi sebebiyle bankanın mali bünyesinin sağlamlığının öncelikle önemli olduğu ve mülkiyet yapısının tek başına belirleyici olmadığı sonucuna varılmıştır (Dages v.d., 2000).

Clarke, Cull ve Martinez tarafından yapılan çalışmada, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ’lerin) yabancı sermayeli banka girişiyle beraber ulusal piyasadan kredi almakta, düşünüldenden farklı olarak, güçlük çekmedikleri sonucuna varılmaktadır. Yabancı sermayeli banka girişinin yüksek olduğu ülkelerde KOBİ’lerin aldığı kredilerin oransal olarak düşse bile mutlak değer olarak arttığı tespit edilmiştir. Ancak, bu çalışmanın 36 ülkeyi kapsamasına rağmen sadece 3.600 girişimden alınan verilere dayalı olarak ve tek bir yıl (1999) için yapılmış olması, sonuçların genel geçerliliği hakkında şüphe uyandırmaktadır (Clarke v.d., 2002).

Haas ve Lelyveld tarafından, 1993-2000 yılları arasında 250’den fazla bankayı kapsayan çalışmada, ev sahibi ülkedeki bankacılık krizine ve iş döngüsündeki koşullara, Merkez ve Doğu Avrupadaki (CEE) yerli ve yabancı sermayeli bankaların, farklı tepki verip vermediğini saptamak amaçlanmıştır. Yerli ve yabancı bankaları net faiz marjı, genel giderler, vergi ödemeleri ve kârlılık açısından karşılaştırmıştır. Çalışmada kullanılan veri seti, ülkedeki çok sayıdaki bankanın yıllık bilançolarındaki kâr ve zarar bilgilerini içermiş, panel data analizi yapılmıştır. Normal koşullarda yabancı sermayeli bankaların, toplam kredi arzını arttırdıkları, ekonomik durum kötüleştiğinde ise özellikle finansal krizlerde, kredi kaynaklarını dışarı çevirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Haas ve Lelyveld, 2003: 20-21).

Bulgular, analiz döneminde yerli bankaların kredi tabanını kısıtlarken, sıfırdan giriş yapan yabancı sermayeli bankaların bunu yapmadığına dair kanıtlar sunmuştur. Ayrıca, bankanın anavatanı olan ülkenin ekonomik büyümesi ile sıfırdan giriş yapan yabancı sermayeli bankaların, ev sahibi ülkedeki kredileri arasında önemli bir negatif ilişki olduğunu ve sıfırdan giriş yapan yabancı bankaların, kredi büyümesinin ana bankanın sağlığı ile ilişkili olduğunu da gözlemlemişlerdir.

Crystal, Dages ve Goldberg tarafından yapılan çalışmada, Latin Amerika bankacılık sisteminin değişime uğradığı 1990'lı yıllar aynı zamanda krizlerin tecrübe edildiği bir dönemdir. Bu dönem, Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Peru, ve Venezüella bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişi CAMEL yöntemi kullanılarak ele alınmıştır. Latin Amerika bankacılık sektörünü içeren çalışmada, yabancı sermayeli ve yerli bankalar 1995-2000 yılları arasındaki performansları açısından karşılaştırılmış ve yabancı ile özel sermayeli bankaların kamu sermayeli bankalara göre daha iyi durumda oldukları ve benzer finansal performans sergiledikleri ortaya çıkarılmıştır. Buna karşın, yabancı sermayeli bankaların varlık kalitesi açısından daha iyi durumda oldukları ve mevduata daha az bağımlı oldukları tespit edilmiştir (Crystal v.d., 2002).

Ayrıca, yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre takibe düşen krediler açısından daha iyi durumda olmaları nedeniyle, bu durum, yabancı sermayeli bankaların kredi açma süreçlerini daha sıkı yaptıkları ve kredileri daha iyi takip ettikleri şeklinde yorumlanmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha yüksek sermaye yeterliliği rasyosuna sahip olmaları nedeniyle daha sağlam ve istikrarlı bir bankacılık sektörü oluşumuna katkı yaptıkları ileri sürülmektedir.

Chantapong tarafından yapılan 1995-2000 yıllarını kapsayan çalışmada, Thailand'daki yerli ve yabancı sermayeli banka performansı, regresyon analizi ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada, Doğu Asya finansal krizi sonrası yerli ve yabancı

sermayeli banka performansı kârlılık şartları ve diğer karakteristik özellikler açısından incelenmiştir.

Çalışmada 1995-2000 arası 6 yılı kapsayan Tayland'daki yerli ve yabancı sermayeli bankaların, gelir tablosu ve bilanço üzerinden mikro banka seviyesinde panel veri yöntemi kullanılmıştır. Toplam 31 ticari bankadan 23 tanesinin verileri alınmıştır. Aktif rol almayan yabancı sermayeli banka şubeleri ve Japon bankaları bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Bankalar 3 gruba ayrılmıştır; 9 yerli banka (yerli özel ve devletin sahip olduğu), 4 ortaklık olan bankalar (1999'dan itibaren % 50'den fazla yabancı mülkiyetli bankalar) ve 10 yabancı banka şubesi (%100 yabancı mülkiyetli). 1995-2000 yılları arasında bu 23 bankanın toplam aktif büyüklüğü tüm bankacılık sisteminin aktiflerinin yaklaşık % 90'ıdır (Chantapong, 2005: 8-9).

Bankaların performansının değerlendirilmesi için finansal yönetim teorileri, birçok parametre önermektedir. Banka performansının en iyi göstergesi bankaların hisse senedi değeri olduğu düşünülmektedir. Çünkü piyasa bankanın performansını hisse senedi fiyatı ile değerler. Kârlılık ve aktifin ne kadarının kredi olarak verildiği, 2 ana katagoride 7 ölçü karşılaştırma için hesaplanmıştır. Tayland'daki makro, finansal ve banka datalarına yer verilmiş, makro data olarak GSMH, enflasyon, ödemeler dengesi, uluslararası rezervler, dış borç, finansal data olarak M2, yerel krediler (kamu sektörü ve özel sektör kredileri), sermaye yeterlilik rasyosu, likidite rasyosu ve banka dataları olarak net kâr, dağıtılmayan kârlar, toplam krediler, bankaların iç yükümlülükleri alınmıştır. Rasyo analizi banka büyüklüklerinden oluşabilecek farklılıkları telafi etmektedir.

Sonuçlar yabancı sermayeli banka kârlılığının, yerli bankalardan yüksek olduğunu saptamıştır. Yabancı sermayeli bankaların aktif kârlılığı % 2.3 ile ortalama kârlılıktan yüksek gerçekleşmiştir. Kriz boyunca tüm bankalar kredileri azaltmış ve kriz sonrası yavaş yavaş kârlılıklarını arttırmışlardır. Finansal yeniden yapılandırma programının bazı pozitif sonuçları görülmüştür. Çalışma, kriz sonrası dönemde yerli ve yabancı bankaların kârlılıkları, birbirine yaklaşırsa da yabancı banka kârlılıklarının yerli banka

kârlılığı ortalamasından daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yerel bankalar piyasada toplam varlıkların % 86.9'una sahiptir. Yabancı sermayeli bankalar kriz öncesi periyoddaki (1995-1996) pazar payını % 5.5'den kriz sonrası periyodda % 13.1'e yükseltmişlerdir.

Batık krediler için ayrılan karşılıklar banka kârlılığını negatif etkilerken, faiz dışı gelir ile kârlılık arasında pozitif ilişki olması sürpriz değildir. Harcama tarafından bakılırsa, yerel ve yabancı sermayeli bankaların her ikisinde de genel giderler azalmıştır. Kayıp kredi karşılığı harcamaları hem yerel hem yabancı sermayeli bankalarda azalmıştır. Krizde hem yerel hem yabancı sermayeli bankalar krediyi durdurmuşlardır. Sonuç olarak, bankaların zor zamanlarda kredi vermeye isteksiz olduğu görülmüştür. Dönemsel düşüşlerin kayıp ayırmalarına neden olması sermaye yetersizliği ve kârlılıkta düşmeye yol açmıştır. Ekonomik entegrasyon ve finansal serbestleşme bankacılık sistemini küreselleştirmiştir. Yabancı sermayeli banka girişinin pozitif etkileri, bankacılık sistemini daha az kırılgan yapmış, iyi bankacılık uygulamalarını getirmelerine neden olmuştur.

Guillen ve Tschoegl tarafından yapılan çalışmada, İspanyol bankalarının (Banco Santander, Banco Central Hispano ve Banco Bilbao Vizcaya) Latin Amerika bankacılık sektörüne girişindeki en önemli etkenin ana ülke piyasasında oluşan doygunluk olduğu belirtilmiştir. İspanya'nın Avrupa Birliği ile bütünleşerek daha esnek düzenlemelere yer vermesi oligopolistik davranışa alışık olan İspanyol bankalarının yeni pazarlar aramasına neden olmuştur.

Çalışmaya göre, Portekiz hariç Avrupa pazarlarında sınırlı da olsa faaliyetleri bulunan İspanyol bankaları, dil konusundaki avantajlarını da kullanarak kültürel yakınlıkları olan Latin ülkelerine yönelmeyi tercih etmişlerdir. İspanyol bankaları doğrudan yatırımlar yerine yerli bankaları satın almak yolunu benimsedikleri tespit edilmiştir. Çalışmada, İspanyol bankalarının Latin Amerika'daki faaliyetleri, daha fazla varlığa sahip olma (asset seeking), varlıktan yararlanma (asset exploiting) ve oligopolistik tepki şeklinde üç başlık altında özetlenmiştir. Yerli bankalara göre daha

iyi yönetim kalitesi, ileri teknoloji seviyesi, rekabetle alışık olunması ve yeni finansal ürünlerin piyasaya tanıtılması sayesinde İspanyol bankaları rakiplerine göre varlıklarından daha fazla getiri sağlamayı başarmışlardır (Guillen ve Tschoegl, 2000).

Havrylchuk tarafından yapılan çalışmada, 1998-2000 arasındaki Polonya Bankacılık sektörünün etkinliği araştırılmıştır. Tüm bankacılık aktifinin % 95'i çalışma kapsamına alınmıştır. 1998 yılında yabancı sermayeli banka payı % 16.6'dan 2000 yılında % 69.5'a ulaşmıştır. Maliyet, ödenek, teknik, kuramsal teknik ve etkinlik ölçeği arasındaki farkı görmeyi sağlamak için veri zarflama analizi tercih edilmiştir. Ek olarak yerli ve yabancı banka parametrik ve non parametrik testlerle temsil edilmiştir. İki çıktı (kredi ve tahvil) ve 3 girdi (sermaye, çalışan ve mevduat) ele alınmıştır (Havrylchuk, 2004: 10).

Sonuç olarak, yabancı sermayeli bankalar yerli bankalardan daha etkin bulunmuştur. Yerli ve yabancı banka etkinliğinin sırayla % 44.62 ve % 69.70 olduğu görülmüştür. Kredi portföy kalitesi, çalışanın kalite düzeyi ve yabancı sermayeli bankalarda en büyük etkinin yerli bankalardan daha verimli çalışması olduğu saptanmıştır. Bankanın etkin çalışmasını etkileyen en önemli ve pozitif faktör, çalışanın emeğinin karşılığını almasıdır. Portföy kalitesinin artması ile etkinlik arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu çalışma, bankacılık sektörünün yabancı sermayeye açılmasıyla rekabeti canlandırarak etkinliği arttırdığını kanıtlamıştır.

Sturm ve Williams tarafından yapılan 1988-2001 yıllarını kapsayan çalışmada, Avustralya'daki yabancı sermayeli banka etkinliğindeki farklılığı belirleyen faktörler incelenmiştir. Genel müdürlük, şube ve bankanın başka dalları ile ilgili özellikler, karşılaştırmalı yeni ticaret teorilerinin etkileri tartışılmıştır. Avustralya'daki yabancı sermayeli banka etkinliğinin hesaplanması için parametrik uzaklık fonksiyonları kullanılmış ve örnek belirtimdeki dinçlik, hem genel hem özel örnekler kullanılarak sınanmış ve ölçümler analiz edilmiştir (Sturm ve Williams, 2008).

Avusturya'daki yabancı sermayeli banka etkinliğini tanımlamak için 2 evreli metod uygulanmıştır. Birinci evrede, yerli ve yabancı sermayeli bankaların her ikisini de içeren örneklerin girdi ve çıktılarındaki farklılıkları belirleyerek, yabancı sermayeli banka etkisi belirlenmiş; ikinci evrede ise yabancı sermayeli banka etkinliğini ölçmek için regresyon kullanılmıştır. Amerikan bankaları genellikle İngiliz bankalarından daha az etkinken küresel avantajın sınırlı olduğu hipotezi desteklenmiştir.

Uiboupin tarafından yapılan 1995-2001 yılını kapsayan çalışmada, yabancı banka girişlerinin seçilmiş CEE (Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovakya, Slovenya) ülkelerinin, banka performansı üzerine kısa dönem etkilerini saptamak amaçlanmıştır. Banka seviyesindeki mikro datalar, makro ekonomik ve bankacılık sektörünün gelişme göstergeleri ile birleştirilerek, yabancı sermayeli bankaların girişinin kârlılık, maliyet ve gelir, faiz marjı ve kayıp kredi karşılığı açısından yerli banka performansına etkileri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Uiboupin Arellano-Bond dinamik panel saptama tekniğini kullanarak 1995-2001 döneminde 319 bankadan oluşan bir paneli incelemiştir (Uiboupin, 2005: 8).

Yabancı sermayeli bankaların varlıklarının, toplam bankacılık piyasa değerine oranının banka performansı üzerine farklı etkilerine bakılmıştır. Ortalama kredi faizi, genel giderler ve faiz dışı gelirlerle negatif ilişkiye, kârlarla pozitif ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Yabancı banka girişi yerel banka kârlılığını düşürür. Fakat daha gelişmiş piyasalarda bu düşüş daha azdır. Bunun nedeni yabancı sermayeli bankanın daha yüksek rekabet avantajına sahip olmamasıdır.

Yabancı sermayeli banka girişi, yerli banka faiz dışı gelirini düşürür; fakat daha gelişmiş ülkelerde katsayı pozitifdir. Sebebi, örneklemeye alınan ülkelerin yabancı sermayeli banka girişinde homojen yapıya sahip olması olabilir. Yabancı sermayeli banka girişi ile pazar payı birlikte incelenirse bu değişken, faiz dışı gelir ve kayıp kredi karşılıkları ile negatif ilişkiye sahiptir. Büyük bankalarda kayıp kredi karşılığı daha azdır; çünkü kredibilitesi yüksek müşteriye kredi verir ve risk yönetimi daha

iyidir. Özetlenirse, yabancı sermayeli banka girişi ile gelir değişkenler (Faiz Geliri/Faiz Kazandıran Varlık, VÖK/Toplam Aktif, Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif) ve kayıp kredi karşılıkları ile negatif etki, genel giderlerle pozitif ilişki vardır. Özel kredi GDP oranı yüksek olan ülkelerde, bu oranın yüksek olması daha az önemlidir.

Sonuçlar genel olarak yabancı sermayeli banka girişinin, piyasada rekabeti arttırdığına işaret etmektedir. Ayrıca yabancı sermayeli banka girişi, kısa vadede yerli bankaların sabit maliyetlerini artırma eğilimi göstermektedir. Buna karşın, daha gelişmiş piyasalarda, bankaların sabit maliyetlerinin yükselme olasılığı daha düşük olmaktadır. Bir başka önemli sonuç da pazar payı yüksek bankaların, pazara yabancı sermayeli banka girişine reaksiyonlarının daha düşük olmasıdır. Sonuçlar göstermektedir ki, yabancı sermayeli bankaların girişi daha düşük vergi öncesi kâr, faiz dışı gelir ortalama kredi faiz oranları ve kredi karşılıkları olmasına sebep olmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların girişinin bankaların genel yönetim giderlerini kısa vadede yükselttiğine dair sınırlı kanıt bulunmuştur.

Bankacılık sektörünün rolünün gelişimi de analiz edilmiştir. Çalışma sonuçları, daha gelişmiş bankacılık piyasasına sahip bir ülkeye, yabancı sermayeli banka girişinin daha az gelişmiş bir bankacılık sistemine sahip olan ülkelere göre daha az gelir kaybı ve daha az kredi karşılıkları yarattığını göstermiştir. Yüksek pazar payına sahip bankalar, faiz dışı gelirler ve kredi karşılıkları anlamında, yabancı sermayeli banka girişine daha az tepki vermiştir. Yabancı sermayeli banka ile yerli bankanın net faiz marjı ile ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar daha önceki çalışmalarla bazı istisnalarla tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmanın genel sonucu, yabancı sermayeli banka girişinin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde rekabeti arttırdığı yönündedir.

Afanasieff, Lhacer ve Nakane tarafından yapılan çalışmada, panel data yöntemi kullanılarak, Brezilya’da bankaların net faiz marjlarının bileşenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Mikro ve makro ekonomik unsurların etkilerinin açıklanması için, iki aşamalı bir analiz yapılmıştır. Makro ekonomik değişkenlerin, Brezilya bankalarının

kârlılıklarını ve performanslarını daha iyi açıkladığı ortaya çıkmıştır (Afanasieff v.d., 2002).

Abreau ve Mendes tarafından yapılan çalışmada, on yıllık dönemde Avrupa ülkelerindeki bankaların faiz marjı ve kârlılık bileşenleri analiz edilmiştir. Bu araştırmada, sermaye tabanları güçlü bankaların beklenen iflas maliyetlerinin daha düşük olduğu ve bu avantajlarını kârlılığa çevirebildikleri saptanmıştır. Yaptıkları regresyonlarda, negatif katsayı değerleri alan işsizlik oranının banka kârlılığını iyi açıklayan bir makro ekonomik değişken olduğu açığa çıkmıştır. Ayrıca, enflasyon oranları ile banka kârlılığı arasında pozitif ilişki bulunduğu da belirtilmiştir (Abreau ve Mendes, 2002).

Clarke, Martinez ve Sanchez tarafından yapılan çalışmada, yabancı sermayeli banka girişinin müşteriye izlemenin ötesinde doğrudan kredi piyasalarından pay almakla ilgili olduğu ileri sürülmektedir. Yabancı sermayeli bankaların ekonominin tüm sektörlerine yönelik faaliyetleri olmasa bile yerli bankalar üzerinde rekabet baskısı yarattıkları kabul edilmektedir. Latin Amerika'da Arjantin örneği dışında ve Asya'da, literatürde iddia edilenlerin aksine, yabancıların kriz dönemlerinde kredi arzını azaltmadıkları da çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır (Clarke v.d., 2002).

Claessens ve Lee tarafından yapılan çalışmada, düşük gelir grubunda yer alan ülkelerdeki artan yabancılaşma eğilimi araştırılmıştır. Çalışmaya göre, tıpkı büyüme potansiyeli olan ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler gibi, düşük gelir grubundaki ülkeler de ulusal bankacılık sistemlerini daha rekabetçi bir yapıya kavuşturmak amacıyla yabancı sermayeye bankacılık sektörlerini açmaktadırlar. Yabancı sermayenin, yerel piyasada geçerli olan net faiz marjı, kâr elde etme güdüsü ve piyasaların liberalizasyonu gibi bilinen unsurların yanı sıra tarihsel bağlarla da ilgili olduğu ve yabancı sermayeli bankaların düşük gelir grubundaki ülkelerdeki risk yönetim uygulamalarını geliştirdiği ve bankacılık sistemini güçlü kıldığı sonucuna yer verilmektedir (Claessens ve Lee, 2002).

Goldberg tarafından yapılan çalışmada, yabancı sermayeli banka girişinin sağlayacağı rekabetin artısına ve etkinliğe dikkat çekilmiştir. Sektöre yabancı sermayeli banka girişlerinin, yerli bankaları özellikle yabancı sermayeli bankalar ile rekabet ettiği alanlarda daha etkin olmaya yönelttiğini ve yerli bankaların tekelci konumlarını zayıflattığını ileri sürmüşlerdir. Yabancı sermayeli bankaların gelişmekte olan ülkelerde yeni ve modern bankacılık teknikleri ve uygulamalarını tanıtarak, yerli bankacıları eğiterek ve müşteriler için detaylı piyasa analizleri kullanarak bankacılık sektörüne katkıda bulunduklarını belirtmişlerdir (Goldberg, 2003).

Okuda ve Rungsomboon tarafından Tayland bankacılık sektörü üzerine yapılan çalışmada, 1990-2002 yılları arasındaki dönemde yabancı banka girişinin 17 Tayland bankası üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Bulgular, artan yabancı sermayeli banka varlığı nedeniyle yerli bankalarda sabit maliyetlerin arttığına, kârların azaldığına ve faiz marjlarının yükseldiğine işaret etmiştir (Okuda ve Rungsomboon, 2004).

Havrylchuk ve Jurzyk tarafından yapılan çalışmada, 1995-2003 dönemi için Orta ve Doğu Avrupa'dan 265 bankaya ilişkin veriler kullanılmıştır. Yerli ve yabancı sermayeli bankaların, kârlılık farklarını incelemeyi amaçlayan bu araştırma, yabancı sermayeli bankaların özellikle de sıfırdan giriş yapan bankaların, yerli bankalardan daha yüksek kârlar sağladıklarına dair kanıtlar sunmuştur. Ayrıca, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki yabancı sermayeli bankaların kârları, bu bankaların sahibi ana ülkedeki bankadan daha iyidir. Bu gerçek, yabancı sermayeli bankaların giriş nedenini de açıklayabilir (Havrylchuk ve Jurzyk, 2006: 8-9).

Bu çalışmanın, ilgi çekici bir diğer sonucu da ev sahibi ülkenin makroekonomik şartlarının, yabancı sermayeli banka kârları üzerinde daha az etkili olmasıdır. Buna karşın sıfırdan giriş yapan bankalar, ana bankalarının durumuna karşı hassastır. Konsantrasyonu daha yüksek bankacılık piyasalarında, sadece yerli bankalar daha fazla kâr ederken, çok büyük kuruluşları satın almış olmaları nedeniyle, satın alınan bankalar negatif ölçek ekonomilerinden dolayı zarara uğramaktadır.

Cardenas ve diğerkleri tarafından Meksika’da yapılan ampirik çalışmalar sonucunda yabancı sermayeli bankaların, sadece büyük ölçekli işletmelere hizmet verme eğiliminde oldukları görüşünü destekler nitelikte bulguya ulaşılmamıştır. Ancak, küçük işletmelerin yabancı sermayeli bankalardan kredi almakta problem yaşadıkları görölmüştür. Ülkedeki yabancı sermayeli bankaların kredi verdikleri müşteriler incelendiğinde, bu müşteri gruplarının sadece büyük ölçekli işletmelerden oluşmasa da çoğunlukla orta büyüklükte işletmelerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır (Cardenas v.d., 2003: 8).

Kosmidou, Pasiouras, Doumpo ve Zopounidis tarafından yapılan çalışmada, İngiltere’de faaliyet gösteren ulusal bankalar ile yabancı bankalar aktif kalitesi, sermaye yeterliliği, likidite, etkinlik, kârlılık gibi kriterlere göre karşılaştırılmıştır. Lojistik regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada, ulusal bankaların yabancı bankalara göre daha yüksek performans gösterdiği ortaya çıkmıştır (Kosmidou v.d., 2006).

Daniel ve Haiss tarafından yapılan çalışmada, makro ve mikro iki amaç belirlenmiştir. Makro amaç, 1997-2006 yılları arasında Doğu Avrupa ölkeleri (ek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Bulgaristan) ile ilgili panel veri yöntemi kullanarak, bankacılık sistemi üzerine yabancı sermayeli banka etkisini tartışmaktır. Mikro taraftan ise yabancı sermayeli banka girişinin, yerli bankaların pazar yapısını ve performansını etkilemesi yüzünden yabancı sermayeli banka girişi arasındaki ilişki öne çıkmıştır (Daniel ve Haiss, 2009).

Çalışmanın, hipotezini panel veri kullanımı temsil etmemiştir. Çünkü Uluslararası Romanya Bankası, OTP bank ve Voksbank’ın 1999 yılından itibaren veri eksikliği analizde hesaba katılmamıştır. Merkez ve Doğu Avrupa’da yabancı sermayeli ve yerli bankalar ölkenin banka krizlerinden farklı etkilenmiştir. İyi günlerde gelen yabancı sermayeli bankalar, kriz günlerinde kredi tabanlarına dikkat ederler, yerli bankalar ise kredi tabanlarına pek dokunmazlar. Yabancı sermayeli bankaların davranışı, ana

banka sağlığı ile de yakından ilgilidir. Pazarın liberalizasyonu ile pozitif büyüme olduğu, ekonomiler arası ilişki olması ve yabancı sermayeli banka girişinin kârı azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mian tarafından yapılan yoksul ülkelerdeki yabancı sermayeli banka girişlerinin, özellikle bilgi edinilmesi daha zor olan küçük işletmelere kullandırılan kredileri, ne yönde etkilediğini saptamak üzere yapılan ve 101 adet gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmada, kültürel ve coğrafi farklılıklarla alakalı olarak ortaya çıkan bilgi ve temsil maliyetleri nedeniyle, yabancı sermayeli bankaların bilgi edinmekte zorluk çektikleri, firmalara kredi kullandırma konusunda çekingen davrandıkları ortaya çıkmıştır (Mian, 2006: 1503).

Detragiache, Tressel ve Gupta tarafından yapılan çalışmada, Türkiye dahil düşük ve orta gelirli ülkelerin verilerinin kullanılmış, yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerin mali sistemleri üzerindeki etkisi “kaymağını yemek” (creamskimming effect) olarak adlandırılan bir model çerçevesinde incelenmiştir. Bu modele göre, yabancı sermayeli bankalar merkezlerinden verilen kredi yönetim talimatları nedeniyle uluslararası standartlarda karşılık gösterebilen ve muhasebe standartlarına sahip firmalara kredi açmaktadırlar. Bu müşteriler, çok uluslu firmalar, büyük yerli firmalar ve devlettir. Sistemde yabancı banka sayısı arttıkça iki ayrı kredi portföyü oluşmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların portföyünde daha az riskli ve daha düşük maliyetle yönetilebilen kaymak tabaka müşteriler yer alırken, yerli bankaların portföyünde ise yönetimi daha zor ve pahalı olan küçük ve orta ölçekli firmalar yer almaktadır.

Sonuç olarak, yabancı sermayeli banka kaymak tabakadaki müşteri ile çalışmaya başlayınca, yerel bankaların yönetim maliyetleri, dolayısıyla da küçük ve orta ölçekli şirketlerin kredi maliyetleri yükselmektedir. Bu durumda, bazı orta ve küçük ölçekli firmalar kredi kullanamaz hale gelmekte ve ekonomide yabancı sermayeli banka varlığı arttıkça kredi hacmi daha sığ olmakta ve kredi büyümesi yavaşlamaktadır (Detragiache v.d., 2008).

Bankacılık sektörüne, yabancı sermayeli banka girişinin etkileri ile ilgili yapılan çalışmalardan bir kısmı, yabancı sermayeli bankaların sektördeki rekabeti arttırmak sureti ile yerli bankaları olumlu yönde etkilediğini savunurken, bir kısmı da artan rekabetin yerli bankaları ve sektörü olumsuz yönde etkilediğini iddia etmektedir. Bankacılık sektöründe rekabetin artması, finansal hizmetlerin etkinleşmesi, yeniliklerin artması ve istikrara katkı sağlaması açılarından arzu edilmektedir.

3.2. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar ve Elde Edilen Bulgular

Pehlivan ve Kirkpatrick tarafından yapılan çalışmada, 1980 yılında yaşanmaya başlanan finansal liberalizasyon ile birlikte bankacılık sektörüne yönelik korumacı politikaların kalkmasıyla, sektörün uluslararasılaşma süreci incelenmiştir. Çalışma kapsamında, en büyük otuz bankaya anket uygulayan araştırmacılar, yabancı sermayeli bankaların sektöre girişi ile birlikte, yerli bankaların planlama ve bütçeleme, kredi değerlendirme, pazarlama ve işe alım alanlarında yeni yöntemler ve teknolojiler kullanmaya başladığını belirlemişlerdir. Yerli bankaların maliyet ve kâr marjlarını hesaplayarak 1980 öncesi ve 1980 sonrası oranları karşılaştırılmıştır. Finansal liberalizasyon sonrasında yerli bankaların, maliyet açısından etkinliklerinin artmadığı; ama kârlılıklarının arttığı saptanmış; yerli bankaların, yabancı sermayeli bankaların getirdiği yeni teknoloji ve yöntemleri alarak kârlılık açısından verimlilik artışı yaşadıkları belirlenmiştir (Pehlivan ve Kirkpatrick, 1992: 194-195).

Kaynarcalı tarafından yapılan çalışmada, yabancı bankalar grubuyla ulusal ticaret bankaları grubu personel sayısına göre karşılaştırılmış, genelde yabancı bankaların daha verimli çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Personel başına mevduat toplamı, kredi toplamı ve aktif toplamı incelendiğinde, yabancı bankalarda bu oranın daha yüksek olduğu görülmüştür. Bilanço kârına göre personel verimliliği incelendiğinde ise ulusal bankalar ile yabancı bankalar arasında önemli bir farklılık dikkat çekmektedir. Ulusal bankalarda bilanço kârının personel sayısına oranı % 42.3 iken bu oran yabancı sermayeli bankalarda % 169.8’e ulaşmaktadır. Yabancı bankalarda bu oranın

4 kat fazla oluşu, bu grupta personel veriminin daha yüksek oluşunun göstergesi olarak değerlendirilebilir (Kaynarcalı, 1992: 115-116).

Yabancı bankaların mevduata ağırlık vermemelerinden dolayı personel giderlerinin toplam mevduat içindeki payı yabancı bankalarda daha yüksektir. Bilançolarından elde edilen oranlara göre bankaların aktif kalitesi incelendiğinde, yabancı bankalar grubunda aktif kalitesinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yabancı sermayeli bankalarda, tahsili gecikmiş alacakların ulusal ticaret bankalarından az olması, kredi değerlendirmelerinde daha titiz çalıştıklarını göstermektedir. Likit değerlerin, aktif toplamına oranı da yabancı sermayeli bankalarda daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni yabancı sermayeli banka bilançolarında, sabit kıymetlere daha az yer vermelerinden kaynaklanmaktadır. Yabancı sermayeli bankalar kredi ve topladıkları mevduatlardan ulusal bankalara oranla daha yüksek oranda kâr elde etmişlerdir. Yabancı sermayeli bankaların özkaynak kârlılıkları da daha yüksek bulunmuştur.

Denizer, Dinç ve Tarımcılar tarafından yapılan çalışmada 1970 ile 1994 yılları arasında uygulanan liberalizasyon politikalarının, bankacılık sektöründe verimlilik üzerine etkisini, mülkiyet yapısına göre araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, yabancı sermayeli bankalar ile yerli (özel) bankaların ölçek etkinlikleri paralel bulunmuştur (Denizer v.d., 2000).

Işık, Uysal ve Uğur tarafından yapılan çalışmada, 1981-1996 yılları arasında Türk Bankacılık sektörüne yeni giren bankalarla, kurulu olan bankaların etkinliklerini incelemişlerdir. Araştırmada ister yerli ister yabancı olsun, sektöre yeni giriş yapan bankaların kurulu bankalara kıyasla faaliyetlerinin ilk 10 yılında daha etkin çalıştıkları, faaliyet süreleri 10 yılı aşınca üretim artışından dolayı, Türk bankacılık sektöründe ölçek ekonomisinden faydalanmanın sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yeni girişler içinde yabancı sermayeli ve yerli bankaların karşılaştırması yapıldığında, yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha etkin oldukları ifade edilmiştir. Ancak, kurulu bankalar açısından bakıldığında, yabancı sermayeli ve yerli bankaların performansları benzerlik göstermiştir (Işık v.d., 2003).

Denizer tarafından 1980-1997 yılları arasındaki yabancı sermayeli banka girişlerinin bankaların; net faiz marjı, genel faaliyet giderleri ve vergi öncesi kârlarının, aktiflerine oranı üzerine etkilerini saptamaya yönelik bir çalışma yapılmış, sonuç olarak yabancı sermayeli banka girişi ile birlikte yerli bankaların genel faaliyet giderlerinin, aktif getirisinin ve net faiz marjlarının düştüğü sonucuna varılmıştır. Bulgular, o dönemde sektöre giriş yapan yabancı sermayeli bankaların faaliyet alanlarının kısıtlı olması ve ölçek olarak küçük olmasına rağmen, güçlü bir rekabetçi etki yarattıkları şeklinde yorumlanmıştır. Yabancı sermayeli bankaların finansal ve operasyonel planlama, kredi analizi ve pazarlama, insan kaynakları açısından Türk bankacılık sektörüne katkı yaptıkları belirtilmektedir (Denizer, 1999: 19).

Işık ve Hassan tarafından yapılan çalışmada, Türk bankalarının büyüklüğünün, kurumsal verimliliğinin, yönetiminin ve sahiplik yapısının maliyet ve alternatif kâr etkinliği üzerindeki etkileri, stokastik sınır yaklaşımı yardımıyla incelenmiştir. Stokastik sınır yaklaşımı, maliyet, kâr ve üretim gibi açıklanan değişkenlerle; girdi, çıktı ve çevresel faktörler gibi açıklayıcı değişkenler arasında işlevsel bir ilişki kurar ve hata terimine de modelde yer verir. Çalışma sonucunda, Türk bankalarının ortalama kâr etkinliğinin % 84 olduğunu tespit etmişler ve maliyet ile kâr etkinliği arasındaki bağlantının çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Işık ve Hassan, 2002).

El-Gamal ve İnanoğlu tarafından yapılan çalışmada, Türk Bankacılık sistemindeki 53 bankanın 1990-2000 yılları arasındaki verileri kullanılarak, olasılığa dayalı stokastik sınır yaklaşımı uygulanarak, bankaların etkinliği incelenmiştir. Çalışmaya göre, kamu ile özel bankalar arasında etkinlik açısından fark olmadığını ve yabancı sermayeli bankaların, diğer banka gruplarına göre daha etkin oldukları tespit edilmiştir (El-Gamal ve İnanoğlu, 2002).

Yeldan tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de finansal liberalizasyon ile bankacılık sektörünün kredi ve mevduat hacmi ilişkisi araştırılmıştır. Finansal

liberalizasyonun başladığı 1970 yılından 1990 yılına kadar bankaların kredi hacminin reel olarak gelişmediği belirtilmiştir. 1989-1995 yılları arasında ise, kredi hacminin ulusal gelire göre gerilediği ve sektörün asıl görevi olan reel sektöre finansman sağlama yerine faiz-kur arbitrajına dayalı kazançlara yöneldiği belirtilmiştir. 1990-1999 döneminde kredilerdeki reel artış ortalaması yıllık % 6.4, toplam aktif büyüklüğü ise yıllık % 13.4 artmıştır. Çalışmada, o dönemdeki yıllık milli gelir artışı ortalama % 3.1 iken, bankaların aktif büyümelerinin büyüklüğüne ve kredi gelişmesinin zayıf kaldığına dikkat çekilmiştir (Yeldan, 2003).

Çakar tarafından yapılan çalışmada, yabancı sermayeli bankaların piyasaya giriş nedenleri ve bankaların net faiz marjı üzerinde etkili olup olmadığı, çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılarak saptanmaya çalışılmıştır. Modelde, öncelikle söz konusu marj ex-post olarak, bir başka ifade ile, faiz gelir gider farkının bilanço büyüklüğüne bölünmesiyle hesaplanan yöntemle, analiz edilmeye çalışılmıştır. Ancak kârlılık tablolarının kümülatif olmamasına karşılık, bilanço verilerinin kümülatif olması nedeniyle, sözkonusu rasyo dönem başında düşük, dönem sonunda ise yüksek çıkmıştır. Bu yapıda bir veri dönemselsel olarak analiz edilebilmekle birlikte, modelde kullanıldığında bağımsız değişkenler anlamlı çıkmamaktadır. Bu nedenle sözkonusu değişken ex-ante olarak hesaplanmıştır (Çakar, 2003: 82-87).

Mevduat faiz oranları kamuya açıklanırken, kredi faiz oranlarının açıklanmaması zorluk oluşturmuştur. Dolayısıyla sektörde gerçekleşen kredi faizinden hesaplama yapılamadığından marj kullanılamamıştır. Bunun yerine elde edilebilen bir bankanın kredi faiz oranı kullanılmıştır. Veriler 1996 yılının 2. çeyreğinden başlayıp 2001 yılının sonuna kadarki üçer aylık dönemleri kapsamakta, 23 gözlemden oluşmaktadır. Tahminde en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Modelin içsel bağıntı sorunu olup olmadığı Durbin Watson testi ile analiz edilmiş, otokorelasyon sorunu olmadığı saptanmıştır.

1996-2001 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışmada, yabancı sermayeli bankaların sektör içindeki varlıklarının, net faiz marjını beklenenin aksine pozitif

yönde etkilediği saptanmış olup o dönemde sektör içindeki payları oldukça düşük olan yabancı sermayeli bankaların önemli bir rekabet etkisi yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kosova tarafından yapılan çalışmada, seçilen bankaların grup bazında CAMELS performansları karşılaştırılırken, 15 banka aktif büyüklüklerinin sektör paylarına göre 3 gruba, CAMELS derecelerine göre de 5 gruba ayrılmıştır. CAMELS'ı oluşturan her bir bileşen için rasyolar hesaplanmış ve referans değer olarak kullanılacak veri setinin alt/üst toplam % 40'lık uç değerlerde yer alan değerleri çıkarılarak “traşlanmış ortalama değer” (trimmean) hesaplanmıştır. Bu yolla hesaplanan referans değerleri, rasyo değerleri uçlarda yer alan bankaların genel ortalama üzerinde yapacakları yanıltıcı katkıyı dışlamış olmaktadır. Traşlanmış ortalama yerine bankaların aktif büyüklüklerine göre ağırlıklandırılması da düşünülebilir. Ancak bu yöntem Türk bankacılık sektöründeki yoğunlaşmanın yüksek olması nedeniyle büyük bankalar yönünde pozitif sapma yaratacağı için tercih edilmemiştir (Kosova, 2005: 84).

Elde edilen ortalama değerler o rasyo için ilgili yılın referans değeri alınmıştır. Bankaların değerlendirilmesi referans değer 100 olduğu bir endeks aracılığıyla yapılmıştır. Tüm bankaların ilgili göstergeler için endeks değerleri hesaplandıktan sonra, gösterge ile ilgili bileşenin arasındaki ilişkinin yönüne bağlı olarak, bankaların performansı artı değer olarak bulunmuştur. Genel olarak yerinde denetim amacıyla kullanılan CAMELS derecelendirme sistemi, ABD’de uzaktan gözetimin önemli araçlarından biridir. Bu sistem, bankanın mali durumunu, ilgili yasa ve düzenlemelere ne derece uyduğunu, yönetim kalitesini ve iç kontrol sistemini yansıtmaktadır. Bu bileşik performans değerinde, C; sermaye yeterliliğini, A; aktif kalitesini, M; yönetim yeterliliğini, E; kazanç durumunu, L; likiditeyi, S; piyasa riskine duyarlılığı temsil etmektedir. Her bileşen faktörü 1’den (en iyi) 5’e (en kötü) kadar bir ölçek üzerinden derecelendirilmektedir. Analiz sonuçlarına göre CAMELS bileşenlerinin 2003 yılında 2002 yılına göre iyileştiği görülmüştür.

Ünsal ve Duman tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların finansal rasyoları analize tabi tutulmuştur. Her banka grubunun farklı başarı oranı gösterdiği saptanmıştır. Kamu, özel ve yabancı sermayeli toplam 32 bankanın performansları Faktör Analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, kamu bankalarının diğer bankalara göre finansal rasyolar açısından daha başarılı olduğu ifade edilmiştir. Ancak 2003’ün birinci yarısında özsermaye rasyoları açısından kamu bankaları geride kalırken, yılın ikinci yarısında özel bankalar düşük performans göstermişlerdir (Ünsal ve Duman, 2005).

Sevimeser tarafından yapılan çalışmada, veri zarflama analizi yoluyla Türk bankacılık sektörünün, 1980-2004 yılları arası etkinlik ölçümü yapılmış ve Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar ile yerli bankaların etkinlikleri karşılaştırılarak incelenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların etkinliğinin, çeşitli dönemlerde önemli dalgalanmalar geçirmekle birlikte, tüm inceleme döneminde sektör ortalamasının oldukça üzerinde seyrettiği saptanmıştır. Ayrıca, yabancı sermayeli bankalar ile yerli özel bankaların etkinlik seyrinin yıllar içerisinde paralel gelişim izlediği görülmüştür (Sevimeser, 2005: 98-99).

BDDK Araştırma Dairesi’nin yayınladığı Yayla ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada, rasyo analizi ve veri zarflama analizi yöntemleri ile Türkiye’deki bankaların, sahiplik yapısına göre etkinlik karşılaştırmaları yapılmıştır. Literatürde etkinliğin ölçülmesine yönelik çalışmalarda kullanılacak girdi ve çıktıların tanımı için üç temel yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar; Üretim yaklaşımı, aracılık yaklaşımı ve kâr yaklaşımıdır. Üretim yaklaşımında, mali kuruluşlar mevduat ve kredi hesapları üreten birimler olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımda girdi işgücü (çalışan sayısı/maliyeti), fiziksel sermaye (sabit varlıklar), çıktı ise hesap sayısı veya işlem adedidir. Kâr yaklaşımı, bankaların temel amacının kâr maksimizasyonu olmasından hareket etmektedir. Bu yaklaşımda girdi olarak faiz dışı giderler çıktı olarak ise net faiz geliri ve faiz dışı gelirler alınmaktadır. Üretim yaklaşımı genellikle şube etkinliğini değerlendirmede ve şubeler arası karşılaştırmalar kullanılırken aracılık

yaklaşımı tüm sistemi değerlendirmede kullanılmaktadır. Aracılık yaklaşımı, mali kuruluşların tasarruf sahipleriyle yatırımcılar arasındaki geleneksel aracılık işlevinden hareket etmektedir. Bu yaklaşımda girdileri bankanın yabancı kaynakları (mevduat, sendikasyon gibi), işgücü ödemeleri, fiziksel sermaye (sabit varlıklar), çıktıları ise krediler, diğer gelir getiren aktifler veya bunlara ait faiz gelirleri oluşturmaktadır.

Aracılık yaklaşımı ile üretim yaklaşımı arasındaki temel farklılık aracılık yaklaşımında gelir getiren aktifler çıktı olarak değerlendirilirken üretim yaklaşımında yükümlülük kalemleri (mevduat gibi) de çıktı olarak değerlendirilmektedir. 2002-2004 arasını kapsayan veri zarflama analizi bulgularına dayanarak, aracılık yaklaşımına göre yabancı sermayeli ve yerli bankaların etkinlikleri arasında önemli bir farklılık bulunmadığı, ancak üretim yaklaşımına göre kamu ve özel sermayeli bankaların yabancı sermayeli bankalardan daha etkin olduğu sonucuna varılmıştır (Yayla v.d., 2005).

Atan çalışmasında, veri zarflama analizi kullanarak, yabancı sermayeli bankaların kârlılık, likidite, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ölçütleri için ulusal sermayeli bankalara göre daha etkin olduğunu ortaya koymuştur. Yabancı sermayeli bankaların, ulusal sermayeli bankalara göre finansal ölçütler açısından daha yüksek performansa sahip olduğu ve Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayenin performansı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Atan, 2005).

Bayraktaroğlu ve Ege tarafından yapılan çalışmada, banka kârlılığını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Hangi faktörlerin etkili olduğunu bulmak için araştırmacı, 29 bankanın 1990-2005 yılları arasındaki verilerini kullanarak, panel veri analizini uygulamıştır. Çalışmaya göre, banka kârlılığı üzerinde makro ve mikro faktörlerin ikisi de büyük etki yapmaktadır ve operasyonel harcamalar değişkeni dışındaki bütün faktörler, yabancı ve ulusal banka kârlılığı üzerinde benzer etkiler yaratmaktadır. Kârlılık ölçütüne göre, performansı yüksek ilk on bankadan altısının yabancı

sermayeli, sermaye yeterliliği ve aktif kalitesi açısından ilk on bankadan yedisinin yabancı sermayeli bankalardan oluştuğu belirtilmiştir (Bayraktaroğlu ve Ege, 2007).

Azizov tarafından yapılan çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de yabancı sermayeli banka girişlerinin, olumlu ve olumsuz etkileri hakkında bilgi verilmiştir. Türk Bankacılık sektörüne, yabancı sermayeli bankaların etkisini tespit etmek amacıyla, kontrol gücü esasına göre yabancı, özel ve kamu banka grupları bazında söz konusu grupların sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve gelir-gider yapısı rasyoları 2001-2005 yıllarına ait göstergeler incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda, yabancı sermayeli bankaların sektördeki paylarının küçük olması nedeniyle, Türk bankacılık sektörünün verimliliği ve istikrarı üzerinde önemli ve doğrudan etki yaratmadığı kanaatine varılmıştır. Ancak, yabancı ve özel bankalar arasındaki rekabetten dolayı, özel bankaların sektördeki büyük payları nedeniyle, sektörün verimliliğine katkıda bulunduğu görülmüştür. Diğer yandan özel bankaların da bu rekabetten dolayı daha riskli pozisyonlara girerek istikrar üzerinde olumsuz etki yapabilecekleri gözlemlenmiştir (Azizov, 2008).

Altun tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektörüne yabancı sermayeli bankaların girişi, yakın geçmişteki gelişmeleri incelenmiş, giriş nedenlerini etkileyen faktörler, ulusal bankacılık sektöründeki yeri, bilanço yapıları ve geçmişte yaşanan kriz dönemlerindeki davranışları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Makro dengelerin sağlam olmadığı bir ekonomide bankacılık sektörünün sağlam olmasının, ekonominin istikrarı ve büyümenin finansmanı açısından yeterli olmayacağı ifade edilmiştir. Bu nedenle, istikrarlı bir ekonomiye sahip olmayan ülkelerde yabancı sermayeli bankaların etkin bir şekilde kaynak dağılımında rol alması ekonomiyi desteklemesi gibi olumlu etkilerden söz etmenin mümkün olmayacağı, getirilerinden çok ülke ekonomisine zararlarının olacağını vurgulamıştır (Altun, 2006).

Tunay ve Silpar tarafından yapılan çalışmada, sektörde yer alan bankalar, kümeleme analiziyle ikili (büyük ve küçük olarak) ve üçlü (büyük, orta ve küçük olarak) gruplara ayrılmış, ardından bu ikili ve üçlü gruplar arasında istatistik açıdan önemli

farklılıklar olup olmadığı, iki örneklem t testi (ikili gruplar için) ve tek yönlü varyans analizi (üçlü gruplar için) ile araştırılmıştır. Kümeleme analizi sonuçlarına göre ölçeklerine göre ayrılan banka gruplarına, literatürde yaygın olarak kullanılan modelleme yaklaşımları uygulanarak regresyon tahminleri yapılmıştır (Tunay ve Silpar, 2006).

Ayrıca, mülkiyet esasına göre Türkiye Bankalar Birliği tarafından belirlenen banka grupları bazında da analizler uygulanmıştır. Ticari bankalar; milli özel sermayeli bankalar, milli kamusal sermayeli bankalar, yabancı özel sermayeli bankalar olarak üç grup halinde incelenerek, bir bütün olarak ticari bankacılık sektörü de analize tabi tutulmuştur. Ölçeklere dayalı olarak yapılan analizde kullanılan modelleme çerçevesinde, bankaların regresyon tahminleri yapılmıştır. Net faiz marjının artmasının, bankanın kârlılığının da artmasına yol açacağı açıktır. Bu nedenle banka yönetimleri net faiz marjlarını arttırmaya uğraşırlar. Kredi fiyatlamasında önem taşır ve planlamada kullanılan bir ölçüttür.

Banka yöneticileri, planlamalarında net faiz marjı beklentilerini dikkate alırlar. Aktif-pasif yönetimi hesaplamalarında, net faiz geliri veya net faiz hasılatı olmasına rağmen, bankaların birbirleri arasındaki performansını ölçmek için, net faiz marjı kullanılır. Net faiz geliri, faiz gelirlerinden faiz giderlerinin çıkartılmasıyla hesaplandığından net faiz marjı, kazanç getiren aktifler üzerinden fiyat farkı (spread) olarak da tanımlanabilir. Bu nedenle, net faiz marjı yönetimi yerine zaman zaman “fiyat farkı yönetimi” (spread management) terimi kullanılmaktadır.

Işık tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de mevcut yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründeki payı, performansı, rolü ile ekonomik gelişmeye katkıları bilanço büyüklükleri seçilmiş rasyolarla ve rakamsal verilerle, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, gerek Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri deneyimleri gerekse Türk bankacılık sektöründe yabancı sermayeli bankaların faaliyetleri, bu bankaların bankacılık sektörünün geneli

üzerinde olumlu etkiler yaptığı ve mali sistemin derinleşmesini sağlayarak ekonomik gelişmeye katkıda bulunduğu ifade edilmiştir (Işık, 2006).

Süer tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı mülkiyetindeki bankalar ile onların yerel muadilleri arasında, CAMELS ile ilişkili göstergeler açısından önemli farklılıkların bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Yabancı mülkiyetindeki bankalar 2000 & 2001 finansal krizlerinin ardından Türk bankacılık piyasasındaki varlıklarını büyük ölçüde artırmışlardır. Veri dizisi 2001-2006 yılları arasında, Türkiye’de faaliyet gösteren otuz iki yerli ve yabancı mülkiyetli bankayı içermiştir. Bu araştırmanın bulguları analiz döneminde yabancı mülkiyetli bankaların sermaye yeterliği, yönetim kalitesi ve likidite göstergelerinin yerli bankalardan genel olarak daha güçlü olduğunu göstermiştir (Süer, 2008: 140).

Çalışma sonucunda, CAMELS ilişkili her bir gösterge, analiz dönemindeki her bir yıl (2001’den 2006’ya) ve her bir bankacılık grubu için ortalama değer analizi sermaye yeterliği göstergeleri açısından, yabancı mülkiyetli bankaların yerli muadillerinden daha sağlam gözüktüklerini ortaya koymuştur. Bir başka deyişle yerli bankalarla karşılaştırıldığında yabancı mülkiyetli bankacılık, firmaları toplam varlıklarına kıyasla daha güçlü sermaye tabanına sahiptir. Yerli bankalar (devlet mülkiyetli ve/veya özel mülkiyetli) analiz döneminde toplam varlıklarına kıyasla özsermaye düzeylerini önemli ölçüde yükseltmiş olsalar da yabancı mülkiyetli bankalar düzeyine ulaşamamışlardır (2006 yılı haricinde: Bu yıl özel mülkiyetli yerli bankaların sermaye yeterlilik göstergeleri Türkiye’de kurulu yabancı mülkiyetli bankaların göstergelerinden daha iyidir).

Varlık kalitesine ilişkin sonuçlar, izlemedeki kredilerin (net) toplam kredilere oranının, analiz döneminde neredeyse tüm bankacılık grupları için sistematik olarak düştüğünü göstermektedir. Bu durum, 2001 finansal krizi sonrasında hem bankacılık düzenleme makamlarının hem de bizzat bankacılık firmalarının aldığı önlemlerin beklenen sonucu olarak değerlendirilebilir. Ancak analiz döneminde yabancı

mülkiyetli bankaların varlık kalitesinin, yerli muadillerinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Bankaların yönetsel yeterliliğini (yönetim kalitesi) gösteren oranlar, yabancı mülkiyetli bankaların analiz döneminde, faiz dışı gelir yaratmada daha etkin olduklarını göstermektedir. Diğer yandan net faiz gelirinin toplam işletme gelirine oranı (MQ1) analiz döneminde genel bir düşme göstermektedir. Kazançları yansıtan oran, kriz döneminde (2001) yabancı mülkiyetli bankaların yerli muadillerine göre daha güvenli konumda oldukları gerçeğini açığa çıkarmaktadır.

Likidite açısından, devlet mülkiyetli bankalar grubunun analiz döneminde likiditesi en düşük (L1 açısından) bankacılık grubu olduğu görülmüştür. Piyasa risklerine duyarlılık açısından analiz döneminde hemen hemen tüm bankacılık grupları için net faiz gelirinin toplam varlıklara oranında (SMR2) bir düşme eğiliminin söz konusu olduğu açıktır. Bu durumun yabancı sermayeli ve yerli bankalar arasındaki rekabetin artmasının yanında, Türk ekonomi sistemindeki istikrar artışından kaynaklanması mümkündür.

Bu çalışmanın bulguları analiz döneminde yabancı mülkiyetli bankaların sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi ve likidite açısından genel olarak yerli bankalardan daha güçlü olduğuna işaret etmiştir. Bu özellikleri ile yabancı mülkiyetli bankaların Türk bankacılık sektörüne girişinin daha güçlü ve istikrarlı bir bankacılık sistemine katkı yapabileceği ifade edilmiştir.

Tunay tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründe rekabet ve kırılganlık arasındaki ilişki ampirik olarak araştırılmıştır. Türk bankacılık sektörü, bankaların ihtisas alanlarına, mülkiyet yapılarına ve milli ya da yabancı sermayeli oluşlarına göre üç ayrı boyutta analiz edilmiştir. Doğrusal panel ve panel logit teknikleri ile modellerin tahminleri yapılmıştır. Çalışmada, TBB verileri kullanılmıştır ve veriler yıllık bazda 1988-2007 dönemini kapsamaktadır (Tunay, 2009).

Gerek doğrusal panel veri modellerinin gerekse panel logit modellerinin sonuçları, Türk bankacılık sektöründe rekabet ile kırılganlık arasında negatif bir ilişkiyi göstermektedir. Ulusal banka sisteminde, yoğunlaşmanın artması ve buna bağlı olarak banka ölçeklerinin büyümesi kırılganlığı da arttırmaktadır. Özel milli bankaların birleşme, devralma ve tasfiyelerle sayılarının azalması ve ölçeklerinin eskiye oranla büyümesi eksik rekabet koşullarında çalıştıkları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, özel milli bankaların sistemdeki ağırlıklarıyla kırılganlığın pozitif ve istatistik açıdan anlamlı ilişkisi, Türk bankacılık sektöründe rekabetle banka kırılganlığının negatif bir ilişki içinde olduğu yargısını destekler.

Çalışmada sektörde yabancı bankaların artan ağırlığı göz önünde tutularak, bunların kırılganlık üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Elde edilen bulgular kesin yargılara varmak için yeterli değildir. Bununla birlikte, sonuçlar yabancı bankaların sektördeki ağırlığının artmasının ve kredi hacimlerinin büyümesinin kırılganlığı düşürdüğüne ve şüpheli alacaklarının artmasının da kırılganlığı arttırdığına işaret etmektedir.

Arslan tarafından yapılan çalışmada, BNP Paribas ve TEB anlaşması vaka olarak incelenerek, sınır ötesi satın almaların değer yaratma ve yönetsel etkinlik üzerindeki etkilerinin ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, borsanın bu satın almaya olumlu tepki verdiği ve TEB'in hisselerinin endeksten daha iyi performans gösterdiği görülmüştür. Yeni hizmet ve ürünler ile birlikte bankanın faaliyet performansı da gelişmiştir. Ancak satın alma işlemine, çalışanlar adapte olamamıştır (Arslan, 2007).

Şarkgüneşi tarafından yapılan çalışmada, yabancı sermaye hareketlerinin bankacılık sektörü seçilen bilanço büyüklükleri üzerine etkileri, liberalleşme hareketlerinin etkisinin hissedilmeye başlandığı dönem olan 1990:1 ile 2007:1 dönemi arasındaki üçer aylık verilere dayanarak VAR modeli Tado-Yamamoto Nedensellik Analizi kullanılarak araştırılmıştır. Bilanço büyüklükleri olarak; aktif büyüklüğü, kredi, mevduat, özkaynak, kârlılık ve sektörün yurt dışından kullandığı krediler analize

dahil edilmiştir (Şarkgüneşi, 2007: 85). Beklentilere uygun bir şekilde, yabancı sermaye hareketleri ile bankacılık sektörü seçilmiş bilanço büyüklükleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere rastlanılmıştır. Ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımların özellikle bankacılık sektörü özkaynaklarına büyük ölçüde etki ettiği görülmüştür.

Yücel tarafından yapılan çalışmada, veri zarflama analizi yöntemi ile yabancı sermayeli bankalar ile yerli bankaların etkinlikleri karşılaştırılmıştır. Girdi ve çıktı değişkenleri olarak rasyoların kullanıldığı çalışmada, yabancı sermayeli bankaların ortalama etkinlik skorları, her yıl için yerli bankalardan daha yüksek çıkmıştır (Yücel, 2007: 97).

Aktaş ve Kargın tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli bankalar ile ulusal bankalar, 5 finansal boyutu kapsayan 37 finansal oran açısından t testi ve Kruskal Wallis testi kullanılarak karşılaştırılmıştır. Her iki testin sonuçları da birbirini destekler niteliktedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, yabancı sermayeli bankalar daha yüksek “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” oranlarına sahiptir. Ayrıca bazı “Gelir Gider Yapısı”na ilişkin oranlarda da farklılık bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır (Aktaş ve Kargın, 2007).

Çelik ve Ürünveren tarafından yapılan çalışmada, yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektöründe rekabet düzeyini ne derecede etkilediği Panzar ve Rosse (1987) modeliyle araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, Türk bankacılık sektörünün 2002-2007 döneminde bir yıl hariç tümünde monopolistik bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak yabancı banka girişleri sadece 2006 yılında Türk bankacılık sektörü piyasa yapısına rekabetçi bir davranış kazandırmış, olumlu bir etkisi olmuştur. Aynı etki 2002-2007 aralığında diğer yıllarda görülmemiştir (Çelik ve Ürünveren, 2009).

Demirhan tarafından yapılan çalışmada, bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının Türk finans sistemi üzerindeki etkilerini saptamak amaçlanmıştır. Kantitatif etkiler çoklu regresyon analizi ile kalitatif etkiler ise alan çalışması ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda kantitatif etkilerin saptanmaya çalışılacağı çoklu regresyon analizinin amacı bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının, bankaların kullandıkları krediler üzerindeki etkilerini ve bankaların performansları (kârlılık, gelir-gider yapısı, özsermaye, aktif kalitesi, likidite) üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Kalitatif etkileri ortaya koyan alan çalışmasının ana amacı ise bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının ticari bankaların bilanço ve gelir tablolarına yansımayan etkilerini de ortaya koyabilmektir (Demirhan, 2008: 134-135). Alan araştırması yolu ile ulaşılmaya hedeflenen bilgiler:

- Ticari bankaların en çok kullandırmayı tercih ettikleri kredi türleri ve bu türlerin bankaların sermaye yapısı ile (yerli, yabancı ortaklı, yabancı) ilişkili olup olmadığı,
- Ticari bankaların ticari/kurumsal kredi portföylerindeki müşterilerin firma büyüklüğü ve sermaye yapısı kriterlerine göre dağılım oranları ve bu oranların bankaların sermaye yapısı ile olan ilişkileri,
- Ticari bankaların KOBİ'lere kullandığı kredilerin kullandıkları toplam krediler içindeki payı, bu payın bankanın sermaye yapısına veya sermayesindeki yabancı payına göre farklılık gösterip göstermediği, yerli bankalar için bu payın sektördeki yabancı sermaye artışından etkilenip etkilenmediği, yabancı ortaklı bankalar için bu payın yabancı ortağın gelmesinden etkilenip etkilenmediği,
- Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye artışlarının yerli bankaların kredi politikaları, pazarlama politikaları, insan kaynakları politikaları ve risk yönetimi uygulamaları üzerindeki etkileri,
- Yabancı sermayeli bankaların kredi kullandırma politikaları, kriz dönemi politikaları, insan kaynakları politikaları ve pazarlama politikalarının yerli ve yabancı ortaklı bankalar ile karşılaştırılması,

- Bankaların krediler dışında en çok önem verdikleri hizmetlerin hangileri olduğu ve bu hizmetlerin bankanın sermaye yapısına göre değişip değişmediğidir.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının sayısı 32 adet olup, örneklem grubuna bu bankalar dahil edilmiştir. Sermayesinde hiç yabancı hissesi bulunmayan tamamen yerli bankalar, sermayesinde % 50'nin altında yabancı hissesi bulunan yabancı ortaklı bankalar ve sermayesinde % 50'nin üzerinde yabancı hissesi bulunan yabancı bankalar olmak üzere mevduat bankaları üç ayrı grup olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin bankaların kullandıkları krediler üzerine etkilerini ortaya koyabilmek üzere yapılan analizlerde sektördeki yabancı payının artmasının sadece yerli bankalardaki mevduatın krediye dönüşüm oranını negatif yönde etkilediği görülmüştür. Bu bulgu yabancı banka girişlerinin yerli bankalar üzerinde krediler alanında bir rekabet baskısı yarattığını gösterse de, yerli bankalardaki kullanılan kredilerin toplam aktiflere oranının veya sektörde kullanılan toplam kredilerden aldıkları payın, yabancı payının artmasından etkilenmemesi, bu rekabet etkisinin henüz çok önemli düzeylere ulaşmadığını göstermektedir. Sermayesindeki yabancı payı % 50'nin altında olan bankalarda ise sektörde yabancı payının artması kullanılan kredileri etkilemezken, yabancı ortaklı bir banka olmak hem toplam kredilerin toplam aktifler içerisindeki payını hem de mevduatın krediye dönüşüm oranını olumlu yönde etkilemiştir.

Çalışma sonucunda, bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin Türk finans sisteminin yapıtaşını oluşturan mevduat bankaları üzerinde yıkıcı bir rekabet etkisi yaratmadığı görülse de, sistemin etkin çalışmasını arttırıcı yönde olumlu bir etkisi olmadığı ifade edilmiştir. Bulguları değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus ise analizlerin kapsadığı dönemin olumlu makro ekonomik gelişmelerin yaşandığı ve herhangi önemli bir ekonomik kriz olayının gerçekleşmediği bir zaman dilimi olduğudur. Sonuç olarak bu bulguların kısa

dönemli etkileri yansıtmakta olduğu, uzun dönemde daha farklı etkilerin ortaya çıkma olasılığı olduğu belirtilmiştir.

Ata tarafından yapılan çalışmada, Türk bankacılık sektöründe yer alan yerli ve yabancı sermayeli bankalar, finansal performansları açısından karşılaştırılmış ve sektöre yabancı sermaye girişinin bankaların performansı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada, yerli ve yabancı sermayeli bankalar açısından kârlılık, etkinlik, likidite ve risk faktörleri göz önünde bulundurularak, çok değişkenli bir lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analizde 2002-2007 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı sermayeli banka verileri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda performans göstergeleri açısından yerli bankaların, yabancı sermayeli bankalara oranla daha etkin olduğu ancak özellikle Faiz Dışı Gider/Toplam Aktif, aktif kârlılığı ve Faaliyet Kârı/Toplam Aktif değişkenleri açısından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı ortaya çıkmıştır (Ata, 2009).

Kılıç ve Akın tarafından yapılan çalışmada, 2005 ve 2006 yıllarında Türkiye’de gerçekleşen banka satın almalarının, banka performanslarını hangi yönde etkilediği analiz edilmiştir. Bu araştırma kapsamında, Türkiye’de 2006 yılında altı, 2005 yılında dört olmak üzere satın alınan toplam on adet bankanın performansları gözlemlenmiştir. Satın alınan on banka haricinde; satın alınmayan ve 2002-2008 yıllarında sürekli faaliyet gösteren 21 bankanın da ayrıca performans analizi gerçekleştirilmiştir. Kamu ticaret bankaları, özel ticaret bankaları, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar ve Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bankalar olmak üzere toplam dört farklı banka grubundan 31 bankanın 2002-2008 yıllarında performans değişimleri veri zarflama analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışma sonucunda, satın alınan bankalarda belirgin bir etkinlik artışı tespit edilememiştir. Satın alınan bankaların satın alınma öncesine göre etkinliklerinde, ortalama olarak % 2.54’lük artış tespit edilmiştir. Satın alınan bankaların satın alınma öncesi ve sonrasında etkin olan banka sayısında da bir artış gerçekleşmemiştir. Bankaların genel etkinlik ortalamalarında artış gözlemlenirken, bankaların tek tek

performansları incelendiğinde, satın alınan on bankanın yedisinde etkinlik azalması yaşandığı, genel ortalamalardaki artışa da EuroBank Tekfen'in etkinliğindeki % 50.13'lük artışın sebep olduğu görülmüştür (Kılıç ve Akın, 2009: 251).

Satın alınan ve satın alınmayan bankaların, tüm dönemlerdeki etkinlik ortalamaları incelendiğinde, satın alınan bankaların satın alınma öncesi süreci ve sonrasında, satın alınmayan bankalara göre daha düşük etkinlik ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Satın alınan ve satın alınmayan bankaların toplam, teknik ve ölçek etkinlikleri de belirlenmiştir. Buradan elde edilen sonuçlara göre, bankaların teknik etkinliklerinin daha yüksek olduğu görülmüş; bankaların ölçek etkinliklerindeki düşüklüğün toplam etkinliklerini olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Banka satın alımlarının bir amacı olan ölçek ekonomisinden faydalanmanın elde edilemediği; bankaların doğru ölçekte faaliyet gösteremediği ifade edilmiştir. Bankalar için ölçek ekonomisi söz konusu değildir. Bankaların teknik etkinlikleri yüksek olsa da ölçek etkinliklerindeki düşüklük, teknik etkinliklerindeki yüksekliği pasifize etmekte ve bunun sonucunda toplam etkinlikleri de düşmektedir.

Dinçer ve Görener tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki kamu, özel ve yabancı sermayeli banka gruplarının performans ölçümüne ilişkin değerlendirme kriterlerinin ağırlıkları, analitik hiyerarşi süreci (AHP) yardımıyla hesaplanmış, sonrasında VIKOR (çok kriterli optimizasyon ve uzlaşık çözüm) ve TOPSIS (ideal çözüme dayalı sıralama tekniği) yöntemleri kullanılarak ilgili birimlerin performans değerlendirmeleri yapılmıştır. Performans ölçüm modeli kapsamında, ana kriterler; sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, likidite, kârlılık, gelir ve gider yapısı, sektör payları, grup payları ile şube odaklı veriler şeklinde sıralanmıştır. Performans ölçümünde kullanılan veriler, Türkiye Bankalar Birliği'nin ilgili veri tabanlarından elde edilmiştir (Dinçer ve Görener, 2011).

Performans ölçüm kriterlerinin analizinde AHP tekniğinin; alternatiflerin değerlendirilmesinde ise VIKOR ve TOPSIS yöntemlerinin kullanıldığı modele göre, her iki yöntemde de yabancı sermayeli bankaların diğer gruplara oranla daha iyi bir

performansa sahip olduğu gör÷lmüştür. Bunun önemli nedenlerinden biri, son dönemlerde birçok yabancı sermayeli bankanın, özel sermayeli bankaları kendi bünyesine katmış olması olarak ifade edilebilir. Bunun yanı sıra yeni hizmet geliştirme, ulaşılabilirlik, bireysel ve kurumsal müşteri memnuniyeti odaklı çalışma vb. faktörlerin de performans üzerinde etkili olması muhtemeldir.

Atukalp tarafından yabancı mülkiyetinin Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların performansına etkilerinin araştırılması amacını taşıyan çalışmada, mevduat bankaları ele alınmıştır. İnceleme dönemi olarak yabancı yatırımların yoğun olduğu 2003-2010 döneminin seçildiği çalışmada, yabancı mülkiyetinin banka performansına etkilerinin belirlenmesi noktasında panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonunda yabancı mülkiyetinin, bankanın kârlılığını ve varlıklarının likiditesini negatif etkilediği, kredilerin takibe dönüşüm oranını artırdığı belirlenmiştir. Tahsili gecikmiş alacak tutarındaki yükseklik nedeniyle kredi kalitesinde meydana gelebilecek bozulmanın bankanın kârlılığı üzerinde olumsuz etkileri olmaktadır. Ayrıca sonuçlara göre, yabancı mülkiyeti genel giderleri artırıcı etki göstermektedir. Şube ve personel başına elde edilen net kâr ve net faiz marjı ele alındığında ise yabancı mülkiyetinin belirleyici olmadığı tespit edilmiştir. Yabancı mülkiyeti, incelemeye alınan yabancı para cinsinden varlıkların aynı cinsten kaynakları karşılama oranının ve net bilanço pozisyonu oranının azalmasına sebebiyet vermektedir (Atukalp, 2012).

Atmaca tarafından yapılan çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren tüm yerli ve yabancı bankalar ile bu bankaların 2006-2012 tarihleri arasındaki rakamları, faaliyetleri ve sermaye hareketleri örneklem olarak seçilmiştir. BDDK ve TBB tarafından hazırlanan mali tablolar üzerinden hazırlanan 5 farklı finansal boyuta ait 20 finansal oran karşılaştırılarak finansal performans analiz edilmiştir. Bu analiz için bağımsız 2 grup arasındaki farkı belirlemek üzere tek değişkenli t-testi istatistiksel yöntemi uygulanmıştır (Atmaca, 2013: 74).

Sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, gelir-gider yapısı açısından yerli bankalarla yabancı bankalar arasındaki farkın genel olarak anlamlı olduğu (seçilen rasyolara ilişkin hipotezlerin kabul ve red oranına göre), faaliyet yapılarına göre kısmen anlamlı, kârlılık açısından ise anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Farklı ülkede bulunan yabancı sermayeli bankaların ihtiyatlı olması, daha çok şehir merkezi ve kalabalık yerlerde şubeleşmesinin hitap ettikleri kitleyi sınırlandırarak aktiflerinin daha az olmasını gerektirdiği belirtilmiştir.

Bugüne kadar Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişlerinin etkilerini ölçebilmek üzere yapılan çalışmalar incelendiğinde, yabancı sermayeli bankalar ve yerli bankalar arasında etkinlik karşılaştırması yapıldığı veya yabancı sermaye girişlerinin bankaların net faiz marjları, genel giderleri ve kârlılıkları üzerindeki etkilerine yoğunlaşıldığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK MODEL VE UYGULAMA

4.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın temel amacı, yabancı sermayeli banka girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisini saptamaktır. Türk bankacılık sektörüne etkisini ölçmek üzere farklı boyuttaki performans ölçütleri kullanılarak inceleme yapılmıştır. Çalışma Türkiye’de faaliyet gösteren bankaları kapsamakta olup yalnızca mevduat kabul eden ticari bankalar dikkate alınmıştır. Literatür taraması yapılırken yurt dışında yapılan pek çok çalışmada panel veri yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın devamında yurt dışında ve Türkiye’de yapılan çalışmalar da dikkate alınarak, panel veri yöntemine göre veriler analiz edilmiştir. Veri zarflama metodunun kullanıldığı çalışmalar da mevcut olmasına rağmen, bu yöntemin etkinlik ölçme veya sıralama sonucu belirleme amacı için kullanılması nedeniyle çalışmada tercih edilmemiştir. Daha önceki çalışmalarda genellikle net faiz marjı, genel giderler ve kârlılık gibi etkiler incelenmiştir. Ancak yabancı sermayeli banka girişinin daha geniş ve kapsamlı etkileri vardır.

Gözetim ve denetim otoriteleri bankaları, bilanço ve kâr-zarar tablolarını, iş profilini, kredilerini, yatırımlarını, yükümlülüklerini, sermaye ve likidite seviyelerini, kredi kayıp karşılıklarını kapsayan raporlama yükümlülüklerine tabi tutmaktadır. Net faiz marjındaki değişiklikler, bir bankanın agresif hareket ettiğinin göstergesi olabilir. Ancak bankalar arası karşılaştırmalar yaparken mümkün olan tüm kriterleri dikkate almak olaya bir bütün olarak bakılmasını sağlar.

Bankalar, faaliyetleri ve performanslarıyla ilgili olarak TBB’nin de dikkate aldığı Sermaye Yeterliliği, Bilanço Yapısı, Aktif Kalitesi, Likidite, Kârlılık ve Gelir-Gider Yapısına ilişkin oranlar açısından değerlendirilmiştir. 2002-2011 yılları boyunca

sürekli faaliyet gösteren 29 banka çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmada aşağıda belirtilen altı adet hipotez test edilmiştir:

H1: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında sermaye yeterlilik oranı açısından farklılık vardır.

H2: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında bilanço yapısı açısından farklılık vardır.

H3: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında aktif kalitesi açısından farklılık vardır.

H4: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında likidite açısından farklılık vardır.

H5: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında kârlılık açısından farklılık vardır.

H6: Yabancı sermayeli bankalarla Türk bankalarının finansal performansı arasında gelir-gider yapısı açısından farklılık vardır.

4.2. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi ve Değişkenlerin Seçimi

4.2.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi

Bu çalışmada kullanılan tüm veriler Türkiye Bankalar Birliği resmi web sitesinden (www.tbb.org.tr) alınmıştır. Bu web sitesinde Türkiye’de faaliyet gösteren tüm bankalara ait gelir tabloları, bilânçolar ve finansal oranlara ilişkin bilgiler yayımlanmaktadır. Analiz için örneklem, 2002-2011 yıllarında bankaların mülkiyet yapısına göre iki gruba ayrılmıştır. Birinci grup olarak, Türkiye’de şube sahibi yabancı mülkiyetli bankalar, sermayesinin % 51’den fazlası yabancı sermaye olan

bankalar ve Türkiye’de kurulu yabancı mülkiyetli bankalardan oluşan yabancı bankalar grubu yabancı banka olarak alınmıştır. İkinci grup olarak, Devlet mülkiyetindeki bankaları, özel mülkiyetli yerli bankaları, % 50’den az yabancı hissedarlı özel mülkiyetli yerli bankaları içeren yerli bankalar grubu yerli banka olarak alınmıştır.

Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayımlanan Türkiye’de bankacılık sistemi seçilmiş rasyolar (2002-2011) veri seti içinden çalışma için bağımlı değişken olarak kullanılacak oranlar alınmıştır. Bu oranları etkileyen faktörleri tespit edebilmek için, bu konuda daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanılmış, konuda uzman üst düzey yöneticilerle görüşülmüş ve kendi öngörümüz de eklenmiştir. Belirlenen açıklayıcı değişkenler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın elektronik veri dağıtım sisteminden, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü, Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası internet sitelerinden temin edilmiştir. Araştırmada yılsonu verileri kullanılmıştır.

4.2.2. Değişkenlerin Seçimi

4.2.2.1. Bağımlı Değişkenler (Açıklanan Değişkenler)

SY = Sermaye Yeterliliği

BY = Bilanço Yapısı

AK = Aktif Kalitesi

L = Likidite

K = Kârlılık

GGY = Gelir-Gider Yapısı

Yukarıdaki kısaltmalarla belirtilen TBB tarafından kabul gören bağımlı değişken veri setini temsil eden oranlar aşağıda belirtilmiştir:

Sermaye Yeterliliği

- Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)
- Özkaynaklar/Toplam Aktifler
- (Özkaynaklar-Duran Aktifler)/Toplam Aktifler
- Özkaynaklar/(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
- Bilanço içi Döviz Pozisyonu/Özkaynaklar
- Net Bilanço Pozisyonu/Özkaynaklar
- (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu)/Özkaynaklar

Bilanço Yapısı

- TP Aktifler/Toplam Aktifler
- YP Aktifler/ Toplam Aktifler
- TP Pasifler/Toplam Pasifler
- YP Pasifler/ Toplam Pasifler
- YP Aktifler/YP Pasifler
- TP Mevduat/Toplam Mevduat
- TP Krediler ve Alacaklar/Toplam Krediler ve Alacaklar
- Toplam Mevduat/Toplam Aktifler
- Alınan Krediler/Toplam Aktifler

Aktif Kalitesi

- Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Aktifler
- Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler
- Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Mevduat
- Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar
- Takipteki Krediler (net)/ Toplam Krediler ve Alacaklar
- Özel Karşılıklar/Takipteki Krediler (brüt)
- Duran Aktifler/ Toplam Aktifler
- Tüketici Kredileri/Toplam Krediler ve Alacaklar

Likidite

- Likit Aktifler/Toplam Aktifler
- Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler
- TP Likit Aktifler/Toplam Aktifler
- Likit Aktifler/(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
- YP Likit Aktifler/YP Pasifler

Kârlılık

- Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler
- Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar
- Vergi Öncesi Kâr/Toplam Aktifler
- Net Dönem Kârı (Zararı)/Ödenmiş Sermaye

Gelir-Gider Yapısı

- Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler
- Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Faaliyet Gelirleri
- Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler
- Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri
- Diğer Faaliyet Giderleri/Toplam Faaliyet Gelirleri
- Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı/Toplam Aktifler
- Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri
- Faiz Dışı Gelirler/Diğer Faaliyet Giderleri
- Toplam Gelirler/Toplam Giderler
- Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler
- Faiz Giderleri/Toplam Aktifler
- Faiz Gelirleri/Toplam Gelirler
- Faiz Giderleri/Toplam Giderler

4.2.2.2. Bağımsız Değişkenler (Açıklayıcı Değişkenler)

Gerek bilanço yapısının oluşturulmasında gerekse verimlilik ve kârlılık anlamında hangi faaliyetlere ağırlık verilmesi gerektiği konularında aşağıdaki açıklamalar da dikkate alınarak bağımsız değişkenler seçilmiştir.

- Büyüme (büyüme ve daralma dönemlerine bağlı olarak bankalar bilanço yapılarını değiştirirken, gelir tablolarına bu değişikliğin yansımaları da farklı olabilmektedir.),
- Kurlar (özellikle pozisyon ve buna bağlı kârlılık),
- Faizler (özellikle menkul değerler cüzdanı büyüklüğünü belirlenmesi ve buna bağlı muhasebe kârı oluşturulması),
- Enflasyon (faiz seviyelerine bağlı olarak faiz gelir/gider dengesi, net faiz marjı seviyesi, diğer bankacılık ürünlerinin ön plana çıkması veya geri planda bırakılması),
- İç borç rakamı (Hazine bonolarından aldığı pay banka kârını ve performansını etkilemektedir).

Çalışmada kullanılacak bağımsız değişken veri seti Tablo 4.1’de belirtilmiştir:

Tablo 4.1. Bağımsız Değişken Veri Seti

X1	Enflasyon (%)
X2	GSYİH (%)
X3	GSYİH (Milyar TL)
X4	Ortalama Döviz Sepeti (%50 USD/TRY, %50 EUR/TRY)
X5	91 Günlük Hazine Bonosu Ortalama Faiz
X6	M2 (Para arzı milyar TL)
X7	Dış Ticaret (ihracat + ithalat) (milyar dolar)
X8	Ortalama USD/TRY
X9	Dış Ticaret (ihracat + ithalat) (milyar TL)
X10	Dış Ticaret / GSYH
X11	Toplam İç Borç Stoku (milyar TL)
X12	İç Borç Stoku / GSYH %
X13	Cari İşlemler / GSYH %
X14	Doğrudan Yabancı Yatırım/GSYH %
X15	Bütçe Dengesi/GSYH %
X16	Faiz Dışı Denge/GSYH %
X17	Kamu Borcu/GSYH %

Makro değişkenler arasındaki korelasyonlar yüksek olduğundan (0.90 üzeri) bu değişkenleri herhangi bir regresyon analizine doğrudan açıklayıcı değişken olarak eklediğimizde yüksek derecede çoklubağlantı (multicollinearity) sorunu ortaya çıkacaktır. Çoklubağlantı sorunu da tahmin edilen katsayıların varyansını arttıracak, katsayıların işaretleri beklenen yönde olmayabileceği gibi beklenen değerlerin çok dışında da olabilecektir. Dolayısıyla çoklubağlantı kaçınılması gereken bir ekonometrik sorun olarak denklem tahmininde karşımıza çıkar. Bu sorundan kaçınmanın bir yolu korele değişkenlerden birini denkleme katıp diğerlerini katmamaktır fakat bu durumda hangi değişkenin katılacağı subjektif olacağı gibi denkleme katılan değişken dışarda bırakılan değişkenlerin taşıdığı bilginin tamamını da taşımadığından sorun olacaktır.

Diğer bir yaklaşım Temel Bileşenler (Principle Component) yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda değişkenler aralarındaki korelasyon yapısına göre gruplanır ve her grup için bir composit indeks oluşturulur. Bu komposit indeksler Principal Componentler olarak tanımlanır ve bu componentler arasında korelasyonlar sıfırdır. Dolayısıyla

denklemlere katıldıklarında çoklubağlantı sorununa yol açmazlar. Total Variance Explained tablosuna bakıldığında 17 değişkenin üç Principle Component (PC) olarak özetlenebildiği görülmektedir. Üç PC 17 makro ekonomik değişkenin taşıdığı bilginin % 91'ini taşımaktadır. Rotated Component Matrix ise değişkenlerin nasıl gruplandıklarını ve indeks ile pozitif veya negatif korelasyonu olduğunu göstermektedir. Bu gruplamaya göre principal componentler aşağıdaki gibi tanımlanabilir.

PC1 = Genel Ekonomideki İyilik Durumu (Ekonomideki genel performans)

PC2 = Döviz Kurları

PC3 = GSMH Büyüme Hızı

Grafik ise yıllar itibari ile PC değerlerini göstermektedir.

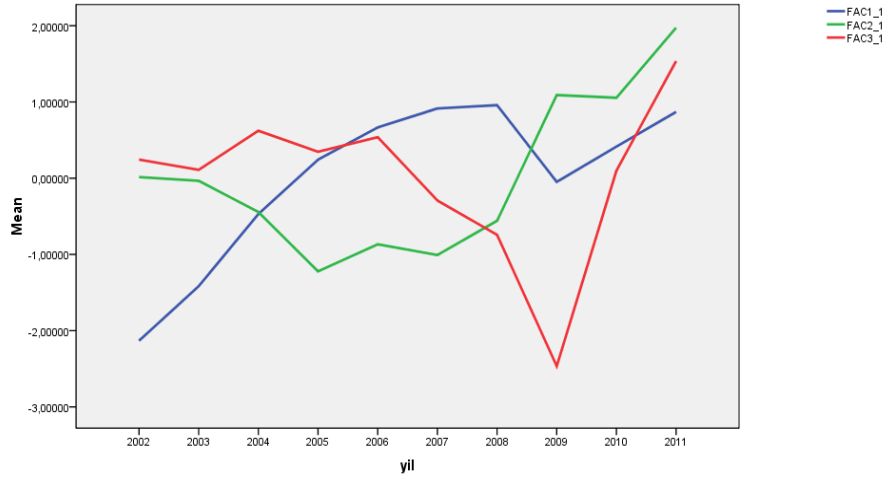
Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10.81	63.60	63.60	10.81	63.60	63.60	9.42	55.44	55.44
2	3.20	18.82	82.42	3.20	18.82	82.42	4.53	26.63	82.07
3	1.46	8.60	91.01	1.46	8.60	91.01	1.52	8.95	91.01
4	.84	4.93	95.94						
5	.37	2.15	98.09						
6	.23	1.37	99.46						
7	.05	.30	99.76						
8	.04	.23	99.99						
9	.00	.01	100.00						
10	.00	.00	100.00						
11	.00	.00	100.00						
12	.00	.00	100.00						
17	.00	.00	100.00						

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
x12	-,975		
x17	-,971		
x15	,957		
x7	,882		
x5	-,879		
x1	-,834		
x13	-,830		
x3	,796	,595	
x9	,788	,588	
x14	,784		
x10	,757		
x11	,722	,651	
x6	,700	,684	
x8		,888	
x4		,877	
x16		-,855	
x2			,913

PC1	PC2	PC3
Enflasyon -	Ortalama Döviz Sepeti +	GSYİH (%)
GSYİH (Milyar TL) +	Ortalama USD/TRY +	
91 Günlük Hazine Bonosu Ortalama Faiz -	Faiz Dışı Denge/GSYH % -	
M2 (Para arzı milyar TL) +		
Dış Ticaret (ihracat + ithalat) (milyar dolar) +		
Dış Ticaret (ihracat + ithalat) (milyar TL) +		
Dış Ticaret / GSYH +		
Toplam İç Borç Stoku (milyar TL) +		
İç Borç Stoku / GSYH % -		
Cari İşlemler / GSYH % -		
Doğrudan Yabancı Yatırım/GSYH % +		
Bütçe Dengesi/GSYH % +		
Kamu Borcu/GSYH % -		

4.2.2.3. Kukla (Dummy) Değişkenler

Modele dahil edilmek istenen niteliksel yapıdaki değişkenlere kukla değişken denir. Bu çalışmada bankaların yerli olup olmadığı ve devlet bankası olup olmadığı niteliksel bilgi olduğundan kukla değişken kullanımına gidilmiştir. Kukla değişkenlerde yerli = 1, yerli değilse = 0 ve devlet bankası = 1, devlet bankası değilse = 0 değeri kullanılmıştır.

4.2.3. Araştırmanın Yöntemi

Zaman boyutuna ait kesit verilerini kullanarak ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesi yöntemine panel veri analizi adı verilmektedir (W.Grene, 1997: 612). Kesitte yer alan gözlemlerin yıllar itibariyle tekrarı söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında panel veri analizinin temelinde tekrarlı varyans analizi ile varyans analiz modellerinin bulunduğu görülecektir (Pazarlıoğlu, 2001: 7).

Ekonometri, matematik ve istatistiğin ekonomiye uygulanmasıdır. Daha ayrıntılı bir tanım yapmak gerekirse iktisadi olayları matematiksel bir kalıba sokarak, konuyla ilgili istatistiki verileri derleyip, istatistiki tahmin ve test yöntemlerini uygulayıp analiz ederek, iktisat teorisinin test edilmesini, iktisadi olayların açıklanmasını ve ileriye dönük tahminler yaparak, iktisadi karar almaya yarayan bir araştırma yöntemidir.

Panel veri analizi hem zaman serisi hem de yatay kesit veri analizlerine özgü özellikleri taşımakla birlikte, bu analizlere ait dezavantajları da ortadan kaldırmaktadır. Panel veri analizinin avantajları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Tarı, 2010: 475):

- Panel veri analizi kesit birimlere özgü farklılığı (bireyler, firmalar ve ülkelerin farklı eğilim ve davranışlara sahip olması) dikkate alarak, bu farklılığın model içinde kontrolüne ve ölçülebilmesine izin vermektedir.
- Yatay kesit gözlemleri ile zaman serilerini birleştirmekte, panel veri daha aydınlatıcı bilgi, değişkenler arasında daha az doğrusal bağlantı, daha fazla serbestlik derecesi ve daha fazla etkinlik sağlamaktadır.
- Tekrarlanan yatay kesit gözlemlerini incelemekte, panel veri, değişme dinamiklerini araştırmak için daha uygundur.
- Panel veriler, pür zaman serisi verileri veya pür yatay kesit verilerinde kolayca gözlenemeyen etkileri daha iyi belirleyebilir ve ölçebilir. Panel veri analizi, zamana göre değişmeyen ve kesit boyunca farklı olan gözlenemeyen etkilerle

birlikte zaman ve kesit boyunca değişen etkilerin bağımlı değişken üzerindeki olası etkilerini de hesaba katabilmektedir.

- Panel veri analizi, daha karmaşık davranış modelleri ile çalışabilme imkanı sunması açısından, zaman serisi ve yatay kesit verisi modellerine göre üstünlük sağlamaktadır.

Kısaca, panel veriler sadece zaman serisi verileri veya yatay kesit verileri kullanmakla mümkün olmayacak zenginlikte ampirik analiz yapabilme imkanı sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmada bu yöntem seçilmiştir. Araştırma dönemi 2002-2011 yılları arasındaki 10 yıllık zaman dilimidir. 29 tane bankanın 10 yıllık zaman dilimindeki 46 adet oran ve bağımsız değişkenler kullanılarak hipotezler test edilmiştir.

4.2.4. Araştırmanın Modelini Oluşturma

Yurt dışında bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin etkileri içeren çalışmalar incelendikten sonra Türk bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişinin etkilerini ölçebilmek için aşağıdaki model kurulmuştur.

$$SY_1 = \beta_0 + \beta_1 F_1 + \beta_2 F_2 + \beta_3 F_3 + \beta_4 Devlet + \beta_5 Yerli + \beta_6 F_1 * Yerli + \beta_7 F_2 * Yerli + \beta_8 F_3 * Yerli$$

Burada β_0 sabit terimdir ve açıklayıcı değişkenler sıfır değerini aldığı anda bağımlı değişkeni etkileyen diğer faktörlerin etkilerini vermektedir.

Sonuçla ilgili parametreye ilişkin, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkileyen önemli bir değişken olup olmadığına karar verilebilmesi için hipotez ve alternatif hipotez kurulmuştur. Her bir açıklayıcı değişkene ait regresyon katsayılarının (β) anlamlılığı % 10 anlamlılık seviyelerinde t-testi ile test edilmiştir.

Sermaye Yeterliliği birinci oran için hipotez aşağıdaki gibidir:

$H_0: \beta_5 = 0$ (Yerli olup olmamanın SY1 üzerinde istatistiken anlamlı bir etkisi yoktur)

$H_1: \beta_5 \neq 0$ (Yerli olup olmamanın SY1 üzerinde istatistiken anlamlı bir etkisi vardır)

β_5 değeri anlamlı çıkarsa yerli ve yabancı sermayeli banka faktör1'e farklı tepki göstermektedir.

Regresyon modellerinde hangi açıklayıcı değişkenlerin yer alacağı teori tarafından önerilse bile birden fazla teorinin farklı önermeleri bulunması ve veri data setinde hangi modelin daha açıklayıcı olacağı önceden bilinemeyeceğinden potansiyel açıklayıcı değişkenler içinde en iyi açıklayıcı sete ulaşmayı hedefleyen modelleme yaklaşımı tercih edilmiştir.

Adım adım regresyon modeli (stepwise regression), birçok istatistik bilgisayar programının regresyon analizi bölümünde yer almakta ve bağımsız değişken seçiminde araştırmacılara büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu yöntemde amaç, teorik olarak X_1 bağımlı değişkenini etkileyebilecek bağımsız değişkenler saptandıktan sonra, bunlar arasından birbiriyle ilişkileri olmayan ve bağımlı değişkeni en çok etkileyenleri seçmektir. Belirtilen şartlara uygun bağımsız değişkenlerin en güçlüsünden başlayarak, teker teker X_1 üzerinde önemli etkisi olan bağımsız değişkenler modele sokulmaktadır. Seçim kısmi korelasyon katsayılarının hesaplanmasına ve F ve t testlerinin seçilen anlamlılık düzeyine göre yapılmasına dayanmaktadır. Adım adım regresyonun en önemli yararı çoklu doğrusal bağlantı sorununa çözüm getirmesidir (Orhunbilge, 2002: 202).

4.3. Ekonometrik Model Uygulama Sonucu ve Yorumlanması

E-views programından elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

SY1: Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)

$H_0: \beta_5 = 0$ (Yerli olup olmamanın SY1 üzerinde istatistiken anlamlı bir etkisi yoktur)

$H_1: \beta_5 \neq 0$ (Yerli olup olmamanın SY1 üzerinde istatistiken anlamlı bir etkisi vardır)

Dependent Variable: SY1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	53.30177	3.337688	15.96967	0.0000
DEVLET	14.32720	7.847384	1.825729	0.0689
YERLI	-34.42695	4.831733	-7.125177	0.0000
PC1	-17.43109	3.490770	-4.993480	0.0000
YERLI*PC1	12.50527	4.610800	2.712170	0.0071
PC2	-7.359994	3.175136	-2.318009	0.0212
YERLI*PC2	6.017340	4.547530	1.323211	0.1868
R-squared	0.210277	Mean dependent var		35.55574
Adjusted R-squared	0.193534	S.D. dependent var		42.85754
S.E. of regression	38.48756	Akaike info criterion		10.16239
Sum squared resid	419205.6	Schwarz criterion		10.25097
Log likelihood	-1466.546	Hannan-Quinn criter.		10.19788
F-statistic	12.55892	Durbin-Watson stat		0.925168
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında sermaye yeterliliği (SY1: Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda PC3'ün yer almaması, büyümenin sermaye yeterliliği ((Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)) üzerinde etkisi olmadığını göstergesidir. Yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranı yerli bankalardan daha yüksek bulunmuştur. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri

0.0071 < 0.10 olduğu için H_0 hipotezi red edilip, H_1 hipotezi ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliği oranını farklı etkilediği kabul edilmektedir. YERLİ*PC2 değeri 0.1868 > 0.10 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilip, döviz kurlarının yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliğini farklı etkilemediği sonucuna varılmaktadır.

SY2: Özkaynaklar/Toplam Aktifler

Dependent Variable: SY2

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	21.91041	0.954655	22.95113	0.0000
DEVLET	-2.449062	2.248234	-1.089327	0.2769
YERLI	-9.410004	1.382720	-6.805429	0.0000
PC1	-2.914138	1.000923	-2.911452	0.0039
YERLI*PC1	2.700207	1.321887	2.042692	0.0420
PC3	-1.002481	0.650543	-1.540992	0.1244
R-squared	0.191724	Mean dependent var		16.50900
Adjusted R-squared	0.177494	S.D. dependent var		12.16600
S.E. of regression	11.03360	Akaike info criterion		7.660241
Sum squared resid	34574.27	Schwarz criterion		7.736169
Log likelihood	-1104.735	Hannan-Quinn criter.		7.690661
F-statistic	13.47307	Durbin-Watson stat		0.875234
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında sermaye yeterliliği (SY2: Özkaynaklar/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Bağımsız değişkenlerdeki katsayıların negatif olması bağımlı değişken olan sermaye yeterliliği ile aralarında ters ilişki olduğunun göstergesidir. Tabloda PC2'nin yer almaması, döviz kurlarının sermaye yeterliliği (Özkaynaklar/Toplam Aktifler) oranı üzerinde etkisi olmadığını göstermektedir. Yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliği oranının yerli bankalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tablodaki YERLİ*PC1

değeri $0.0420 < 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi red edip H_1 hipotezi ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaları SY2 oranı açısından farklı etkilediği kabul edilmektedir.

BY1: TP Aktifler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: BY1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	66.84048	1.460207	45.77466	0.0000
DEVLET	10.05009	3.447816	2.914915	0.0038
YERLI	-2.048935	2.128759	-0.962502	0.3366
PC1	5.992329	1.002600	5.976791	0.0000
PC3	-1.919755	0.997547	-1.924475	0.0553
PC2	1.806510	0.999309	1.807758	0.0717
R-squared	0.159040	Mean dependent var		66.79208
Adjusted R-squared	0.144234	S.D. dependent var		18.29341
S.E. of regression	16.92280	Akaike info criterion		8.515674
Sum squared resid	81332.28	Schwarz criterion		8.591602
Log likelihood	-1228.773	Hannan-Quinn criter.		8.546094
F-statistic	10.74182	Durbin-Watson stat		0.522789
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında bilanço yapısı (BY1: TP Aktifler/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması bilanço yapısını ölçen BY1: TP Aktifler/Toplam Aktifler oranı açısından yerli ve yabancı sermayeli bankaların farklı etkilenmediğini göstermektedir.

BY9: Alınan Krediler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: BY9

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	22.03347	1.293024	17.04026	0.0000
DEVLET	-7.758304	3.050374	-2.543394	0.0115
YERLI	-9.882310	1.875134	-5.270189	0.0000
YERLI*PC1	6.911116	1.792230	3.856155	0.0001
PC1	-4.882398	1.356846	-3.598343	0.0004
YERLI*PC2	-1.785652	1.265468	-1.411061	0.1593
R-squared	0.180773	Mean dependent var		15.66978
Adjusted R-squared	0.166350	S.D. dependent var		16.38539
S.E. of regression	14.96059	Akaike info criterion		8.269188
Sum squared resid	63564.63	Schwarz criterion		8.345116
Log likelihood	-1193.032	Hannan-Quinn criter.		8.299609
F-statistic	12.53365	Durbin-Watson stat		0.763133
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında bilanço yapısı (BY9: Alınan Krediler/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda PC3'ün yer almaması, büyümenin bilanço yapısını ölçen Alınan Krediler/Toplam Aktifler oranı üzerinde etkisi olmadığına göstergesidir. Ancak büyümenin krediler üzerindeki etkisinin gecikmeli olabileceği dikkate alınmalıdır. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri $0.0001 < 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi red edip H_2 hipotezi ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaları farklı etkilediği kabul edilir. YERLİ*PC2 değeri $0.1593 > 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edip, döviz kurlarının yerli ve yabancı sermayeli bankaların bilanço yapısını ölçen Alınan Krediler/Toplam Aktifler oranını etkilemediği sonucuna varılmıştır.

AK2: Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler

Dependent Variable: AK2

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	33.01526	1.552080	21.27163	0.0000
DEVLET	-12.48545	3.664745	-3.406908	0.0008
YERLI	15.59094	2.262696	6.890428	0.0000
PC1	8.789356	1.065681	8.247643	0.0000
PC2	3.691591	1.062184	3.475473	0.0006
PC3	-1.928803	1.060311	-1.819092	0.0700
R-squared	0.288558	Mean dependent var		40.00298
Adjusted R-squared	0.276033	S.D. dependent var		21.14037
S.E. of regression	17.98755	Akaike info criterion		8.637709
Sum squared resid	91888.73	Schwarz criterion		8.713638
Log likelihood	-1246.468	Hannan-Quinn criter.		8.668130
F-statistic	23.03787	Durbin-Watson stat		0.376660
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında aktif kalitesi (AK2: Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması aktif kalitesini ölçen Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler oranının yerli ve yabancı sermayeli banka olmasından etkilenmediğini göstermektedir.

AK4: Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar

Dependent Variable: AK4

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	7.872030	1.114359	7.064177	0.0000
DEVLET	10.04737	2.626653	3.825160	0.0002
YERLI	-3.781046	1.612400	-2.344979	0.0197
PC1	-2.041842	1.169362	-1.746116	0.0819
YERLI*PC1	-2.273419	1.544329	-1.472108	0.1421
R-squared	0.109290	Mean dependent var		7.030696
Adjusted R-squared	0.096789	S.D. dependent var		13.56664
S.E. of regression	12.89339	Akaike info criterion		7.968397
Sum squared resid	47378.25	Schwarz criterion		8.031671
Log likelihood	-1150.418	Hannan-Quinn criter.		7.993748
F-statistic	8.742357	Durbin-Watson stat		0.788764
Prob(F-statistic)	0.000001			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında aktif kalitesi (AK4: Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3'ün yer almaması, büyümenin ve döviz kurlarının aktif kalitesini ölçen Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler oranı üzerinde etkisi olmadığına göstergesidir. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri $0.1421 > 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir, ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler oranını farklı etkilemediği kabul edilmektedir.

L1: Likit Aktifler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: L1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	55.42554	1.774051	31.24237	0.0000
DEVLET	-3.600718	4.188858	-0.859594	0.3907
YERLI	-19.96677	2.586295	-7.720221	0.0000
PC2	-2.290270	1.214092	-1.886406	0.0603
PC1	-2.080934	1.218089	-1.708359	0.0887
PC3	1.925319	1.211951	1.588611	0.1133
R-squared	0.209905	Mean dependent var		44.45001
Adjusted R-squared	0.195995	S.D. dependent var		22.92949
S.E. of regression	20.56004	Akaike info criterion		8.905048
Sum squared resid	120051.1	Schwarz criterion		8.980977
Log likelihood	-1285.232	Hannan-Quinn criter.		8.935469
F-statistic	15.09008	Durbin-Watson stat		0.412122
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında likidite (L1: Likit Aktifler/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması likiditeyi ölçen Likit Aktifler/Toplam Aktifler oranının yerli ve yabancı sermayeli banka olmasından etkilenmediğinin göstergesidir.

L2: Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler

Dependent Variable: L2

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	121.4365	8.576220	14.15968	0.0000
DEVLET	5.662724	20.29546	0.279014	0.7804
YERLI	-58.86457	12.46438	-4.722624	0.0000
PC1	-10.43702	5.904936	-1.767508	0.0782
R-squared	0.081840	Mean dependent var		90.76318
Adjusted R-squared	0.072209	S.D. dependent var		103.4835
S.E. of regression	99.67732	Akaike info criterion		12.05545
Sum squared resid	2841573.	Schwarz criterion		12.10607
Log likelihood	-1744.040	Hannan-Quinn criter.		12.07573
F-statistic	8.497534	Durbin-Watson stat		1.541746
Prob(F-statistic)	0.000020			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında likidite (L2: Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması likiditeyi ölçen Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler oranının yerli ve yabancı sermayeli banka olmasından etkilenmediğinin göstergesidir.

K1: Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler

Dependent Variable: K1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	1.937347	0.248521	7.795512	0.0000
YERLI	-0.383979	0.360251	-1.065866	0.2874
DEVLET	0.658983	0.589236	1.118369	0.2643
PC3	-0.284563	0.170667	-1.667356	0.0965
R-squared	0.016623	Mean dependent var		1.801612
Adjusted R-squared	0.006308	S.D. dependent var		2.904570
S.E. of regression	2.895395	Akaike info criterion		4.977817
Sum squared resid	2397.628	Schwarz criterion		5.028437
Log likelihood	-717.7835	Hannan-Quinn criter.		4.998098
F-statistic	1.611496	Durbin-Watson stat		0.988563
Prob(F-statistic)	0.186848			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında kârlılık (K1: Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması kârlılığı ölçen Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler oranının yerli ve yabancı sermayeli banka olmasından etkilenmediğinin göstergesidir.

K2: Net Dönem Karı (Zararı)/Özkaynaklar

Dependent Variable: K2

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	7.930630	1.483880	5.344523	0.0000
DEVLET	10.36116	3.520928	2.942736	0.0035
YERLI	4.673424	2.148694	2.175006	0.0304
R-squared	0.063498	Mean dependent var		11.48422
Adjusted R-squared	0.056972	S.D. dependent var		17.81992
S.E. of regression	17.30487	Akaike info criterion		8.550143
Sum squared resid	85944.55	Schwarz criterion		8.588108
Log likelihood	-1236.771	Hannan-Quinn criter.		8.565354
F-statistic	9.729743	Durbin-Watson stat		1.308323
Prob(F-statistic)	0.000082			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında karlılık (K2: Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. YERLİ*PC1 YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3 değerlerinin tabloda olmaması kârlılığı ölçen Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar oranının yerli ve yabancı sermayeli banka olmasından etkilenmediğinin göstergesidir.

GGY1: Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler

Dependent Variable: GGY1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	4.947872	0.344110	14.37874	0.0000
DEVLET	0.006838	0.810387	0.008437	0.9933
YERLI	-1.053983	0.498408	-2.114698	0.0353
PC1	-1.209054	0.360788	-3.351153	0.0009
PC1*YERLI	0.916574	0.476481	1.923632	0.0554
PC3	-0.300295	0.234491	-1.280624	0.2014
R-squared	0.058791	Mean dependent var		4.337617
Adjusted R-squared	0.042220	S.D. dependent var		4.063831
S.E. of regression	3.977117	Akaike info criterion		5.619464
Sum squared resid	4492.159	Schwarz criterion		5.695393
Log likelihood	-808.8223	Hannan-Quinn criter.		5.649885
F-statistic	3.547910	Durbin-Watson stat		0.782515
Prob(F-statistic)	0.003968			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında gelir gider yapısı (GGY1: Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda PC2'nin yer almaması, döviz kurlarının banka performansı ölçümünde genel kabul görmüş bulunan net faiz marjı (Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler) oranı üzerinde etkisi olmadığının göstergesidir. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri $0.0554 < 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi red edip H_6 hipotezi ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaları farklı etkilediği kabul edilmektedir.

GGY3: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler

Dependent Variable: GGY3

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	5.549839	0.487585	11.38230	0.0000
DEVLET	-0.687796	1.146382	-0.599971	0.5490
YERLI	-2.861604	0.705842	-4.054170	0.0001
PC1	-3.366039	0.509948	-6.600749	0.0000
YERLI*PC1	2.676472	0.673567	3.973578	0.0001
PC2	-1.340754	0.463839	-2.890560	0.0041
YERLI*PC2	1.093907	0.664324	1.646646	0.1007
R-squared	0.194777	Mean dependent var		3.764510
Adjusted R-squared	0.177705	S.D. dependent var		6.200278
S.E. of regression	5.622442	Akaike info criterion		6.315251
Sum squared resid	8946.154	Schwarz criterion		6.403834
Log likelihood	-908.7114	Hannan-Quinn criter.		6.350742
F-statistic	11.40923	Durbin-Watson stat		0.657112
Prob(F-statistic)	0.000000			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında gelir gider yapısı (GGY3: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda PC3'ün yer almaması, büyümenin gelir gider yapısını ölçen Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler oranı üzerinde etkisi olmadığını göstergesidir. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri $0.0001 < 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi red edip H_6 hipotezi ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaları farklı etkilediği kabul edilmektedir. YERLİ*PC2 değeri $0.1007 > 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edip, döviz kurlarının yerli ve yabancı sermayeli bankaların gelir gider yapısını ölçen Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler oranını farklı etkilemediği sonucuna varılmıştır.

GGY4: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri

Dependent Variable: GGY4

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	89.66272	6.962091	12.87871	0.0000
DEVLET	11.37580	16.41033	0.693210	0.4887
YERLI	-22.01604	10.07366	-2.185505	0.0297
PC1	-33.17342	7.305730	-4.540740	0.0000
YERLI*PC1	28.62121	9.648381	2.966426	0.0033
R-squared	0.078267	Mean dependent var		77.54756
Adjusted R-squared	0.065331	S.D. dependent var		83.32064
S.E. of regression	80.55298	Akaike info criterion		11.63280
Sum squared resid	1849303.	Schwarz criterion		11.69607
Log likelihood	-1681.756	Hannan-Quinn criter.		11.65815
F-statistic	6.050053	Durbin-Watson stat		0.595392
Prob(F-statistic)	0.000110			

Yukarıdaki tabloda 2002-2011 yılları arasında gelir gider yapısı (GGY4: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri) oranının bağımlı ve devlet, yerli, ekonominin genel performansı, döviz kurları, büyüme değerlerinin bağımsız değişken olarak kurulduğu model için stepwise regression analizi sonuçları verilmektedir. Tabloda YERLİ*PC2 ve YERLİ*PC3'ün yer almaması, büyümenin ve döviz kurlarının gelir gider yapısını ölçen Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri oranı üzerinde etkisi olmadığının göstergesidir. Tablodaki YERLİ*PC1 değeri $0.0033 < 0.10$ olduğu için H_0 hipotezi red edilir ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderlerini farklı etkilediği kabul edilmektedir.

4.4. Ampirik Bulguların Özeti

Tablo 4.2. Özet tablodaki kısaltmaların açıklaması aşağıda belirtilmiştir:

SY1: Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)

SY2: Özkaynaklar/Toplam Aktifler

BY1: TP Aktifler/Toplam Aktifler

BY9: Alınan Krediler/Toplam Aktifler

AK2: Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler

AK4: Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar

L1: Likit Aktifler/Toplam Aktifler

L2: Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler

K1: Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler

K2: Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar

GGY1: Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler

GGY3: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler

GGY4: Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri

PC1 = Genel Ekonomideki İyilik Durumu (Ekonomideki genel performans)

PC2 = Döviz Kurları

PC3 = Büyüme

Tablo 4.2. Özet Tablo

ÖZET TABLO									
	PC1	PC2	PC3	DEVLET	YERLİ	PC1*YERLİ	PC2*YERLİ	PC3*YERLİ	R ²
SY1	-17,43	-7,36	-	14,33	-34,43	12,51	6,02	-	0,21
t-Statistic	(-4,99)*	(-2,32)*	-	(1,83)**	(-7,13)*	(2,71)*	(1,32)	-	
SY2	-2,91	-	-1,00	-2,45	-9,41	2,70	-	-	0,19
t-Statistic	(-2,91)*	-	(-1,54)	(-1,09)	(-6,81)*	(2,04)*			
BY1	5,99	1,81	-1,92	10,05	-2,05	-	-	-	0,16
t-Statistic	(5,98)*	(1,81)**	(-1,92)**	(2,91)*	(-0,96)	-	-	-	
BY9	-4,88	-	-	-7,76	-9,88	6,91	-1,79	-	0,18
t-Statistic	(-3,60)*	-	-	(-2,54)*	(-5,27)*	(3,86)*	(-1,41)	-	
AK2	8,79	3,69	-1,93	-12,49	15,59	-	-	-	0,29
t-Statistic	(8,25)*	(3,48)*	(-1,82)**	(-3,41)*	(6,89)*	-	-	-	
AK4	-2,04	-	-	10,05	-3,78	-2,27	-	-	0,11
t-Statistic	(-1,75)**	-	-	(3,83)*	(-2,34)*	(-1,47)	-	-	
L1	-2,08	-2,29	1,93	-3,60	-19,97	-	-	-	0,21
t-Statistic	(-1,71)**	(-1,89)**	(1,59)	(-0,86)	(-7,72)*	-	-	-	
L2	-10,44	-	-	5,66	-58,86	-	-	-	0,08
t-Statistic	(-1,77)**	-	-	(0,28)	(-4,72)*	-	-	-	
K1	-	-	-0,28	0,66	-0,38	-	-	-	0,02
t-Statistic	-	-	(-1,67)**	(1,12)	(-1,07)	-	-	-	
K2	-	-	-	10,36	4,67	-	-	-	0,06
t-Statistic	-	-	-	(2,94)*	(2,18)*				
GGY1	-1,21	-	-0,30	0,01	-1,05	0,92	-	-	0,06
t-Statistic	(-3,35)*	-	(-1,28)	(0,01)	(-2,11)*	(1,92)**	-	-	
GGY3	-3,37	-1,34	-	-0,69	-2,86	2,68	1,09	-	0,19
t-Statistic	(-6,60)*	(-2,89)*	-	(-0,60)	(-4,05)*	(3,97)*	(1,65)	-	
GGY4	-33,17	-	-	11,38	-22,02	28,62	-	-	0,08
t-Statistic	(-4,54)*	-	-	(0,69)	(-2,19)*	(2,97)*			
* %5'de anlamlı									
** %10'da anlamlı									

Özet tabloda SY1 (Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-34.43) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre sermaye yeterlilik oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değişkenin pozitif değer (12.51) olması, yerli bankaların sermaye yeterlilik oranının yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı duyarlılığının fazla olduğunu göstermektedir. PC2*YERLİ değişkeni anlamlı değer almadığından ve PC3*YERLİ değişkeni yer almadığından döviz kurlarının ve büyümenin bankaların sermaye yeterliliği oranını farklı etkilemediği sonucuna varılmaktadır.

Tabloda SY2 (Özkaynaklar/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-9.41) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre sermaye yeterlilik oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değişkenin pozitif değer (2.70) olması, yerli bankaların sermaye yeterlilik oranının yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı duyarlılığının fazla olduğunu göstermektedir. Tabloda PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değeri yer almadığından döviz kurlarının ve büyümenin bankaların sermaye yeterliliği oranını farklı etkilemediği sonucuna varılmaktadır.

Tabloda BY1 (Türk Parası Aktifler/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli değişkeninin anlamlı değer almaması yerli veya yabancı sermayeli banka için bu oran açısından farklılık olmadığını göstermektedir.

Tabloda BY9 (Alınan Krediler/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-9.88) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre bilanço yapısı oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün bilanço yapısı oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değerinin pozitif (6.91) olması, bilanço yapısı oranının yerli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Tabloda PC2*YERLİ değerinin anlamlı bir değer almaması ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması döviz kurlarının ve büyümenin bankaların bilanço yapısını farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda AK2 (Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli banka değişkeninin işaretinin pozitif (15.59) olması, yerli bankaların aktif kalitesinin yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere yabancı sermayeli banka bulunması sektörün aktif kalitesi oranını aşağı çekmektedir. PC1*YERLİ, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerlerinin yer

almaması ekonominin genel performansı, döviz kurları ve büyümenin bankaların aktif kalitesini yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda AK4 (Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-3.78) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre aktif kalitesi oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün aktif kalitesini ölçen bu oran açısından ortalamayı yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değerinin anlamlı olmaması, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması ekonominin genel performansı, döviz kurlarının ve büyümenin bankaların aktif kalitesini yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda L1 (Likit Aktifler/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-19.97) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre likidite oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün likidite oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması ekonominin genel performansı, döviz kurlarının ve büyümenin bankaların likidite oranını yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda L2 (Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-58.86) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre likidite oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün likidite oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması ekonominin genel performansı, döviz kurlarının ve büyümenin bankaların likidite oranını yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda K1 (Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli banka değişkeni anlamlı olmadığından yerli veya yabancı sermayeli banka olmasının bu oran açısından farklılık yaratmadığı sonucuna varılmaktadır. PC1*YERLİ, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması ekonominin genel performansı, döviz kurlarının ve büyümenin bankaların kârlılık oranının yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda K2 (Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar) oranı açısından, yerli banka değişkeninin işaretinin pozitif (4.67) olması, yerli bankaların kârlılık oranının yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buradan anlaşılabacağı üzere yabancı sermayeli banka bulunması sektörün kârlılık oranını aşağı çekmektedir. PC1*YERLİ, PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değerinin yer almaması ekonominin genel performansı, döviz kurlarının ve büyümenin bankaların kârlılık oranını yerli ve yabancı sermayeli bankalarda farklı etkilemediğini göstermektedir.

Tabloda GGY1 (Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler) oranı açısından, yerli değişkenin işaretinin negatif (-1.05) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre gelir gider oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün gelir gider oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değişkeninin pozitif değer (0.92) olması, bu oranın yerli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değeri ise tabloda yer almadığından döviz kurlarının ve büyümenin yerli ve yabancı sermayeli bankalarda bu oran açısından farklı etki yaratmadığını göstermektedir.

Tabloda GGY3 (Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler) oranı açısından yerli değişkenin işaretinin negatif (-2.86) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre gelir gider oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün gelir gider

oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. Tabloda PC1*YERLİ değişkeninin pozitif (2.68) olması, bu oranın yerli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Tabloda PC2*YERLİ değerinde döviz kurlarıyla anlamlı ilişki bulunamadığından, PC3*YERLİ değeri ise yer almadığından büyümenin yerli ve yabancı sermayeli bankalarda bu oran açısından farklı etki yaratmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tabloda GGY4 (Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri) oranı açısından yerli değişkenin işaretinin negatif (-22.02) olması, yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre gelir gider oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durumda, yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün gelir gider oranı ortalamasını yukarı çektiği sonucuna varılmaktadır. PC1*YERLİ değişkeninin pozitif (28.62) olması, bu oranın yerli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre ekonomideki genel performansa karşı daha duyarlı olduğunu göstermektedir. PC2*YERLİ ve PC3*YERLİ değeri ise tabloda yer almadığından döviz kurlarının ve büyümenin bankaların gelir giderlerini farklı etkilemediği sonucuna varılmaktadır.

SY1, BY1, AK4, K2 oranlarında devlet değişkeninin anlamlı ve pozitif değerler alması devlet bankalarının özel bankalara göre daha yüksek oranlara sahip olduğunu, aksine BY9 ve AK2 oranlarında ise anlamlı ve negatif değerler alması, devlet bankalarının özel bankalara göre daha düşük oranlara sahip olduğunu göstermektedir.

SY1, SY2, BY9, AK4, L1, L2, GGY1, GGY3 ve GGY4 oranlarında yerli banka değişkeni anlamlı ve negatif değer aldığı için yabancı sermayeli bankalara göre daha düşük oranlara sahiptir. AK2 ve K2 oranlarında ise yerli banka değişkeni anlamlı ve pozitif değer almış olup, yabancı sermayeli bankalara göre daha yüksek değerler elde etmektedir.

Birinci faktör (ekonomideki genel performans) SY1, SY2, BY9, GGY1, GGY3 ve GGY4 oranları açısından yerli bankalar yabancı sermayeli bankalara göre daha farklı

etki yapmakta, bunun sonucu yerli ve yabancı sermayeli bankalar farklı tepkiler vermektedir. Bankanın yerli ya da yabancı sermayeli olması ikinci (döviz kurları) ve üçüncü faktörün (büyüme) bankayı etkilemesi açısından farklılık yaratmamaktadır.

Yabancı sermayeli banka varlığı 1. Faktör (ekonomideki genel performans) SY1, SY2, BY9, AK4, L1, L2, GGY1, GGY3 ve GGY4 oranlarını negatif yönden etkilemektedir. Yani birinci faktördeki bir artış bu oranların azalmasına yol açmaktadır. Aksine bu faktördeki artışlar BY1 ve AK2 oranlarını yukarı yönlü hareket ettirmektedir. İkinci faktördeki (döviz kurları) artış SY1, L1 ve GGY3 oranlarında azalışa yol açarken BY1 ve AK2 oranlarında yükselişe yol açmaktadır. Üçüncü faktör (büyüme) ise BY1, AK2 ve K1 değişkenlerinde negatif etki yaratmaktadır. Diğer oranlarda ise hiç etki yaratmamaktadır.

Modelin anlamlılık gücüne bakıldığında R^2 değerinin nisbeten düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni modelin açıklama gücünü makro değişkenler ve bankanın devlet/özel veya yerli/yabancı olması dışında başka faktörlerin de etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmanın amacı yerli ve yabancı sermayeli bankaların arasındaki anlamlı farklılıkları ortaya çıkararak yabancı sermayeli banka girişinin etkisini ölçmek olduğundan R^2 'nin yeterince yüksek olmaması analiz sonuçlarını fazla etkilememektedir.

SONUÇ

Yabancı sermayeli bankalar 2006 yılından sonra Türk bankacılık sektöründeki varlıklarını büyük ölçüde artırmışlardır. Yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründeki toplam banka varlıkları açısından payı 2005 yılında %5.2 iken 2006 yılında %12.2'ye yükselmiştir. 2007 yılında %15 olan bu oran 2011 yılında %13.6'ya düşmüştür. Bu nedenle böyle bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırmanın temel amacı, yabancı sermayeli banka girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisini saptamaktır. Türk bankacılık sektörüne etkisini ölçmek üzere farklı boyuttaki performans ölçütleri kullanılarak inceleme yapılmıştır. Çalışma Türkiye’de 2002-2011 yılları boyunca sürekli faaliyet gösteren 29 bankayı kapsamakta olup, yalnızca mevduat kabul eden bankalar dikkate alınmıştır. Bankalar, faaliyetleri ve performanslarıyla ilgili olarak TBB’nin de dikkate aldığı Sermaye Yeterliliği, Bilanço Yapısı, Aktif Kalitesi, Likidite, Kârlılık, Gelir-Gider Yapısına ilişkin oranlar açısından değerlendirilmiş, panel veri yöntemi kullanılarak altı adet hipotez test edilmiştir. Hipotezlerimiz yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörü üzerinde etkileri olduğu şeklindedir.

Sermaye yeterliliği oranı bankaların dış kaynaklara bağımlılığının azalması ve yaşayabileceği olası sorunların üstesinden gelebilmesi açısından önemlidir. Her iki sermaye yeterlilik oranında, “Özkaynaklar/(Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)” ve “Özkaynaklar/Toplam Aktifler” yerli bankaların sermaye yeterlilik oranının yabancı sermayeli bankalardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum da yabancı sermaye varlığının Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı ortalamasını yukarıya çektiğinin göstergesidir. Böylece, yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha sağlam bir finansal yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Sermaye yeterliliği bankacılık sektörünün gücü ve krizlere karşı dayanıklılığı açısından önemlidir.

Çalışmanın yapıldığı dönemde sermaye yeterlilik oranı ekonomik konjonktürden etkilenmiştir. Yeniden yapılandırma süreci, mali sektörün kamusal gözetim ve denetimi, mali kuruluşların kendi iç denetim ve risk kontrol süreçleri, sektör genelinde özkaynakların ve aktif kalitesinin artırılması suretiyle mali yapının güçlendirilmesi, kamu bankalarının organizasyonunun yenilenmesi, görev zararlarının tasfiyesi, borç takası yoluyla Hazine Müsteşarlığı ve bankaların riskleri üzerindeki denetimlerini artırması şeklinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, finansal sektörün yeniden yapılandırma sürecinin uzantısı/devamı mahiyetinde olan Finansal Yeniden Yapılandırma Programı (İstanbul Yaklaşımı) uygulaması 2002-2007 döneminde, makroekonomik değişkenlerde ve bankacılık sektörünün mali bünyesinde ve bilanço yapısında olumlu gelişmeler yarattığı için ekonominin genel performansında iyileşme yaşandığında istatistiksel olarak özkaynak oranları düşmüş görünmektedir. Oysa bu durumda kriz sonrası kamu bankalarının ve TMSF'ye aktarılan özel bankaların özkaynaklarının güçlendirilmesi için özel tertip tahviller çıkarılması etkili olmuştur.

Yabancı sermayeli bankaların yerli bankalara göre daha yüksek sermaye yeterlilik oranına sahip olması, doğrudan daha sağlam ve istikrarlı bir bankacılık sektörü oluşturulmasında ve dolaylı yoldan da Türk bankalarının finansal performansını olumlu etkilemektedir. Yerli bankalar (devlet mülkiyetli ve/veya özel mülkiyetli) analiz döneminde toplam varlıklarına kıyasla sermayelerini önemli ölçüde yükseltmiş olsalar da yabancı sermayeli bankalar düzeyine ulaşamamışlardır.

Bilanço yapısı oranlarından “Türk Parası Aktifler/Toplam Aktifler” oranı açısından yerli ve yabancı sermayeli banka arasında fark yokken, “Alınan Krediler/Toplam Aktifler” oranında yerli bankaların bilanço yapısını temsil eden bu oran açısından yabancı sermayeli bankalardan daha zayıf olduğu görülmektedir. Bu durumda yabancı sermayeli banka varlığının Türk bankacılık sektörünün bilanço yapısını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Türk bankaları, özellikle borsaya kote

olanlar, sektör ortalamasına ulaşmak için kendi bilanço yapısını düzeltmek için çaba göstereceklerdir.

“Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler” oranı yerli bankaların yabancı sermayeli bankalara göre toplam varlıklarının daha fazlasını kredi olarak plase ettiğini göstermiştir. Yabancı sermayeli bankalar firmalara kredi verirken daha seçici olabilir. Ülkemizde kayıt dışı gerçeği olmasına rağmen yabancı sermayeli bankaların firmaların mali tablolarını esas alarak kredi vermesi de bir etkidir.

“Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler” oranı yüksek ise, “crowding out” oranının düşeceği ve özel sektör fonlamasının artacağı malumdur. Bu nedenle aktif kalitesinin bir unsuru olarak değerlendirilmiştir. Finansal aracılık oranı olarak da kullanılan bu oran yoluyla bankaların daha çok devleti mi yoksa özel sektörü mü fonladığı saptanabilir. Bankanın devleti fonladığı durumda bu oran düşmekte ve menkul değer cüzdanı yükselmektedir. Yabancı sermayeli bankaların portföylerinde hazine bonosu tutması kamu maliyesi açısından da destekleyici görev görmektedir. Çünkü devlet bankasının portföyünde hazine bonosu olması doğaldır ancak, yabancı sermayeli banka, risk algısına göre hazine bonosunu menkul kıymet cüzdanına eklemektedir.

Aktif kalitesi bankalar açısından önemli bir kavramdır ve ödünç verilen fonların geri dönüşünün bir göstergesidir. Aktif kalitesini gösteren oranlardan “Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar” oranı, yerli bankaların risk yönetimini yabancı sermayeli bankalar kadar iyi yapamadığını düşündürmektedir. Yabancı sermayeli bankalar grup kredileri ile piyasa koşullarına uygun olmayan sübvansiyonlu krediler kullandırmamakta ve sorunlu kredileri daha erken tesbit ederek daha yüksek kredi karşılıkları ayırmaktadır. Bu nedenle yabancı sermayeli bankalarca gerçekleştirilen bu tür uygulamalar bankacılık sektöründeki sorunlu kredi tutarını düşürebilir ve etkinliği artırabilir. Literatürde yabancı sermayeli bankaların aktif kalitesi açısından daha iyi durumda olduğunu, mevduata daha az bağımlı olduğunu, takibe düşen krediler açısından daha iyi durumda olmaları nedeniyle kredi açma süreçlerini daha

iyi yaptığı ve kredileri daha iyi takip ettikleri sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur. Bu nedenle, bulunan sonuç Literatürle uyumludur. Zaten yabancı sermayeye getirilen eleştirilerden biri de, kriz zamanlarında önce yabancı sermayeli bankaların kredi kısıtlamasına giderek krizi derinleştirdiği söylemidir.

Kurumsal yönetim ve risk yönetimi açısından daha fazla tecrübeye sahip yabancı sermayeli bankalar öncü rol oynayarak yerli bankaları olumlu yönde etkileyebilir. Buna karşın, olası finansal kriz dönemlerinde işlerini bırakarak gittikleri, riski düşük müşterilere yöneldikleri, küçük ölçekli işletmelere kredi açmakta isteksiz davrandığı durumlar görülebilir. Çalışmada kriz döneminde yabancı sermaye payı azalan bankalara rastlanmıştır. Bunun nedeni, 2009 krizi sonrası Avrupa ve ABD’deki ana sermayeler bankaların sorun yaşadığında Türkiye’deki partnerlerinin de etkilenmiş olmasıdır. Fortis ve TEB gibi en büyük iki yabancı bankanın birleşmesi de Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli banka payının azalmasında etkide bulunmuştur.

Likidite, geniş anlamda, aktiflerin daha akışkan, daha kısa vadeli ve daha kolay paraya dönüştürülebilecek şekilde düzenlenerek pasiflerle vade uyumlu hale getiren dengeli bir finansman politikası izlenmesidir. Finansal olarak borçlarını ödeme gücü olan bir banka için yüksek likidite önemli olmayabilir. Ancak likiditenin düşük olması mevduat çekilmeleri ve vadesi gelen borçların ödenmesinde bankanın sorun yaşamasına neden olabilir.

Her iki likidite yapısı oranında “Likit Aktifler/Toplam Aktifler” ve “Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler” yerli bankaların likidite oranının yabancı sermayeli bankalardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum da yabancı sermaye varlığının Türk bankacılık sektörünün likidite oranı ortalamasını yukarıya çektiğini göstermektedir. Bu durumda etkili nedenlerden birisi, yabancı sermayeli bankaların maddi duran varlık yatırımını tercih etmemesi olabilir. Bir diğer neden olarak da mevduat dışı fon kaynaklarına rahat ulaşabilmeleri gösterilebilir. Yabancı sermayeli bankaların yurt dışından yönetilmesi, üst düzey Türk yönetici olsa da yetki

verilmemesi, Türk bankacılık sektöründe yerli bankalara göre risk algılarının farklı olmasına neden olmaktadır. Yabancı sermayeli bankaların “Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar” oranının düşük olması da riskli gördüğü firma ve sektörler kredisiz olduklarını, bunun sonucu atıl para kaldığından likiditelerinin yüksek olmasını gösterebilir. Likiditelerinin yüksek olması kârlılıklarını da olumsuz etkileyebilir.

Yerli banka “Net Dönem Kârı (Zararı)/Özkaynaklar” kârlılık oranının yabancı sermayeli bankalardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum da yabancı sermaye varlığının Türk bankacılık sektörün kârlılık oranı ortalamasını aşağıya çektiğini göstermektedir. Yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkelere gelmesinin ana nedeninin yüksek kârlılık oranları olduğu konusunda genel bir kanı vardır. Ancak, risk iştahı olmaması ve net faiz marjlarının yerli bankalardan daha düşük olması, bekledikleri kâra ulaşmalarını engelleyebilir. Risk ve volatilité arttıkça getiri de artmaktadır. Firmaların, kriz zamanlarında geri çekilmelerinden dolayı genellikle yabancı sermayeli bankaları ana bankaları seçmemeleri de kârlılıklarının yerli bankalardan daha az olmasında etki yapabilir. Çünkü firmalar genellikle ana bankalarının çek karnesini kullanır, ihracatlarını yönlendirir, tahsile çek verir, tüm bunlar vadesiz mevduat tortusu oluşmasına neden olur. Vadesiz mevduat ve dış ticaretten oluşan kur kârları bankaların kârlılığını artıran önemli unsurlardandır.

Gelir-Gider Yapısı oranları, bankanın elde ettiği kârın hangi gelir ve gider kalemlerinden etkilendiğini ve toplam gelirleri ve giderleri içerisinde hangi kalemlerin ağırlıklı olarak yer aldığını göstermektedir. Her üç gelir gider yapısı oranında; “Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler”, “Faiz Dışı Gelirler (Net)/Toplam Aktifler” ve “Faiz Dışı Gelirler (Net)/Diğer Faaliyet Giderleri” yerli bankaların gelir gider oranının yabancı sermayeli bankalardan daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum da, yabancı sermaye varlığının Türk bankacılık sektörünün gelir gider oran ortalamasını yukarıya çektiğini göstermektedir. Bankaların yönetsel yeterliliğini (yönetim kalitesi) gösteren gelir gider oranları içinde yer alan net faiz marjı, enflasyonun da düşmesinin etkisiyle, 2002 yılından itibaren

2009 kriz yılı hariç genel bir düşme eğilimi göstermiştir. Net faiz geliri oranı da düşen faizlerler ve artan rekabetin etkisiyle kredilerden ve menkul değerlerden alınan faizlerin düşmesinden etkilenmiştir.

Bankaların kredi vermek yerine menkul kıymet cüzdanından faiz geliri elde etme yoluna gitmeleri, kredi olarak kullanılacak kaynak miktarını azaltarak bu fonların maliyetini artırabilir. Buna bağlı olarak menkul kıymet cüzdanının toplam varlıklara oranı arttıkça net faiz marjı açılabilir. Bankalar üzerinde dolaylı bir vergilendirme olarak kabul edilen zorunlu karşılık oranlarındaki artış da net faiz marjını artırabilir.

Türk bankacılık sektöründe net faiz marjının genel olarak yabancı sermayeli bankalarda daha yüksek olmasının temel nedeni, sistemdeki grupların kaynak kompozisyonundaki farklılıktır. Yerli bankaların, özellikle de kamu bankalarının, temel kaynağı mevduatlardır. Bilindiği gibi mevduat toplamının maliyeti yüksek olup, çok şubeli bankacılık gerektirmektedir. Yerli bankaların bilançolarında mevduatın toplam pasifteki payının yüksekliği, faiz giderlerini artırarak net faiz gelirlerini düşürmektedir. Yabancı sermayeli bankalar şube bankacılığı yapmamakta ve yurt dışından yerli bankalara göre daha kolay ve ucuza sağladıkları kaynakları, yerel bankalara benzer bir fiyatlandırmayla, kredi açarak ve/veya menkul kıymet cüzdanına plase ederek oluşan yüksek faiz marjıyla kullandırmaktadır. Bunun sonucu olarak yabancı sermayeli bankaların faiz marjları yerli bankalara göre daha yüksek olmaktadır.

Değişen ekonomik koşullarda, bankaların geleneksel bankacılık faaliyetlerinin yanında alternatif kazanç ve hizmetler bulması performansını geliştirmesine katkıda bulunur. Bankalar kârlılık oranlarını faiz dışı gelirler yoluyla yükseltebilmektedirler. Bu durumda, banka kredi arzını genişletmediği, diğer bir ifadeyle reel sektöre fon aktarmadığında, ekonomiye katkıda bulunmadığı söylenebilir. Faiz dışı gelirlerin yerli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre daha düşük olması da yabancı sermayeli bankaların daha yüksek komisyon geliri elde etmesinden veya türev ürünler gibi kredi dışındaki çeşitli ürünlerden getiri elde etmelerinden kaynaklanmış olabilir.

Faiz dışı gelir gider oranı bankaların şube performanslarını ölçmede kullandığı önemli bir ölçüttür ve bu oranın minimum % 100 olması beklenir. Bunun için bankalar ya faiz dışı elde ettikleri komisyon gelirlerini arttırmalı veya faiz dışı yapılan giderlerini azaltmalıdırlar.

Bankacılık sektöründe yaşanan rekabet, banka kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmaya zorlamaktadır. Bunu sağlayabilmek için, bankalar finansal performanslarını bulunduğu sektör içinde değerlendirirler ve sektör ortalamasını referans olarak alırlar. Yabancı sermaye girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisi bu nedenle önemlidir. Türk bankacılık sektörüne giren yabancı sermayeli banka profili genellikle küçük ve orta ölçekli bankalar olduğundan büyük ölçekli bankalardan ziyade küçük ve orta ölçekli bankaların davranışlarını ve finansal performansını etkileyeceği tahmin edilmektedir.

Yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite ve gelir-gider oranları açısından sektör ortalamasını yükselten, kârlılık oranları açısından ise sektör ortalamasını düşüren etki yarattığı saptanmıştır. Ekonominin genel performansının yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterliliğini, bilanço yapısını ve gelir gider yapısını farklı etkilediği, döviz kurlarının ve büyümenin ise farklı etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Akbank: **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi (1923-1978)**, İstanbul, Akbank Kültür Yayınları, 1980.

Akgüç, Öztin: **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1989.

Akgüç, Öztin: **Finansal Yönetim**, 7. bs., İstanbul, Avcıol Basım, 1998.

Aksoy, Tamer: **Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslararası Bankacılık**, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, No: 109, 1998.

Altunbaş, Yener, Sarısu, Ayhan: **Avrupa Birliği Sürecinde Türk ve Avrupa Bankacılık Sistemlerinin Karşılaştırılması**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 200, 1996.

Argın, Aydın: **Avrupa Topluluğu Tek Pazarına Uyum Açısından Türk Bankacılık Sisteminin Uyum Gereklere**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 175, 1993.

Arslan, Yüzgün: **Cumhuriyet Dönemi Türk Banka Sistemi (1923-1981)**, İstanbul, Der Yayınevi, 1982.

Artun, Tuncay: **İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık**, 2. bs., İstanbul, Tekin Yayınları, 1983.

- Balak, Deniz,
Seymen, Dilek: **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Gümrük Birliğinin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 201, 1996.
- Berk, Niyazi: **Bankacılığın Dışa Açılması ve Dış Kredi İlişkileri**, İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası Bankacılık Araştırmalar Dizisi 4, 1985.
- Butler, Cormac: **Mastering Value at Risk**, Londra, Pearson Education Ltd., 1999.
- Çelik, Mustafa: **Sermaye Yeterliliği Açısından Türkiye ile AB Mevzuatının Karşılaştırılması**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 293, 2013.
- Durer, Salih: **Türkiye’de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği**, İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmaları Dizisi Yayınları, No: 8, 1988.
- Erdem, M. Şükrü: **Avrupa İç Pazarı ve Türk Bankacılık Sistemi: Sorunlar ve Öneriler**, İstanbul, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 174, 1993.
- Erdoğan, Niyazi: **Dünyada ve Türkiye’de Finansal Krizler**, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 2002.
- Ertuna, Özcan: **Finansal Kurumlar**, Ankara, Teori Yayınları, 1986.

- Greene, William H.: **Econometric Analysis**, 3. ed., New Jersey, Prentice Hall, 1997.
- Gujarati, Damodar N.:**Temel Ekonometri**, Çev. Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen, 2. bs., İstanbul, Literatür Yayınları, No: 33, 2001.
- Gürlelel, Can Fuat: **Avrupa İç Pazarı 1992 ve Türk Bankacılık Sistemi Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 176, 1993.
- Kazgan, Gülten: **Tanzimat’tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi: Birinci Küreselleşmeden İkinci Küreselleşmeye**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Keyder, Nur: **Money-Theory Policy, Application**, Ankara, 1991.
- Kılınç, Uğur: **Türkiye Avrupa Toplulukları İlişkileri (Ekonomik, Siyasi, Hukuki ve İdari Yönden)**, Ankara, TOBB Yayınları, 1990.
- Kocaimamoğlu, S.: **Bankacılık Ansiklopedisi**, Ankara, Doğu Matbaacılık, 1977.
- Kula, Ferit: **Çokuluslu Girişimler ve Türkiye**, İstanbul, İleri Yayınları, 2006.
- Morgil, Orhan: **Parasal Büyüme Modelleri ve Para Politikaları**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, No: 1, 1983.
- Orhunbilge, Neyran: **Uygulamalı Regresyon ve Korelasyon Analizi**, 2. bs., İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, Yayın No: 281, 2002.

Önder, İ., Türel, O., **Türkiye’de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar**, Ekinci, N., Somel, C.: İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.

Parasız, İlker: **Para-Banka ve Finansal Piyasalar**, Bursa, 2000.

Rostow, W. W.: **İktisadi Gelişmenin Merhaleleri**, Çev. Erol Güngör, 2. bs., Ötüken Yayınları, 1999.

Sadıklar, C. Tayyar: **Türk Mali Sistemi İçinde Bankalar**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 113, 1981.

Sanver, Üstün: **Uluslararası Piyasalar, Körfez Krizi ve Türkiye Ekonomisindeki Gelişmelerin Işığında Türk Mali Piyasaları ve Bankacılık Sektöründe Beklentiler**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 163, 1991.

Sarısu, Ayhan: **Türk Bankacılık Sisteminin Genel Yapısı, Temel Özellikleri ve Kamu Bankalarının Bölünerek Özelleştirilmesi**, Ankara, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Araştırma-İnceleme Dizisi, No: 7, Kasım 1996.

Stock, James H., **Ekonometriye Giriş**, Çev. Bedriye Saraçoğlu, Ankara, Efil Yayınevi, No: 126, 2011.

Tarı, Recep: **Ekonometri**, 6. bs., Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2010.

Tokgöz, Erdinç: **Türkiye’nin İktisadi Gelişimi Tarihi**, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1999.

Uludağ, İ., Ekren, N.: **Avrupa Topluluğu ve Türk Bankacılık Sistemi: Karşılaştırmalı Analitik Bir Değerlendirme**, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 173, 1993.

Uygur, Ercan: **Financial Liberalization and Economic Performance in Turkey**, Ankara, TCMB Yayınları, 1993.

Walter, Ted: **Dünya Ekonomisi**, Çev. Ünal Çağlar, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2000.

Yeldan, Erinç: **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi Bölüşüm, Birikim ve Büyüme**, İstanbul, 8. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.

Yıldırım, Sevdil, Altun, Oğuz: **Türk Bankacılık Sisteminin Değerlendirilmesi: 1980-1993 Deneyimi**, SPK Yayınları, 1994.

Yüzgün, Arslan: **Cumhuriyet Dönemi Türk Banka Sistemi (1923-1981)**, İstanbul, Der Yayınevi, 1982.

Makaleler:

Abreu, M., Mendes, V.: “Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence from EU Countries”, **Porto Çalışma Tebliği**, Sayı: 122, 2002.

Afşar, Muharrem: “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1-2, 2004, s. 85-101.

- Akar, Cüneyt,
Çiçek, Serkan: “Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Merkezileşmesi”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt XXIII, No: 2, 2007, s. 167-184.
- Akgüç, Öztin: “Türkiye’de Yabancı Bankalar”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 36, Ekim 2007, s. 18-25.
- Aktaş, Hüseyin,
Kargın, Mahmut: “Türk bankacılık Sektörü’nde Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”, **Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 2, 2007, s. 31-45.
- Apak, Sudi,
Uyar, Metin: “IMF-Türkiye İlişkileri ve Bankacılık Sektörü”, **Mufad Dergisi**, Sayı 47, Temmuz 2010, s. 41-57.
- Arslan, H. B.: “Cross-Border Bank Acquisitions: Financial and Managerial Analysis of BNP Paribas-TEB Deal”, **International Research Journal of Finance and Economics**, No: 9, 2007, pp. 38-49.
- Ata, H. Ali: “Banka Yabancılaşmasının Türkiye’deki Yerli ve Yabancı Bankalar Açısından Karşılaştırılması”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Sayı: 23, 2009, s. 109-124.
- Aybar, S.,
Lapavitsas, C.: “Financial System Design And The Post-Washington Consensus, Development Policy in The Twenty-First Century: Beyond The Post”, **Washington Consensus**, London, 2001, pp. 28-51.
- Barajas, A., Steiner,
R., Salazar, N.: “The Impact of Liberalization and Foreign Investment in Colombia’s Financial Sector”, **Journal of Development Economics**, Vol. 63, Issue 1, October 2000, pp. 157-196.

- Başak, Levent: “Türkiye’de Yabancı Banka Hukuku ve Yabancı Bankalarla İlgili Bazı Hususların Analizi”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 63, 2007, s. 6-20.
- Berksoy, Turgay: “Türkiye Ekonomisinde Değişim ve Kriz 24 Ocak 1980’den 5 Nisan 1994’e”, **Petrol İş 93-94 Yıllığı**, No: 36, 1995, s. 596-622.
- Bolay, Cahide: “Türk Bankacılık Tarihi”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 5, Ankara, Bankalar Birliği Yayınları, 1991, s. 43-53.
- Borensztein, E., Gregorio, J. De., Lee, J-W.: “How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?”, **Journal of International Economics**, Vol. 45, 1998, pp. 115-135.
- Buch, C. M., Golder, S. M.: “Foreign Versus Domestic Banks in Germany and the US: A Tale of Two Markets?”, **Journal of Multinational Financial Management**, Vol. 11, Issues 4, December 2001, pp. 341-361.
- Chantapong, S.: “Comparative Study of Domestic and Foreign Bank Performance in Thailand: The Regression Analysis”, **Journal of Economic Change and Restructuring**, Vol. 38, 2005, pp. 63-83.
- Claessens, S., Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H.: “How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets?”, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 25, May 2001, pp. 891-911.

- Claessens, S., Lee, J.: “Foreign Banks in Low-Income Countries: Recent Developments and Impacts”, **World Bank Working Paper**, 2002.
- Clarke, G., Cull, R., D’Amato L., Molinari, A.: “The Effect of Foreign Entry on Argentina’s Domestic Banking Sector”, **World Bank Policy Research**, Working Paper No: 2158, 1999.
- Clarke, G., Cull, R., Martinez, P., Sanchez, S.: “Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Countries, and Agenda for Further Research”, **World Bank Working Paper**, Development Research Group, 2002.
- Clarke, G., Cull, R., Martinez, P.: “How Does Foreign Bank Participation Affect Access to Credit by Small and Medium Enterprises?: Evidence from Firm Survey Data”, **World Bank**, Development Research Group, 2002.
- Cyrstal, J., Dages, B., Goldberg, L.: “Has Foreign Bank Entry Led to Sounder Banks in Latin Amerika?”, **Federal Reserve Bank of New York Current Issues in Economics and Finance**, Vol. 8, No: 1, January 2002, pp. 1-6.
- Çelik, Tuncay, Ürünveren, Çiğdem: “Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Rekabet Etkisi: 2002-2007”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 2, 2009, s. 42-59.
- Dages, B. G., Goldberg, L., Daniel, K.: “Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons From Mexico and Argentina”, **Economic Policy Review**, Federal Reserve Bank of New York, May 2000, pp. 17-36.

- Daniel, İbrahim,
Haiss, Peter: “The Internationalization of Banking: A Micro-Macro Approach With Focus On Romania”, **EEFS Conference**, June 3-7, 2009.
- Demirgüç-Kunt, A.,
Huizingha, H. : “Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence”, **The World Bank Economic Review**, Vol. 13, Issue: 2, June 1999, pp. 379-408.
- Demirgüç-Kunt, A.,
Huizingha, H. : “Financial Structure of Bank Profitability”, Financial Structure and Economic Growth: A Cross-Country Comparison of Banks, Markets and Development içinde, Derleyenler Kunt, Aslı Demirgüç ve Ross Levine, **Cambridge**, MA: MIT Press, 2001, pp. 243-262.
- Denizer, Cevdet: “Foreign Bank Entry in Turkey’s Banking Sector, 1980-1997”, **World Bank Policy Research Working Paper**, 1999.
- Denizer, C.,
Dinç, M.,
Tarımcılar, M.: “Measuring Bank Efficiency in the Pre-and Post Liberalization Environment: Evidence from the Turkish Banking System”, **World Bank Policy Research Working Paper**, No 2476, 2000.
- Detragiache, E.,
Tresselt T., Gupta P.: “Foreign Banks in Poor Countries”, **The Journal of Finance**, Vol. 63, Issue: 5, October 2008, pp. 2123-2160.
- Dinçer, Hasan,
Görener, Ali: “Performans Değerlendirmesinde AHP-VIKOR ve AHP-TOPSIS Yaklaşımları: Hizmet Sektöründe Bir Uygulama”, **Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi**, Cilt 29, No: 3, Eylül 2011, s. 244-260.

- Ekinci, N. Kadri: “Türkiye’de 1980 Sonrası Kriz Dinamikleri ve İntibak Mekanizmaları”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, No: 77, 1998, s. 7-28.
- Ekren, Nazım: “Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Aralık, 1985.
- Esen, O.: “Bankacılık Krizleri, Dünya ve Türkiye’de Yeniden Yapılandırma Programları ve Türk Bankacılık Sektörü”, **Siyaset Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2005, s. 1-21.
- Gamal-El, Mahmoud, “Efficiency and Unobservable Heterogeneity in Turkish Banking Sector: 1990-2000”, Working Paper, **Rice University**, 2002.
- Giannetti, M., “Financial Integration and Entrepreneurial Activity: Evidence From Foreign Bank Entry in Emerging Markets”, **European Central Bank Working Paper Series**, No: 498, June 2005.
- Ongena S.: “Financial FDI and Host Countries: New and Old Lessons”, **Federal Reserve Bank of New York Papers**, 2003.
- Goldberg, Linda: “Financial FDI and Host Countries: New and Old Lessons”, **Federal Reserve Bank of New York Papers**, 2003.
- Guillen, Mauro F., “At Last the Internationalization of Retail Banking: The Case of the Spanish Banks in Latin America”, **The Wharton Financial Institutions Center**, Working Paper No: 99-41, 1999.
- Tschoegl, Adrian E.: “At Last the Internationalization of Retail Banking: The Case of the Spanish Banks in Latin America”, **The Wharton Financial Institutions Center**, Working Paper No: 99-41, 1999.
- Guru, B., Staunton J., “Determinants of Commercial Bank Profitability in Malaysia”, **Asian Academy of Management Journal**, Vol. 5, No: 2, July 2000, pp. 1-22.
- Shanmugam, B.: **Asian Academy of Management Journal**, Vol. 5, No: 2, July 2000, pp. 1-22.

- Güngör, Bener: “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yerel ve Yabancı Bankaların Kârlılık Seviyelerini Etkileyen Faktörler: Panel Veri Analizi”, **İktisat-İşletme ve Finans Dergisi**, Sayı: 258, 2007, s. 40-63.
- Haas, Ralph De, Lelyveld, Iman Van: “Foreign Banks and Credit Stability in Central And Eastern Europe A Panel Data Analysis”, **DNB Staff Reports**, No: 109, 2003.
- Hermes, N., Lensink, R.: “Foreign Bank Presence, Domestic Bank Performance and Financial Development”, **Journal of Emerging Market Finance**, Vol. 3, 2004, pp. 207-229.
- Işık, İhsan, Hassan M., Kabir: “Cost and Profit Efficiency of The Turkish Banking Industry: An Empirical Investigation”, **The Financial Review**, Vol. 37, Issue: 2, 2002, pp. 257-280.
- Işık, İ, Uysal D., Uğur, Meleke: “Post-Entry Performance of De Novo Banks in Turkey,” Paper Submitted to the **Tenth Annual Conference of the ERF**, held in Morocco in December 2003.
- Jorion, Philippe: “How Informative Are VaR Disclosures?”, **The Accounting Review**, Vol.77. Sayı 4, October 2002.
- Kasman, Adnan: “Cost Efficiency, Scale Economies, and Technological Progress in Turkish Banking”, **Central Bank Review**, 2002, pp. 1-20.

- Kılıç, Merve,
Akın, Ahmet: “Banka Satın Almalarının Hedef Bankaların Performansına Olan Etkileri: Türk Bankacılık Sektörü Üzerinde Ampirik Bir Çalışma”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10/3, 2008, s. 229-255.
- Kosmidou, K.,
Pasiouras, F.,
Zopounidis, C.,
Doumpos, M.: “A Multivariate Analysis of the Financial Characteristics of Foreign and Domestic Banks in the UK”, **The International Journal of Management Science**, Vol. 34, 2006, pp. 189-195.
- Köne, A. Çiğdem: “Para-Sermayenin Yeniden Yapılandırılması: Türk Özel Bankacılık Sektörü Örneği”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı 2, 2003, s. 233-246.
- Köse, A. H.,
Yeldan, E.: “Dışa Açılma Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Dinamikleri (1980-1997)”, **Toplum ve Bilim Dergisi**, No: 77, 1998, s. 45-67.
- Lensink, Robert,
Hermes, Niels: “The Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?”, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 28, Issue: 3, 2004, pp. 553-568.
- Levine, R.: “Foreign Banks, Financial Development and Economic Growth in: Barfield, C. E. (Ed.), International Financial Markets: Harmonization Versus Competition”, **AEI Pres**, Washington DC., 1996.
- Magri, S., Mori, A.,
Rossi, P.: “The Entry and the Activity Level of Foreign Banks in Italy: An analysis of Determinants”, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 29, Issue: 5, May 2005, pp. 1295-1310.

- Mercan, M.,
Reisman, A.,
Yolalan, R.,
Emel, A. B.: “The Effect of Scale and Mode of Ownership on the Financial Performance of the Turkish Banking Sector: Results of a DEA-based Analysis”, **Socio-economic Planning Sciences**, Vol. 37, 2003, pp. 185-202.
- Mian, Atif: “Distance Constraints: The Limits of Foreign Lending in Poor Economies”, **The Journal of Finance**, Vol. 56, Issue: 3, 2006, pp.1465-1505.
- Molyneux, Philip,
Thornton, John: “Determinants of European Bank Profitability: A Note”, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 16, Issue: 6, December 1992, pp. 1173-1178.
- Montes, N. Fernando, Landa, L.: “The Behaviour of Domestic Interest Rates and Bank Spreads in Mexico During Episodes of Financial and External Liberalization, Financial Liberalization: How Far? How Fast?”, **Cambridge University Press**, 2001, pp. 188-206.
- Naceur, S. B.,
Goaied M.: “The Determinants of the Tunisian Deposit Banks Performance”, **Applied Financial Economics**, Vol. 11, Issue: 3, June 2001, pp. 317-319.
- Oksay, Suna: “Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı Sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl: 3, Sayı: 8 , 1998, s. 18-38.
- Okuda, H.,
Rungsomboon, S.: “The Effects of Foreign Bank Entry on the Thai Banking Market: Empirical Analysis from 1990 to 2002”, **Center for Economic Institutions Working Paper Series**, Number 2004-20.

- Palombo, Luizet: “Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 20, 1997, s. 21-28.
- Pan, Yigang: “The Inflow of Foreign Direct Investment To China: The Impact of Country-Specific Factors”, **Journal of Business Research**, Vol. 56, 2003, pp. 829-833.
- Pazarlıoğlu, M. V.: “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması”, **V.Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, Adana, 19-22 Eylül 2001.
- Pehlivan, H.,
Kirkpatrick C.: “The Impact of Transnational Banks on Developing Countries Banking Sector: an Analysis of the Turkish Experience, 1980-89”, **British Journal of Middle Eastern Studies**, Vol. 19, Issue: 2, 1992, pp. 186-201.
- Piloff, Steven, J.,
Santomero, A. M.: “The Value Effects of Bank Mergers and Acquisitions”, **Center for Financial Institutions Working Papers**, Wharton School Center for Financial Institutions, University of Pennsylvania, 1996.
- Ritchie, R.,
Zhang, Q.: “Managing Business Risks in China,” **Long Range Planning**, Vol. 31, No: 4, 1998, pp. 606-614.
- Stiglitz, J. E.: “Reforming the Global Economic Architecture: Lessons from Recent Crises”, **The Journal of Finance**, Vol. 54, No: 4, 1999, pp. 1508-1521.

- Sturm, J. E.,
Williams, B.: “Foreign Bank Entry, Deregulation and Bank Efficiency: Lessons from the Australian Experience”, **Journal of Banking and Finance**, Vol. 28, July 2004, pp. 1775-1799.
- Sundararajan, V.,
Ariyoshi A.,
Ötoker, Robe: “International Capital Mobility and Domestic Financial System Stability Survey of Issues”; Financial Risks, Stability and Globalization, 2000, (Ed. Johnson O.E.G.), **Papers Presented at the Eighth Seminar on Central Banking**, Washington D.C., IMF, 2002, pp. 426-472.
- Süer, Ömür: “Will Foreign Bank Entry Lead to Sounder Banks in Turkey”, **Journal of Business and Behavioral Sciences**, Vol. 19, No:1, Fall 2008, pp. 133-146.
- Taşkın, F. Dilvin: “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt 11, Sayı: 2, Nisan 2011, s. 289-298.
- Tobin, J.: “Financial Re-Globalization”, **Options Politiques**, Juillet-Aout, 1999, pp. 18-21.
- Tunay, Batu,
Silpar, A. M.: “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Kârlılığa Dayalı Performans Analizi”, **Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi**, 2006.
- Tunay, Batu: “Türk Bankacılık Sektöründe Rekabet ve Kırılganlık”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 68, 2009, s. 30-54.
- Uiboupin, Janek: “Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Bank Performance In Selected Cee Countries”, **Bank of Estonia Working Papers**, No: 4, 2005.

- Unite, Angelo,
Sullivan, Michael: “The Impact of Liberalization of Foreign Bank Entry on The Philippine Domestic Banking Market”, **PASCN Discussion Paper**, No: 2001-8.
- Ünsal, Aydın,
Duman, Sibel: “Türkiye’deki Bankaların Performanslarının Temek Bileşenler Yaklaşımı İle Karşılaştırmalı Analizi”, **VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, İstanbul Üniversitesi, 26-27 Mayıs 2005.
- Williams, Barry,
Sturm Jan-Egbert: “What Determines Differences In Foreign Bank Efficiency? Australian Evidence”, **Journal of International Financial Markets, Institutions and Money**, Vol. 20, Issue: 3, July 2008, pp. 284 - 309.
- Yıldıran, Mustafa: “Yabancı Sermaye Yatırımlarının Finansal Risk Unsurlarına Bağımlılığının Analizi: Uluslararası Karşılaştırmalar, **Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 2, 2010.

Tezler:

- Altun, Fatih: “Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Girişi ve Ulusal Ekonomi Üzerindeki Etkileri”, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı, İstanbul, 2006.

- Atmaca, Emre: “Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermayeli Bankaların Yeri ve Finansal Performanslarının Analizi”, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşletme Eğitimi Anabilim Dalı Bankacılık Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, Temmuz 2013.
- Atukalp, M. Esra: “Türk Bankacılık Sisteminde Yabancı Mülkiyetinin Mevduat Bankalarının Finansal Performansına Etkisi”, **Doktora Tezi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Trabzon, 2012.
- Azizov, Aloyi: “Bankacılık Sektöründe Yabancı Yatırımlar ve Türkiye Örneği”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- Çakar, Vesile: “Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri”, **Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003.
- Demirhan, Dilek: “Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları ve Türk Finans Sistemi Üzerine Etkileri”, **Doktora Tezi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 2008.
- Güven, Vedat: “Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemindeki Uygulamalar”, **Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2003.

- Işık, Mustafa: “Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Payı ve Ekonomik Gelişmeye Katkıları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul, 2006.
- Kaynarcalı, Ayşe: “Gelişimleri, Özellikleri ve Katkılarıyla Yabancı Bankacılık ve Türk Bankacılık Sistemi İçinde Yabancı Bankalar”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Para-Banka Anabilim Dalı, İstanbul, 1992.
- Keskin, Ekrem: “Bankacılıkta Risk ve Sermaye, Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesinde Bir Model Denemesi Performans Analizi”, **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul, Mayıs 1991.
- Kosova, Gökçe: “CAMELS Yöntemine Göre Bankacılık Sisteminin Değerlendirilmesi ve Türkiye Uygulaması”, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi bilim Dalı, İstanbul, 2005.
- Sevimeser, N. C.: “Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Faaliyetleri ve Etkileri: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Yüksek Lisans Tezi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Adana, 2005.
- Şarkgüneşi, Aykut: “Türkiye’de Yabancı Sermaye Hareketleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, **Yüksek Lisans Tezi**, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Zonguldak, 2007.

Çevrimiçi:

Afanasieff, T. Segalla, “The Determinants of Bank Interest Spread in Brazil”,
Lhacer, P. M., Villa, **Research Department Working Paper Series**, No: 46,
Nakane, Márcio, I.: August 2002, (Çevrimiçi)
<https://www.bcb.gov.br/pec/wps/ingl/wps46.pdf>, 3 Ocak 2010.

Atılal, M. Baki, “Bankacılık Sektöründeki Satın Almalar”, 2007, (Çevrimiçi)
Güler, Hüseyin: [https://www.turkborsa.net/docs/raporlar/sektor/Bankacılık
%20Sektöründeki%20Satın%20Almalar_280607.pdf](https://www.turkborsa.net/docs/raporlar/sektor/Bankacilik%20Sektöründeki%20Satın%20Almalar_280607.pdf), 19 Eylül
2010.

Bashir, Abdel,
Hameed M.: “Assessing the Performance of Islamic Banks: Some Evidence
from the Middle East” Topics in Middle Eastern and North
African Economies, **Electronic Journal**, Vol. 3, Middle East
Economic Association and Loyola University Chicago,
September, 2001, (Çevrimiçi) <http://www.luc.edu/orgs/meea/>,
10 Nisan 2010.

BDDK: “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi”, **Çalışma Tebliği**,
BDDK Yayınları, 03 Eylül 2010, (Çevrimiçi)
[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_R
aporlari/8676krizden_istikraraturkiyetecrubesi_3uncu_baski.p
df](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676krizden_istikraraturkiyetecrubesi_3uncu_baski.pdf), 18 Mayıs 2012.

BDDK: “Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler”, **BDDK Yayınları**, Strateji
Geliştirme Daire Başkanlığı, Sayı: 6, Aralık 2011, (Çevrimiçi)
[http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilik
a_Yapisaal_Gelismeler/11085bygr_2011.pdf](http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapisaal_Gelismeler/11085bygr_2011.pdf), 10 Eylül 2012.

- Ernst&Young: “Birleşme ve Satın Alma İşlemleri 2006 Raporu”, Ocak 2007, (Çevrimiçi)
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/MA_2006_Raporu_Full/\\$FILE/EY%20Birle%C5%9Fme%20ve%20Sat%C4%B1n%20Alma%20%C4%B0%C5%9Flemleri%20Raporu%202006.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/MA_2006_Raporu_Full/$FILE/EY%20Birle%C5%9Fme%20ve%20Sat%C4%B1n%20Alma%20%C4%B0%C5%9Flemleri%20Raporu%202006.pdf), 5 Mart 2010.
- Havrylchyk, Olena: “Efficiency of The Polish Banking Industry: Foreign Versus Domestic Banks”, **SSRN Working Papers**, February 2004, (Çevrimiçi)
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=499922, 15 Ekim 2010.
- Havrylchyk, Olena, Jurzyk, E.: “Profitability of Foreign Banks in Central and Eastern Europe Does the Entry Mode Matter? Bank of Finland”, **BOFIT Institute for Economies in Transition Discussion Papers**, Number 5, 2006, (Çevrimiçi) <http://ssrn.com/abstract=965735>, 16 Ekim 2010.
- Jackson, P.M. Fethi, M.D., İnal G.: “Efficiency and Productivity Growth in Turkish Commercial Banking Sector: A Non-parametric Approach”, **European Symposium on Data Envelopment Analysis-Recent Developments and Applications**, 1998, (Çevrimiçi) <http://hdl.handle.net/2381/367>, 11 Şubat.2010.
- Kaya-T., Yasemin: “Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi,” **MSPD Çalışma Raporları**, BDDK Yayınları, No: 6, Eylül 2001, (Çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/12732001-6.pdf, 16 Mayıs 2010.

- Kaya-T., Yasemin: “Türk Bankacılık Sisteminde Net Faiz Marjının Modellenmesi”, **MSPD Çalışma Raporları**, BDDK Yayınları, No: 2001/4, Haziran 2001, (Çevrimiçi) http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/12672001-4.pdf, 6 Şubat 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1992**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1993, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 3 Mayıs 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1993**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1994, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 3 Mayıs 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1994**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1995, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 5 Mayıs 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1997**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1998, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 6 Mayıs 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1998**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1999, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 15 Mayıs 2010.
- TBB: **Bankalarımız 1999**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 2000, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55>, 18 Mayıs 2010.

- TBB: **Bankalarımız 2011**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 284, Mayıs 2012, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/793/Bankalarimiz2011.pdf>, 14 Haziran 2012.
- TBB: **Bankalarımız 2012**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 294, Mayıs 2013, (Çevrimiçi) http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2072/Bankalarimiz_2012.pdf, 28 Haziran 2013.
- TBB: **Basel II Düzenlemeleri**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 291, 2012, (Çevrimiçi) http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2008/Basel_I.pdf, 30 Haziran 2013.
- TBB: **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007**, TBB Yayınları, Yayın No: 262, Kasım 2008, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/808/2tbb50yil.pdf>, 11 Aralık 2010.
- TBB: Türkiye’de Bankacılık Sistemi Banka Bazında Seçilmiş Tablolar, 2011, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/--2011---secilmis-rasyolar/1172>, 16 Mayıs 2012.
- TCMB: **Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**, Ankara, TCMB Yayınları, (Çevrimiçi) <http://www.tcmb.gov.tr>, 14 Şubat 2011.

TCMB: Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, (Çevrimiçi)
<http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>, 10 Ocak 2011.

Yayla, M.,
Kaya-Türker, Y.,
Ekmen, İ.: “Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye”, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, ARD Çalışma Raporları: 2005/6. (Çevrimiçi)
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/13012005-6.pdf, 4 Kasım 2011.

EKLER

SY3: (Özkaynaklar-Duran Aktifler)/Toplam Aktifler

Dependent Variable: SY3

Method: Stepwise Regression

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	17.59287	0.933471	18.84672	0.0000
DEVLET	-0.426427	2.198345	-0.193976	0.8463
YERLI	-10.46323	1.352037	-7.738862	0.0000
PC1*YERLI	2.939541	1.292554	2.274212	0.0237
PC3	-1.112576	0.636107	-1.749040	0.0814
PC1	-1.384193	0.978712	-1.414301	0.1584
R-squared	0.218477	Mean dependent var		11.82801
Adjusted R-squared	0.204718	S.D. dependent var		12.09793
S.E. of regression	10.78876	Akaike info criterion		7.615360
Sum squared resid	33056.86	Schwarz criterion		7.691289
Log likelihood	-1098.227	Hannan-Quinn criter.		7.645781
F-statistic	15.87865	Durbin-Watson stat		0.787938
Prob(F-statistic)	0.000000			

SY4: Özkaynaklar/(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)

Dependent Variable: SY4

Method: Stepwise Regression

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	67.87267	12.24240	5.544064	0.0000
DEVLET	-4.253581	28.81118	-0.147636	0.8827
YERLI	-51.55647	17.71565	-2.910223	0.0039
PC3	-28.49493	11.36440	-2.507385	0.0127
PC3*YERLI	27.67525	16.71755	1.655461	0.0989
PC1	-23.64060	12.82637	-1.843125	0.0664
PC1*YERLI	23.23964	16.93670	1.372147	0.1711
R-squared	0.064592	Mean dependent var		39.58982
Adjusted R-squared	0.044760	S.D. dependent var		144.6363
S.E. of regression	141.3624	Akaike info criterion		12.76437
Sum squared resid	5655279.	Schwarz criterion		12.85296
Log likelihood	-1843.834	Hannan-Quinn criter.		12.79986
F-statistic	3.256938	Durbin-Watson stat		1.825022
Prob(F-statistic)	0.004115			

SY5: Bilanço içi Döviz Pozisyonu/Özkaynaklar

Dependent Variable: SY5

Method: Stepwise Regression

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	105.1582	14.02471	7.498070	0.0000
DEVLET	-57.73512	33.05761	-1.746500	0.0818
YERLI	-25.66789	20.29278	-1.264878	0.2069
PC1	58.39933	14.71695	3.968168	0.0001
PC1*YERLI	-72.76269	19.43608	-3.743692	0.0002
R-squared	0.081266	Mean dependent var		89.62451
Adjusted R-squared	0.068371	S.D. dependent var		168.1180
S.E. of regression	162.2691	Akaike info criterion		13.03348
Sum squared resid	7504407.	Schwarz criterion		13.09675
Log likelihood	-1884.855	Hannan-Quinn criter.		13.05883
F-statistic	6.302344	Durbin-Watson stat		0.905623
Prob(F-statistic)	0.000071			

SY6: Net Bilanço Pozisyonu/Özkaynaklar

Dependent Variable: SY6

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	-66.79419	11.54571	-5.785196	0.0000
DEVLET	14.92121	27.21437	0.548284	0.5839
YERLI	48.31259	16.70584	2.891958	0.0041
PC1	-44.35178	12.11559	-3.660720	0.0003
PC1*YERLI	44.24853	16.00057	2.765435	0.0061
R-squared	0.085453	Mean dependent var		-42.06964
Adjusted R-squared	0.072618	S.D. dependent var		138.7181
S.E. of regression	133.5865	Akaike info criterion		12.64447
Sum squared resid	5085925.	Schwarz criterion		12.70774
Log likelihood	-1828.448	Hannan-Quinn criter.		12.66982
F-statistic	6.657452	Durbin-Watson stat		0.884047
Prob(F-statistic)	0.000039			

BY2: YP Aktifler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: BY2

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	33.15952	1.460207	22.70878	0.0000
DEVLET	-10.05009	3.447816	-2.914915	0.0038
YERLI	2.048935	2.128759	0.962502	0.3366
PC1	-5.992329	1.002600	-5.976791	0.0000
PC3	1.919755	0.997547	1.924475	0.0553
PC2	-1.806510	0.999309	-1.807758	0.0717
R-squared	0.159040	Mean dependent var		33.20792
Adjusted R-squared	0.144234	S.D. dependent var		18.29341
S.E. of regression	16.92280	Akaike info criterion		8.515674
Sum squared resid	81332.28	Schwarz criterion		8.591602
Log likelihood	-1228.773	Hannan-Quinn criter.		8.546094
F-statistic	10.74182	Durbin-Watson stat		0.522789
Prob(F-statistic)	0.000000			

BY3: TP Pasifler/Toplam Pasifler

Dependent Variable: BY3

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	54.12802	1.357252	39.88061	0.0000
DEVLET	16.35951	3.221372	5.078429	0.0000
YERLI	2.376885	1.978208	1.201534	0.2305
PC1*YERLI	5.149080	1.236435	4.164457	0.0000
PC2	2.151065	0.933346	2.304682	0.0219
PC3*YERLI	-1.662975	1.370714	-1.213217	0.2261
R-squared	0.172556	Mean dependent var		56.74443
Adjusted R-squared	0.157988	S.D. dependent var		17.21803
S.E. of regression	15.79947	Akaike info criterion		8.378302
Sum squared resid	70892.98	Schwarz criterion		8.454231
Log likelihood	-1208.854	Hannan-Quinn criter.		8.408723
F-statistic	11.84514	Durbin-Watson stat		0.769319
Prob(F-statistic)	0.000000			

BY4: YP Pasifler/Toplam Pasifler

Dependent Variable: BY4

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	45.87198	1.357252	33.79770	0.0000
DEVLET	-16.35951	3.221372	-5.078429	0.0000
YERLI	-2.376885	1.978208	-1.201534	0.2305
PC1*YERLI	-5.149080	1.236435	-4.164457	0.0000
PC2	-2.151065	0.933346	-2.304682	0.0219
PC3*YERLI	1.662975	1.370714	1.213217	0.2261
R-squared	0.172556	Mean dependent var		43.25557
Adjusted R-squared	0.157988	S.D. dependent var		17.21803
S.E. of regression	15.79947	Akaike info criterion		8.378302
Sum squared resid	70892.98	Schwarz criterion		8.454231
Log likelihood	-1208.854	Hannan-Quinn criter.		8.408723
F-statistic	11.84514	Durbin-Watson stat		0.769319
Prob(F-statistic)	0.000000			

BY5: YP Aktifler/YP Pasifler

Dependent Variable: BY5

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	91.96422	10.44585	8.803897	0.0000
DEVLET	12.14241	24.68411	0.491912	0.6232
YERLI	-11.20430	15.18461	-0.737872	0.4612
PC3	-18.57211	9.739229	-1.906939	0.0575
PC3*YERLI	20.55444	14.32980	1.434385	0.1526
PC1	-8.385406	7.180224	-1.167847	0.2438
R-squared	0.019476	Mean dependent var		87.89074
Adjusted R-squared	0.002213	S.D. dependent var		121.3111
S.E. of regression	121.1768	Akaike info criterion		12.45285
Sum squared resid	4170204.	Schwarz criterion		12.52878
Log likelihood	-1799.663	Hannan-Quinn criter.		12.48327
F-statistic	1.128212	Durbin-Watson stat		2.059098
Prob(F-statistic)	0.345483			

BY6: TP Mevduat/Toplam Mevduat

Dependent Variable: BY6

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 288

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	38.63093	1.741573	22.18163	0.0000
DEVLET	20.86565	4.077398	5.117393	0.0000
YERLI	12.60559	2.526418	4.989510	0.0000
PC1	6.795488	1.201900	5.653956	0.0000
PC2	2.374301	1.182065	2.008604	0.0455
R-squared	0.266391	Mean dependent var		47.62883
Adjusted R-squared	0.256022	S.D. dependent var		23.20697
S.E. of regression	20.01698	Akaike info criterion		8.848247
Sum squared resid	113392.3	Schwarz criterion		8.911840
Log likelihood	-1269.148	Hannan-Quinn criter.		8.873732
F-statistic	25.69102	Durbin-Watson stat		0.973274
Prob(F-statistic)	0.000000			

BY7: TP Krediler ve Alacaklar/Toplam Krediler ve Alacaklar

Dependent Variable: BY7

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 280

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	62.26081	1.968778	31.62410	0.0000
DEVLET	12.32491	4.478842	2.751806	0.0063
YERLI	5.930896	2.809304	2.111162	0.0357
PC1	7.337025	1.326595	5.530718	0.0000
PC3	-1.875640	1.319464	-1.421516	0.1563
R-squared	0.146763	Mean dependent var		66.84332
Adjusted R-squared	0.134352	S.D. dependent var		23.63646
S.E. of regression	21.99141	Akaike info criterion		9.036877
Sum squared resid	132996.1	Schwarz criterion		9.101783
Log likelihood	-1260.163	Hannan-Quinn criter.		9.062911
F-statistic	11.82552	Durbin-Watson stat		0.504457
Prob(F-statistic)	0.000000			

BY8: Toplam Mevduat/Toplam Aktifler

Dependent Variable: BY8

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	44.22171	1.529310	28.91612	0.0000
DEVLET	10.75585	3.604733	2.983813	0.0031
YERLI	19.39243	2.212805	8.763729	0.0000
PC1*YERLI	-10.52485	2.119387	-4.965986	0.0000
PC1	7.733402	1.604795	4.818935	0.0000
R-squared	0.323019	Mean dependent var		56.22106
Adjusted R-squared	0.313517	S.D. dependent var		21.35613
S.E. of regression	17.69446	Akaike info criterion		8.601472
Sum squared resid	89231.81	Schwarz criterion		8.664746
Log likelihood	-1242.213	Hannan-Quinn criter.		8.626822
F-statistic	33.99660	Durbin-Watson stat		0.688792
Prob(F-statistic)	0.000000			

AK1: Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Aktifler

Dependent Variable: AK1

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	27.95201	1.423840	19.63144	0.0000
DEVLET	21.93039	3.351702	6.543062	0.0000
YERLI	-4.867228	2.064511	-2.357569	0.0191
PC1*YERLI	-5.971040	1.970114	-3.030810	0.0027
PC2	-2.112554	0.971268	-2.175047	0.0305
PC1	1.799627	1.491563	1.206538	0.2286
R-squared	0.165852	Mean dependent var		27.96996
Adjusted R-squared	0.151166	S.D. dependent var		17.85001
S.E. of regression	16.44560	Akaike info criterion		8.458466
Sum squared resid	76810.02	Schwarz criterion		8.534394
Log likelihood	-1220.478	Hannan-Quinn criter.		8.488887
F-statistic	11.29341	Durbin-Watson stat		0.802766
Prob(F-statistic)	0.000000			

AK3: Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Mevduat

Dependent Variable: AK3

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 278

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	136.3121	19.06643	7.149328	0.0000
DEVLET	-28.48544	42.97913	-0.662774	0.5080
YERLI	-58.44102	27.06699	-2.159125	0.0317
PC1	21.86360	12.91247	1.693217	0.0916
R-squared	0.037685	Mean dependent var		101.1435
Adjusted R-squared	0.027149	S.D. dependent var		213.9987
S.E. of regression	211.0738	Akaike info criterion		13.55658
Sum squared resid	12207287	Schwarz criterion		13.60877
Log likelihood	-1880.364	Hannan-Quinn criter.		13.57752
F-statistic	3.576731	Durbin-Watson stat		1.959245
Prob(F-statistic)	0.014462			

AK5: Takipteki Krediler (net)/Toplam Krediler ve Alacaklar

Dependent Variable: AK5

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 209

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	2.204631	0.410144	5.375263	0.0000
DEVLET	-0.184887	0.829098	-0.222998	0.8238
YERLI	-0.655602	0.587679	-1.115579	0.2659
PC1*YERLI	-1.153156	0.338894	-3.402707	0.0008
R-squared	0.058922	Mean dependent var		1.888969
Adjusted R-squared	0.045150	S.D. dependent var		4.003957
S.E. of regression	3.912523	Akaike info criterion		5.585195
Sum squared resid	3138.106	Schwarz criterion		5.649163
Log likelihood	-579.6529	Hannan-Quinn criter.		5.611058
F-statistic	4.278450	Durbin-Watson stat		1.318855
Prob(F-statistic)	0.005908			

AK6: Özel Karşılıklar/Takipteki Krediler (brüt)

Dependent Variable: AK6

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 255

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	72.85958	2.348634	31.02211	0.0000
DEVLET	13.99614	4.712992	2.969692	0.0033
YERLI	1.289906	3.149376	0.409575	0.6825
PC2*YERLI	-3.619450	1.955216	-1.851177	0.0653
PC1*YERLI	9.707366	3.126728	3.104641	0.0021
PC1	-6.652039	2.550187	-2.608452	0.0096
R-squared	0.092197	Mean dependent var		74.76859
Adjusted R-squared	0.073968	S.D. dependent var		24.02034
S.E. of regression	23.11491	Akaike info criterion		9.142081
Sum squared resid	133040.4	Schwarz criterion		9.225404
Log likelihood	-1159.615	Hannan-Quinn criter.		9.175597
F-statistic	5.057705	Durbin-Watson stat		0.620757
Prob(F-statistic)	0.000196			

AK7: Duran Aktifler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: AK7

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	4.374333	0.354194	12.35011	0.0000
DEVLET	-1.991718	0.836976	-2.379659	0.0180
YERLI	0.965464	0.515800	1.871779	0.0623
PC1	-1.671921	0.243433	-6.868087	0.0000
PC2	-0.536591	0.242638	-2.211493	0.0278
R-squared	0.182694	Mean dependent var		4.680989
Adjusted R-squared	0.171223	S.D. dependent var		4.513555
S.E. of regression	4.109014	Akaike info criterion		5.681334
Sum squared resid	4811.938	Schwarz criterion		5.744608
Log likelihood	-818.7935	Hannan-Quinn criter.		5.706685
F-statistic	15.92663	Durbin-Watson stat		0.646717
Prob(F-statistic)	0.000000			

AK8: Tüketici Kredileri/Toplam Krediler ve Alacaklar

Dependent Variable: AK8

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 280

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	20.41537	1.801833	11.33033	0.0000
DEVLET	9.723392	4.102709	2.369993	0.0185
YERLI	-1.641812	2.568206	-0.639284	0.5232
PC1	2.564357	1.215422	2.109848	0.0358
R-squared	0.036621	Mean dependent var		20.55416
Adjusted R-squared	0.026149	S.D. dependent var		20.41787
S.E. of regression	20.14914	Akaike info criterion		8.858383
Sum squared resid	112052.7	Schwarz criterion		8.910309
Log likelihood	-1236.174	Hannan-Quinn criter.		8.879211
F-statistic	3.497175	Durbin-Watson stat		0.391142
Prob(F-statistic)	0.016065			

L3: TP Likit Aktifler/Toplam Aktifler

Dependent Variable: L3

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	36.43692	1.726616	21.10308	0.0000
DEVLET	0.771264	4.086004	0.188758	0.8504
YERLI	-17.68967	2.509403	-7.049353	0.0000
PC1	1.564216	1.188817	1.315775	0.1893
R-squared	0.171471	Mean dependent var		27.12288
Adjusted R-squared	0.162780	S.D. dependent var		21.93191
S.E. of regression	20.06764	Akaike info criterion		8.849791
Sum squared resid	115175.1	Schwarz criterion		8.900410
Log likelihood	-1279.220	Hannan-Quinn criter.		8.870072
F-statistic	19.72999	Durbin-Watson stat		0.449052
Prob(F-statistic)	0.000000			

L4: Likit Aktifler/(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)

Dependent Variable: L4

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	123.8223	16.19816	7.644218	0.0000
DEVLET	-8.518806	38.43475	-0.221643	0.8247
YERLI	-77.97730	23.45533	-3.324502	0.0010
R-squared	0.042966	Mean dependent var		81.53239
Adjusted R-squared	0.036297	S.D. dependent var		192.4259
S.E. of regression	188.9014	Akaike info criterion		13.33062
Sum squared resid	10241234	Schwarz criterion		13.36858
Log likelihood	-1929.940	Hannan-Quinn criter.		13.34583
F-statistic	6.442404	Durbin-Watson stat		1.753777
Prob(F-statistic)	0.001833			

L5: YP Likit Aktifler/YP Pasifler

Dependent Variable: L5

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	61.10224	10.51979	5.808316	0.0000
DEVLET	7.630937	24.92742	0.306126	0.7597
YERLI	-21.84498	15.23698	-1.433681	0.1528
PC3	-20.04729	9.840409	-2.037242	0.0425
PC3*YERLI	22.19406	14.47844	1.532904	0.1264
R-squared	0.022342	Mean dependent var		50.96097
Adjusted R-squared	0.008620	S.D. dependent var		122.9896
S.E. of regression	122.4583	Akaike info criterion		12.47051
Sum squared resid	4273870.	Schwarz criterion		12.53378
Log likelihood	-1803.224	Hannan-Quinn criter.		12.49586
F-statistic	1.628239	Durbin-Watson stat		2.012884
Prob(F-statistic)	0.167190			

K3: Vergi Öncesi Kâr/Toplam Aktifler

Dependent Variable: K3

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	3.132884	0.328889	9.525645	0.0000
DEVLET	1.003348	0.774542	1.295408	0.1962
YERLI	-1.215245	0.476363	-2.551091	0.0113
PC1	-1.118155	0.344829	-3.242636	0.0013
PC1*YERLI	1.064630	0.455405	2.337765	0.0201
PC3	-0.269437	0.224119	-1.202203	0.2303
R-squared	0.059781	Mean dependent var		2.531800
Adjusted R-squared	0.043228	S.D. dependent var		3.886124
S.E. of regression	3.801201	Akaike info criterion		5.528984
Sum squared resid	4103.554	Schwarz criterion		5.604913
Log likelihood	-795.7027	Hannan-Quinn criter.		5.559405
F-statistic	3.611476	Durbin-Watson stat		0.880624
Prob(F-statistic)	0.003494			

K4: Net Dönem Kârı (Zararı)/Ödenmiş Sermaye

Dependent Variable: K4

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	58.29520	9.108316	6.400217	0.0000
DEVLET	44.82276	21.46919	2.087771	0.0377
YERLI	-25.11384	13.17910	-1.905581	0.0577
PC1	-22.26850	9.557889	-2.329855	0.0205
PC1*YERLI	21.79453	12.62272	1.726612	0.0853
R-squared	0.037180	Mean dependent var		48.37682
Adjusted R-squared	0.023667	S.D. dependent var		106.6549
S.E. of regression	105.3853	Akaike info criterion		12.17021
Sum squared resid	3165226.	Schwarz criterion		12.23349
Log likelihood	-1759.681	Hannan-Quinn criter.		12.19556
F-statistic	2.751398	Durbin-Watson stat		1.273180
Prob(F-statistic)	0.028469			

GGY2: Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri/Toplam Faaliyet Gelirleri

Dependent Variable: GGY2
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	51.83140	3.021117	17.15637	0.0000
DEVLET	5.244027	7.130565	0.735429	0.4627
YERLI	3.871367	4.392604	0.881338	0.3789
PC1	5.093001	2.073418	2.456331	0.0146
PC2	9.478324	2.886650	3.283503	0.0012
PC2*YERLI	-8.908756	4.134317	-2.154832	0.0320
R-squared	0.059986	Mean dependent var		54.79521
Adjusted R-squared	0.043436	S.D. dependent var		35.77717
S.E. of regression	34.99153	Akaike info criterion		9.968561
Sum squared resid	347731.5	Schwarz criterion		10.04449
Log likelihood	-1439.441	Hannan-Quinn criter.		9.998982
F-statistic	3.624627	Durbin-Watson stat		1.100483
Prob(F-statistic)	0.003403			

GGY5: Diğer Faaliyet Giderleri/Toplam Faaliyet Gelirleri

Dependent Variable: GGY5
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	60.05292	4.623998	12.98723	0.0000
DEVLET	-21.89559	10.97175	-1.995633	0.0469
YERLI	-0.756400	6.695661	-0.112969	0.9101
R-squared	0.015805	Mean dependent var		57.38619
Adjusted R-squared	0.008947	S.D. dependent var		54.16747
S.E. of regression	53.92462	Akaike info criterion		10.82334
Sum squared resid	834557.0	Schwarz criterion		10.86131
Log likelihood	-1566.385	Hannan-Quinn criter.		10.83855
F-statistic	2.304440	Durbin-Watson stat		1.917987
Prob(F-statistic)	0.101659			

GGY6: Kredi ve Diğer Alacaklar Değer Düşüş Karşılığı/Toplam Aktifler

Dependent Variable: GGY6
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	0.737276	0.077927	9.461115	0.0000
DEVLET	-0.133487	0.184994	-0.721576	0.4711
YERLI	0.393125	0.113338	3.468617	0.0006
PC3	-0.181710	0.053517	-3.395379	0.0008
PC1*YERLI	-0.083352	0.071033	-1.173425	0.2416
R-squared	0.078616	Mean dependent var		0.936891
Adjusted R-squared	0.065685	S.D. dependent var		0.939261
S.E. of regression	0.907889	Akaike info criterion		2.661702
Sum squared resid	234.9149	Schwarz criterion		2.724976
Log likelihood	-380.9468	Hannan-Quinn criter.		2.687053
F-statistic	6.079354	Durbin-Watson stat		0.986190
Prob(F-statistic)	0.000105			

GGY7: Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri

Dependent Variable: GGY7
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	288.9174	15.44968	18.70054	0.0000
DEVLET	-16.69115	36.52608	-0.456965	0.6480
YERLI	-115.9989	22.39947	-5.178645	0.0000
PC2	66.83126	14.80139	4.515203	0.0000
PC2*YERLI	-57.35129	21.20036	-2.705204	0.0072
PC3	-13.77745	10.57870	-1.302377	0.1938
R-squared	0.171638	Mean dependent var		227.9442
Adjusted R-squared	0.157054	S.D. dependent var		195.3371
S.E. of regression	179.3431	Akaike info criterion		13.23695
Sum squared resid	9134563.	Schwarz criterion		13.31288
Log likelihood	-1913.358	Hannan-Quinn criter.		13.26737
F-statistic	11.76902	Durbin-Watson stat		0.961693
Prob(F-statistic)	0.000000			

GGY8: Faiz Dışı Gelirler/Diğer Faaliyer Giderleri

Dependent Variable: GGY8
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	89.66272	6.960835	12.88103	0.0000
DEVLET	11.54083	16.40737	0.703393	0.4824
YERLI	-22.18103	10.07184	-2.202281	0.0284
PC1	-33.17342	7.304412	-4.541559	0.0000
PC1*YERLI	28.82217	9.646640	2.987793	0.0031
R-squared	0.078363	Mean dependent var		77.46578
Adjusted R-squared	0.065428	S.D. dependent var		83.30993
S.E. of regression	80.53844	Akaike info criterion		11.63244
Sum squared resid	1848636.	Schwarz criterion		11.69571
Log likelihood	-1681.703	Hannan-Quinn criter.		11.65779
F-statistic	6.058084	Durbin-Watson stat		0.593226
Prob(F-statistic)	0.000108			

GGY9: Toplam Gelirler/Toplam Giderler

Dependent Variable: GGY9
Method: Stepwise Regression
Sample: 2002 2011
Included observations: 290
Number of always included regressors: 3
Number of search regressors: 6
Selection method: Stepwise forwards
Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	147.4082	2.797399	52.69474	0.0000
DEVLET	5.562373	6.579196	0.845449	0.3986
YERLI	-14.82549	4.060244	-3.651378	0.0003
PC2	5.978473	1.906176	3.136370	0.0019
PC3	-4.609944	1.902970	-2.422500	0.0160
PC1	-12.30499	2.927925	-4.202633	0.0000
PC1*YERLI	15.45797	3.867338	3.997056	0.0001
R-squared	0.150147	Mean dependent var		139.2463
Adjusted R-squared	0.132129	S.D. dependent var		34.64494
S.E. of regression	32.27509	Akaike info criterion		9.810310
Sum squared resid	294795.8	Schwarz criterion		9.898894
Log likelihood	-1415.495	Hannan-Quinn criter.		9.845801
F-statistic	8.333122	Durbin-Watson stat		0.699031
Prob(F-statistic)	0.000000			

GGY10: Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler

Dependent Variable: GGY10

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	11.70421	0.377410	31.01192	0.0000
DEVLET	2.782385	0.891837	3.119834	0.0020
YERLI	-0.250285	0.549609	-0.455386	0.6492
PC1	-2.861315	0.259390	-11.03095	0.0000
PC2	-1.286696	0.258542	-4.976741	0.0000
R-squared	0.354991	Mean dependent var		11.85914
Adjusted R-squared	0.345939	S.D. dependent var		5.413785
S.E. of regression	4.378348	Akaike info criterion		5.808311
Sum squared resid	5463.431	Schwarz criterion		5.871585
Log likelihood	-837.2051	Hannan-Quinn criter.		5.833662
F-statistic	39.21362	Durbin-Watson stat		1.165357
Prob(F-statistic)	0.000000			

GGY11: Faiz Giderleri/Toplam Aktifler

Dependent Variable: GGY11

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	6.256706	0.342652	18.25963	0.0000
DEVLET	2.709910	0.805625	3.363737	0.0009
YERLI	0.674153	0.496033	1.359088	0.1752
PC1	-1.392305	0.358368	-3.885127	0.0001
PC2	-1.613351	0.325965	-4.949468	0.0000
PC1*YERLI	-1.232888	0.473352	-2.604590	0.0097
PC2*YERLI	0.536613	0.466857	1.149418	0.2514
R-squared	0.338813	Mean dependent var		6.941978
Adjusted R-squared	0.324795	S.D. dependent var		4.808509
S.E. of regression	3.951194	Akaike info criterion		5.609754
Sum squared resid	4418.177	Schwarz criterion		5.698338
Log likelihood	-806.4144	Hannan-Quinn criter.		5.645245
F-statistic	24.16969	Durbin-Watson stat		0.873948
Prob(F-statistic)	0.000000			

GGY12: Faiz Gelirleri/Toplam Gelirler

Dependent Variable: GGY12

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	75.37940	1.348636	55.89308	0.0000
DEVLET	5.859981	3.167637	1.849954	0.0654
YERLI	6.120681	1.954082	3.132255	0.0019
PC1	7.364009	1.409126	5.225939	0.0000
PC1*YERLI	-6.732079	1.861283	-3.616902	0.0004
PC3	-1.407045	0.916463	-1.535300	0.1258
PC2	2.560402	1.281989	1.997210	0.0468
PC2*YERLI	-2.814890	1.836562	-1.532695	0.1265
R-squared	0.145080	Mean dependent var		79.72789
Adjusted R-squared	0.123858	S.D. dependent var		16.59446
S.E. of regression	15.53282	Akaike info criterion		8.350986
Sum squared resid	68037.75	Schwarz criterion		8.452225
Log likelihood	-1202.893	Hannan-Quinn criter.		8.391547
F-statistic	6.836473	Durbin-Watson stat		0.986514
Prob(F-statistic)	0.000000			

GGY13: Faiz Giderleri/Toplam Giderler

Dependent Variable: GGY13

Method: Stepwise Regression

Sample: 2002 2011

Included observations: 290

Number of always included regressors: 3

Number of search regressors: 6

Selection method: Stepwise forwards

Stopping criterion: p-value forwards/backwards = 0.25/0.25

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.*
C	48.03309	1.125788	42.66617	0.0000
DEVLET	15.26669	2.646890	5.767783	0.0000
YERLI	14.51865	1.629724	8.908654	0.0000
PC2	-4.617562	1.070960	-4.311609	0.0000
PC1*YERLI	-5.006563	1.555204	-3.219233	0.0014
PC1	3.007900	1.177423	2.554648	0.0112
PC2*YERLI	2.680199	1.533863	1.747352	0.0817
R-squared	0.414648	Mean dependent var		57.49234
Adjusted R-squared	0.402237	S.D. dependent var		16.79063
S.E. of regression	12.98170	Akaike info criterion		7.988800
Sum squared resid	47692.41	Schwarz criterion		8.077383
Log likelihood	-1151.376	Hannan-Quinn criter.		8.024290
F-statistic	33.41159	Durbin-Watson stat		0.769888
Prob(F-statistic)	0.000000			

ÖZGEÇMİŞ

Melike Şavk, 1970 yılında Sivas'ta doğdu. Söke Sadullah Kuşada İlkokulu, Söke Ortaokulu ve İzmir Maliye Meslek Lisesi mezunudur. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden 1990 yılında mezun oldu. Maliye Bakanlığı'nda iş hayatına başladı. 1993 yılında Halk Bankası İç Anadolu Bölge İstihbarat Müdürlüğü'nde uzman yardımcısı olarak göreve başladı. Bankanın Araştırma Geliştirme ve Planlama Müdürlüğü'nde çalışırken, Bankadaki uzmanlık tezini "Bankacılıkta Organizasyon ve Metot Hizmetleri" konusunda hazırladı. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Ekonomi-Maliye yüksek lisans eğitimini 2000 yılında 91.16 not ortalamasıyla birinci olarak tamamladı. "Türkiye ile Avrupa Toplulukları Arasında Gümrük Birliği Oluşturulmasının Türkiye'deki Gelir Dağılımına Etkileri" konusunda tez çalışması yaptı. Tez çalışmasıyla ilgili Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde yapılan Özel İhtisas Komisyonunda raportör olarak görev almış, çalışmaya yaptığı katkılardan dolayı DPT Müsteşarı tarafından teşekkür belgesi verilmiştir. Bankanın Döviz ve Para Piyasaları Daire Başkanlığı bölümünde dealer olarak çalıştıktan sonra şube deneyimini de yaşamak amacıyla girişimci ve ticari şubede pazarlama kadrosunda görev yaptı. İstanbul Üniversitesi finans doktora programını tamamladı. Para Yöneticileri Derneği yönetim kurulu yedek üyesidir. Temmuz 2013 tarihinde Halk Bankası'nda Şube Müdürü olarak göreve başlamıştır.